GOTLANDS LÄN

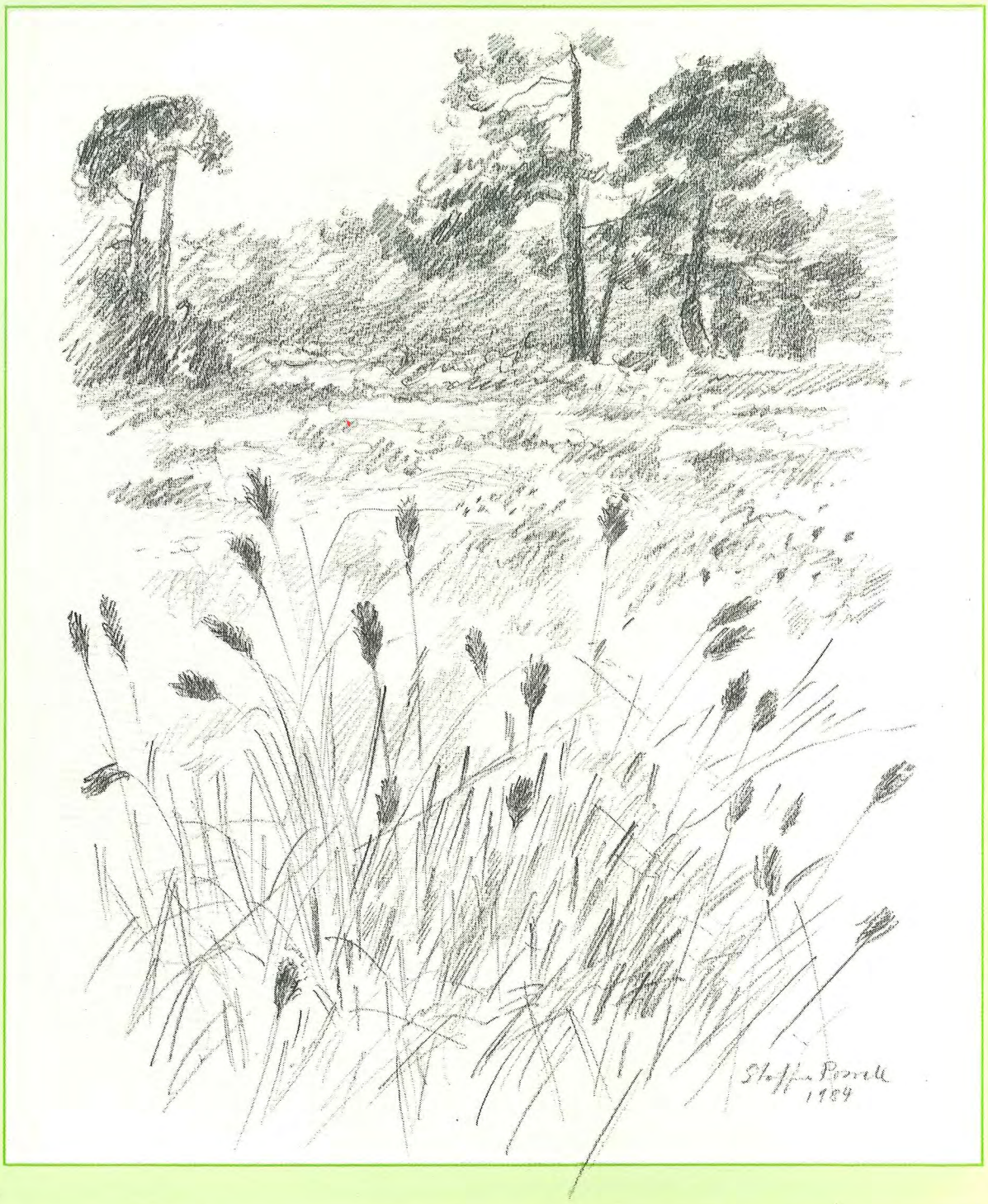

ÖVERSIKTLIG NATURINVENTERING

BOTANIK

LÄNSSTYRELSEN I GOTLANDS LÄN

PLANERINGSAVDELNINGEN 1984

INNEHÅLL

FÖRORD 1

2 B O T A N I K

2.1 INLEDNING 2

2.1.1 Inventeringens syfte och målsättning 2
2.1.2 Underliggande inventeringar 3

2.2 METODIK 4

2.2.1 Planering 4
2.2.2 Fältarbete 4
2.2.3 Sammanställning 4
2.2.4 Bedömning och klassificering av objekten 5

2.3 OLIKA BIOTOPERS STÖRNINGSKÄNSLIGHET OCH BEHOV AV RESTRIKTIONER 5

2.3.1 Torrmarksbiotoper 5
2.3.2 Barrskogsbiotoper 5
2.3.3 Lövskogsbiotoper (ängen och lövmarker) 6
2.3.4 Våtmarksbiotoper 6
2.3.5 Havsstrandbiotoper 7
2.3.6 Principskiss rörande störningskänslighet i förhållande till underlaget 8

2.4 PRESENTATION AV NÅGRA GOTLÄNDSKA NATURTYPER OCH DERAS FLORA 10

2.4.1 Öppna torrmarker 11
2.4.1.1 Hällmarksalvar 11
2.4.1.2 Ängshavretorräng 12
2.4.1.3 Fårsvingelhed 13
2.4.1.4 Sandgräshed 13
2.4.2 Barrskogsbiotoper 15
2.4.2.1 Kalkhälltallskog 15
2.4.2.2 Ängstallskog 16
2.4.2.3 Hedbarrskog 16
2.4.3 Lövskogsbiotoper 17
2.4.3.1 Ängslövskog 17
2.4.3.2 Änge (och hagmark) 18

2.4.4 Våtmarksbiotoper 20
2.4.4.1 Kalkfuktäng 20
2.4.4.2 Rikkärr 21
2.4.4.3 Källmyr 21
2.4.4.4 Ag- och högstarrmyr 22
2.4.4.5 Mosse 22
2.4.4.6 Vät 23
2.4.5 Klarvattensbiotoper 23
2.4.5.1 Chara-sjöar 23
2.4.5.2 Vattendrag 24
2.4.6 Havsstrandbiotoper 25
2.4.6.1 Grus- och klippstrand 25
2.4.6.2 Sandstrand 26
2.4.6.3 Strandäng 26
2.4.7 Fotografier 27

2.5 BEGREPPSFÖRKLARINGAR 35

2.6 OBJEKTSBESKRIVNINGAR 38

2.6.1 Objektsförteckning 38
2.6.2 Beskrivningar 58

2.7 LITTERATUR 373

2.8 MUNTLIGA KÄLLOR 388

2.9 BILAGA: Karta i skala 1:100 000

FÖRORD

Alltsedan naturvårdslagens tillkomst har länsstyrelsen haft ambitionen att utföra länsomfattande naturinventeringar som underlag för arbetet framför allt inom den allmänna naturvårdssektorn. Av resursskäl har inventeringarna under flera år bedrivits sporadiskt inom olika sektorer. Under 1973-74 gavs möjlighet att genomföra en länsomfattande översiktlig naturinventering såväl från vetenskaplig synpunkt som med hänsyn till det rörliga friluftslivets intressen. Det samlade materialet har blivit mycket omfångsrikt och har redigerats i fem olika textdelar med separata kartor. De olika delarna är geologi, botanik, ornitologi, landskapsbild och rörligt friluftsliv.

Botanikinventeringen genomfördes och sammanställdes 1973-74 av fil kand Allan Andersson och fil kand Rolf Jacobson. Materialet har sedan dess avsevärt kompletterats och utvidgats av Rolf Jacobson.

LÄNSSTYRELSEN

Som närmare beskrivs i inledningen, så bygger denna inventering till vissa delar på tidigare utförda inventeringar. Under arbetets gång har många värdefulla upplysningar från privatpersoner, föreningar och myndigheter inkommit vilket berikat materialet och underlättat arbetet. Till alla dessa riktas ett varmt tack. Ett speciellt tack riktas till professor Bengt Pettersson, avdelningen för ekologisk botanik vid Umeå universitet, som granskat remissupplagan av inventeringen och då välvilligt ställt sig och sitt stora kunnande om gotländsk natur till förfogande.

För värdefull och berikande granskning av samtliga slutliga objektsbeskrivningar riktas ett särskilt tack till Stig Högström, Visby.

Inventeringen utgör inte länsstyrelsens ställningstagande utan författaren ansvarar själv för det vetenskapliga och materiella innehållet samt för de åsikter och värderingar som framförs.

2. BOTANIK

Rolf Jacobson m fl

2.1 INLEDNING

Under 1973-74 lät länsstyrelsen genomföra en översiktlig naturinventering över länets naturvärden fördelade på sektorerna geologi, botanik, ornitologi, landskapsbild och rörligt friluftsliv. Åt Allan Andersson och undertecknad gavs uppdraget att under sommaren 1973 genomföra fältarbetet för den översiktliga botanikinventeringen. Resultatet redovisades den 15 januari 1974 i en remissupplaga av Översiktlig Naturinventering Botanik, vilken mångfaldigades i 35 exemplar. Det har länge känts angeläget att få ut inventeringen i en slutlig utformning, men resurser för detta har saknats. Under årens lopp har den sammanlagda vetandet om Gotlands växtvärld ökat åtskilligt icke minst genom Gotlands Botaniska Förenings och dess floraprojekts tillkomst.

Sedan Allan Andersson i oktober 1973 slutat sin verksamhet vid länsstyrelsen blev det min uppgift att ensam inventera de objekt som inte hunnits med under sommaren.

Genom åtskilliga specialinventeringar av vissa områden utförda på uppdrag av länsstyrelsen, många frivilliga botanisters stora insatser samt eget och allmänt ökat kunnande om gotländsk botanik har många förbisedda objekt i efterhand kunnat läggas till och ännu fler har fått förändrade och berikade beskrivningar.

När nu slutpunkten sätts för detta kompletterande arbete att slutföra materialet till en någorlunda enhetlig produkt, så är det i insikt om att riktigt bra i alla avseenden kan inventeringen aldrig bli. Beskrivningarna är delvis fortfarande ojämna, beroende på skillnader i fältarbetsinsats och övrigt kunskapsunderlag. Till detta bidrar att många tillkomna objekt och kompletteringar bygger på fältbesök under senhöst eller grönvinter. Eftersom inventeringen bl a utgör ett av underlagen för länsstyrelsens redovisning "Värdefull natur på Gotland", är det angeläget att den nu görs tillgänglig för en större krets av samhällsplanerare, beslutsfattare och allmänheten.

2.1.1 INVENTERINGENS SYFTE OCH MÅLSÄTTNING

Inventeringen syftar till att ge en samlad men översiktlig bild av Gotlands botaniska värden. Den presenterar 416 olika objekt, vilka utvalts såsom representativa för sina ingående vegetationstyper, växtsamhällen och övriga floristiska drag. Botanikinventeringen har också sett som sin uppgift att bland sina objekt även ta med några representativa exempel på gotländsk natur med allmänna ekologiska värden, utan att dess flora behöver vara rik eller speciell.

I objektbeskrivningarna har strävan varit att framhålla dels de generella dragen, dels de avvikande. Intressanta och sällsynta växter har omnämnts där det knappast kan finnas någon risk att de plockas bort av samlare. I andra fall kan förekomsten av rariteter döljas under allmänna formuleringar. Men en regel har varit att visa öppenhet så långt möjligt, så att vi kan få förståelse för att växter är skyddsvärda komponenter i vår natur.

Från början var meningen att endast Gotlands inland skulle omfattas av inventeringen, eftersom kusten tidigare var behandlad i Bengt Petterssons inventering av Växtlighet och Landskapsbild i Översiktsplan för Gotlandskusten 1966. Under arbetets gång 1973 bestämdes dock att även denna den s k Kustinventeringen skulle inarbetas.

2.1.2 UNDERLIGGANDE INVENTERINGAR

Väsentliga delar av inventeringen består av inarbetat material från länsstyrelsens tidigare inventeringar. Dessa skiljer sig på grund av olika inriktning åt i form och innehåll. Den nyssnämnda kustinventeringen, fältarbetad 1963-65, redovisar både landskapsbild och växtlighet. I samråd med Bengt Pettersson har Allan Andersson valt ut de objekt som avser värdefull växtlighet. Eftersom kustinventeringen vänder sig direkt till planerare är de naturbeskrivande delarna av texten ibland knapphändig och tonvikten istället lagd på förslag till planeringsåtgärder. Flertalet kustinventeringsobjekt har därför i efterhand kompletterats med mera utförlig objektsbeskrivning, motivering och störningskänslighet. Inventeringen av änges och lövmarker förelåg i en remissupplaga 1973 under namnet Ängesinventeringen, utförd av Lars Hjelm. Denna tillkom på grund av länsstyrelsens behov av en åtgärdskatalog för beredskapsarbeten med landskapsvård i ängesmarker. Träd- och buskskikt är där mycket utförligt beskrivna, medan fältskiktet ofta inte berörs alls. Detta beror på att det helt övervägande antalet objekt är besökta under höst-vinter-vår. Ängesinventeringen har den i dagligt tal fortsatt att kallas, även efter att Mats Ericson 1974-76 forsatt arbetet och tillfogat en stor mängd objekt. Målsättningen hade då vidgats till att inte bara omfatta ängen utan även lövskogar och igenväxande lövmarker av annat slag. I den föreliggande Botanikinventeringen har ett urval av Ängesinventeringens många objekt inarbetats. Texterna har ibland skurits ner och, där så varit möjligt, har uppgifter om fältskiktet tillfogats.

År 1973 påbörjades arbetet med Sjöinventeringen genom att 55 objekt flygfotograferades med infraröd färgfilm. I samarbete med länsstyrelsen i Stockholms län har sammanställts uppgifter om vegetation, hydrologi, vattenkemi och omgivningspåverkan under ledning av Svante Pekkari.

Översiktlig inventering av skyddsvärda myrar utfördes av Stig Larsson 1972 och ligger i sina objektbeskrivningar mycket nära det innehåll vi skulle vilja ha kunnat ge för samtliga objekt. I vissa fall har de floristiskt utförliga beskrivningarna kortats ner. Inventeringen har kommit att kallas Myrinventeringen, och nästan samtliga av dess objekt ingår i föreliggande Botanikinventering.

År 1980 gjorde Sture Marklund en delvis fördjupad sammanställning av ett antal källmyrar. Källmyrsinventeringen publicerades 1982. Objektsbeskrivningarna är ibland direkt hämtade från Botanikinventeringens remissupplaga, men har i tabellform ofta kompletterats med bryologiska uppgifter.

Dessa fem underliggande inventeringar anges ofta under objektbeskrivningarnas "Källor" när de utgör underlag eller delunderlag.

De förkortas KI = Kustinventeringen

MI = Myrinventeringen

ÄI = Ängesinventeringen inkl Inventering av Änges- och lövmarker

SI = Sjöinventeringen

KäI = Källmyrinventeringen

Förkortningarna är understrukna för att de ej skall förväxlas med initialer för muntliga eller opublicerade uppgiftslämnare.

2.2 METODIK

Inventeringsarbetet har huvudsakligen innehållit följande moment:

2.2.1 Planering

Rekognosering av obejkt gjordes med utgångspunkt från geologiska, ekonomiska och topografiska kartor, tillgängliga litteraturuppgifter och personkontakter per brev och telefon. De därvid erhållna objekten försågs med nummer och infördes på arbetskartor. En lista på personer med särskild kännedom om gotländska naturförhållanden sammanställdes för senare behov i fält. Enkäter skickades till skolmyndigheten, skogsvårdsstyrelsen, LRF, lantbruksnämnden och fritidsnämnden i Gotlands kommun. Arbetsplan för fältarbete upprättades.

2.2.2 Fältarbete

De rekognoserade objekten besöktes och inventerades översiktligt. Kontakt togs med personer på listan enligt ovan för vidare information. Fältarbete började i juni 1973 på Östergarnslandet med en pilotstudie där samtliga inkopplade inventerare för olika ämnesområden testade sina respektive metoder. Under fältarbetets gång hölls varje vecka sammanträde med hela inventeringsgruppen varvid erfarenheter utbyttes och nya tips kom till inventerarnas kännedom, Vid dessa tillfällen lämnades även underhandsrapporter till projektledarna, byrådirektör Per Hansson och arkitekt Håkan Olsson.

I fält gjordes anteckningar på en särskild blankett som utformats i planeringsskedet. Detta var praktiskt för att en enhetlig och jämförbar information skulle erhållas vilket var av stort värde vid sammanställningen av materialet. Ett preliminärt resultat överfördes på arbetskartan efter varje arbetsdag.

Efter första inventeringsomgången gjordes en ny, mindre för att komplettera inventeringen med de uppgifter om objekt som inkommit genom svar på enkäterna eller annan information.

2.2.3 Sammanställning

Efter fältarbetet följde en period av sammanställning av fältanteckningarna, slutlig värdering av objekten och sammanställning av kartmaterial för redovisningen.

Naturligtvis kan inte inventeringen göra anspråk på att vara"heltäckande". I så fall skulle arbetet krävt oerhörda personella och tidsmässiga resurser. Målsättningen deklarerar ju också klart att det är en översiktlig inventering. Som helhet kan dock sägas att målsättningen uppfyllts. De områden där objekten ligger tätast är skogsområden, myrområden och hällmarksområden medan odlingsbygden fått en mindre del.

Detta är naturligt eftersom myr- skogs- och hällmarksområdena hyser stora botaniska värden och därför är av särskilt intresse. I odlingsbygden är det främst lokaler för botaniska rariteter och slåtterängar som tagits fram. Många element i odlingslandskapet är naturligtvis ytterst värdefulla för inventeringen som helhet, t ex alléer, träddungar, gamla odlingsytor o s v men detta föll utanför ramen för den botaniska delen och togs i stället upp i landskapsarkitekternas landskapsbildsinventering.

2.2.4 Bedömning och klassificering av objekten

En inventering av detta slag syftar till att ta fram så mycket material som möjligt för att underlätta det fortsatta naturvårdsarbetet och ge en allsidig bild av länets natur. Inventeringen redovisar ett stort antal objekt i många olika naturtyper.

Vid bedömningen och klassificeringen har en tregradig skala använts. Sålunda har varje objekt fått skyddsklassen I, II eller III, där I motsvarar naturvårdsverkets rekommenderade beteckning för område av riksintresse, II regionalt intresse och III lokalt intresse. Gotlands speciella naturförhållanden gör att jämförelser med fastlandsnatur ställs på huvudet. Många naturtyper, som vätar, agmyrar o s v finns i hela landet nästan bara på Gotland men är där mycket vanliga företeelser. Mossar, klarvattensjöar samt granskogar med hög bonitet är å andra sidan exempel på naturtyper som är sällsynta på ön medan de är vanliga i övriga delar av landet.

2.3 OLIKA BIOTOPERS STÖRNINGSKÄNSLIGHET OCH BEHOV AV RESTRIKTIONER

Här behandlas översiktligt exempel på störningar och behov av restriktioner ordnade efter en grov, övergripande biotopindelning. Biotopernas botaniska naturvärden behandlas utförligare i kapitel 2.4. Biotopindelningen skiljer sig här nedan av praktiska skäl på några punkter från indelningen i det rent naturbeskrivande kapitel 2.4.

2.3.1 TORRMARKSBIOTOPER

De öppna torrmarkerna med hällmarksalvar, fårsvingelhedar, ängshavreterrängar och sandgräshedar är med sitt tunna jordtäcke mycket känsliga för påverkan i markskiktet. Uppkomna skador kan förvärras av vind- och vattenerosion.

En fortsatt betespåverkan är en förutsättning för bibehållandet av de flesta öppna torrmarker. Tänkbara hot förutom igenväxning är terrängköring, bebyggelse, oljeborrning, täkt, vägdragning och luftledningar.

2.3.2 BARRSKOGSBIOTOPER

Produktiv barrskog täcker 45% av Gotlands yta. Kalkhälltallskogarnas störningskänslighet sammanfaller med torrmarksbiotopernas. Spårbildning av fordonstrafik som stör det tunna jordtäcket och kan orsaka ändrad riktning på avrinnande ytvatten orsakas tyvärr ofta av tanklöshet.

Ängsbarrskogarna och hedbarrskogar på sandigt underlag är känsliga för grävning, dikning och stundom markberedning.

Hoten mot skogarna ligger således främst i de mer eller mindre bestående ingrepp som skogsbruket kan innebära. Bebyggelselokalisering i skogsmarken är en annan förändring som blir negativ för naturvärdena. Uppodling är också ett reellt hot.

2.3.3 LÖVSKOGSBIOTOPER (Ängen och lövmarker)

Förutsättningarna för lövskog är bitvis goda på Gotland med sina kalkmoränjordar och lättvittrade märgellager. Praktiskt taget all lövskog har omdanats till ängesmark för att bestå husdjurens viktiga vinterfoder.

Sedan ängesbruket förlorat sin ekonomiska betydelse har den lövbärande marken i stor utsträckning övergått i åkermark. Men på många håll kan man ännu uppleva ett landskap präglat av hävdade ängen.

Det måste, dessutom icke minst ur kulturminnesvårdens synpunkt, betraktas som mycket angeläget att bevara de återstående lövområdena med varierat växt- och djurliv som en levande anknytning till en uråldrig bruksform. Mycket stor restriktivitet bör därför iakttas inför eventuell direkt påverkan av lövområdena. De största hoten är överföring till barrskog, uppodling och lokalisering av bebyggelse.

2.3.4 VÅTMARKSBIOTOPER

Gotland har varit ett vattenrikt landskap. Den flacka berggrunden med oregelbundna dräneringsförhållanden har skapat en rikedom på grunda sjöar, på gotländska benämnda träsk, och vätar och myrar av olika slag.

Kunskapen om myruppodling ledde under 1800-talet och framåt till att omkring 75 procent av Gotlands våtmarker dikades ut i avsikt att övergå till jordbruksmark. Den återstående fjärdedelen inrymmer enbart av den anledningen stora naturvetenskapliga värden samt har stor betydelse för Gotlands vattenbalans, icke minst genom sin grundvattenspåfyllande effekt.

Vattendragen bör också nämnas i detta sammanhang. Det finns mycket få sådana på Gotland som inte är påverkade genom ändringar av vattenfåran, fördämningar, fördjupningar o dyl. De få bäckar och åar som fortfarande rinner sitt naturliga lopp utan ingrepp i vattensystemet bör bevaras i detta skick. De närmaste omgivningarna bör också skyddas från skogsavverkningar, enär sådana kan medföra rubbningar av den ekologiska balansen.

Våtmarkerna är givetvis störningskänsliga för direkta ingrepp i vattenmiljön såsom dikning, muddring och dämning. Bebyggelse vid våtmarkerna innebär ofta vattenförorening, störning av fågelliv och förändring av strandmiljön. Luftledningar över eller invid våtmarker innebär visuell störning och ett hot mot rovfåglar, tranor, hägrar och svanar.

Tillförsel av näringsrikt vatten, beroende på läckage från ovanförliggande konstgödslade åkermarker, har kraftigt förändrat karaktären på flera av Gotlands våtmarker.

2.3.5 HAVSSTRANDSBIOTOPER

Klippstränder

Med klippstrand avses här stränder med klintar eller raukar.Denna strandtyp är mycket speciell och tillhör de mest typiska gotländska naturtyperna med få motsvarigheter på annat håll.

På klipporna finns endast utrymme för en vegetation av mossor och lavar, vilken bildar olika zoner beroende på salt- och solexposition. Ibland tränger källflöden ur lösare klintlager och ger kalktuffbildning med intressant flora, framför allt mossor.

Tänkbara hot mot klippstränderna är täktverksamhet och militära anläggningar.

Under klintarna finns ofta en sträng av grus- eller klapperstrand.

Klapper- eller grusstränder

Den helt övervägande delen av gotlandskusten domineras av stenstränder. Oftast är det vad man kallar klapperstensstränder, d v s stränder uppbyggda av lossbrutet kalkstensmaterial. Genom kalkstenens lagrade struktur blir de lossbrutna bitarna oftast flata, och en typisk klapperstensstrand består därför av mer eller mindre flata kalkstensbitar. Är fragmenten inte alltför stora, talar man om aurburgar, där aur är samma ord som ör i svenskan, vilket betyder sten eller grus. Strandmaterialet är ofta ordnat i strandvallar, där varje vall är resultat av en kraftig storm. Genom landhöjningen har strandvallarna kommit att bevaras intakt ovanför den nuvarande strandlinjen. Växtligheten på klapperstränder är sparsam eller ibland nästan obefintlig. Klapperstränder är särskilt störningskänsliga för direkt, fysisk påverkan. Ofta sargas de harmoniska strandvallssystemen för oöverskådlig framtid genom tanklös spårbildning av fordon. Husbehovstäkter kan ibland påverka större strandpartier.

Ängsstränder

Där klapperstranden består av finare material och jordtäcke har kunnat uppstå och bibehållas, bildar stranden en lågvuxen strandäng, förutsatt att den betas. På många ställen är denna strandtyp i försvinnande i takt med att strandbetet upphör. Då blir strandängen en högörtsstrand med höga gräs och invandrade snår. Genom att den forna tångtäkten upphört tillväxer långgrunda stränder genom att växtmaterial tillförs och bygger på stranden. På långgrunda stränder är också landhöjningens effekter märkbara genom avsnörningar av vikar.

Fysiska hot mot ängsstränderna kan vara fordonskörning och bebyggelse.

Sandstränder

Sandstränder är sällsynta på Gotland. Det hänger samman med att den gotländska berggrunden saknar material som kan ge upphov till sand. De gotländska sandstränderna består sålunda av material som är hittransporterat av inlandsisar och deras smältvatten. En sandstrand uppstår i allmänhet genom avlagringar (ackumulation) av sand från

havsbotten mot en konkav kustremsa. Denna är ofta upphängd på uddar av grövre, motståndskraftigare material.

Sandstränderna är mycket störningskänsliga. Sanden är instabil så snart den inte skyddas av vegetationstäcket. Detta har svårt att få stabilt fäste i sanden och slits lätt bort. Genom att sanden kan flyttas av vinden är den lättrörlig så snart den blottlagts.

Sandstränder är attraktiva för badliv. Bilkörning, parkering, husvagnsuppställning. tältning och t o m cykling sliter hårt på sandväxtligheten och upplevs som störande. De aktiviteter som är förbundna med bad påverkar sandstrandens ytformer och växt- och djurliv. Människors tramp och därmed uppkomna stigar, behov av solgropar i dynerna samt aktivt borttagande av växtlighet som upplevs som stickig och taggig är exempel på detta. Dynernas ytformer och det naturliga växelspelet mellan sandflykt och igenväxning rubbas. Fattigdomen på sandstränder och deras attraktivitet för badliv gör att värdet av relativt orörda sandstränder ökar. Det är därför av största vikt, att de få opåverkade sandstränder som Gotland hyser inte ytterligare ianspråktas som etablerade badstränder med tillhörande anordningar.

2.3.6 Principskiss rörande störningskänslighet i förhållande till underlaget

Typ av störning	Underlag							
	Hårda kalk-stenar	Kal häll	Moränmärgel	Märgel-sten	Sand-dyner	Sjö	Myr	Vät
Bebyggelse	X	XXX	XX	XXX	XXX	XX^{x}	XXX	XXX
Fordonskörning	XX	XX	XX	XXX	XXX	XX^{x}	XXX	XXX
Vandringsled				X	XX		XXX	XXX
Skogsavverkning					XXX	XX^{xx}	XX^{xx}	XX^{xx}
Dikning	XX		X	XX	XX	XXX	XXX	XXX

XXX = mycket hög störningskänslighet
XX = hög störningskänslighet
X = mindre hög störningskänslighet

x = stränder
xx = närmaste omgivningarna

Det bör observeras att ovanstående skiss icke berör de olika biotopernas störningskänslighet. Vad gäller dessa, se föregående text samt objektsbeskrivningarna. Skissen skall endast ses som en mycket översiktlig vägledning.

Ett objekts botaniska störningskänslighet är beroende av det geologiska underlagets beskaffenhet samt förekomsten av våtmarker inklusive vattendrag.

Generellt kan sägas att de marker som underlagras av lösare bergarter märgelsten och märglig kalksten är känsligare för slitage än de som underlagras av hårda kalkstenar (undantaget kala hällmarker och tunna vittringsjordar). Störningar i form av t ex täkt och fordonskörning ger i de först nämnda områdena upphov till mer omfattande skador på marken än i de senare. För varje enskilt fall måste dock påpekas att speciella avvikelser i floran kan göra att denna generella regel inte gäller.

2.4 PRESENTATION AV NÅGRA GOTLÄNDSKA NATURTYPER OCH DERAS FLORA

I detta kapitel skall en översiktlig beskrivning av några av de vanligaste gotländska vegetationstyperna och deras flora ges. Detta görs för att läsaren skall slippa enformiga artuppräkningar i beskrivningarna till obejkten samt för att något orientera om gotländska naturförhållanden. Då det i texten t ex talas om "typisk källmyrvegetation" kan således läsaren bilda sig en uppfattning om dess artsammansättning och karaktär genom att studera detta kapitel under motsvarande rubrik.

Naturen är sammansatt av en mängd olika biotoper, naturtyper, som var och en har sin speciella karaktär och typiska växtarter beroende på berggrunden, markens beskaffenhet, nederbörds- och teperaturförhållanden, markfuktighet, dränering, exposition o s v. Biotopens "profil" kan sägas präglas av de typväxter som är särskilt lämpade att leva i den förefintliga miljön. Man nämnder ofta biotopen vid namn efter de typarter som ingår i den, men den kan också benämnas efter dess allmänna karaktär. Man talar sålunda om alvar, tallskog, ädellövskog, rikkärr, ag- och högstarrmyr, klarvattensjö e t c. Biotopen kan sällan få en strikt definition, övergångsformer av skiftande slag finns. En källmyr kan t ex övergå i en högstarrmyr och skogarna är som alla vet sällan sammansatta av rena bestånd av ett enda träslag utan består oftare av blandbestånd av olika slag. Det skulle föra alltför långt att i detta sammanhang redogöra för samtliga varianter. Här skall som ovan sagts ges en översiktlig beskrivning av de vanligaste gotländska biotoperna. Varje delkapitel har en huvudrubrik samt underrubriker under vilka de olika biotoperna beskrivs. Dessa rubriker är följande:

Torrmarksbiotoper

- hällmarksalvar
- ängshavretorräng
- fårsvingelhed
- sandgräshed

Våtmarksbiotoper

- kalkfuktäng
- rikkärr
- källmyr
- ag- och högstarrmyr
- mosse
- vät

Barrskogsbiotoper

- kalkhälltallskog
- ängstallskog
- hedbarrskog

Klarvattensbiotoper

- träsk
- vattendrag

Lövskogsbiotoper

- ängslövskog
- änge och hagmark

Havsstrandsbiotoper

- grus- och klippstrand
- sandstrand
- strandäng

2.4.1 Öppna torrmarker

Den uppdelning som här tillämpas i underrubriker är bara gradskillnader av samma gradienter; nämligen tunt eller intet jordtäcke, jordart, solexposition och torka. Här bör redan slås fast, att Gotlands torrmarker till väsentlig del är en kulturell produkt. Torrmarkerna har liksom utmarkerna i övrigt betats under lång tid, vilket medfört fragmentering och vinderosion av det tunna växt- och jordtäcket. Visserligen har alvarbetonade ytor existerat allt igenom sedan växternas invandring påbörjades för mer än 12 000 år sedan, men de vidsträckta alvarområdena har skapats framför allt genom bete och även genom busktäkt och skogsavverkning. Alvar är närmast ett naturgeografiskt begrepp, vilket betecknar ett trädlöst kalkhedsområde, där berggrunden träder i dagen eller är täckt av ett tunt lager av morän eller vittringsjord. För de gotländska och öländska alvarmarkerna gäller klimatdrag såsom ringa nederbörd, och under sommarhalvåret, ett stort antal soltimmar.

I den gotländska floran finns många inslag av sydlig eller sydöstlig karaktär, som på ön har några av sina få, ibland enda, nordiska förekomster. Bland alvarväxterna gäller detta alvararv, gotlandsnarv, alvarkösa, alvarveronika, bergsskrabba, såpört, gullborste, våradonis m fl.

På alvaret växer många buskar, särskilt en, hagtorn, slån, oxbär m fl. De gotländska alvaren kan visserligen i storlek inte mäta sig med de öländska, men vidsträckta alvarytor finns dock, främst då på Sudret t ex Sundrealvaren, Austerrum samt på Karlsöarna. Många mindre områden finns i norr, t ex på Forsviden samt i Fleringe och på Fårö.

2.4.1.1 Hällmarksalvar

Öppen hällmark uppträder som mindre ytor i kalkhälltallskogen och i de andra här upptagna torrmarksbiotoperna utom sandgräsheden. Ibland är hällarna vidsträckta och sprickfria, ibland genomdragna av djupa karstsprickor. I de skyddande sprickorna växer bl a skogssallat, brudbröd, murruta och svartbräken. Hällarna är till större delen bevuxna med skorplavar men även större busklavar och mossor. Särskilt intressanta och samtidigt vackra är de s k jordbroklavarna som lyser i bjärta färger under fuktiga perioden (t ex släktena Fulgensia, Dermatocarpon).

Örter och gräs är samlade till de fläckar och strängar av jord som uppträder i sprickorna.

Bland mossor och lavar kan nämnas:

renlavar (Cladonia)
islandslav
kalkkrusmossa
hårkuddmossa
kalkkantlav
svavellavar (Fulgensia)

Typiska kärlväxter är:

alvararv	gotlandsnarv	harmynta
alvargräslök	gul fetknopp	stenkrassing
grusbräcka	vit fetknopp	nagelört
grusslok	fjällgröe	vitmåra
	fårsvingel	knölgröe

2.4.1.2 Ängshavretorräng

Ängshavretorrängen är ett slags stäppartade torrängar som är mycket artrika. De ligger på torr, kalkrik jord, ofta som låga höjdryggar och ingår ofta i alvaren. Utöver fårsvingel brukar ängshavre och brudbröd finnas som dominerande inslag.

Andra karaktäristiska arter är:

axveronika	stor kustruta
brudbröd	mandelblom
flentimotej	knölsmörblomma
fältmalört	S:t Pers nycklar
fältsippa	Adam och Eva
fältvädd	backsmultron
	toppjungfrulin

De buskar som uppträder är samma som i kalkhälltallskogen. Helt dominerande är en, och vanliga inslag är också nypon, oxbär och getapel.

2.4.1.3 Fårsvingelhed

Stora delar av hällmarkerna är täckta med vittringsjordar. Övergången från hällmark till alvar med tunna vittringsjordar sker ofta gradvis. Den tunna, finkorniga vittringsjorden är en mycket ogynnsam miljö för de flesta växter.

Extrema, nästan ökenartade förhållanden uppstår under högsommaren när temperaturen strax under markytan kan uppgå till åtskilliga tiotal grader. Även vintertid utsätts växtligheten för påfrestningar. Det milda vinterklimatet innebär nämligen ideliga pendlingar kring nollpunkten. När det tunna fuktiga jordlagret fryser till, utvidgas det, och när det tinar upp, så dras det samman.

Jorden, vars temperatur pendlar kring nollpunkten bildar således en rörlig, jäsande massa. På öppna hällmarker bildas ibland s k polygoner eller rutmark, månghörniga uppfrysningsmönster med de grövsta partiklarna som kantmarkering. Alla dessa uppfrysningsrörelser innebär påfrestningar för växternas rotsystem och tunna rottrådar slits av. Bland de fleråriga arterna uthärdar främst de som är lökväxter eller har kraftiga, ofta förvedade rötter vinterns rörelser. Exempel på sådana arter är liten sandlilja, bergsskrabba, solvändor, backtimjan, malört m fl. Andra arter klarar sig genom att helt enkelt undvika vinterns och högsommarens extrema påfrestningar. Det är en rad små, ettåriga växter, vilka genom att tidigt blomma och sätta frukt undgår sommartorkan. Fröna gror sedan påföljande vår eller redan på hösten. Alvararv, nagelört, stenkrassing, bergbräsma, sandnarv, grusbräcka är exempel på sådana arter.

Denna periodvis blöta, finkorniga vittringsjord (alvarmo) kan benämnas fårsvingelhed. Gräset fårsvingel brukar dominera tillsammans med kalkkrusmossa och strålkransmossa.

Den tundraliknande växtmiljön är också hemvist för några s k fjällrelikter såsom fjällgröe och masklav, vilka här lever isolerade långt från sina nuvarande utbredningstyngdpunkter.

Andra exempel är:

alvarklofibbla	jordtistel
alvarglim	gråfibbla
sandnarv	vildlin
färgmadra	

2.4.1.4 Sandgräshed

Sandgräsheden kännetecknas av ett mer eller mindre oslutet växttäcke på ett sandigt underlag. Miljön är instabil och kan ses som ett mellanled i utvecklingen mot ett slutet växttäcke.

Sandgräshedar brukar finnas i anslutning till sandstränderna mellan strandens vita dyner och skogsbrynet. Även inne i land finns sandgräshed, t ex Avanäset på Fårö.

Sandgräsheden domineras av gräset borsttåtel, vilken tål viss översandning. Sanden är i allmänhet utlakad och fattig på näringsämnen och kalk.

När gräsheden ligger mellan sandstrand och barrskog brukar gradvisa skillnader i växttäckets sammansättning kunna urskiljas. Närmar skogsbrynet tilltar renlavar och bägarlavar samt mossor t ex sandraggmossa och brännmossa. Enstaka plantor av en och tall förebådar skogens inmarsch.

För att sandgräsheden skall bestå krävs ett måttligt bete och slitage, så att viss sandflykt och markomrörning pågår och växttäcket hindras att sluta sig och barrskogen att vandra in.

Typiska växter är:

fårsvingel	gulmåra
sandsvingel	flockfibbla
sandtimotej	monke
sandstarr	puktörne
backtimjan	

2.4.2 Barrskogsbiotoper

Att barrskogarna tar upp nästan hälften av Gotlands yta är ett faktum som brukar förvåna besökaren. Den gotländska skogen är dock sällan lik den fastländska. Visst kan man vandra bland resliga granar med ljung, blåbär, lingon och mossor. Men gotlandsskogen är oftast av annan, vresigare karaktär.

Den skiftande berggrunden skapar olika förutsättningar för trädvegetationen. Vanligen förhärskar en mullprofil i barrskogarna, och dessa blir därför örtrikare än de fastländska.

Tallen dominerar klart, ca 75 procent av den produktiva skogsmarken består av tall. Granen finns företrädesvis på det sandiga underlaget på mellersta och östra Gotland. Den vanligaste formen av tallskog är kalkhälltallskogen, som i stort sett bekläder både det norra och södra hällmarksområdet. Denna skogstyp är mycket speciell för Gotland. Boniteten är mycket låg och i skogsområdena ligger hällmarker, alvarområden och vätar insprängda. En tredje skogstyp är den örtrika tallskogen, "ängstallskogen". Den växer oftast på ett underlag av moränmärgel men har även den en låg bonitet. Mossor och ris är inte framtädande och buskar förekommer sparsamt. Marken är saftigt grön av örter och gräs, och denna skogstyp jämte kalkhällskogen används även i våra dagar icke sällan till bete. Överhuvudtaget har får- häst- och nötbete sedan urminnes tid präglat de gotländska skogarna, och det är först i vår tid, med ett minskande betestryck, som skogarna i många avseenden blommar upp. De betade örtrika skogarna får ofta ett parkliknande utseende med raka tallstammar och sparsamt eller intet buskskikt. Fattigdomen på lavar på träden i de gotländska skogarna är påfallande.

2.4.2.1 Kalkhälltallskog

De öppna alvaren har i stor utsträckning uppkommit genom att kalkhälltallskogar och buskrika alvar har överbetats. Övergången mellan kalkhälltallskog och hällalvar är flytande och har främst att göra med hur tätt träden och buskarna står.

Denna skogstyp är helt bunden till berggrundens hårda kalkstenar, belägna framför allt i västra, nordvästra och norra delarna av ön. Skogen är synnerligen lågproduktiv och många områden kan betecknas som impediment. Jordlagret är bara någon decimeter eller tunnare, och skogen blir gles och långsamväxande. Tallarna är knotiga och vresiga, med vitt förgrenade rotsystem över sprickor i kalkhällarna. Enbuskar är talrika och i trakter nära kust eller kulturbygd är inslaget av lövträd starkare. Oxelarterna är på Gotland rikt företrädda och i kalkhälltallskogen växer rönn, oxel, finnoxel, och klippoxel. Asken är det ädla lövträd som bäst nöjer sig med dessa magra betingelser. Rikedomen på buskar är ofta stor. Slån, hagtorn, nyponarter, olika arter av oxbär, getapel m fl arter hör hit. Granar är inte vanliga och där de förekommer ser de alltid lite illamående ut. De nedersta långa, släpande grenarna slår ofta rot och bildar egna träd, så att modergranen kommer att omges av en ring med telningar.

Det typiska riset är mjölon, som i täta, glänsande mattor breder ut sig vida. Här förekommer också busklavrika växtsamhällen. Särskilt på hällmarkerna på norra Gotland täcks stora ytor av olika renlavar (Cladoniaarter) och islandslav. Busklavarna är känsliga för starkt betestryck.

Där tunna moränsträngar ligger på hällen växer gärna ljung. I fältskiktet finns en mängd arter, vilka är typiska för torrmarkerna och har torktålighet som gemensamt drag. Artrikedomen kan vara stor med flera arter av sydöstlig karaktär, vilka några har sina enda nordiska växtplatser på Gotland och Öland.

Exempel på arter i fältskiktet är:

alpnycklar	fältsippa	praktbrunört
backtimjan	nipsippa	stor fetknopp
bergsskrabba	liten sandlilja	S:t Pers nycklar
blodnäva	grusslok	svartkämpar
brudbröd	gul fetknopp	tulkört
fårsvingel	mjölon	vit fetknopp

2.4.2.2 Ängstallskog

Tallskogarna av denna typ är något friskare än kalkhälltallskogarna och har följaktligen en rikare flora. Växterna har inte att i lika hög grad kämpa mot extrema markklimatförhållanden som fallet är i kalkhälltallskogarna. Ofta förekommer en mullprofil i marken vilket gör att växternas rotsystem inte behöver vara lika starkt utvecklade. Örterna är ofta högre och har ett mera välutvecklat bladsystem än vad som förekommer i kalkhälltallskogarna. Till ängstallskogens arter i fältskiktet kan följande räknas:

bergsslok	ormbär
blåhallon (="salmbär")	piggrör
blåsippa	purpurknipprot
bockrot	skogsknipprot
lundskafting	vispstarr
murgröna	vitsippa
nattviol	vit skogslilja
nästrot	ängskovall

2.4.2.3 Hedbarrskog

Denna skogstyp brukar med växtekologisk terminologi benämnas hedbarrskog, vilket ej innebär en öppen hedliknande naturtyp. Den kännetecknas av att den förekommer på sandigt eller grusrikt underlag och att gran och tall ofta växer blandat. Jordmånen har sur reaktion. Fuktighetsförhållandena är ytterligare något mera gynnsamma än i tallskogen och boniteten är ofta hög

för gotländska förhållanden. Det är främst i dessa skogar som ett rationellt skogsbruk kan bedrivas. Typiskt är att man i fältskiktet ofta finner växter som i övrigt inte är vanliga på ön. Det är sådana växter som normalt växer på surare substrat än vad de gotländska jordarna för det mesta har att bjuda. Hit hör således bl a följande:

blåbär	lingon	skogsstjärna
ekorrbär	linnea	stenbär
gotlandsmåra	ljung	vårfryle
harsyra	pyrola-arter	husmossa
krustånel	skogskovall	väggmossa
		örnbräken

Det sandiga eller grusiga materialet är till stor del av annat ursprung än den egna gotländska berggrunden, d v s det utgörs av urbergsmaterial som ger ett lägre pH-värde än vad som finns i de andra, kalkrikare skogstyperna.

2.4.3 Lövskogsbiotoper

2.4.3.1 Ängslövskog

De rena lövskogarna är mycket sällsynta på ön. Ursprungligen har vidsträckta ytor av mellersta och södra Gotland varit bevuxna med lövskogar, men dessa har undantagslöst omvandlats och nyttjats till löväng och åker. Gotland saknar således de lövskogar som Öland ännu har i rikt mått. Det successiva försvinnandet av lövängsbruket har dock medfört att många gamla lövängar nu håller på att återgå till lövskog. Utvecklingen mot den slutna, artfattiga lövskogen tar dock lång tid och inslagen av kulturgynnade lövängsarter och invandrande barrträd kommer länge att finnas kvar. Bland de ursprungligaste lövträdsbestånd som Gotland kan uppvisa torde vara de gamla lövskogsresterna på Lilla Karlsö, dock påverkade av seklers fårbete. Lövskogar dominerade av björk finns emellertid. De förekommer huvudsakligen på södra Gotland på sandiga jordar. I fältskiktet ingår därför ofta ljung, blåbär, skogsstjärna m fl föga krävande arter, men artrikedomen är stor varför även andra typer är representerade. Inventeringen av lövskogarna har vid bedömningen tagit fasta på objektens storlek, artrikedom av träd samt graden av igenväxning. Eftersom lövskogarna nästan genomgående har inventerats under senhösten har fältskiktet dåligt kommit att beaktats.

Till de utpräglade lövskogsväxterna exklusive björkskogarnas kan räknas:

ask	olvon	spenört
ek	gulsippa	ramslök
lundalm	vårärt	skogslök
skogsalm	majsmörblomma	skogsstarr
lind	vätteros	myskmadra
skogskornell	svalört	tvåblad
hassel	sårläka	skogsknipprot

Av de ädla lövträden är på Gotland lind det sällsyntaste, därnäst kommer de båda alm-arterna. Lundalm är en sydlig art, i Sverige endast växande på Öland och Gotland. Den kan därvid utbredningsmässigt sägas motsvara somliga av de örter, vilka öarna som enda svenska landskap hyser och som ibland betraktas som relikter från varmare tider.

2.4.3.2 Änge (och hagmark)

Eftersom lövängarna inte är naturliga biotoper i sig växlar artsammansättningen och karaktären mycket. Det gamla nordiska ordet för löväng är "änge" (neutrum), plural ängen, och det är den gängse beteckningen på Gotland liksom på många andra håll och begagnas här fortsättningsvis. Beteckningen avser en slåttermark, oftast bevuxen med gagnrika buskar och träd i lagom mängd. På Gotland innebär detta att buskar och träd, särskilt de fruktbärande, gynnas medan man söker hålla barrträden borta. Exempel på rena tallängen finns dock.

I änget skall således inslaget av ädla lövträd vara ganska stort vilket ibland förbises vid restaurering av gamla ängen. I änget skall tre nivåer kunna urskiljas - dessa består i princip av hassel, genom klappning nedhållen ask samt ek. Vegetationen i ett änge är det artrikaste Gotland kan bjuda. Det är inte ovanligt att artantalet uppgår till 150 kärlväxter på en yta av några hektar.

De flesta ängena finns på södra och mellersta Gotland i det forna utbredningsområdet för lövskog, medan de är betydligt ovanligare i norr.

Att även hagmarker nämns i detta sammanhang har sin förklaring i det faktum att flera tidigare hävdade ängen numer har växt igen och betas så att de mer liknar beteshagar än de ansade "fagningsängen" de en gång varit. Stundom är de påverkade av konstgödsling vilket kan förändra florans sammansättning så att kväveälskande växter gynnas på bekostnad av mera ursprungliga ängesväxter.

Änget och hävden av detta har varit föremål för många skildringar. Följande sammanfattning av hävden av änget är huvudsakligen hämtad ur remissupplagan av länsstyrelsens ängesinventering 1973:

Änget, som i det gamla svenska bondelandskapet var en lika vanlig syn på fastlandet som på Gotland, har vuxit fram genom århundradens hävd. Fornlämningar från järnåldern, t ex stensatta husgrunder på Gotland kallade ("kämpagravar"), gravrösen ("stainkalmar") och stengärdesgårdar ("stainvastar") påträffas ofta i ängarna. Det visar att den nutida ängsmarken var kulturberoende för mer än tusen år sedan.

Änget var den mark, där man tog vinterfoder åt kreaturen, dels genom slåtter, dels också genom lövtäkt. Man skördade lövskruden av vissa träd, främst ask och alm. som man sedan torkade. Änget var alltså inte bara en öppen slåtteryta, utan där fanns

också grupper av träd och buskar. (I södra Sverige de ädla lövträden ek, ask, lind, alm och lönn med buskskikt av hassel, hagtorn, slån, nypon, hägg (ej på Gotland), rönn m m och i norra delarna av landet björk, asp, rönn och gråal med buskskikt av hägg, sälg och andra videarter). Förutom att ge vinterfoder var träden och buskarna värdefulla genom att ge nötter och andra frukter, vilka kom både människor och djur till gagn. Därutöver hade de ekologiska effekter genom att hindra markuttorkning och genom att producera ett näringsrikt lövfall.

I detta skick har ängesbruket stått sig så gott som oförändrat fram till mitten av 1800-talet, då det fick ge vika för modernare jordbruksmetoder. Ängena odlades upp till ekonomiskt mer lönsamma vallväxt- och spannmålsåkrar eller lades ut till kulturbeten. Till stor del har de också fått växa igen till snåriga, täta lövlundar. För att änget skall behålla sin speciella karaktär, är det nödvändigt att det varje år hävdas på traditionellt sätt. Detta kan variera beroende på sed och på ängets karaktär, men huvudpunkterna i den årliga hävden brukar bestå av följande moment:

1. Gallring och röjning sker på vintern då man bäst ser vad som behöver röjas och snyggas till.

2. Fagning, dvs hopräfsning av löv och kvistar och annat skräp, göres på våren, då vitsippan - på Gotland kallad fagningblomman - står i blom. Då har årsgräset kommit så pass högt att det lyfter upp lövtäcket, vilket underlättar fagningen. Genom fagningen hålls marken fri från löv och ris, som hindrar gräsväxten och slåtterarbetet. Fagningen hindrar också mossan att tränga in i änget och konkurrera ut gräs och örter.

3. Slåttern sker under högsommaren, då alla de i änget önskvärda växterna fröat sig. Tidpunkten varierar beroende på ängets markbeskaffenhet men brukar infalla i juli månad.

4. Bete. Efter slåttern är det brukligt att änget betas några veckor. Måttligt bete med nöt är det vanligaste. Genom betet erhåller änget ett viktigt näringstillskott i form av gödsel.

Av de forna ängena återstår idag endast fragment. På fastlandet finns i nutiden också enstaka ängen kvar, varav de flesta är skyddade som naturreservat. På Gotland finns dock omkring 125 ängen som fortfarande är under hävd. Deras bevarande för framtiden är ett mycket svårlöst problem. Det krävs inte bara tid och arbetskraft, utan också stor yrkesskicklighet att hålla ett änge i hävd.

I den lövrika ängen påträffas sålunda många arter som ursprungligen kommer från andra biotoper, såsom lövskogen, torrängen, fuktängen etc. Nedan listade örter och gräs är alltså bara exempel bland många andra på vad som kan växa i ett änge:

darrgräs	höskallra	klasefibbla
vårbrodd	brudbröd	käringtand
gullviva	stor blåklocka	brudsporre
svalört	backklöver	johannesnycklar (=hjälmnycklar)
vårärt	kråkvicker	nattviol
myskmadra	blodtopp	S:t Pers nycklar
gulsippa	svinrot	krutbrännare
korskovall	sårläka	ängsnycklar
	slåtterfibbla	vit skogslilja

2.4.4 Våtmarksbiotoper

Våtmarkerna har i hög grad präglat det gotländska landskapet Innan de stora dikningsföretagen satte igång på Gotland bestod ca 9% av dess yta av myr eller träsk. När man vet att ca 75% areal nu är påverkad och 65% är utdikad kan man göra sig en föreställning om hur viktiga inslag i landskap och ekosystem våtmarkerna en gång var. En av Gotlands största sjöar fanns i Martebo myr, nämligen Storträsk, vilken försvann i den första stora dikningen i mitten av 1800-talet.

Gotlands flacka topografi gör att våtmarkerna i allmänhet är grunda. Sommaren har låg nederbörd och stor avdunstning, medan vintervattnets avrinning blir långsam i opåverkade vattensystem, där avbördningsförmågan är liten. Myrutdikningarna har fått omfattande konsekvenser för vattenbalansen. Vinternederbörden, som förr i hög grad magasinerades i tröga myrsystem, rinner nu på våren i uträtade bäckfåror, raka diken och kanaler raskt ut i havet. Kanalernas bottnar står sedan till stor del torra sommaren igenom, tills höstregnen kommer.

Våtmarkerna delas här in i fuktängar, myrar, mossor, vattendrag och vätar. Sjöar och vattendrag behandlas separat under klarvattensbiotoper. Begreppet myr är mångtydigt, det står som samlingbegrepp för flera olika våtmarksbiotoper. De stora myrarna hade ofta flera öppna vattenytor och agmyrarna är i de flesta fall ordentligt blöta över hela myrvidden. Förutom ag- och högstarrmyrar finns källmyrar, rikkärr och mossar. Till våtmarksbiotoperna räknas här även vätar, vilka är temporärt vattenfyllda sänkor med bleke- eller kalkgyttjeavsättningar på botten.

2.4.4.1 Kalkfuktäng

Kalkfuktängar förekommer i den gradvisa övergången mellan myrkanten eller vattenbrynet och den trädbevuxna fastmarken ovanför. I denna naturlika randmiljö försvåras träd- och buskkolonisationen av ett högt vattenstånd på vårvintern. Kalkfuktängarna har av hävd varit betade. Produktionen hålls uppe genom tidvis översvämning eller genom att grundvattnet står högt och rör sig, vilket har en gödslande effekt. När betet upphör utvecklas vissa kalkfuktängar till rikkärrsartade högörtssamhällen.

Kalkfuktängen är mycket rik på orkidéer och bland dess typiska växter ingår följande:

älväxing	dvärgviol	ängsnycklar
blåtåtel	krissla	vaxnycklar
ängsstarr	ängsvädd	blodnycklar
hirsstarr	majviva	honungsblomster
slankstarr	sumpgentiana	flugblomster
blodrot	brudsporre	kärrknipprot

2.4.4.2 Rikkärr

Rikkärr utbildas ofta vid vattendrag eller vid åmynningar. De kan också tänkas tillkomma genom den tilltagande föroreningen, dels från avlopp och dels från jordbrukets konstgödsling. De arter som kan räknas som växer här är bland annat följande:

älgört	videört
bladvass	strandklo
blomvass	andmat
bunkestarr	vattenklöver
kärrtörel	kärrtistel
plattstarr	

2.4.4.3 Källmyr

Denna myrtyp, som ibland kallas källkärr, extremrikkärr, översilningsmyr eller på gotländska "brunnraud" (= den blötaste delen av en källmyr), förekommer över hela ön företrädesvis utefter ancylus- och litorinastrandvallarna. Ibland kan de vara uppdämda mellan nämnda vallar och de förekommer också ofta vid gränsen mellan lösare och hårdare bergarter. I de flesta fall sluttar källmyrarna starkt i jämförelse med andra myrtyper, inte sällan har de sin upprinnelse i en källa ur vilken ofta grundvatten kommer till ytan och översilar marken. Källmyrarna karakteriseras därför av en relativt jämn vattentillgång under året. Temperaturen i marken är jämnare än i andra myrtyper. Dessa faktorer och det ständigt rörliga vattnet skapar livsbetingelser för en speciell och i många fall ovanlig flora. De gotländska källmyrarna utgör en av de allra främsta specialiteterna i öns vegetation. Ett område som särskilt bör nämnas är Lojsthajd där ett stort antal källmyrar finns. I många av dessa finns den nästan uteslutande i fjällen förekommande örten svarthö. En annan art med motsvarande utbredning - Gotland och fjällen - är fjälltätört. Många av källmyrarna har en påtaglig rikedom av orkidéer, men de flesta av orkidéerna är snarare bundna till de anslutande kalkfuktängarna. Karaktärsväxten framför andra för myrar med översipprande vatten är axag, som ofta är beståndsbildande i den övre delen av källmyren. Växter karaktäristiska för källmyrar är följande:

axag	trubbtåg	svarthö
majviva	ryltåg	storsileshår
gräsull	näbbstarr	kärrlilja
slåtterblomma	brunögontröst	sumpnycklar
smalfräken	fjälltätört	luktsporre
		myggnycklar(gulyxne)

2.4.4.4 Ag- och högstarrmyr

Denna myrtyp brukar ibland med ett gemensamt namn kallas igenväxningsmyr. Namnet högstarrmyr betecknar att högvuxna starr-arter dominerar. Gränserna mellan högstarrmyr och agmyr är oftast flytande eftersom inblandingen av respektive myrtypers arter ofta är stor. Den rena högstarrmyren är mindre vanlig. Mindre skogsmyrar kan dock vara helt dominerade av trådstarr.

Ag- och högstarrmyren är den vanligaste och den som upptar den största arealen av de gotländska myrarna. Större myrar som Träskmyr, Verkmyr och Lindhammarsmyr är exempel på detta. Ag användes förr som tacktäckningsmaterial. Många av de rikare myrarna har blivit föremål för utdikning i förhoppning om vinnande av ny åkermark. Ag- och högstarrmyren dominerade således landskapsbilden än mer före utdikningarna än vad som är fallet idag. Myrtypen karaktäriseras av relativ artfattigdom, agen dominerar ofta helt och växer mycket tätt. Det kan vara förenat med stort besvär att tränga igenom en agmyr eftersom växten inte sällan är manshög och har vassa bladkanter. Runt myren finns ofta kalkfuktängar som smala övergångsbårder mot fastmarken. Även randträsk kan förekomma. På myrvidden förekommer öppna vattenytor - i varje fall i de större myrarna. Ett exempel på detta är Träskmyr. De typiska växterna är följande:

ag	bunkestarr
knappag	pors
brakved	spikblad
trådstarr	kärrspira (höstspira)

2.4.4.5 Mosse

Egentliga mossar är mycket sällsynta på Gotland. De förekommer i enstaka fall på Fårö, på huvudön finns främst två riktiga mossar som ännu lever kvar. Det är Storholmen i Fardume träsk och Vätlingmyr i Stenkyrka socken. Den senare är påverkad av dikning men har trots detta särdragen kvar. I Martebo myr finns också mosseliknande partier.

Mossarna hör till den ombrogena myrtypen, d v s de får sitt vatten genom nederbörden till skillnad från t ex källmyrarna som är av soligen typ genom att vattnet erhålls genom att grundvattnet går i dagen och översilar myren. I mossen finns många för ön mycket ovanliga växter som trivs i den sura och kalkfattiga miljön. Dessa myrar är mycket värdefulla, inte bara för att de är så få

till antalet utan också för att man genom att undersöka deras torvlager kan få kunskap om Gotlands forna vegetation. Arter som kan påträffas på mossarna är bl a:

blåbär	rosling
lingon	skvattram
dystarr	tranbär
kråkbär	tuvull
ljung	vitmossor (Sphagnum)

2.4.4.6 Vät

En vät kan karaktäriseras som en periodvis vattenfylld sänka med bleke- eller kalkgyttjeavsättning på botten. Under torrtiden på sommaren torkar väten oftast helt ut. Torvbildning förekommer inte eller i mycket liten utsträckning. Vätarna finns oftast på hällmarker och saknar högre vegetation. Det kan vara svårt att avgränsa en vät arealmässigt eftersom den ibland ingår som en del i ett större myr- eller hällmarksområde. Karaktäristiska är de tork- och uppfrysningsfenomen som ger upphov till ett rutmöster i vätarnas kantpartier.

Växterna i en vät måste vara av speciell karaktär på grund av de extrema fuktighetsförhållandena, de blommar ofta ganska tidigt och många har ett väl utvecklat rotsystem eller andra morfologiska anpassningen för att klara torrperioden. Exempel på sådana är vätformen av blodtopp, som har en mycket kraftig rot, samt kransalgerna som helt inkrusteras (kläs med ett kalkskelett) under sommaren. Många arter är annueller (=ettåriga växter). Följande artlista ger exempel på vad som kan växa i en vät:

kärrkavle	klöverört	ryltåg
alvaragnsäv	krissla	råttsvans
blodtopp (vätformen)	luddkrissla	strandpryl
dyveronika	lökgamander	älväxing
flocksvalting		kransalger

2.4.5 Klarvattensbiotoper

Gotlands kalkrika berggrund ger i hög grad prägel åt öns (inklusive Fårö's) sötvatten. Sjöarna (träsken) tillhör den s k Chara-sjötypen (kransalgsjöar), vars undervattensvegetation karaktäriseras av Chara-arter. På Gotland är dessutom blågröna alger, som bildar svampiga skållor på stenarna, ett framträdande drag i hårdbottnarnas vegetation. Människans inverkan på vegetationen är speciellt påtaglig i vattendragen.

2.4.5.1 Charasjöar

På rent morfologisk grund kan man urskilja två typer charasjöar, nämligen grunda och djupa. Ur botanisk synpunkt har dessa båda typer många gemensamma drag, varför de kan behandlas i ett

sammanhang. Ur vegetationssynpunkt finns en provkarta alltifrån träsk med en mycket sparsam vegetation till sådana med en rik vegetation, som fram för allt kommer till uttryck i den bottenrotade vegetationen. I vissa fall kan även planktonutvecklingen bli så rik att en påtaglig minskning av siktdjupet sker. Planktonmängden uttryckt som klorofylla är varierande under högsommarmaximum 1973 i 21 undersökta sjöar mellan 1,6 och 33,8 g per liter.

Vegetationen är på det hela taget artfattig. Kransalgerna av släktet Chara är dock rikligt representerade. Kärlväxtvegetationen består främst av vass och ag. Sparsammare förekommer dessutom sjösäv, smalkaveldun, bredkaveldun, vit näckros och gäddnate. Av intresse är några arter som är ovanliga i sötvatten men vanliga i bräckt vatten. Bland dessa kan särskilt nämnas havsnajas (havssärv, natesärv), som i nordiska sötvatten har det övervägande antalet lokaler - sammanlagt 10 stycken - på Gotland.

De vattenkemiska förhållandena är speciella i charasjöar. På grund av hög kalciumhalt i vattnet blir pH-värdet högt - i regel omkring 8 - liksom även den specifika ledningsförmågan. Fosforhalten är låg och många för växterna nödvändiga ämnen föreligger i för växterna icke tillgänglig form.

Charasjöar i allmänhet är vanligen små och grunda. Detta senare gäller för de flesta gotländska träsken, som är knappast mer än 2 meter djupa. Till ytan är dock de flesta träsken av avsevärd storlek.

2.4.5.2 Vattendrag

De gotländska vattendragen uppvisar mångenstädes tydliga tecken på mänsklig påverkan. Genom utdikningar har vidsträckta myrområden och många träsk försvunnit och vattendragen har i stor utsträckning blivit kanaliserade. Följden har bl a blivit att vattenföringen varierar mycket starkt under året. Stora delar av de flesta vattendragen saknar således sammanhängande flöde så gott som varje sommar. Tillförseln av växtnäringsämnen via avloppsutsläpp och utlakning från odlad mark skapar gynnsamma betingelser för en yppig vegetation.

På mjukbottnar bildas vegetationen av vanligen högvuxna arter som bredkaveldun, säv, vass, blomvass, stor igelknopp, vattenklöver och bäckmärke. Denna vegetation kan helt fylla igen åfåran. Inom områden där konkurrensen från denna vegetation är mindre markant kan bl a arter av algsläktet Vaucheria, kupandmat och vanlig andmat uppträda i massförekomst.

På hårdbottnar lägger man fram för allt märke till en art av grönalgssläktet Cladophora, som på våren-försommaren bildar en heltäckande grön päls, som senare blir brunaktig på grund av kiselalgpåväxt, "luggsliten" och således mindre framträdande.

I kalkrika bäckar och även i stillestående vatten påträffas sällsynt källnate. En annan specialitet är gotlandssvalting som växer på de ovan nämnda mjukbottnarna.

Inom vissa delar av vattendragen påträffas en annan vegetationstyp, som tyder på en näringsfattigare miljö. Mjukbottnarnas vegetation blir mindre framtädande och arter som blomvass, kupandmat och Vaucheria-arter saknas. Hårdbottnarnas vegetation saknar Cladophora-pälsen och påminner med sina krustor av kalkinhöljda blågrönalger i viss mån om vegetationen på stenar i träskens strandkant.

2.4.6 Havsstrandbiotoper

Havsstränderna utgör ett av de mest omväxlande avsnitten av Gotlands natur. Flera olika huvudtyper av stränder finns: branta klintstränder med rasbranter; sandstränder, klapperstränder samt betade eller obetade flacka ängsstränder är några exempel. De flacka havsstränderna hör till de mest kulturpåverkade delarna av Gotland. De har under tidernas lopp, allteftersom landet höjts påverkats starkt, särskilt av bete.

Driftvallar ingår i alla strandtyper. En driftvall består av uppkastat material av tång m m. De bildar näringrikt substrat för mållor, nässlor, kustbaldersbrå, hundkex m fl kväveälskande växter.

Bland de typer av stränder som förekommer kan framför allt tre typer urskiljas. Dessa är grus- och klippstrand (även innefattande klapperstrand), sandstrand och ängsstrand. Indelningen baserar sig övervägande på markbeskaffenheten där strandängen består av det finkornigaste materialet.

2.4.6.1 Sandstrand

Sandstränderna upptar ofta ett bälte utanför en sluten barrskog. Invid bäckar eller andra fuktiga områden går ofta barrskogsuddar ut som ett slags galleriskog.

Sandstränderna är den känsligaste och mest föränderliga strandtypen. Vind och vatten orsakar ofta omfattande förändringar i ytformerna och växttäcket. Flygsandsområdena är extremerna inom denna strandtyp. Flera växter spelar en betydelsefull roll som sandbindare på sandstränderna. Till de viktigaste kan räknas sandrör, östersjörör, strandråg, sandsallat, sandstarr, strandkvickrot, strandärt, saltarv och marviol.

2.4.6.2 Grus- och klippstrand

Klippstränderna dit de höga klintkustpartierna med sina rasbranter hör, förekommer främst i väst, nordväst och norr. De är de artfattigaste av Gotlands stränder. Det hårda underlaget och vågrörelserna, som ofta når klintkanten, omöjliggör kolonisation av ett större antal arter. Egentligen kan endast en kärlväxt, dansk skörbjuggsört, sägas vara knuten till klintarnas klapperstränder. Övriga grusstränder hyser en rad torrmarksväxter såsom fårsvingel, knylhavre, vejde, hundtunga och stinknäva.

2.4.6.3 Strandäng

Ängssträndernas strandängar återfinns främst längs Gotlands östra och södra kuster, men även här och var på västra sidans södra halva. Ängsstranden bör med en mera bruklig beteckning kallas strandäng.

Strandängen är ofta också artrik och utgör den typ av strand som är mest präglad av betesgång. Emellertid har betet minskat eller upphört under senare år, vilket fått till följd att viss igenväxning skett genom invandring av högvuxna gräs, örter, buskar och träd. Ett upphörande av betet inverkar således menligt på artantalet och gynnar i stället uppkomsten av växtsamhällen med ett fåtal, dominerande arter. Antalet strandängar som ännu betas är i minskande antal, men dess typiska växtlighet kan innehålla följande kärlväxter:

blåsäv	strandkrypa	krypven
havssäv	ormtunga	rödsvingel
havssvälting	gulkämpar	rörsvingel (högörtsstränder)
agnsäv	smultronklöver	saltgräs
salttåg	klöverärt	glasört
strandmalört	trift	saltnarv

Hällmarksalvar NV Kyllaj, Hellvi. I karstsprickorna växer bl.a. en, brudbröd och tulkört. Foto: Jens-Henrik Kloth.

Fårsvingelhed V Stigmyr, Hangvar. På det öppna området syns uppfrysningspolygoner och tuvor av fårsvingel. Foto: Jens-Henrik Kloth.

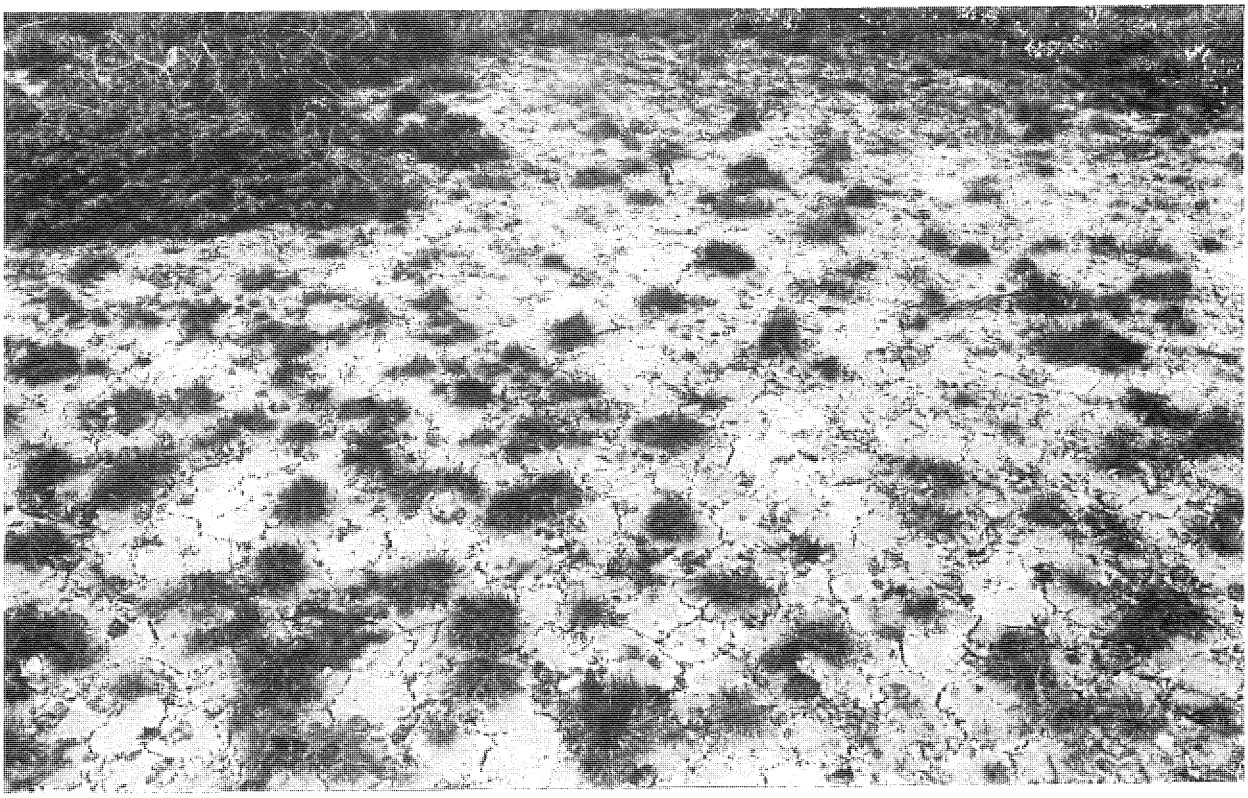

Starkt fårbetspräglad "en-tall-savann" V Alnäsaträsk, Fårö. Grupper av glest stående tallar omväxlar med öppna torrängspartier. Foto: Jens-Henrik Kloth.

Hedbarrskog vid Traume, Träkumla. Hedbarrskogar förekommer på Gotland främst där underlaget består av sand eller grus. Foto: Allan Andersson.

Alvena lindaräng, Vallstena. Foto: Jens Henrik Kloth.

Laxare änge, Boge. Foto: Jens Henrik Kloth.

Källmyr i Rövätar, Hejnum. Vegetationen domineras av axag med inslag av bl.a. gräsull och kärrlilja. I utkanten av axagtuvorna växer storsileshår. Foto: Stellan Hedgren.

Den gotländska agmyren är ett artfattigt växtsamhälle, som ofta domineras av en enda art - ag. Foto: Jens-Henrik Kloth.

De gotländska sjöarna är ofta mycket vegetationsfattiga. Vy från Bästeträsk, Gotlands största sjö. Foto: Jens-Henrik Kloth.

Djupå, Norrlanda. I ån växer en frodig växtlighet med bl.a. kärrtörel, gul svärdslilja, videört och bunkestarr. Foto: Jens-Henrik Kloth.

Klapperstensstrand, Ekstakusten. I förgrunden ett bestånd av marviol och spjutmålla. Foto: Jens-Henrik Kloth.

Sandstrand vid Sudersand, Fårö. Närmast vattnet står kraftiga ruggar av strandmålla. Längre in löper en låg stranddyn bevuxen med bl.a. strandråg och sandrör. Foto: Jens-Henrik Kloth.

Sanddyn i Skalasands naturreservat, Fårö. I sanden växer bl.a. borsttåtel och sandstarr. Sandstarren har en krypande, ibland flera meter lång jordstam, från vilken knippen av strån sticker upp i en lång, slingrande rad. Foto: Jens-Henrik Kloth.

Betad strandäng på Vivesholm, Sanda. I förgrunden växer bl.a. strandmalört. Foto: Jens-Henrik Kloth.

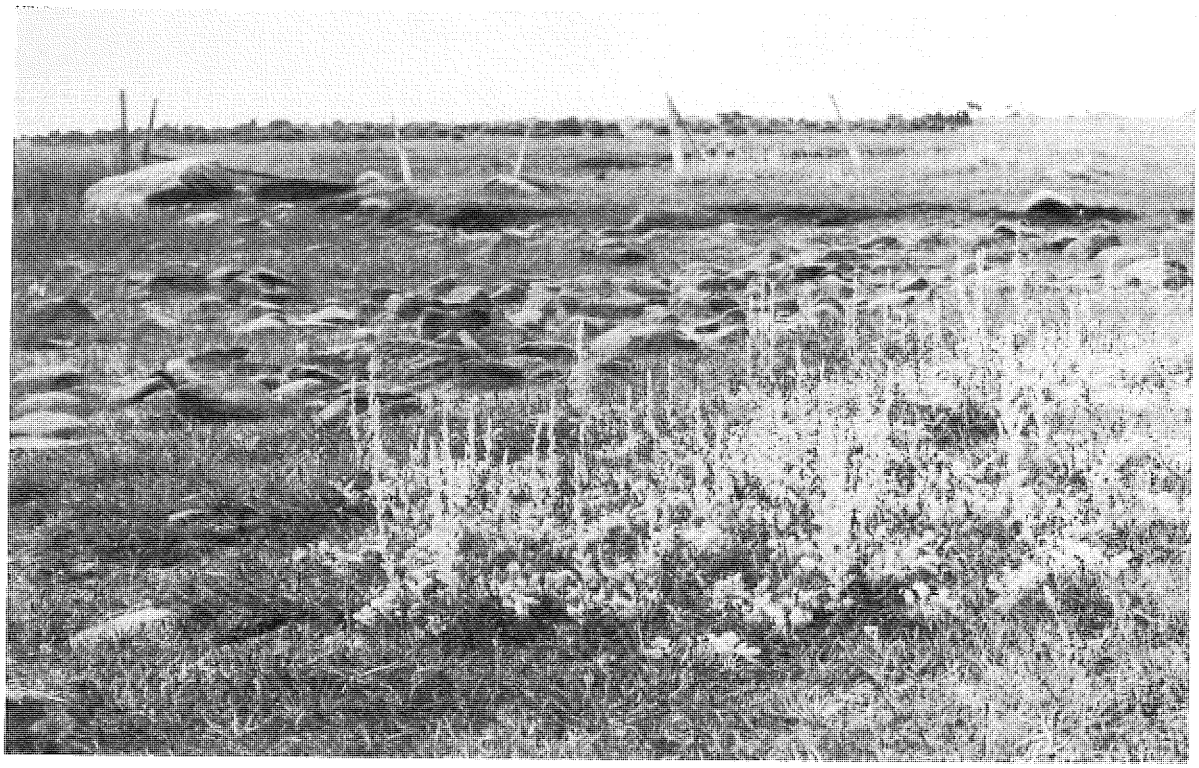

2.5 BEGREPPSFÖRKLARINGAR

Alvar Mer eller mindre trädlös, relativt plan yta på kalkberggrund med eller utan ett tunt lager av vittringsjord och ibland moränavlagringar. Alvaret är skapat av långvarigt bete där träd och buskar missgynnats och vegetationen istället präglas av lavar, mossor, örter och gräs, beroende på jordmånens beskaffenhet och betets intensitet. En förutsättning för alvar är också en låg årsnederbörd med försommartorka och vintertemperaturer kring nollpunkten.

Bandtun Vanlig trägärdesgård

Biotop Ett naturligt avgränsat område med enhetlig miljö (markbeskaffenhet, lokalklimat) och organismsammansättning

Braidsräum En större öppen glänta (storglänta) i änget dit det nyslagna höet räfsas från smågläntor och skuggigare partier. Här breds höet ut till torkning i "hoibrajdar" (breda strängar) efter ett system så att det utsätts för mesta möjliga solljus

Brya En vattensamling vilken har grävts som vattenhål åt betesdjuren. Vanligt förekommande i ängesmarker på Gotland

Deflationsyta Oftast plan eller konkav yta i sandmark uppkommen genom att vinden bortfört löst material

Dyn Sanddyn, avlång, åsformad bildning av sand, bildad av vinderosion (vindförflyttning av sand) där dynen i allmänhet ligger transversellt mot vindens riktning

Fagning Faga är ett gammalt nordiskt ord som betyder göra fint, feja. Fagningen är den årliga vårstädningen i änget då fjolårslöv, nedfallna grenar och kvistar (faget) räfsas ihop i högar o bränns. Under fagningstiden blommar vitsippan, ofta i enorma mängder, i de gotländska ängarna. De spirande vitsipporna, och andra örter och gräs, lyfter upp lövmattan av fjolårslöv och underlättar på så vis fagningen. Vitsippan kallas på Gotland fagningblomma och är något av en symbol för fagningen.

Glacifluvium Lösa avlagringar transporterade av rinnande vatten i omedelbart samband med landis

Hage Hägnad betesmark. I hagen växer ensamstående träd och buskar och olikstora träd- och buskgrupper omväxlande med öppna gräsbevuxna gläntor. I hagen finns ofta inslag av enbuskar och ibland även enstaka barrträd. Hagen är beteshävdad mark till skillnad från änget som hävdas genom slåtter. Floran i hagen är p g a betestrycket artfattigare än i det slåtterhävdade änget.

I kustbygder avses med hage ofta en hägnad strandhage, ett strandbetesområde utan träd.

	På Gotland i övrigt har begreppet hage en vidare betydelse och används för att beteckna skogsmark överhuvud taget, ursprungligen betad skogsmark.
Klappning	Gotländskt ord för hamling eller lövtäkt. Vid klappningen, som utförs under hög- eller eftersommaren, kapas lövbärande grenar och kvistar på vissa lövträd, främst ask, alm lind och lönn. Lövet tas tillvara och torkas för att sedan användas som vinterfoder. Numera utförs klappningen huvudsakligen av estetiska skäl och ibland för att möjliggöra för solljuset att nå ned till markens gräs och örter.
Kämpgrav	Husgrund med kraftigt stenfundament, vanligen uppbyggt av gråsten. Datering till äldre järnålder ca 200 - 600 e Kr. Kämpgravar är vanliga i de gotländska ängena och visar att ängesmarken utgör mycket gammal kulturmark.
Lövvast	En mer eller mindre tät bård (rad) av träd och/eller buskar. I änget växer ofta lövvastar i anslutning till stenvastar och kämpgravar. Ofta omges änget av en lövvast som fungerar som vindskydd mot öppnare marker och dessutom bidrager till att ge änget en rumslig inramning.
Polygoner	Mer eller mindre regelbundna mönster med små 5-6 kantiga rutor uppkomna genom frysjordsprocesser. Se även Rutmark.
Rutmark	Ett mer eller mindre regelbundet mönster som uppstår på marken som en följd av upprepad frysning och upptining, frysjordsprocesser. Rutmark är vanligast förekommande på tundramark men är även vanligt på de gotländska hällmarkerna. Andra begrepp är stenströmmar, blocksänkor, polygoner, tuvbildning m m.
Salmbär	= blåhallon
Silikat-	Kiselhaltiga, sura mineraler
Skonor	Saltrika, vegetationsfattiga fördjupningar på marina strandängar. Skonorna är i allmänhet dåligt dränerade, och genom att saltvattnet som rinner ner i dem avdunstar, så kan miljön bli mycket salt. Synonym är salttråg.
Stainkalm	Stenhög, skapad av människan, ofta i form av ett gravröse. Gravrösen från bronsåldern kallas ofta stainkalmar på gotländska.
Stentun	Stengärdesgård. Vanligt förekommande på vissa trädfattiga delar av Gotland (bl a Fårö och Sudret). På många håll är ängena inhägnade av stentunar.
Stenvast	En mer eller mindre regelbunden stenrad. Stenvastarna kan vara rester av gamla raserade stentunar, men också avlånga odlingsrösen eller stensatta gränsmarkeringar från äldre tid.
Tun	Gärdesgård. Se bandtun och stentun

Tynne — Samlingsnamn för snårig buskvegetation bestående av buskar med taggar och tornar, som exempelvis slån, hagtorn och nypon

Vast — En rad med träd och buskar eller stenar. Se lövvast och stenvast.

Vät — En grund naturlig vattensamling som ofta torkar upp under sommaren.

Änge — Änge (neutrum, pluralis ängen) är det gamla ord som på Gotland begagnas för det i senare tid konstruerade ordet löväng. Ett änge är en äng i betydelsen slåttermark, där den ursprungliga lövskogen gallrats på buskar och träd så att en lämplig växelverkan uppstått mellan öppna, gräsrika slätter och enstaka träd eller grupper av träd och buskar. I texten skrivs änge (best. änget) och ängen (best. ängena). För att särskilja ett gotländskt änge från en äng i annan bemärkelse (trädlös slåtteräng, strandäng m m) används vid hopskrivningar formen änges- i stället för ängs- (exempelvis ängeskaraktär, ängeshävd, ängesmark).

OBJEKTSFÖRTECKNING

1. FÅRÖ

1:B1 Bondansträsk och Norrsund med omgivningar (II)

1:B2 Kalbjärgaområdet (I)

1:B3 Myrhagamyr (III)

1:B4 Kangulsvät (III)

1:B5 Ajkesträsk (II)

1:B6 Dynområdet Sandshajd med omgivningar O Ullahau (II)

1:B7 N Kullamyr med småkärr och sandskog (II)

1:B8 Norst Auren - Nordermorarna - Holmudden (I)

1:B9 Skalasand och Skalahauar (II)

1:B10 Mässingskärr (II)

1:B11 Aurgrunn (I)

1:B12 Område vid Giftskog mellan Lansa och Ödehoburga (I)

1:B13 Träsk- och strandområde mellan Marpes och Lauter (I)

1:B14 Fårbeteslandskap NV Mölnorträsk (II)

1:B15 Hässlemyr (II)

1:B16 Hällmarker vid Roderarvsmyr NV Fårö kyrka (I)

1:B17 Myren V Mölnorträsk (II)

1:B18 Mölnorträsk och strandområde utanför detta (II)

1:B19 F d Limmorträsk (I)

1:B20 Dämbaträsk med närmaste omgivningar (I)

1:B21 Klintängarna och Verkegards änge (II)

1:B22 Långmyr och Adekärr med omgivningar (II)

1:B23 Kornakersmyr (III)

1:B24 Gårdsgruppen Dämba med naturmiljö (II)

1:B25 Graunkullamyr (I)

1:B26 Beteslandskap mellan Broa och Dämba träsk (II)

1:B27 Kallkälla innanför Häjdeviken (III)

1:B28 Ullahau (II)

1:B29 Fifangskärr med omgivningar (II)

1:B30 Langhammarshalvön (I)

1:B31 Lauterhorn - Digerhuvud (II)

1:B32 Inre delen av Norsholmen (II)

1:B33 Alnäsaträsk (II)

1:B34 Slåtterängar vid Mickelsmyr (II)

1:B35 Gotska Sandön (I)

2. FLERINGE

2:B1 Gaisthaid med vattenfyllt stenbrott (I)

2:B2 Svarvnäset, Nyrajsu, Mavrajd, Kölnshajdträsk, Trullträsk samt myrar och skogar (I)

2:B3 Burgen (I)

2:B4 Hässle (II)

2:B5 Bästeträsk med närmaste omgivningar (I)

2:B6 Lövrikt område 1 km SSO Saxriv (II)

2:B7 Falholmen utanför Ar (II)

2:B8 Nackträsk med omgivningar (II)

2:B9 Sändeträsk vid Norra gattet samt omgivande hällmark (II)

2:B10 Hauträsk och Lillträsk med omgivningar (I)

2:B11 Horsan med omgivningar (I)

2:B12 Område SO f d änge vid Utoje (II)

2:B13 Lövskog N Lunderhage (II)

2:B14 Betad ängsmark SO Lunderhage (II)

3. BUNGE

3:B1 Område med vät, myr och skog N Gaustäde (III)

3:B2 Änge vid Bunn (II)

3:B3 Litet område med tre stora ekar vid Ängeviken (II)

3:B4 Kalkfattig barrskog på Bungenäs (II)

3:B5 Skogskärr på Bungenäs (II)

4. RUTE

4:B1 Mölnermyr (I)

4:B2 Området S Bästeträsk mellan Fleringe, Rute och gränsen till Bunge (II)

4:B3 Område innefattande isälvsgrus, skogar, hällmarker och vätar (II)

4:B4 Skoldrebacke (III)

4:B5 Kallkälla NV Kauparve (I)

4:B6 Midbacken - Talings - Fardume (III)

4:B7 Vätar NV Hemhagetorpet (II)

4:B8 Kalkbrant, strandvallar och källmyr O Nors (I)

4:B9 Skogklädda branter med raukar ovanför Sildviken (III)

4:B10 Tjärn 750 m O Ale (III)

4:B11 Sankmarkområde V Sildviken (III)

4:B12 Myrlandet vid norra stranden av Fardume träsk (II)

4:B13 Myrar ca 2,5 km SSV Kauparve (II)

4:B14 Träsk N Brutmyr (II)

4:B15 Kustnatur m m på Furillen (II)

5. HELLVI

5:B1 Myr, stränder och hällmark vid sydvästra delen av Fardume träsk (II)

5:B2 Fardume träsk med Storholmen och stränder utom i norr och sydväst (I)

5:B3 Hällmarksplatåer, branter och lövrika sluttningar SV Malms (II)

5:B4 Låg klintbrant med gran- och lövskog NV Kyllaj (II)

5:B5 V delen av Hideberget (III)

5:B6 Majstermyr OSO Hide stenbrott (III)

5:B7 Det innersta partiet av Aurskallsviken (I)

5:B8 Strandområde N Smöjeudd (II)

5:B9 Kustskogsområde på strandvallar SV Smöjen (II)

5:B10 Ytterdelen av Lörjeskär (III)

5:B11 Kustområde vid västra stranden av Hideviken (II)

6. HALL

6:B1 Vät ca 1 km SV Hägvards (II)

6:B2 Kyrkänget vid Halls kyrka (II)

6:B3 Verkmyr (I)

6:B4 Hankmyr (II)

6:B5 Myrhagemyr (III)

6:B6 Igenväxt lövdominerat område SV Norrbys (II)

6:B7 Klintkust, skog, myrar och källdrag längs kusten från Sigsarvestrand till Harudden (I)

6:B8 Kalktallskog SO Hallshuk (II)

7. HANGVAR

7:B1 Myr ca 2 km NNV Tajnungs (II)

7:B2 Bäsingsmyr (III)

7:B3 Del av Ireviks sandstrand, Ireåns nedre lopp samt södra klinten (II)

7:B4 Irevikens östra klint (II)

7:B5 Stigmyr med omgivande hällmarker och kalkhälltallskog (I)

7:B6 Agmyr (II)

7:B7 Änge NV Elinghems ödekyrka (III)

7:B8 Hästvät, Gamlehjaul m fl vätar på Forsvidar (III)

8. LÄRBRO

8:B1 Träskmyr och Vasteå (I)

8:B2 Vitärtskällan O Raukudd (I)

8:B3 Källingmyr och intilliggande hällmark (III)

8:B4 Hoburgsmyr (I)

8:B5 Aftonvät och området söder därom (II)

8:B6 Vägumevikens innersta, östra vik (II)

8:B7 Hammarsäng (I)

8:B8 Område med kalkstenshöjder, ängar, vätar och lundar O St Hammars (II)

8:B9 Hällmark NO Källingmyr (II)

9. STENKYRKA

9:B1 Kustbrant vid Stenkyrkehuk samt innanför belägna småvätar (II)

9:B2 Kuststräcka på ömse sidor om gränsen mellan Lummelunda och Stenkyrka (I)

9:B3 Balsklintsmyr med omgivningar, Sågvätar (II)

9:B4 Källmyr, bäck och sankområde i skogen S Lickershamn (I)

9:B5 Översilningsmyr och bäck SO Lickershamn (I)

9:B6 Källstråk mellan klappervallar OSO Lickershamn (II)

9:B7 Grausne källmyrar ca 1 km O Lickershamn (II)

9:B8 Utskogen (III)

9:B9 Ormhällar ca 2 km SV Ire (I)

9:B10 Lövskogsområde V Ekebys (II)

9:B11 Våthagen (II)

9:B12 Vätlingmyr (II)

9:B13 Hembygdsänget och Kulbjershagen (III)

10. LUMMELUNDA

10:B1 Kuststräcka vid norra Lummelundkusten med klintbranter och -krön (II)

10:B2 En mängd små myrar och vätar i skogsmarken mellan Lummelunda och Stenkyrka (I, II)

10:B3 Kyrkänget vid Lummelunda kyrka (II)

10:B4 Strandremsa vid Lummelundaåns utlopp (II)

10:B5 Klintbrant vid Lummelundsbruk (III)

10:B6 Ellstädaränget NO Lugnet (I)

11. MARTEBO

11:B1 Landträsk (II)

11:B2 Björkeskogs änge (II)

11:B3 Bingeträsk (III)

11:B4 Ekskog NV Stormyren i Martebomyr (III)

12. TINGSTÄDE

12:B1 Källmyr N Tingstäde (III)

12:B2 Källmyr ca 500 m NO Vidhugghagen (II)

12:B3 Millumträsk (I)

13. OTHEM

13:B1 Forsviden (I)

13:B2 Filehajdar (I)

13:B3 Korsänget (II)

13:B4 Myrar m m NO Stenstugu (III)

14. VÄSKINDE

14:B1 Tallskogsparti på sluttning innanför Salthamn (II)

14:B2 Storträsk (II)

14:B3 Strandremsa med strandskog och småkärr vid Brusviken (III)

14:B4 Kärrområde S Brissund (III)

14:B5 Kronviken med omgivande sankmarker samt strandområde och bäckflöde (II)

14:B6 Hällholmen (II)

14:B7 Lövområde 600 m NO Skäggs (III)

15. BRO

15:B1 Kyrkänget vid Bro kryka (II)

16. LOKRUME

16:B1 Stora och Lilla Yxneträsk (III)

17. HEJNUM

17:B1 Vätar SV Suderbys (II)

17:B2 Högården 1,5 km N Hejnum kyrka (I)

17:B3 Hejnum kallgate, Kallgateburg, Hejnum hällar (I)

17:B4 Kallgate, Bojsvätar, Bläckvätarna och Bälsalvret (I)

18. BOGE

18:B1 Laxare änge (I)

18:B2 Sundmyr (II)

18:B3 Gyle vätar V Gylviken (III)

18:B4 Sudervik (II)

18:B5 Vike högård (II)

19. VISBY

19:B1 Kuststräckan vid Brucebo (II)

19:B2 Kustparti med Galgberget, Korpklint, Åhsbergska hagen m m (III)

20. HEJDEBY

20:B1 Hejdeby hällar (I)

20:B2 Laubäckar (II)

20:B3 Isälvsdalområde V Bolarve (II)

21. FOLE

21:B1 F d Källmyr O L. Hellvis (III)

22. BÄL

22:B1 Haimänge, Sudergårde (III)

23. FOLLINGBO

23:B1 Källmyr ca 1 km V Storvidemyr (II)

23:B2 Barrskogsbestånd ca 500 m O Traume (II)

23:B3 Lillmyr (II)

23:B4 Gammal barrskog ca 1,5 km VSV Hagvards (II)

23:B5 Svajde vät (III)

23:B6 Rosendalsväten S Svajde vät (II)

23:B7 Vät NNV sanatoriet (II)

23:B8 Källmyrstråk N Lillmyr (II)

24. ENDRE

24:B1 Hällmark vid Ölbäck (I)

24:B2 Storvidemyr (II)

24:B3 Kvinnbrymyr (II)

24:B4 Allkviänge (II)

24:B5 Ånge V Stenstugu (II)

25. EKEBY

25:B1 Mangsarveänget (I)

25:B2 Fuktskog på sand vid Medebys (II)

26. KÄLLUNGE

26:B1 Prästänget O Källunge kyrka (II)

27. VALLSTENA

27:B1 Alvena lindaräng (I)

27:B2 Uppgarde änge (III)

27:B3 Lövskog S St Gudings (II)

27:B4 Betad skogsmark ca 1 km NO Svartvät (II)

28. GOTHEM

28:B1 Gothemåns ravin V bron vid p 2,95 (II)

28:B2 Sandrevel vid Gothemåns mynning (II)

28:B3 Fornborg på Gothemhammar (III)

28:B4 Myren 700 m NV Botvalde träsk (II)

28:B5 Botvalde träsk (II)

28:B6 Kustområde S Botvaldvik innefattande även Storsund, Lillsund och Kyrkbingegrunn (I)

28:B7 Sinkmyr (III)

29. VÄSTERHEJDE

29:B1 Klintsträcka SV Kneippbyn (II)

29:B2 Kustklintarna på ömse sidor om Högklint (II)

29:B3 Låg skogsklint vid vägen mellan Fridhem och Kuse (III)

29:B4 Barrskogsbestånd i Storhagen vid Fridhem (II)

29:B5 Fuktäng vid Hallbro slott (II)

29:B6 Myområde ca 1 km S Västerhejde kyrka (II)

29:B7 Hanskmyr (III)

29:B8 Stenbro äng, Sigrajvs (III)

32. BARLINGBO

32:B1 Lövskog NV Stava (II)

34. HÖRSNE

34:B1 F d Lina myr (III)

34:B2 Lund 1 km NO Dibjärs (II)

35. TOFTA

35:B1 Kustnaturen på Tofta skjutfält (II)

35:B2 Nasume myr (II)

35:B3 Hojgardsmyr (II)

35:B4 Småmyrar knappt 2 km NO Gnisvärd hamn (II)

35:B5 Källmyr ca 1 km V Tofta kyrka (II)

35:B6 Barrblandskog ca 2,5 km SV Tofta kyrka (II)

35:B7 Toftastranden från Gnisvärd till Malmunde (II)

35:B8 Smågårde naturskog (II)

36. STENKUMLA

36:B1 Prästänget vid Stenkumla kyrka (III)

36:B2 Acklunds kulle (III)

37. VALL

37:B1 Prästänget S Vall kyrka (III)

39. HALLA

39:B1 Dalhemå-systemet vid Möllebos (II)

39:B2 Klosteränge med omgivande lövmarker (II)

40. GANTHEM

40:B1 Skäringsmyr (III)

40:B2 Brandmyr (III)

41. NORRLANDA

41:B1 Vätområde på Branden samt Barblunden (II)

41:B2 Strandområde N Hammars fiskeläge inklusive Djupås nedre lopp (II)

41:B3 Kustparti med åkrar, ängsmarker och barrskog
SV Hammars fiskeläge (I)

42. ESKELHEM

42:B1 Källmyr vid ancylusvallen vid p 31,2 (II)

42:B2 Myr O Sigvards (III)

42:B3 Ekänget vid Ajmunds (II)

42:B4 Strandremsa S Malmlunde (II)

43. HOGRÄN

43:B1 Myrar S Tomsarve (II)

43:B2 Vallsängar V Mickels (III)

44. MÄSTERBY

44:B1 Källmyr vid Skogstorp (II)

44:B2 Mästerbyänget med anslutande lövmarker (II)

44:B3 Ajmunds änge SV Grens (II)

45. ATLINGBO

45:B1 Myr vid Burgen (III)

46. BJÖRKE

46:B1 Sockerbruksparken (I)

47. VIKLAU

47:B1 Övre delen av Dalhemå-systemet (II)

49. ANGA

49:B1 Bjärsmyr (III)

49:B2 Lövrikt kustområde innanför Bendesriv (III)

49:B3 Våtmarker vid Gylar NV Skarnvik (II)

49:B4 Anga prästänge (I)

49:B5 Ängesmarker V Liffride (II)

50. VÄSTERGARN

50:B1 Paviken med närmaste omgivningar och utlopp (I)

51. SANDA

51:B1 Källmyr vid Ajmunds (II)

51:B2 Sandreveln "Korumpu" vid Koviken (II)

51:B3 Vivesholm med Sagholmen och Räveln (I)

52. VÄTE

52:B1 Fonnsänget (I)

52:B2 Lövområden vid Haltarve (III)

53. HEJDE

53:B1 Myr ca 2 km SV Väntinge (III)

53:B2 Källmyr VSV Gajstmyr (I)

53:B3 Källmyr SV Kauparve (I)

53:B4 Källmyr N Kauparve (I)

54. GULDRUPE

54:B1 Myr vid Buttleskogen (II)

55. VÄNGE

55:B1 Myr NNO Hästhagmyr (III)

55:B2 Lindhammarsmyr (II)

55:B3 Lövskogsområde vid Gandarve (II)

57. ALA

57:B1 Lukaremyr (II)

57:B2 Fjäle ängar och Fjälmyr (II)

58. KRÄKLINGBO

58:B1 Nygårdsmyr (II)

58:B2 Smissmyr (III)

58:B3 Strandområde med åmynning vid Histilles (II)

58:B4 Torsburgen (I)

58:B5 Skarnviks sydsida - Hammarudden (II)

59. GAMMELGARN

59:B1 Upsteigs skog och Hällträsk (I)

59:B2 Kalkhälltallskog med gotländsk backsippa (I)

59:B3 Diksmyr (II)

59:B4 Herrgårdsklint (II)

59:B5 Klintklinten (II)

59:B6 Hällmarksområde O Klinte (II)

59:B7 Kustområde SV Sjaustru (I)

59:B8 Danbo - Hammaren (I)

59:B9 Östra delen av Ängmansviken (II)

59:B10 Hallgardshage naturskog (II)

60. ÖSTERGARN

60:B1 Storgrunn och Lillgrunn utanför Katthammarsvik (II)

60:B2 Hammaren (II)

60:B3 Storhagen naturskog (III)

60:B4 Änges- och skogsområde O Östergarns kyrka (II)

60:B5 Skog N Östergarns kyrka (III)

60:B6 Östergarnsberget (I)

60:B7 Källmyr mellan Östergarnsberget och Kaupungsklint (II)

60:B8 Grogarnsberget i sin helhet (I)

60:B9 Kuppen (II)

60:B10 Sandviken SO Herrvik (II)

60:B11 Hällmarker och branter S Herrvik (II)

60:B12 Gammal tallskog drygt 1 km S Herrvik (II)

60:B13 Skog ca 2 km O Sande (III)

60:B14 Vätområde vid Rodarve (III)

60:B15 Strandremsa NO Sysne (I)

60:B16 Sysnehalvön (II)

60:B17 Lövrika dungar NNO St Hamre (III)

61. KLINTE

61:B1 Delar av Varvsholm (I)

61:B2 Lövrikt kustparti innanför Värsändeojk (II)

61:B3 Klintberget (II)

61:B4 Granskog SV Hunninge (III)

62. FRÖJEL

62:B1 Granskog V Mulde (II)

62:B2 Skogsklädd brant av lerig kalksten vid Mulde (I)

62:B3 Vattenrik brant vid Nymans (III)

62:B4 Hoxelmyr (II)

62:B5 Källmyr ca 3 km O Bofride (II)

63. LOJSTA

63:B1 Källmyrkomplex på Lojsthajd (I)

63:B2 Stangsmyr (III)

63:B3 Källmyr N Kvie (I)

63:B4 Källmyr 750 m NNV Båtels (I)

63:B5 Lojsta prästänge med angränsande lövmarker (II)

63:B6 Sjöar, myrar och branter O Lojsta kyrka (I)

63:B7 Digeränget SV Autsarve (III)

63:B8 Botes källdrag (I)

64. ETELHEM

64:B1 Hagebyträsk (II)

64:B2 Kyrkänget (III)

64:B3 Sigvaldeträsk (III)

64:B4 Källor V Hageby (II)

65. GARDE

65:B1 Källänget (II)

66. ALSKOG

66:B1 Skogsområde med hällmarker, vätar och myrar mellan Alskog och Ala (II)

66:B2 Prästänget (II)

66:B3 Visne ängar (I)

66:B4 Bäck från Visne myr till mynningen ca 500 m N Svajde (II)

66:B5 Stenstugu änge (III)

66:B6 Skogsområde vid Svajde fiskeläge (II)

67. ARDRE

67:B1 Gasmyr (III)

67:B2 Svinmyr (II)

67:B3 Russvätar (I)

67:B4 Mullvalds änge (II)

67:B5 Strand NV Vitvär och Folhammar (I)

68. EKSTA

68:B1 Strandremsa vid Vavle (II)

68:B2 Omgivningarna till Kronvalds fiskeläge (I)

68:B3 Källmyrar 1 km O Jakobs (II)

68:B4 Lövskog ovanför Langstiteviken (II)

68:B5 Stora Karlsö (I)

68:B6 Lilla Karlsö (I)

69. LEVIDE

69:B1 Russpark (II)

69:B2 Prästänge NO Skinnarve (II)

69:B3 Mallgård källmyr (I)

70. GERUM

70:B1 Källmyr i Russparks södra del (I)

70:B2 Källmyr ca 2 km NNO Gerum kyrka (II)

70:B3 Kullands högård (III)

71. FARDHEM

71:B1 Sandarve kulle (I)

71:B2 Prästänget (II)

72. LINDE

72:B1 Lindeberget (III)

72:B2 Linde annex (III)

72:B3 Asträsk och Autsarve klint (II)

73. STÅNGA

73:B1 Källmyr ca 1,5 km N Broträsk (II)

73:B2 Övre delen av Närkå-systemet (II)

73:B3 Liffrideträsk (II)

74. LYE

74:B1 Å, samt änges- och lövmarker vid Lye kyrka (III)

74:B2 Bosarve skog (III)

75. LAU

75:B1 Åmynning vid Tuten (II)

75:B2 Snausarve askänge (III)

75:B3 Lövrikt område vid Botvide (II)

76. SPROGE

76:B1 Solsänget och Backänget (I)

76:B2 Lövmarker öster om Sproge kyrka (I)

77. SILTE

77:B1 Strandremsa från Kvännakershamn och söderut (II)

77:B2 Snoderå (III)

77:B3 Strandområde vid Sandskallen, "Långrev" (II)

77:B4 Mästermyr (II)

77:B5 Lövskog Silte annex SV Hägdarve (II)

77:B6 Skogsvätar SO Kvännakershamn (II)

78. HEMSE

78:B1 Hulte kruppar (I)

78:B2 Likvide lövområde (III)

78:B3 Högbyäng (II)

79. BURS

79:B1 Hummelbos änge (I)

80. NÄR

80:B1 Närsholmen (I)

81. HABLINGBO

81:B1 Tingsvät (II)

81:B2 Snabben vid Nisseviken (II)

81:B3 Särvät (I)

81:B4 Skogsvätar SO Petes (II)

81:B5 Haugajnar naturskog (I)

82. HAVDHEM

82:B1 Kvinnegårde änge (III)

83. ALVA

83:B1 Bopparveänget (II)

84. RONE

84:B1 Strandhedområde vid Ronehamn (III)

84:B2 Lövskogsmarker Oggesänge S Jaksarve (III)

85. EKE

85:B1 Märgelområde med alvar, skog och stränder vid Djaupkror (II)

85:B2 Ryänge vid Eke kyrka (III)

86. NÄS

86:B1 Område vid St Däppan (II)

86:B2 Stranden vid innersta delen av Burgsviken (II)

86:B3 Stäppartad torräng V Båtels (I)

86:B4 Strandremsa S Klasården (III)

87. GRÖTLINGBO

87:B1 Roes änge (III)

87:B2 Lövrikt område i Grötlingbo (II)

87:B3 Hage vid Kauparve på Grötlingboudd (II)

87:B4 Lövmarker omgivande Pankar prästänge (II)

87:B5 Lövmarker kring Viges (II)

87:B6 Lövmarker mellan Lunds och Sles (II)

87:B7 Alvret (II)

88. FIDE

88:B1 Fide annex med Fide prästäng (I)

88:B2 Område vid Tuviken (II)

88:B3 Lövområde vid Odvalds (I)

88:B4 Liljewalchska änget och angränsande lövmarker (III)

88:B5 Kulbacken (III)

88:B6 Bredkvie äng (II)

88:B7 Vägkant med stäppartad torräng (II)

88:B8 Lövskog O St Västergårde (II)

89. ÖJA

89:B1 Austerrumalvaret (I)

89:B2 Ockes änge, Roes änge och intilliggande lövmarker (II)

89:B3 Änge SO Domerarve (II)

89:B4 Kyrkänget V Öja kyrka (I)

89:B5 Unghanse änge (III)

89:B6 Kastellänget (III)

89:B7 Ronnarve änge (III)

89:B8 Änge och lövmarker vid Rudvier (II)

89:B9 Lasses änge (I)

89:B10 Mjölhatteträsk med lundrika omgivningar (II)

89:B11 Alvar O Mjölhatteträsk (III)

90. VAMLINGBO

90:B1 Hundlausar (II)

90:B2 Kuststräckan mellan Valar och Snäckvik (II)

90:B3 Myrkomplex SV Mjölhatteträsk (II)

90:B4 Kvännmyr med strandområde (II)

90:B5 Grumpvik (II)

90:B6 Ängesmarker vid Bottarve (III)

90:B7 Kyrkänget (III)

90:B8 Torrängar och skogsbryn N Vamlingbo kyrka (II)

91. HAMRA

91:B1 F d Rörviksträsk NNV Hamra kyrka (II)

91:B2 Stuckviken med omgivningar (II)

91:B3 Lillmyr och vät N därom (II)

91:B4 Sandstrand vid Skvalpvik (II)

91:B5 Lövskog Hamra annex V Hamra kyrka (III)

92. SUNDRE

92:B1 Sundrealvaret vid Muskmyr innefattande även kantområdena med skogsdungar och vätar samt Nackshajd och västra delen av Sundre (I)

1:B1:klass II, Bondansträsk och Norrsund med omgivningar, FÅRÖ

Botanisk beskrivning: Dessa båda träsk, som ligger intill varandra endast ca 1,5 m över havets nivå, har ett vattendjup av endast 1,5-2 m. Vattenväxtligheten är mycket sparsam, men i båda träsken finns större ytor av kransalger liksom förekomster av havsnajas. Betydande torvpartier med mindre ag- och vassbestånd finns i södra delarna av Norrsund. Knappagsbälten finns längs västra och östra stränderna av Bondansträsk samt i Norrsunds sydöstra vik. I Bondansträsk växer även bredkaveldun, ärtstarr och spikblad. Omgivningarna består av karga tallhedar i nordost och skog främst i väster och söder. Betet har under senare år avtagit, vilket bl a illustreras av att de beteskänsliga röda skogsliljan och salepsroten invandrat.

Motivering för klass II: Gotland är fattigt på sjöar, men i fårölandskapet utgör de fortfarande väsentliga inslag. Dessa båda ursprungligen sammanhängande vatten med sin sparsamma växtlighet och förekomst av istidsrelikten havsnajas utgör en sjötyp med stora vetenskapliga värden. Samklangen mellan träskytor, betade strandängar och karga tallhedar understryker växtlighetens anpassning till landskapets gamla kulturpåverkan.

Störningskänslighet: Se 1:B30 sid 76.

Källor: KI, SI, Almer 1970, Forsberg 1965, Landin & Brusewitz 1982, Lundqvist 1940, Pejler 1965

1:B2:klass I, Kalbjärga-området, FÅRÖ

Botanisk beskrivning: Kalbjärga-området är liksom Giftskog-området ett hårdbetat, småbrutet "savann"-landskap. Här har ängsbarrskog och kalkhälltallskog genom årtusendens bete utvecklats till ett särpräglat skogsbeteslandskap med ensamstående grupper av tallar, oxlar och enbuskar med mager gräsväxt emellan. Buskarna är tuktade och i fårsvingelmattorna ingår de betesratade giftiga, taggiga och skarpt smakande växterna. Vidsträckta hedartade alvarytor avlöses av större och mindre trädgrupper. I området finns flera vätar och småmyrar, även om de två ursprungligen största, Västerträsk och Kalbjärgaträsk, är utdikade. I fuktig gräsmark är luddkrisslan här talrik. Tallskogen är, särskilt ner mot Källdurivshagen, rik på stubbar och gamla torra trädskelett, ett minne från torrsomrarna på 1950-talet och stormen 1931. Sedan mycken skog då stormfällts både här och i ovanstående objekt har upptorkningen och fårbetet ytterligare försvårat trädföryngringen. Många betesdödade enbuskar förstärker intrycket av karghet. I området finns dock betesfredade ytor med polygonmark mer eller mindre utbildad. I södra delen mot Broskogs-hållet är det snarare kalkhälltallskog av buskigare slag med lägre tallar och gott om enbuskar. Till skillnad från de öppnare ytorna i norr är miljön här mer småkuperad utan stora utblickar.

Motivering för klass I: Kalbjärga-området har bedömts vara representativt för det fårbetespräglade fårölandskapet och är som ålderdomlig betesbiotop av största värde för den vegetationshistoriska och ekologiska forskningen. Kalkhälltallskogens olika grad av slutenhet och rikedomen på våtmarker utgör värdefulla variationer i denna enhet. Dessa egenskaper

jämte bl a större öppenhet och flackhet skiljer objektet från det i övrigt till karaktären närbesläktade Giftskog-området.

Störningskänslighet: Se sid 5-8.

1:B3:klass III, Myrhagamyr, FÅRÖ

Botanisk beskrivning: En stor del av myren (sydöstra delen) dikades i början av 1940-talet. Den återstående delen är en mycket blöt myr med ett åtminstone periodvis vattenfyllt randträsk i den norra kanten. Myrvidden domineras av ag och högstarr. Stränderna är vätartade och delvis vegetationsfria med en myrlagg huvudsakligen dominerad av älväxing.

Motivering för klass III: Myrar med utbildade randträsk är ovanliga och våtmarkerna som helhet utgör en hotad naturtyp.

Störningskänslighet: Se sid 5-8.

Kommentar: Största delen av myren är utdikad och den kvarvarande arealen är därför delvis påverkad av detta förhållande.

Källor: MI

1:B4:klass II, Kangulsvät, FÅRÖ

Botanisk beskrivning: Kangulsvät är ett kärr uppdämt mellan två sandryggar. Ag dominerar med glesa överståndare av vass och bredkaveldun. I sydost finns en blåtåteläng och honungsblomster. Sandryggen i söder har rika bestånd av spindelblomster och ögonpyrola. Vid vägen i öster står avarönn.

Motivering för klass II: Detta lilla sankområde har stor betydelse för forskningen.

Störningskänslighet: Se sid 5-8.

Källor: KI, GF

1:B5:klass II, Ajkesträsk, FÅRÖ

Botanisk beskrivning: Liksom alla andra Fårö-träsk är Ajkesträsk mycket grunt. Bottnen är inte helt flack utan bankar har bildats i öster och nordost. Vattenvegetationen är koncentrerad till dessa medan övriga delar av bottnen nästan helt saknar vegetation. Vegetationen är kvantitativt tämligen rik jämfört med Fårö-träsk som Farnavik, Norrsund och Bondansträsk. Bestånden av vattenöverståndare, främst ag och vass, omfattar ca 80 % av sjöytan mot t ex ca 30 % i Norrsund. Övervattenvegetationen består huvudsakligen av vass, men inslaget av ag är stort, särskilt längs östra stranden. En-

staka bestånd av bredkaveldun förekommer. Av undervattenväxter märks framför allt kransalger (Chara aspera och Chara globularis), som växer på sedimentbankarna. Dessutom finns sparsamt med trådnate och mindre bestånd av havsnajas.

Träskets belägenhet på gränsen mellan Fårös kalkstensområde och det stora sandområdet på Avanäs gör att växligheten avviker åtskilligt från de andra Fåröträskens.Mot öster gränsar mycket vackra marker till träskstranden. Det ar mest gamla hagar på sandbotten, och där finns en rik orkidéflora, bl a mängder av Adam och Eva. Vid nordvästra stranden finns rika ängsnyckel- blodnyckel-variationer. Söder och norr om träsket växer intressanta rönnoxelformer, t ex den speciella avarönnen. I öster finns en av Fårös tre lokaler för göknycklar.

Störningskänslighet: Trots att detta träsk blivit sänkt ganska kraftigt, finns ännu väsentliga naturvärden kvar och vidare sänkningar borde icke få utföras. Ytterligare bebyggelse bör ej läggas i träskets närhet.

Motivering för klass II: Ajkesträsk utgör ett av de näringsrikaste Fåröträsken med botaniskt rika och varierade omgivningar.

Källor: Lundqvist 1936, Lundqvist 1940, BS

1:B6:klass II, Dynområdet Sandshajd med omgivningar O Ullahau, FÅRÖ

Botanisk beskrivning: Dessa dynområden, vilkas uppkomst inte är helt klarlagd, är mycket vackra. Deras natur är ganska rik med ett stort inslag av för Gotland ovanliga växter såsom gråstarr, stjärnstarr, ängsvide, ryl och mattlummer. Här kan man också se Gotlands utan jämförelse rikaste förekomst av nordkråkbär, som ställvis är nästan helt marktäckande och ger ett starkt intryck av norrländsk fjällhed. På Sandshajds nordsluttning har knäroten ett oerhört rikt och vackert bestånd. I västra delen av objektet, på gränsen till 1:B28, finns flera små myrar i djupa dynsänkor, med en karakteristisk flora av tranbär, tuvull och gråstarr, samt en yppig vitmossvegetation.

Motivering för klass II: Detta dynområde med levande växelspel mellan flygsand och vegetation har en mycket avvikande flora.

Störningskänslighet: Se sid 5-8.

Källor: KI, GF

1:B7:klass II, N Kullamyr med småkärr och sandskog, FÅRÖ

Botanisk beskrivning: På Avanäs finns en mängd små skogsmyrar med en för Gotland ovanlig vegetation. Objektet har en rad mycket vackert utbildade kärr och erbjuder en ganska representativ provkarta på denna naturtyp. Bl a växer här vackra vitmossbestånd, och

andra ovanligheter är trindstarr, tagelstarr och dystarr. Den ytterst sällsynta hybriden mellan trådstarr och flaskstarr har hittats i ett litet kärr. Bland övriga på Gotland sällsynta arter är grenrör och nordkråkbär ganska allmänna.

N Kullamyr utgör vidare en av Gotlands artrikaste vitmoss-lokaler.

Motivering för klass II: Objektet inrymmer skogsmyrar och sandskog av betydande variation och avvikande flora.

Störningskänslighet: Vattenavledning, kalhyggen och bebyggelse är exempel på ingrepp som skulle störa de stora naturvärdena. I norra delen av Kullamyr ligger en missprydande grovtipp, som bör avlägsnas.

Källor: KI, Hesselman 1908, GF, SH

1:B8:klass I, Norst Auren - Nordermorarna - Holmudden, FÅRÖ

Botanisk beskrivning: Genom sin dominans av kalkfattiga sandlager avviker växtligheten på Avanäs markant från det som annars brukar vara typiskt på Gotland. Ingenstans är detta mer framträdande än i detta objekt. De tre stora komponenterna är strandområdets växelspel mellan flygsandsdrift och växtlighetens invandring på dynerna, den magra tallskogen och de grundvattensfyllda dynkärren. Sandstranden växlar mycket i bredd och kantas av en bitvis drygt 7 m hög stranddyn.

Sällsyntheter funna i strandområdet är bl a mandelpil, dynstinksvamp, strandkål och tvåspetsad fingerört. Den sistnämnda är egentligen en sydöstlig art som inkom i slutet av 1800-talet när ett ryskt fartyg strandade vid Holmuddens fyr. Växten har etablerat sig på öppen mark och har här en av sina få svenska fyndplatser. På Norste Aura har också östersjöröret sin förnämsta växtplats på Fårö.

Objektet innefattar 4-5 större myrar samt ett antal mindre periodiskt vattenfyllda sänkor. Samtliga är mycket långsmala myrar, orienterade i nord-sydlig riktning och uppdämda av sanddyner. Inga synliga till- eller utlopp kan påträffas. Grundförutsättningarna är väsentligt skilda från de för en normal gotländsk myr. Kalkhalten i sanden är förhållandevis låg, vilket får till följd att myren inte är uppbyggd av bleke och kalkgyttja utan ofta av järnrika jordarter där utfällning av järnockra är vanligt. Vegetationen får därmed en delvis annorlunda sammansättning med inslag av mindre kalk- eller näringskrävande arter. Vegetationen följer i stora drag samma mönster för de olika myrarna. Längs kanterna på gränsen mellan sanddynerna och myren förekommer en bård av klibbal. Sanddynerna stupar ganska brant mot myren. Ingen egentlig lagg är därför utbildad. Myrytan är vanligen mycket blöt med växelvis dominans av ag-högstarr och mera vegetationsfattiga gungflyn där vattenklöver normalt är förhärskande. Många för Gotland eller landet ovanliga arter har noterats i dessa myrar. Exempel är sjöranunkel, trindstarr, tagelstarr, gråstarr, rankstarr, vass-starr, dystarr, slokstarr, klubbstarr och gråal.

Dock finns några kalkrika myrar med avvikande växtlighet, bl a ag och myggnycklar. Den kalkfattiga tallskogen inrymmer också många märkliga arter såsom ryl, lopplummer, mattlummer, spindelblomster, korallrot, klockljung (enda gotlandsfynd), hönsbär och nordkråkbär. Vidare är pyrola-arterna här ovanligt talrika, det gäller vit-, grön-, klock-, klot-, ögon- och björkpyrola. Ormbunksfloran är mycket rik med minst elva arter, varav flertalet sällsyntheter, däribland granbräken, hultbräken, nordbräken, lundbräken och kambräken.

Motivering för klass I: Det orörda dynlandskapet där växtligheten knappast ännu är påverkad av badliv, de avvikande myrtyperna, Gotlands troligen märkligaste starrflora och rikaste ormbunksflora, övriga rariteter och objektets ringa exploateringsgrad rangerar det riksintresse. Genom tidiga studier från seklets början finns här goda möjligheter att följa områdets naturliga utveckling.

Störningskänslighet: Exploatering i form av bebyggelse, vägdragningar, camping, markslitage, dränering och kalavverkning skulle kunna vara förödande för objektets orördhet och talrika botaniska värden.

Källor: KI, MI, Hesselman 1908, Linnaeus 1745, Nilsson 1905, Staav 1978, GF, BL

1:B9:klass II, Skalasand och Skalahauar, FÅRÖ

Botanisk beskrivning: Skalasand är namnet på den sandstrand som "upphängd" mellan två hälluddar bildar en mjuk sandbukt i Skalasandsvik. Innanför stranden vidtar ett öppet dynområde, Skala hauar. Flygsandsfältet har sannolikt uppkommit till följd av skogsavverkning och ökande betestryck under 1700- och 1800-talen. Sedan dessa kulturinflytelser under början av 1900-talet upphört, kommer dynområdet vid fri utveckling åter att långsamt beskogas.

Objektet är starkt kuperat och består av sandkullar och dyner av varierande form och storlek. Anmärkningsvärt är att själva stranddynen här inte är morfologisk skild från de inre dynerna, såsom annars är regel. I Skala hauar pågår ännu ett växelspel mellan vind och växtlighet. Den öppna vegetationen är artfattig men innehåller de olika vegetationsstadierna typiska för flygsandsfält: borsttåtelhed, sandrörhed, lavhed osv. Till karaktärsväxterna hör sandrör, borsttåtel, sandsvingel, sandstarr och sandvide. De deflationsytor som sanddriften har orsakat har ibland nått så djupt att närheten till grundvattennivån möjliggjort friskare vegetation. Dessa ytor bär tät tallskog inblandad med klibbal, asp och sälg. I fältskiktet märks lingon, blåbär, kruståtel, pyrolaarter, den kalkskyende orkidén spindelblomster m m. Dessa skogklädda svackor ligger framför allt parallellt med och innanför strandynen.

Nedom stranddynen är strandens växtlighet mycket artfattig, där sodaört och strandvial kan framhållas. Här har också påträffats de fridlysta strandkål och martorn, den sistnämnda dock ej sedd på senare tid.

Motivering för klass II: Objektet är ett som naturreservat skyddat exempel på ett strandnära flygsandsfält under delvis snabb vegetationsförändring. Genom tidiga och därefter återkommande dokumentationer finns goda förutsättningar att följa utvecklingen.

Störningskänslighet: Markslitage till följd av ökande badliv, moped-körning m m kan hota den naturliga utveckling som nu sker.

Källor: KI, Gudmarsson 1976, Hesselman 1908, Nilsson 1905, Pettersson 1958, Pettersson 1962

1:B10:klass II, Mässingskärr, FÅRÖ

Botanisk beskrivning: Innanför Skala hauar finns en större myr, Mässingskärr, med en egenartad växtlighet. Myren skiljer sig delvis från de andra myrarna på Avanäs. Vegetationen påminner om en ordinär igenväxningsmyr. Myrvidden, som är mycket blöt, domineras av ag, vass och trådstarr samt några enstaka tallar, vilka står spridda ute i vattnet. De annars i Gotlandsmyrarna så vanliga kransalgerna saknas helt till följd av bristen på kalk. Mitt i myren skjuter en tallskogbeklädd sandrevel ut från nordost och vittnar om en tidigare deflationsperiod, efter vilken vattenståndet i kärrbäckenet höjts.

Vegetationen på den nordöstra stranden samt på sandreveln består närmast vattenlinjen av ett cirka tre meter brett bälte av pors. I fältskiktet växer kråkklöver, blodrot, vattenklöver, kärrsilja, strandlysing trådstarr och blåtåtel.

Innanför pors-zonen kantas stranden av en bård av klibbal, brakved och rönn.

Till den norra stranden leder ett dike från en intilliggande åker, och strandvegetationen består där av en artfattig alsumpskog, som ligger innanför ett tätt vassbälte. På stora ytor saknas vegetationstäcke helt med undantag av kärrbräken.

I väster kantas stranden av ett porsbälte följt av en albård med brakved och rönn. Albältet uppvisar en betydligt större artrikedom på den västra sidan jämfört med den nordöstra. Växter som tillkommer är älgört, ängsviol, sårläka och nattviol. I söder saknas klibbal.

Motivering för klass II: Mässingskärr har inte lika tydliga naturvärden som Nordermorarna. Trots det måste den placeras i klass II, då den på grund av sin jämförelsevis stora areal torde kunna särskiljas i hydrologiskt avseende.

Störningskänslighet: Se sid 5-8.

Källor: KI, M, Gudmarsson 1976, Pettersson 1958

1:B11:klass I, Aurgrunn, FÅRÖ

Botanisk beskrivning: Aurgrunn är uppbyggd av grus och sten, där kalkberggrunden går i dagen i väster och norr. Strandvallssystem präglar större delen av ön, som till stor del saknar högre växttäcke. Sedan betet upphörde på 1910-talet har vegetationen fortlöpande förändrats. Utvecklingen visar en invandring av buskar som måbär, nypon, getapel, en och någon tall. Gul fetknopp, backglim, rödsvingel och stinknäva spelar stor roll i den växtlighet som koloniserar ön. Luddhavre, getväppling, gulmåra, teveronika och getrams är exempel på arter stadda i ökning. Längs stränderna etablerar sig mållor, höga gräs och örter. Detta expansiva skede i vegetationsutvecklingen har sedan 1970-talet påtagligt stagnerat, måhända beroende på fågellivets tillbakagång.

Under 1940-talet var öns fågelliv mycket intensivt, vilket medförde stark påverkan på växtligheten. Denna anmärkningsvärda rikedom på häckande fåglar har sedan dess avtagit rejält.

Motivering för klass I: Genom Bengt Petterssons studier över vegetationsinvandringen och jämförelserna med liknande miljöer vid Estlands kust finns här grunden lagd för kontinuerliga undersökningar av stort vetenskapligt intresse, där fågellivets varierande påverkan också är en intressant faktor.

Störningskänslighet: se sid 5-8.

Källor: KI, Ohlsson 1944, Pettersson 1958, BS

1:B12:klass I, Område vid Giftskog mellan Lansa och Ödehoburga, FÅRÖ

Botanisk beskrivning: Området utgör ett stycke genuint fårölandskap med uråldriga anor. Det hårda fårbetestrycket, som på Fårö har fortlevt längre än på andra håll på Gotland, har här skapat ett rätt öppet landskap av savannpåminnande tallskog. Gamla resliga tallar står i små grupper med vidsträckta torrbacksytor omkring, för att ibland avlösas av större skogspartier. I norr finns öppnare ytor med åkrar, torrängar, lövbryn av ask och oxel.

Denna biotop är ur botanisk synpunkt en fattig kalkhällstallskog, hårt tuktad av århundradens fårbete. Kring de fåtaliga gårdarna finns lövinslag i form av enstaka askar och oxlar. Vid lambgiftar och uthus blir inslaget av kväveälskande arter mycket kraftigt till följd av ansamlad fårspillning. Inom objektet finns två förekomster av den sällsynta och tröligen kulturspridda luddvedeln. Röd skogslilja är också anträffad.

Genom sluttningen mot sydväst har området en varierande topografi med rikligare tallföryngring och innehåller även ett par våtmarker. Vid Austeränge växer Adam och Eva samt myggnycklar.

Motivering för klass I: Objektet är ett synnerligen representativt parti av det genom hårt fårbete skapade fårölandskapet och är av största värde för den vegetationshistoriska och ekologiska forskningen. Fördelningen av trädgrupper och kala ytor är ovanligt välutvecklad, vilket tillsammans med den topografiska variationen gjort att området kommit att klassas högre än många liknande delar av Fårö.

Störningskänslighet: För att bevara områdets enhet kan störningar i form av bebyggelse, avverkningar, vägdragningar, militära anläggningar, stentäkt etc inte tillåtas, då varje ingrepp skulle innebära att områdets orörda karaktär gick till spillo. För att vidmakthålla denna strängt kulturberoende biotop krävs givetvis fortsatt fårbete i ursprunglig omfattning.

Källor: BS

1:B13:klass I, Träsk- och strandområde mellan Marpes och Lauter, FÅRÖ

Botanisk beskrivning: Detta objekt utgör en av de rikaste delarna av Fårö. Dels finns där fyra träsk - Marpesträsk, Farnavik, Stajnträsk och Svarvträsk - dels mycket vackra och rika hällmarksytor, dels även strandpartier av säregen utformning. Marpesholm skiljes från Fårö genom grunda sund, varav ett åtminstone vid lågvatten överskrides av betande får. Tidigare var holmen obetad. Tydligen har en del förändringar skett i stranden på ungefär ett sekel. Här finns paralleller till utvecklingen på Hällagrund norr om Norra gattet.

Det märkligaste träsket är Marpesträsk, där en mängd säregna och sällsynta arter har påträffats i det tämligen snabbt bildade ag/torvområdet på nordvästsidan. De andra träsken saknar den gungflybildning som utmärker Marpesträsk, och deras vegetation är visserligen intressant men inte så enastående. Tyvärr har gul näckros på senare tid inplanterats vid Marpesträsk.

Som exempel på olika träsktyper är de dock oumbärliga för forskningen.

Farnavik saknar nästan helt kärlväxter, endast små bårder av ag och några bestånd av sjösäv framträder. Större delen av bottnen kläds av sammanhängande kransalgmattor. Träskstrandens fuktängar är orkidérika med olika former av ängsnycklar, vaxnycklar, blodnycklar samt sumpnycklar och brudsporre. Axag, kärrlilja och tätört antyder att grundvatten sipprar ner i träsket. Även Stajnträsk har lite axag, här i nordost, förutom den omkransande agen. Till skillnad från de övriga träsken här har Stajnträsk betydande trådstarrbestånd. Den sällsynta hårbladsmöjan är påträffad i träsket. Knappag är företrädd i Stajnträsk och Svarvträsk. Det sistnämnda träsket har agbestånd och glesa kransalgmattor. Objektets fastmark präglas av den glesa Fårö- tallskogen, hällmarksytor, havsstrandängar och klapperstensvallar.

Motivering för klass I: Objektet är mycket representativt för Fårölandskapet med flera träsk, betespräglad tallskog, hällmark och havsstränder.

Störningskänslighet: Hela detta strand- och träsklandskap är så öppet att förändringar av olika slag skulle vara förödande. Hydrologiska ingrepp, bebyggelse etc skulle medföra avsevärda förändringar, vilket också ett upphört fårbete skulle leda till.

Källor: KI, SI, Ohlsson 1968, BS

1:B14:klass II, Fårbeteslandskap NV om Mölnorträsk, FÅRÖ

Botanisk beskrivning: Området är till karaktären nära besläktat med objekten vid Kalbjärga 1:B2 och Giftskog 1:B12. Det är liksom dessa ett prov på det varierande beteslandskapet med kalktallhedar, alvarytor och vätar. Bitvis är tallskogen ganska sluten och lågvuxen, medan högre belägna delar är kargare och öppnare. Den tunna vittringsjorden uppträder här ibland i välutbildade rutmönster. Torrmarksfloran är rik och innehåller bl a bergsskrabba och ett numera troligen utgående bestånd av alpnycklar. Alpnycklar, som i Norden är exklusivt gotländsk, har i övrigt endast en känd Fårö-lokal. Mot strandskogen i öster finns rika orkidéängar med Sankt Pers nycklar, Adam och Eva och ·, allra talrikast, göknycklar. I Prästhagen längre västerut växer på hällmarkerna gotlandssolvändan bland vanlig solvända, fetknoppar och tulkört. I nordost finns en kallkälla i form av ett naturligt hål i kalkhällen, men någon påverkan på vegetationen intill förefaller den inte ha.

Motivering för klass II: För att bevara denna extrema biotop måste man välja ut flera representativa områden. Detta område kompletterar Kalbjärga- och Giftskog-områdena genom sin rika floravariation i tallskogens karaktär, förekomsten av vätar och småträsk samt hällmarker.

Störningskänslighet: Se sid 5-8.

Källor: Landin & Brusewitz 1982

1:B15:klass II, Hässlemyr, FÅRÖ

Botanisk beskrivning: Myren är den översta bassängen i dräneringsområdet och avvattnas genom ett diffust utlopp till Stajnträsk. 3-4 gölar finns i myrvidden, vilka verkar hålla vatten under större delen av året. Myrvidden domineras av ag men med inblandning av trådstarr i rena bestånd. I de perifera delarna finns en smal bård av trådstarr, och denna vegetation gränsar direkt till torrbacksamhället som vidtar direkt utanför. Ingen lagg är utbildad.

Motivering för klass II: Hässlemyr är den största av dikningar opåverkade igenväxningsmyr som finns kvar på Fårö. Det är följaktligen av stort regionalt intresse att myren bevaras.

Störningskänslighet: Se sid 5-8.

Källor: MI

1:B16:klass I, Hällmarker vid Roderarvsmyr NV Fårö kyrka, FÅRÖ

Botanisk beskrivning: Hällmarksområdet vid Roderarvsmyr synes vid ytligt betraktande inte ha några större värden. I själva verket finns här en rik växtlighet, som är av största vetenskapliga intresse, där bl a gotlandssolvända, fjällgröe och kärleksört ingår.

Roderarvsmyr är ett litet grunt träsk beläget i gränsen mellan tallskog på träskets västra och nordvästra sida och öppen hedmark i söder och öster. Kalkhällen går ofta i dagen i hedmarken och strandkanten. En anlagd vägtrumma lär ha sänkt träsket något.

Övervattenvegetationen utgörs i östra delen av träsket av spridd gles ag. Träskets västra del har en kraftig agvegetation eller är agmyr. Enstaka vasstrån finns inblandade i agvegetationen. En hel del tuvor av bunkestarr växer vid stränderna men även ute i träsket.

Undervattenvegetationen utgörs av en tät matta av kransalgen Chara Aspera.

Motivering för klass I: Detta hällmark- och träskområde har en vetenskaptligt intressant växtlighet.

Störningskänslighet: Se sid 5-8.

Källor: KI, SI

1:B17:klass II, Myren V Mölnorträsk, FÅRÖ

Botanisk beskrivning: Myren hör så intimt samman med träsket att en jämförelse med andra myrar inte blir riktigt relevant. Myrvegetationen breder dock ut sig alltmer, och träsket får mera karaktär av randträsk. Sjön håller på att växa igen från väster ut mot mitten. Så småningom kommer endast smala randträsk att återstå i nordöstra och sydöstra delarna av sjön. På agmyren i väst och sydväst bedrevs förr slåtter.

Den snabba igenväxningen kan möjligen bero på en viss gödningseffekt från omkringliggande områden. Vegetationen domineras av ag men med stort inslag av bladvass främst i de mot träsket gränsande delarna. Utanför laggen som är sparsamt utbildad vidtar en mycket hårt betad terräng. På de s k Dyarna växer myggnycklar.

Motivering för klass II: Igenväxningen i Mölnorträsk är mycket påtaglig. Igenväxningsprocesserna och de faktorer som styr dessa är i mycket liten utsträckning kända. Då flertalet gotländska myrar är igenväxningsmyrar och kan antas ha bildats efter samma principer, bör några igenväxande träsk sparas för att man i framtiden skall kunna studera och kartlägga igenväxningsförlopppet. Mölnorträsk är i detta avseende mycket lämpligt, men eventuella föroreningar måste då kontrolleras.

Störningskänslighet: Se sid 5-8.

Källor: MI, SI, Lundqvist 1940, Pettersson 1958, BS

1:B18:klass II, Mölnorträsk och strandområde utanför detta, FÅRÖ

Botanisk beskrivning: Detta träsk är kanske det intressantaste på Fårö på grund av den rika växtligheten på torvbildningarna i träskets centrum. Där växer en mängd arter, som annars har en mycket begränsad utbredning på Gotland vilket ger en viss likhet med Marpesträsk. Denna gungflyholme (kanske är den enda i sitt slag på Gotland) är mycket våt och "sviktig". Det som gör den så intressant är att den till stor del är öppen - alltså inte igenvuxen av sälgsnår m m. Några anmärkningsvärda arter är dystarr, trindstarr, rundsileshår och tranbär. Någon större förändring av hydrografin tycks inte ha skett, även om en viss tillfärsel av näringsämnen från tillrinningsområdet har berikat vattnet i träsket. Det märkliga är bl a att växtligheten på delar av torvmarken blivit isolerad från kalkpåverkan. I motsats till så gott som alla andra Fåröträsken har Mölnorträsk en mycket yppig vegetation av vattenöverståndare, vass, ag och smalkaveldun. Kaveldunruggarna kan ligga som gungflyn ovanpå den lösa alggyttjan. Vid islossningen kan de ryckas loss för att sedan flyta omkring som öar. Den rika vegetationen har uppmärksammats redan av Lundqvist omkring 1940, som anmärker att denna vegetation ökat sedan 1919. En jämförelse mellan dagens förhållande och en av Lundqvist publicerad flygbild tagen 1939 visar att igenväxningen fortsatt speciellt i anslutning till gungflyt i mitten av träsket. En skillnad i artdominansen tycks också ha skett. Den av Lundqvist uppgivna dominansen av smalkaveldun har ersatts av vass och ag. Sjösäv nämns av Lundqvist (1940) men har ej återfunnits. Ett annat högvuxet inslag är storigelknopp.

Av undervattensvegetationen märks framför allt kransalger. Dessa sitter i spridda tuvor på bottnarna, där övervattenvegetationen är gles. Påträffade kransalger är: Chara tomentosa, Ch. polyacantha, Ch. contraria, Ch.aspera och Ch. globularis. Några bestånd av trådnate (Potamogeton filiformis) och havsnajas (Najas marina) har konstaterats vid fältundersökningen. Obetydlig förekomst av borstnate (Potamogeton pectinatus) uppges av Lundqvist (1940) och gräsnate av Lindström 1894 och 1897.

Motivering för klass II: Träsket tillhör de mest värdefulla Fåröträsken. Av speciellt intresse är igenväxningsprocessen.

Störningskänslighet: All påverkan på vattenståndet, förorening via tilloppen eller bebyggelse vid träsket vore negativ för träskets värde för naturvården.

Källor: KI, SI, Landin & Brusewitz 1982, Lindström 1894, Lindström 1897, Lundqvist 1940

1:B19:klass I, F d Limmorträsk samt Werkelins änge, FÅRÖ

Botanisk beskrivning: Träsket sänktes redan i slutet av 1800-talet. Ytterligare dikning företogs 1959 genom nya diken i träsket. I dag påträffas en i många avseenden typisk myrvegetation. Den är emellertid inte ett resultat av en naturlig igenväxning utan huvudsakligen betingad av den företagna sänkningen. Innan utdikningen företogs 1894-96 fanns en 89 ha stor myr i anslutning till den norra delen av träsket. Den är nu till stor del brukad, huvudsakligen som vall, och av naturlig myrvegetation återstår där endast fragment.

Vegetationen i Limmorträsk är något olika utformad i norra och södra delen. Dessa båda delar, som motsvarar de tidigare djupdelarna av träsket, avskiljes numera från varandra av en mängd tallbevuxna holmar. Den norra delen, som är den mindre av de båda, domineras av ag men med kraftigt inslag av bladvass. Någon egentlig myrlagg är inte utbildad. Myrvidden begränsas i stället utåt av en snårig lövskog, huvudsakligen bestående av björk och sälg. På västsidan finns en högmosse med stora tuvor av tuvull och vitmossor bevuxna med tät ljung, lingon och kråkbär. Även tranbär finns här påfallande rikligt. Mossen är numera nästan helt skogbärande. Ett hundratal meter öster om denna mossen "Graun" ligger - mitt i träsket - ytterligare en mosse, Gosholmen. Det är en mycket vackert utbildad, nästan cirkelrund, miniatyrmosse - ca 80 m i diameter. Mossen, som höjer sig ca 80 cm över träskets yta, är i fältskiktet helt täckt av kråkbär. Övriga anmärkningsvärda arter är tuvull, spindelblomster, knärot, korallrot och tranbär. Mossen som i övrigt är tallbevuxen är helt orörd av torvtäkt.

Utmed östra stranden finns lokaler för åtskilliga praktfulla orkidéer, av vilka främst bör nämnas kärrnycklar. Majviva och kärrlilja är andra intressanta inslag.

Det södra partiet är likaledes i myrvidden dominerat av ag. Bladvassen är här begränsad till ett långsmalt sammanhängande bestånd i de centrala delarna. Strandkonturen är mera öppen än i det norra partiet. I myrens yttre delar bildar en bård av knappag på många håll övergången mot myrlaggen, där axag dominerar. I denna zon växer, fastän sparsamt, både kärrnycklar och myggnycklar. Den steniga strandkanten vid myrens östra sida hyser en rik flora av orkidéer som purpurknipprot, vit skogslilja, flugblomster samt andra arter som kärrlilja och klöverärt. På några ställen finner man också svärdkrissla en sydöstlig art med nordiska förekomster endast på norra Gotland. Detta är den enda kända fårölokalen. En myrlagg, huvudsakligen bestående av axag. vidtar utanför knappagbältet. Inom vissa partier på västsidan förekommer nästan helt vegetationsfria klapperstränder, endast bevuxna med enstaka martallar som ett minne av sänkningen.

Werkelins änge beläget norr om Dämba träsk består av småkuperad, delvis igenvuxen ängesmark som hålls öppen genom bete. Markägaren gör också kompletterande röjningar av tynne och sly. Marken blir tilltagande fuktig i norra delen, där vatten går i dagen på flera ställen. Änget gränsar i öster till den bäck som avvattnar Limmorträsk mot Dämba träsk. I den södra, betade delen växer ek, ungtall, enbuskar, ungbjörk och glesa hasslar. Bitvis har änget en tätare träd- och busktäckning, där framför allt inslaget av tynne och sly, såsom slån, nypon och hagtorn ökar. I den fuktrika, norra delen tilltar björk och hassel.

Motivering för klass I: Myren och dess omgivningar har stora naturvärden. Förekomsten av kärrnycklar, svärdkrissla, den stora myrvidden samt högmossen i den nordvästra delen är några av de mest påtagliga företeelser. Änget är som sådant mycket skyddsvärt.

Störningskänslighet: Inga ytterligare störingar i myrens hydrologi bör tillåtas. Fårbete hotar att utrota den östra lokalen av kärrnycklar, vilken bör skyddas genom stängsling.

Källor: KI, MI, ÄI, Ljungqvist 1936, GF, BS

1:B20:klass I, Dämbaträsk med närmaste omgivningar, FÅRÖ

Botanisk beskrivning: Detta träsk är det sydligaste på Fårö. Det är beläget i nedre delen av ett vattensystem, som är påverkat av regleringar eller dräneringar. I träskets tilloppsdel finns en tämligen rik vegetation av vass och ag och större vassfält finns ute i träsket i dess östliga och nordöstliga del. Även i detta träsk finns förekomster av havsnajas samt kransalger. Tallskog med hed- och hällmarksinslag omger träsket i söder och sydost och öppna marker med åkrar, hagar och hedmarksinslag gränsar till träsket i norr och öster. I väster kantas Dämbaträsk av en 100-200 meter bred tallskogsridå och bortom denna är markerna öppna med åkrar, hagar och hedmarker. Vatten sipprar till träsket på flera ställen. Utloppet ligger i söder och är en bred grund kanal som för träskets vatten till havet med utfall i Hyluvik.

Motivering för klass I: Träskets allmänna naturvärden är stora, och goda skäl föreligger följaktligen för att detta vatten och dess närmaste omgivning i möjligaste mån undantas vid eventuell exploatering.

Störningskänslighet: Se sid 5-8.

Källor: KI, SI, Almer 1970, Gydemo m fl 1982

1:B21:klass II, Klintängarna och Verkegards änge, FÅRÖ

Botanisk beskrivning: Klintängarna, som ligger utmed östra stranden av Limmorträsk, består dels av öppna slåtterängar, dels av betad ängesmark med tydlig ängeskaraktär. Ett vackert klintparti bildar områdets gräns österut. Här finns mycket rika bestånd av glansnäva, samt av de båda nunneörterna små nunneört och sloknunneört, av vilka den sistnämnda ej är vanlig på Gotland. Speciellt norra delen av klinten är hög. Där uppifrån har man en mycket vacker utsikt över de nedanför liggande Klintängarna och Limmorträsk. Totalt omfattar Klintängarna ca 11 ha. Drygt halva arealen utgörs av slåtterängar, som upptar dels områdets norra hälft, dels ett ca 1 ha stort parti i sydväst.

Slåtterängarna i norr ligger orienterade i ost-västlig riktning, från klinten ned mot träsket. Mellan ängarna löper diken som är delvis bevuxna med huvudsakligen ungbjörk och lite vide.

Knappt halva arealen, i söder, är nötbetad ängesmark med tydlig ängeskaraktär. I anslutning till körvägen i sydost finns ett öppet parti som utgör en tilltalande ingång till änget.

Södra delen av det betade änget, domineras av mer eller mindre täta dungar med hassel samt ask och björk. Norrut ökar inslaget av tall. Hasseln är fortfarande vanlig, men växer här inte i lika utpräglade dungar utan är mera utspridd. Ask, björk och tall är vanligen förekommande i norra delen, upp till slåtterängarna. Inslag av ek och en förekommer också.

Mot klinten i öster växer huvudsakligen tall, björk och lite oxel. Här finns också den enda förekomsten av vild murgröna på Fårö.

Mot träskkanten i väster står ett bryn av huvudsakligen tall med inslag av björk. I söder och i öster, i anslutning till klinten, löper en fin stentun. På andra ställen förekommer bandtun.

Sydöst om Klintängarna fanns åtminstone fram till 1949 en växtplats för stor skogslilja.

Strax norr om Klintängarna ligger Verkegards änge. Dess södra del, ca 6 ha, utgör den egentliga ängesmarken, som överlag är tätt igenväxt. Den gamla åkern i sydligaste delen är en öppen glänta med torrare mark än övriga området. I gläntan växer några låga askar, enar och spretiga hasselbuskar grupperade runt en fri yta i mitten.

Övriga delar är fuktigare med tät vegetation av ask, björk, oxel, ungtall, en, hassel, vildapel, nypon, slån, skogskornell och sly. I norra delen finns mycket asp, bl a en grov jätteasp med gråröd-brun bark på huvudstammen och en kluven topp. I sydvästra delen överväger ek. Här finns också en hel del ungbjörk. Man kan ännu urskilja de fordom öppna gläntorna och de omkringliggande träd- och buskgrupperna. Det är framförallt gläntorna som är tätt igenvuxna med tynne och sly.

Motivering för klass II: Objektet utgör Fårös största lövområde och har som sådant ett stort ekologiskt värde. Den varierande graden av igenväxning och den örtrika, delvis lundartade vegetationen gör det värdefullt inte bara för Fårö utan för hela Gotland.

Störningskänslighet: Ändrad markanvändning skulle försämra områdets naturvärden. Objektets norra, igenvuxna del bör tillåtas att fritt utvecklas utan röjningsingrepp, om ej bestående ängeshävd kan återskapas.

Källor: ÄI, BS

1:B22:klass II, Långmyr och Adekärr med omgivningar, FÅRÖ

Botanisk beskrivning: Myrarna har ett stort intresse för forskningen då där finns åtskilliga både speciella gotlandsväxter och en del arter som är sällsynta i landskapet.

Långmyr saknar synliga till- och utlopp. De centrala delarna domineras av mer eller mindre ren ag. Myrlaggen är uppbyggd av en mycket lågvuxen vegetation (betesbetingad) med tagelsäv, lågvuxen blåtåtel och lågstarr. Norra delen är vätartad och i avsaknad av högre vegetation. Denna del - kallad Adekärr - hyser en holme med sur torv. Holmen mäter ca 15 x 40 m och höjer sig ca 50 cm över omgivande lågvattenstånd. Översta torvlagret består av ljungtorv och därunder vidtar vitmosse-torv. Myren är starkt påverkad av dy- och torvtäkt och avloppet är fördjupat varigenom högvattenståndet minskat. Detta tillsammans med betespåverkan har medfört en registrerad förändring i vegetationen. Blåbärsdominans har ersatts av ljung och hundstarr med inslag av vårbrodd, blåtåtel, ögonpyrola, tranbär, blodrot, blåbär och lingon. Flertalet av dessa arter indikerar marksura förhållanden, och tranbärsförekomsten är anmärkningsvärd. I kanten förekommer talrika levermossor men av vitmossor återstår endast obetydliga bestånd.

Motivering för klass II: Myrarna har rätt stort intresse för forskningen, då där finns både speciella gotlandsväxter och en del arter som är sällsynta i landskapet. Mossliknande myrpartier som detta är mycket få i de i allmänhet kalkpräglade gotländska våtmarkerna.

Störningskänslighet: Det är angeläget att inga ytterligare ingrepp i form av torvtäkt eller förändringar i hydrologin kommer till stånd. Önskvärt vore istället att det fördjupade avloppet lades igen.

Källor: KI, MI, Pettersson 1958

1:B23:klass III, Kornakersmyr, FÅRÖ

Botanisk beskrivning: Inga synliga till- eller utlopp förekommer. Myren dämms i öster och sydost upp av strandvallen. Ag dominerar i myrvidden och avlöses utåt av en bred myrlagg (ca 50 m) med främst lågvuxen blåtåtel. I öster går agen ända ut till strandvallen.

Motivering för klass III: Liksom föregående myr är denna värdefull som ett bidrag till landskapets variation, myren utgör ett viktigt inslag intill strandvallen.

Störningskänslighet: Se sid 5-8.

Källor: MI

1:B24:klass II, Gårdsgruppen Dämba med naturmiljö, FÅRÖ

Botanisk beskrivning: Gårdsgruppen ligger mycket tilltalande på en hällmarkshöjd. Gles lövvegetation växer på moränen som vidtar i väster. Vid en staintun växer en del gamla oxlar, rönnoxlar och ekar. Bland dessa märks ett litet träd som tycks vara en korsning mellan oxel och rönnoxel och som blivit fridlyst såsom varande den enda kända hybriden mellan dessa två arter. Söder om gården vidtar fårbetad tallhed.

Motivering för klass II: Unik trädhybrid i från trakten avvikande lövrik miljö.

Störningskänslighet: Önskvärt är att träden får stå kvar och att även gårdsgruppens utseende bevaras så långt möjligt.

Källor: KI, Pettersson 1958

1:B25:klass I, Graunkullamyr (= Ryssnäsmyren), FÅRÖ

Botanisk beskrivning: Myren omkransar en holme med djupa lager av sur torv. Det är här alltså fråga om en av de fåtaliga mossarna på Gotland. Som sådan har den rönt stort vetenskapligt intresse, och flera noggranna beskrivningar rörande vegetationen föreligger.

Myrvegetationen, som i huvudsak består av ag, går som en bård runt den centrala högmossedelen på en lägre nivå likt en mosselagg. På östsidan är agen ersatt av bunkestarr, troligen beroende på rörligare högvatten.

Den centrala holmen domineras i trädskiktet av tall. Buskskikt saknas nästan helt förutom enbuskar. I fältskiktet är de mest framträdande arterna hundstarr, ljung och lingon. Hjortron har här sin enda förekomst på Gotland. Torvtäkt har förekommit, och de gamla torvgravarna växer nu igen med vitmossor. I övrigt

finns vitmossor mest i de perifera delarna. Anmärkningsvärd är också förekomsten av trindstarr. Bäckenet är relativt djupt och tar emot nedsilande ytvatten från kanterna endast under högvattenstånd. Möjligen finns även underjordiska vattendrag från norr. Avrinningen sker övervägande genom de strandvallar som dämmer upp myren mot söder.

Motivering för klass I: Myren med sin högmossedel är en mycket ovanlig företeelse på Gotland. Dess vetenskapliga värde är väl dokumenterat, och för att även i framtiden kunna studera mossens förändringar är ett skydd väl motiverat. Lagerföljden i myren är av synnerligen stort vetenskapligt intresse och genom pollenanalys bör man kunna utreda åtskilliga detaljer av landskapets historia. I detta sammanhang bör framhållas, att man inte långt från myren påträffar resterna av en fornby, som förmodligen härrör från järnåldern (troligen folkvandringstid). Myren och fornbyn tillsamman utgör ett studieobjekt av oskattbart värde, och en förstörelse, som drabbar endera av dem, kommer att undanrycka möjligheterna. att få klarare belysning av ett problem, som livligt sysselsatt både arkeologer och naturforskare; nämligen varför denna järnåldersbygd så plötsligt övergavs på 500-talet och aldrig återuppbyggdes. (Samma betraktelsesätt kan läggas på den sura torvbildningen i västdelen av Limmorträsk). Myrar och deras lagerföljder är de naturdokument, som kan ge viktiga vittnesmål om den mänskliga odlingens historia. Graunkullamyr är ett synnerligen viktigt sådant dokument.

Störningskänslighet: Ingrepp i hydrologi eller torvlager vore förödande. Hjortronen, som sällan sätter riklig frukt, bör med tanke på sällsyntheten ej plockas, utan sparas för eventuell naturlig fröspridning.

Källor: KI, MI, Lundqvist 1936, Pettersson 1958, Ridelius 1933 b, Sernander 1941.

1:B26:klass II, Beteslandskap mellan Broa och Dämba träsk, FÅRÖ

Botanisk beskrivning: Området är liksom så mycket av Fårö i övrigt småbrutet fårbeteslandskap med insprängda enstaka åkerytor. Det rikare geologiska underlaget har dock gjort att skogen inte är den eljest vanliga kalkhälltallskogen, utan snarare gräsrik tallskog. Buskskikt saknas frånsett enstaka trädformade enar, och fältskiktet domineras av lundskafting, ängsgröe och älväxing. Runt lambgiftarna trivs en flora av kulturspridda, ofta kväveälskande arter som nässlor, malvor, malört, tulkört m m, som bjärt avviker från områdets normala växtlighet.

Motivering för klass II: Objektet har utvalts såsom representativt för fårbeteslandskap i gräsrik tallskog. Eftersom biotopen är mindre företrädd på Fårö är det värdefullt att ett parti som detta försäkras fortbestånd under samma kulturinflytande som hittills.

Störningskänslighet: Se sid 5-8.

1:B27:klass III, Kallkälla innanför Häjdeviken, FÅRÖ

Botanisk beskrivning: Där den lagrade kalkstenen övergår i moränmärgel rinner denna källa direkt ur berget. Källan är rätt djup, och det ständiga vattenflödet har nedanför skapat en liten lågstarrmyr med enstaka agruggar. Nedanför denna vidtar ett fuktängsstråk och i östra kanten av den övre myren ett vattenrikare parti med bl a mycket spikblad och vattenmynta. Samma arter växer i den lilla källbäcken, som vidgar sig till ett flödesområde med kärrtistel och gräsull.

Motivering för klass III: Även om här inte finns någon utpräglad källmyrskaraktär utbildad, har objektet sitt värde mot bakgrunden av fattigdomen på opåverkade miljöer av detta slag, särskilt på Fårö.

Störningskänslighet: Vattenavledning, anläggande av brunnsringar eller liknande skulle naturligtvis spoliera naturvärdena.

Källor: Käl

1:B28:klass II, Ulla Hau, FÅRÖ

Botanisk beskrivning: Ulla Hau är flygsandsområde med en vid, parabelformad sanddyn. Sanden kom i rörelse under början av 1700-talet, sannolikt till följd av överbete och ovarsam skogsavverkning. Under 1900-talets första årtionde igångsattes ett intensivt arbete med att hejda den framrullande dynen, vilken kvävde skogen och hotade vägar och bebyggelse. Tack vare omfattande plantering av sandrör, tall, bergtall och klibbal samt begränsning av bete och avverkning kunde flygsandsfältet bindas och dynvandringen bringas att upphöra.

Idag har igenväxningen nått långt och det naturliga slutstadiet - beskogningen - intar allt större ytor. Ulla Hau uppvisar en provkarta på de olika växtsamhällen som ingår i igenväxningssuccesionen, från sandrörhed till mogen tallskog. Miljön präglas givetvis av de kalkskyende, föga näringskrävande växterna och ger den en för Gotland typisk karaktär.

Ljung, lingon, blåbär, kråkbär, nordkråkbär, linnea och tranbär får exemplifiera. De fyra sistnämnda är mer eller mindre ovanliga på Gotland, liksom stagg, ett beteståligt gräs på magra marker. I frisk ljungrik tallskog har det sällsynta blekfrylet påträffats och i ängsartad mark växer skogsnarv, en annan ovanlighet. Deflationsytan har på två ställen kommit så nära grundvattenytan att klibbalkärr uppstått, men deras markfuktighet har påverkats av dränering. Här liksom på andra håll på Avanäs växer korallrot, medan knärot växer på torrare mark i objektets utkanter.

Motivering för klass II: Ulla Haus historia och igenväxningsförlopp är väl dokumenterad genom flera studier. Till skillnad från 1:B8 (Norst Auren) och 1:B9 (Skalasand) saknar Ulla Hau havskontakt och är därmed ett av de få inlandsflygsandsfälten. Skyddet som naturreservat bör kunna garantera möjligheter till fortsatta uppföljningar av vegetationsutvecklingen.

Störningskänslighet: I skötselplan bör övervägas ändrad sträckning på ett ställe i en av promenadslingorna. Moped-, motorcykel- och traktorkörning orsakar svåra spårbildningar.

Källor: KI, Hesselman 1908, Nilsson 1905, Ridelius 1933 a, Ridelius 1939, Skoglund 1975

1:B29:klass II, Fifangskärr med omgivningar, FÅRÖ

Botanisk beskrivning: Detta lilla kärr vilar på sandigt underlag och saknar synligt tillflöde eller avlopp. Den centrala delen domineras av ag, omgivet av öppet vatten. Den ca 20 m breda strandzonen har en rik växtlighet med flera arter som indikerar rörligt, sipprande grundvatten, såsom axag, och kärrlilja. I kärrets rika flora ingår kalkfuktängsväxterna honungsblomster, ängsnycklar, kärrknipprot och slåtterblomma. Växtligheten gynnas av det nötbete som sker i kärrets sydligaste del och här kvarlever myggnycklar. Just myggnycklarna är en hotad orkidé, som i vårt land har fåtaliga förekomster i Skåne, Uppland, Öland och Gotland. Även de närmaste omgivningarna är botaniskt rika. Norr om kärret växer ryl i strandskogen och på de nu igenväxande strandängarna har den mycket sällsynta dvärglåsbräken tidigare noterast.

Motivering för klass II: Objektet är ett exempel på hur en liten yta kan inrymma flera, höga botaniska värden av olika slag. Bebyggelse eller dikning skulle vara förödande.

Störningskänslighet: Det pågående betet är otivelaktigt en förutsättning för den rika florans fortbestånd, både i kärret och på stranden.

Källor: KI, Sturevik & Högström 1984, Ridelius 1933 b, GF

1:B30:klass I, Langhammarshalvön, FÅRÖ

Botanisk beskrivning: Både i sin helhet och i talrika detaljer i naturen är detta landskap enastående och har också blivit alltmer uppskattat.

Stranden i väster är en fortsättning från 1:B1 (Bondansträsk och Norrsund med omgivningar) och 1:B31 (Lauterhorn - Digerhuvud). Här märks lagunbildningen nedanför Langhammarsgårdarna. Vattnet avrinner här från en källmyr i sluttningen nedanför strandvallarna. Denna källmyr är artrik och mycket vackert utbildad. Oxlarna och rönnoxlarna vid "tunen" utemot klappervallarna på den stora öppna betesmarken på halvön utgör ett mycket vackert landskapsparti, men för dess bibehållande är det nödvändigt, att marken sköts som hittills varit fallet.

1:B31:klass II, Lauterhorn - Digerhuvud, FÅRÖ

Botanisk beskrivning: Raukstranden är ett av de viktigaste naturområdena på Gotland och inrymmer inte bara landskapsvärden av geologisk art utan även märkliga drag i växtligheten, som är alltför litet kända och uppmärksammade. Här förkommer t ex en rad sällsynta eller för Gotland typiska och säregna växter.

Kommer man innanför de kala strandvallarna i den lågvuxna tallskogen är enformigheten och torftigheten ett förhärskande drag. Dock finns det betydelsefulla undantag, t ex myren "Smoju" och ett par öppna alvarliknande arealer, särskilt Sotalvret.

Detta är ett fårsvingelpräglat fårbetat alvar med smärre hällytor med kalkkrusmossa och jordbroklavar. I några vätade fuktsvackor härskar älväxing och ag.

Anmärkningsvärt är anhopningar av grova, sällan utpräglat flata stenar, ofta med svart lavskorpa. Här finns ovanligt stora, sällan regelbundna polygonstrukturer med omkring en halv meters diameter.

Motivering för klass II: Objektet innehåller betespräglad tallskog, myr, alvar och raukkustmiljö med stora botaniska värden. Strandpartiet är skyddat som naturreservat.

Störningskänslighet: Även relativt små ingrepp i det öppna och ödsliga landskapet har ödesdigra verkningar för naturförhållandena. Särskilt bör betonas risken för spårbildningar i klapperstranden vid körning utanför tillåten väg. Det skall inte mycket till för att det ömtåliga landskapet skall mista sin ursprungliga charm.

Källor: KI

1:B32:klass II, Inre delen av Norsholmen, FÅRÖ

Botanisk beskrivning: Denna halvö är betydligt flackare än Langhammarshalvön. Det synes som om oupphörlig betesgång förhindrat uppkomsten av skog och utbredda snår. Växtligheten är trots att den ser fattig ut i själva verket ganska rikhaltig i många avseenden.

Norsholmen är till större delen uppbyggd av revkalk och strandvallar av klappersten. Vid halvöns bas finns en inbuktande vik med betestuktad strandängsväxtlighet. I övrigt finns drag både av kalkrik torräng och sandigare, tidvis översvämmade ståndorter. En märklig miniatyrväxt på det senare underlaget är dvärglin, dess nordiska utbredning är sydvästlig och den har sina enda gotländska förekomster på Fårö. Tillsammans med dvärglinet finner man också de ovanliga arterna höstlåsbräken och knutört, liksom de på Gotland rätt sällsynta östersjötåg och stagg. Vårtåtel, dvärgarun, sumpgentiana, trådklöver och sandviol är andra exempel på växter som antyder ståndortens spektrum av tidvis fuktig sand och mera fuktighetshållande finsediment nära strandlinjen.

Störningskänslighet: Anläggning av vägbank, bebyggelse eller upphört bete är exempel på åtgärder som skulle kunna hota de botaniska värdena.

Motivering för klass II: Strandängs- och beteslandskap med särpräglade floristiska drag.

Källor: KI, Fåhraeus 1981

1:B33:klass II, Alnäsaträsk, FÅRÖ

Botanisk beskrivning: Detta träsk har sänkts ganska betydligt, och naturförhållandena har därmed blivit åtskilligt ändrade. Den tilltagande vassen är en följd av vattenytans reglering i förening med tillströmning av näringsrikt vatten från odlade marker i omgivningen. Bottenvegetationen är starkt ändrad, vilket är mycket tråkigt, då föga är känt om dess ursprungliga beskaffenhet. Den återstående vattenmängden betingar emellertid en viss rikedom i växt- och djurliv, särskilt vid kanterna.

Vassbältena är mäktigast i väster men har mindre bestånd även i söder och norr. I den norra viken finns också större inslag av ag. Från öster skjuter en tallbevuxen kalkhäll ut och nästan delar träsket i två halvor. Kransalger och bleke täcker stora ytor av botten, där också mindre bestånd av havsnajas har identifierats.

Den södra halvans östra sida utgörs av betad fuktäng med en bård av tall och småträd. Ängen är mycket örtrik med ängsnycklar, luddkrissla, kärrknipprot, brudsporre, kärrlilja, myggnycklar och axag. Högre upp tar fastmarksväxterna vid med andra orkidérepresentanter.

Motivering för klass II: Stora naturvärden har blivit spolierade i samband med sänkningen, men framför allt är den södra halvan botaniskt rik. Sannolikt befinner sig träsket i ett igenväxningsstadium som påskyndats av sänkningen och påskyndas alltjämt genom kontinuerlig tillförsel av näringsämnen. Den betade strandängen är ett rikt och ett av de få exempel på en betad, gotländsk träskstrand.

Störningskänslighet: Ytterligare ingrepp i vattenbalansen skulle givetvis vara förödande och önskvärt vore att näringstillförsel minskade. Strandängens nötbete är livsviktigt för den rika örtfloran. Ängen harvades ett år för att ge bättre bete åt tamgäss, men en sådan åtgärd bör naturligtvis inte upprepas.

Källor: KI, SI, Ohlsson 1968, Sturevik & Högström 1984, Forsberg 1963, Lundqvist 1940

1:B34:klass II, Slåtterängar vid Mickelsmyr, FÅRÖ

Botanisk beskrivning: Söder om Lansagårdarna ligger dessa slåtterängar i en båge nedanför vägen mot Norra gattet. Närmast vägen finns ett enbuskbevuxet hällmarksparti som västerut övergår i en klint. Nedanför denna breder de bågformade slåtterängarna ut sig. Närmast klinten växer en bård av ask och oxel. Slåtterängarna är delvis avgränsade från varandra av lövridåer med ask, oxel, björk och enstaka tallar. Bitvis växer en hel del enbuskar, många vackert formade. Nordväst om slåttermarkerna ligger myrmark som sedan övergår i åker. Objektet är mycker orkidérikt med 14 påträffade arter, där bl a salepsroten är mycket riklig.

Icke minst genom överblickbarheten ger området en väldigt tilltalande karaktär. Från klinten vid vägen har man en mycket vacker utsikt över slåtterängarna och landskapet med havet i fonden.

Motivering för klass II: Slåtterängar är generellt av stort botaniskt värde, och på denna karga del av Fårö är lövskog och ängsflora särskilt värdefull.

Störningskänslighet: Det öppna, överblickbara läget och närheten till den genuina gårdsmiljön gör området känsligt från flera synpunkter för exploaterande ingrepp. Från naturvårdens sida är det angeläget, att en slåttermark som denna, belägen på den enda plats på ägorna där naturförutsättningarna är gynnsamma härför, bevaras. Området sydöst om landsvägen har delvis ianspråktagits för fritidsboende (inkl kvarnen), och något liknande kan givetvis inte komma i fråga för slåtterängarna. Fortsatt årlig slåtter kombinerat med måttligt bete är förutsättningen för att karaktären vidmakthålles.

Källor: ÄI

1:B35:klass I, Gotska Sandön, FÅRÖ

Botanisk beskrivning: Gotska Sandön utgör en del av samma undervattensrygg av grus och sand som överlagrar Avanäs på Fårö. Trots öns storlek (36 km^2) är floran mycket artfattig och utmärks till stor del av samma sandvegetation man finner på Fårö. Ön omges på alla ställen utom i sydväst av sandstränder. Dessa följas av vita sandrörsbevuxna stranddyner och längre in av grå, randdyner, klädda av borsttåtel, sandstarr och renlavar. De rena sandstrandsväxterna är mycket få, där de ganska stora, sydöstliga bestånden av martorn är anmärkningsvärda. Ön domineras nästan helt av en ljusöppen tallskog. Undervegetationen kan vara renlavar, mossor, ljung eller mjölon. En och gran är ovanliga. På ett tjugotal platser finns små lövskogar, morer. De ligger alla i anslutning till dynsystem. Troligen gynnas uppkomsten av lövdungar genom ytavrinning av näringsrik förna som ger fuktighetshållande grus- eller sandjord vid dynens bas. Asp, hassel och ek är förhärskande

medan rönn även står här och där i tallskogen. Den största lövskogsdungen finns i Idemoren i nordväst. Idegran har rika förekomster där och i flera andra lundar. I samma miljö står hässlebrodd, ett sällsynt lundgräs på Gotland. Örtfloran blir i den relativa kalkfattigdomen aldrig jämförbar med Gotlands, men innehåller bl a blåsippa, myskmadra, skogskovall, backvicker och vit skogslilja. Även den röda skogsliljan har rika bestånd, och ibland uppträder den sällsynta, skära hybriden mellan de två skogsliljorna. Två kalkfuktängsarter, kärrknipprot och majviva, har funnit fäste i dynsvackor dit troligen färsk näringsrikare sand tillförts genom vinden. Två sällsyntheter med stabila förekomster är knärot och ryl.

Vid Hamnudden i sydväst finns en stor förekomst av den märkliga timjansnyltroten. Arten finns i Norden med endast enstaka förekomster på Öland och Gotland.

Vid planteringsarbeten i syfte att hejda sandflykt har bl a bergtall kommit till användning, förutom de på ön tidigare etablerade sandrör, strandvial, strandråg m fl. En inte oväsentlig del av öns påträffade kärlväxter är sådana som inkommit med människans hjälp i numera upphört jordbruk och djurhållning.

Efter öns skyddande som nationalpark kan öns barrskog sägas vara stadd i utveckling mot urskog. Avverkningar har lokalt förekommit intill 1940-talet, medan andra områden utvecklats fritt sedan lång tid. Bland vindfällda stammar och lutande skriktallar sker en naturlig skogsföryngring i lågor och markblottor. Sandflykten har till största delen avstannat sedan bete och avverkning upphört, men i mindre skala pågår ännu växelspelet mellan vind, sand och växtlighet.

Motivering för klass I: Gotska Sandön utgör ett av sydöstra Sveriges största områden av skog som fritt får utvecklas mot urskog. Öns extremt isolerade läge gör att förändringar och utveckling av vegetation och flora är av stort vetenskapligt intresse. Trots artfattigdomen finns här även sällsyntheter, och den utförliga dokumentationen av öns naturförhållanden under drygt ett sekel gör den till studieobjekt av nationellt intresse.

Störningskänslighet: Sandmarkens känslighet för slitage är uppmärksammad i nationalparkens skötselplan. Turismens påverkan på erosion och vegetation bör fortlöpande följas.

Källor: Arwidsson 1938, Eisen & Stuxberg 1868 (1979), Hesselman 1907, Holtz 1872, (1979), Lindgren 1968, Miljand & Rehnström 1977, Norehn 1903, Pettersson 1941, Pettersson 1946, Pettersson 1959, Pettersson 1965, Sernander 1894, Sturevik 1984, Tibell 1967

2:B1:klass I, Gajsthajd med vattenfyllt stenbrott, FLERINGE

Botanisk beskrivning: Gajsthajd är det enda alvarområdet i denna del av Fleringe. Det är inget alvar i bemärkelsen betesalvar utan snarast hällmark med vittringsjord. Jordlagret är relativt tjockt och finkornigt. Ytor med väl utbildade polygoner finns, vilket visar att marken inte är stabil utan ständigt påverkas av fluktuationer i temperatur under höst-vår. Floran är relativt artfattig, eftersom miljön är ogynnsam för de flesta växterna, och kan närmast karaktäriseras som fårsvingelhed.

Den konstgjorda sjön i det gamla stenbrottet och brottet självt är mycket intressanta. De kala och höga branterna i öster erbjuder möjligheter till studier av växtsuccessionen.

Motivering för klass I: Fårsvingelheden är ekologiskt mycket intressant då den representerar en rest av den trädlösa stäpptundra som bredde ut sig i inlandsisens spår. Frånsett stenbrottet utgör objektet liksom 2:B2 en mycket opåverkad del av Gotland.

Störningskänslighet: Markerna är mycket slitagekänsliga, varför all trafik liksom även all annan expolatering bör undvikas.

2:B2:klass I, Svarvnäset med Nyrajsu, Mavrajd, Alningshajdträsk, Kölningsträsk, Trullträsk samt myrar och skogar, FLERINGE

Botanisk beskrivning: Hela området är av en mycket speciell karaktär för länet. Det halvöppna skogslandskapet kombinerat med myr- och träskrikedomen och den relativt artfattiga men egenartade floran är ovanliga företeelser på Gotland. Landskapet kan något liknas vid Fårö.

Stranden har här en mycket karg karaktär, och trakten är överhuvudtaget fattig. Enformigheten bryts något av Svarvarhuk, där en ganska hög klintsträcka är utbildad. Den exponerade kusten i förening med det grova materialet i strandbildningarna förorsakar, att skogsväxten är dålig, och stora områden är helt kala. Kalkhälltallskogens mjölonmattor övergår i strandgruset, och här växer gotlandsspecialiteterna alpnycklar och gotlandsnarv inte långt från varandra.

Alla träsken ingår i orörda vattensystem. Hydrografin är ostörd och detta är så pass sällsynt på Gotland, att man måste söka en speciell orsak, vilken synes vara, att trakten är alltför fattig. Detta återspeglar sig även i träskens natur. Vattenytorna har trots det ganska ringa djupet icke vuxit igen med ag, som dock långsamt tränger fram från kanterna. I själva verket är alla fyra träsken delvis myrar. Stränderna är ofta av fastmarkstyp på den östra sidan, medan de i väster vanligen övergår i agmyrar, ibland med inslag av bladvass. Träsken har således torvmarksbildning på läsidorna och öppet vatten på lovartsidorna om de förhärskande vindriktningarna. Bottenvegetationen är mycket fattig och består huvudsakligen av kransalger. I Nyrajsu upptäcktes dock vid IR-flygfotografering 1973 de kanske mest välutbildade bestånden av havsnajas i sötvatten på Gotland. Det växer på en bank på 35-70

cm djup tvärs över sjöns södra del med najaskronor upp till 2-3 dm i diameter. Av undervattensväxter finns i övrigt lite kransalger och enstaka exemplar av borstnate. Det torde röra sig om kolonisation i relativt sen tid, eftersom sjön åtminstone på 1930-talet undersökts bl a av Lundqvist utan att arten upptäckts. Trullträsk ligger 4,2 m över havsytan på lagrad kalksten och strandgrus. I sjöns norra del är övervattenvegetationen av ag och mindre grad vass mycket kraftig. Längs hela västra stranden växer en hel del kraftiga agbestånd, medan den östra stranden nästan helt saknar högre vegetation. En matta av yppiga kransalger breder ut sig på bottnen i sjöns djupaste del, utmed stränderna saknas de dock. Kransalgerna är för att växa i ett öppet gotländskt träsk ovanligt svagt kalkinkrusterade, särskilt i de djupare delarna. Största vattendjup är ca 2 m.

Myrarna och vätarna har ofta bruna blekebottnar. Ofta ligger som tidigare nämnts myrarna i anslutning till träsken. Våtmarkernas växtlighet är inte särskilt rik, men det finns åtskilligt med intressanta orkidébestånd i sankmarkerna, för att inte tala om de på Gotland vanliga myrväxterna. Sumpmyr dräneras troligen genom den närbelägna strandvallen. Viss mekanisk påverkan genom militära aktiviteter har förekommit.

Vegetationen i myrvidden domineras av knappag, medan agen är något tillbakatryckt. Denna sammansättning torde sammanhänga med den naturliga dräneringen, vilket också ger sig tillkänna i form av stora luckor i myrvidden där örter såsom majviva och kustarun förekommer. Myrlaggen är endast sporadiskt utbildad. Det sker en successiv övergång till omgivande hedmarker.

Blautmyr saknar hög vegetation i mitten av myrvidden. Hässlemyr genomlöpes av avloppet från hela sjösystemet. Den är i huvudsak beväxt med enstaka agruggar och knappagstuvor. I nedre delen övergår den i en vät som är mycket artfattig. Ca 700 m norr om Hässle finns en rikt givande källa. Skogen domineras av tall men med visst inslag av gran i fuktigare partier. I området finns fuktsvackor med axag och luktsporre. I sydost växer den sällsynta svärdkrisslan på periodvis fuktig vittringsjord, i sällskap med vanlig krissla. Öster om Nyrajsu är vårärten talrik, och den röda och den vita skogsliljan bildar på ett annat ställe tiotals hybrider.

Fältskiktet domineras generellt av sådana föga krävande arter som ljung, lingon, mjölon m fl. Skogen är relativt lågvuxen utom i strandgrusdominerade partier där det rörliga grundvattnet har möjliggjort en bättre tillväxt. Vid Nyrajsus sydvästra hörn finns ett mycket ursprungligt landskap med brunbottnade agkärr och fastmarksuddar. Där står några idegranar, och ett större bestånd finns i nordost mot Västerviken. På de torra hällmarkerna mellan Blautmyr och Kölningsträsk finns många döda tallar.

Motivering för klass I: Området har en storslagen ödslighet, där de botaniska och ekologiska värdena är mycket stora. Myrarnas torvarealer visar en mycket intressant uppbyggnad, som kan hjälpa till

att förklara hur lagerföljderna tidigare tillkommit i de dikade gotländska myrkomplexen. Skogen har en hög grad av urskoglighet, där i allmänhet endast enstaka spår av plockhuggning kan skönjas. Därtill representerar området en landskapstyp som är enastående på Gotland, därtill med orörd hydrografi. Det är således oerhört viktigt att ett sådant område bevaras för att variationsrikedomen i den gotländska naturen skall bestå.

Störningskänslighet: De hällmarksartade delarna är känsliga för trafik, virkesupplag etc. Träsken måste skonas från all form av förorening. Det är därför viktigt att ingen bebyggelse läggs i området överhuvudtaget, och att de militära aktiviteterna inskränks till minsta möjliga.

Källor: KI, MI, SI, Lundqvist 1940, Sernander 1941

2:B3:klass I, Burgbackar, FLERINGE

Botanisk beskrivning: Burgbackar eller "Burgen" är en ca 2,5 km lång strandvall av rundslipad klappersten på litorinanivå. Stenmassorna ligger i vågor från klinten i öster och söder ner mot skogen och några myrar i norr och väster. Myren nordväst om namnet Burgbackar är en källmyr med blottlagda kalkytor i källmynningarna. Floran är rik och i växtligheten märks gles vass, axag, luktsporre och flera andra orkidéer. Även öster om norra delen av objektet finns andra mycket vackra och artrika källmyrar. Om varför Burgbackar ser ut som den gör idag, d v s varför stenarna är mer eller mindre kala, finns flera teorier som ej skall beröras här. Den enda vegetationen som finns förutom lavar och mossor är några enstaka tallar samt enstaka mjölonkolonier, som koloniserat i fallförnan från träden. Vidare finns vegetattion i smala rader där ovanifrån kommande ytvatten rinner genom klapperstenmassorna. Några massavedsupplag har givit upphov till att barkavfall täcker stenarna på vissa ställen. Enligt muntliga uppgifter har Burgbackar växt igen något under de senaste 50 åren.

Motivering för klass I: Man har i Burgbackar ett mycket intressant objekt för forskning med avseende på ekologi och växtsuccession. Vattentillrinningen till källmyren nedanför klapperstensfältet har förmodligen samband med den ursvallade klapperns vattenbrist.

Störningskänslighet: Bil-, taktor- och mopedkörning bör helt undvikas på de mycket känsliga stenmassorna. Vidare skadar och rubbar sådant avfall som barkhögar de ekologiska förhållandena, eftersom de bildar förna och utgör fäste för invandrande växtlighet. Barkavfallet borde således avlägsnas.

Källor: KI, Lundqvist 1933

2:B4:klass II, Hässle, FLERINGE

Botanisk beskrivning: Västra delen, från vägen och ca 100 m in, består av igenväxt ängesmark med täta hasselbestånd och glest stående lågvuxna ekar och askar. Askarna står ömsom i små grupper och ömsom ensamma och i allmänhet med "hasselstrumpor". Flertalet askar visar spår av klappning. Ekarna, som är låga och ej särskilt vidkroniga, står ej lika påtagligt grupperade utan oftast en och en.

Hasseln står i täta buketter tillsammans med en del andra buskar såsom slån, nypon och vildapel.

Resten av området, öster om hässlet, har en intressant omväxlande karaktär. Centrala delen består av karg klapperstensterräng, täckt av ett tunt mullager. Här växer några låga vresiga ekar med glesa kronor samt låga tallar och enar. Marken kläds bitvis av en heltäckande mossmatta. Vidare österut stiger marken, och mulltäcket blir något tjockare. Här är marken mera ängesbetonad med relativt mycket gräs i fältskiktet, gott om hassel, låga tallar och ekar samt enstaka förekommande ask, björk, apel, en och tynne. Ibland överväger lövträd, ibland tall. Bland märkligare växter må toppklocka och brunstarr nämnas.

Områdets norra centrala delar är hävdad ängesmark. Här växer låga ekar, askar med spår av klappning och vackra aspar (några med vida ekliknande kronor) i dungar och smågrupper med gläntor emellan. Ett par större gläntor finns också. Gläntorna slås och betas av får några veckor efter slåttern. Stora delar av gläntorna står under våren (och milda vintrar) under vatten, vilket också märks på att flera av trädgrupperna står på upphöjda socklar. På ett par ställen i kanten av vattensamlingarna växer täta videbuskage. Änget genomsilas nämligen av långsamt rinnande grundvatten, vilket därigenom verkar naturligt gödslande genom att näringsämnen kontinuerligt transporteras i jordens ytskikt.

Motivering för klass II: Området som helhet är botaniskt värdefullt, icke minst genom sin delvisa karaktär av hassel-ek-skog. Dessa bildar en skarp kontrast mot de grönskande, frodiga, vattenrikare delarna. Bland de fåtaliga ängena på norra Gotland är Hässle ett av de värdefullaste, icke minst på grund av sitt genomsilande vatten, vilket illustrerar en till stora delar försvunnen, uthållig ängestyp.

Störningskänslighet: Se sid 5-8.

Källor: ÄI, Romell 1947, SH, IP

2:B5:klass I, Bästeträsk med närmaste omgivningar, FLERINGE

Botanisk beskrivning: Bästeträsk är med sina 660 ha Gotlands största träsk och skilt från Östersjön endast genom en smal landrygg. Träskets vattenyta ligger 6 m över havet. Största vattendjup är ca 5 m, men sjön är på de flesta ställen mycket grundare. Öarna bildas av

uppstickande berghällar. Sedimenten består av kalkrik findetritusgyttja och bleke. Runt sjön syns en kraftig strandbarrikad som skjutits ihop av isarna under den period (järnåldersperioden) då vattenståndet var mycket högre än nu. Den högre vegetationen är ytterst sparsam och dåligt utbildad. Ag, vass och kransalger påträffas lokalt i träsket. På agtorvbottnar på nordsidan av Storholmen finns dock landets troligen enda lokal för en av våra allra minsta kransalger, den endast några cm höga Nitella tenuissima. Nära utloppet i norr har borstnate påträffats och vid öarna växer bunkestarr. Träsket är numera, som en av de allra första sjöar i landet, skyddat enligt 8 § miljöskyddslagen, vilket innebär totalförbud mot utsläpp i träskets hela tillrinningsområde. Nästan hela träsket inramas av mager kalkhälltallskog, som på flera ställen har anslutande vätområden. Vid Sikhagevik i söder uppträder genomsilande ytnära vatten i markskiktet på samma sätt som i 2:B4. Även träskets omgivningar är av mycket stort värde, särskilt vid den södra sidan.

Motivering för klasss I: Beskrivningen ovan torde klargöra Bästeträsks höga botaniska värde, där de opåverkade omgivningarna också hyser en ursprunglig, värdefull flora.

Störningskänslighet: Det starka skydd som hela tillrinningsområdet belagts med understryker träskets känslighet för allt slag av utsläpp. Träskets orörda omgivningar gör att eventuell bebyggelse, oljeutvinning, kalkbrytning, skogsavverkning och liknande ingrepp måste betraktas som förödande.

Källor: KI, SI, Forsberg 1965, Sernander 1941, Waern 1946

2:B6:klass II, Lövrikt område 1 km SSO Saxriv, FLERINGE

Botanisk beskrivning: Öster om vägen ligger här ett lövrikt område, som tidigare bör ha stått under kulturellt inflytande. Strandgruslagren sluttar ned mot en sänka av kärrtorv, och i övergången häremellan har denna frodigare vegetationstyp bildats. Ur strandgruset springer en nu uträtad bäck fram och breder ut sig till en liten fuktäng.

Sorbus-arter såsom rönn och oxel dominerar trädsammansättningen i vilken också ingår ask, tall, idegran, hassel och vildapel. Buskskiktet utgörs av enbuskar, sälg, vägtorn, slån och olvon; av den sistnämnda förekommer trädformiga, 3 m höga exemplar.

Fältskiktet ökar i artrikedom i riktning mot fuktängen där typiska arter som älgört, ängsvädd och vatten mynta tar vid. De magra strandgrusvallarna är lokalt över vida ytor bevuxna med så gott som fullständigt heltäckande bestånd av tulkört.

Motivering för klass II: Detta löv- och fuktrika lilla område utgör en naturlig oas i det i övrigt karga skogs- och beteslandskapet. Det ekologiska värdet betingas särskilt av den sluttning med varierande geologiskt underlag, som området ligger på.

Störningskänslighet: Området bör hållas fritt från bebyggelse, stentäkt, avverkning och utdikning.

2:B7:klass II, Falholmen utanför Ar, FLERINGE

Botanisk beskrivning: Denna isolerade holme utanför den gotländska nordkusten består till större delen av strandvallar av grovt material som samlats kring en kärna av lagrad kalksten. Berggrunden märks särskilt i den låga klintsträckan längs västsidan och i norr. Växtlighet saknas nästan helt över stora delar av strandvallarna, men i andra delar finns ett humustäcke och mer eller mindre sluten vegetation. I växttäcket märks särskilt ett ganska rikt bestånd av måbär, vilket vittnar om att betesgången åtminstone periodvis varit mindre intensiv än på huvudöns stränder. Emellertid har det funnits en tid av mycket starkt kaninbete, som nu upphört helt (spår av vildkaninens grävningar är ännu märkbara). Öns växtlighet är ganska rik och finns omtalad i litteraturen redan på 1800-talet.

Speciellt intressant är också förekomsten av en del fibblearter, vilka i övrigt har en synnerligen begränsad förekomst på Gotland.

Motivering för klass II: Se ovan.

Störningskänslighet: Viktigt är att det fårbete som bedrivs ej blir av sådan omfattning att måbär-bestånden hotar att försvinna. De militära målskjutningar som orsakat en del gropar bör naturligtvis inte återupptagas.

Källor: KI, Pettersson 1958

2:B8:klass II, Nacksträsk med omgivningar, FLERINGE

Botanisk beskrivning: Detta till ytvidden obetydliga träsk tillhör genom sitt läge vid kusten den gotländska strandnaturen. Det är i ganska sen tid avsnört från havet och har stort vetenskapligt värde, bl a för utforskandet av torvbildningens mekanism och hastighet - träsket är nämligen förenat med myrmark. I omgivningarnas torvmarker finns bl a rika orkidébestånd. Idegran finns även.

Motivering för klass II: Se ovan.

Störningskänslighet: Utdikning eller annan påverkan är givetvis inte önskvärd.

Källor: KI

2:B9:klass II, Sändeträsk vid Norra gattet samt omgivande hällmark, FLERINGE

Botanisk beskrivning: Även detta träsk är ganska sent avsnört från havet. Det har blivit något påverkat genom vattentäkt men har ändå stora naturvärden. De närbelägna hällmarkerna är f n

måttligt fårbetade och är botaniskt mycket rika. Små bestånd av ag, vass och trådstarr finns på flera ställen, men stränderna domineras av knappag och lågstarr.

Motivering för klass II: Axagbestånd på östra stranden indikerar sipprande vatten från en låg klint. En del fräken växer längs östra stranden. På bottnen finns en omfattande undervattensvegetation av kransalger.

Störningskänslighet: Sänkning av vattenståndet, bebyggelse och mekanisk påverkan på hällmarkerna är de viktigaste aktiviteter som området bör skyddas mot. Det är angeläget att friluftsliv med camping, eldning och fritidsfiske inte skapar ett skräpigt intryck.

Källor: KI, SI

2:B10:klass I, Hauträsk och Lillträsk med omgivningar, FLERINGE/BUNGE

Botanisk beskrivning: Hau träsk ligger ca 4 m över havsytan med största vattendjup av 4 m. Sedimenten saknar helt grövre växtdelar och består av kalk- och algrik findetritusgyttja samt bleke. Underlaget är lagrad kalksten, lerig morän och strandgrus.

Träsket är mycket vegetationsfattigt. Bottnarna är kala med undantag av enstaka glesa bestånd av kransalger; Chara aspera, Ch. polyacantha, Ch. globularis och Ch. tomentosa samt trådnate. Gräsnate uppges av Lindström 1894. Av den högre vegetationen förekommer vass, ag, trådstarr, bred- och smalkaveldun sparsamt längs stränderna, framförallt längs den södra och sydvästra stranden. Vid utloppskanalen i den sydöstra viken växer en del dyfräken. På västra sidan av sjön finns näckmossa som omnämns av Lundqvist 1940 och återfanns vid fältarbete 1976. Längs stränderna är stenarna ofta täckta med rikligt kalkinkrusterade blågrön-alger.

Lillträsk är beläget 4,2 m över havsytan på lagrad kalksten, lerig morän och strandgrus. Sedimenten består av kalk- och algrik findetritusgyttja. Träsket är ca 1 m djupt. Övervattenvegetationen är riklig i träskets norra och södra ändar och består främst av ag men också en hel del vass. Undervattenvegetationen finns över så gott som hela bottnen och består av kransalgsmattor. Mattorna är tätast i träskets centrala delar. Följande arter har påträffats: Chara aspera, Ch. tomentosa och Ch. polyacantha. Lundqvist (1940) uppger Potamogeton pectinatus men arten har ej återfunnits under fältkontroll 1976.

Området söder om sjöarna kallas "Träskhajd" och är känt som lokal för flera sällsynta växter. Miljön är kal eller glest trädbevuxen hällmark med tunn, rörlig vittringsjord. Här finns den näst äldsta gotländska fyndplatsen för svärds-

krissla samt rik förekomst av alpnycklar; båda arterna är fridlysta.

I myområdet vid östra stranden av Hauträsk finns åtskilliga tuvor med rika bildningar av vitmossor.

Motivering för klass I: Bägge träsken med omgivningar är av stort vetenskapligt värde.

Störningskänslighet: Träsken bör förskonas från utsläpp och ytterligare regleringar. Hau träsk är redan reglerat såsom taget i anspråk som vattentäkt för Fårösund. Bebyggelse och avverkningar längs stränderna bör undvikas.

Källor: KI, SI, Lindström 1894, Lundqvist 1933, Lundqvist 1940, Sernander 1941

2:B11:klass I, Horsan med omgivningar, FLERINGE

Botanisk beskrivning: Detta kustträsk dämmes upp på 4 m nivå av steniga strandvallar åt havssidan och utgör en vacker del av kustnaturen. Såsom de flesta nordgotländska träsk är även Horsan kännetecknat av en ganska fattig växtlighet och är grunt. Det är endast i ringa mån påverkat av dikningar i vattensystemet. Vegetationen i sjön är sparsam. Längs stränderna växer en del ag och enstaka vasstrån. I anslutning till smalaste delen av sjön, strax söder om mitten, är dock agvegetationen kraftigt utbildad. Sjöns utlopp, som är belägen inom detta område på östra sidan, är kraftigt igenvuxen. I västra viken finns en väl utvecklad undervattenvegetation av kransalger, däribland Chara aspera, och havsnajas (Najas marina). Havsnajas påträffades i stranddriften vid IR-flygfotograferingen i augusti 1973. I samband med bildtolkningen och därtill hörande fältkontroll kunde växtplatsen och omfattningen av beståndet fastslås. Nämnas bör också att stor skogslilja påträffats i omgivningarna.

Motivering för klass I: Så gott som orört träsk av låg igenväxningsgrad med skyddsvärda växter som havsnajas och stor skogslilja.

Störningskänslighet: Utsläpp, påverkan på vattenståndet, bebyggelse och skogsavverkning längs stränderna bör undvikas.

Källor: KI, SI, Forsberg 1965

2:B12:klass II, Område SO om f d änge vid Utoje, FLERINGE

Botanisk beskrivning: Från det igenväxande änget söder om Utoje fortsätter ett lövrikt landskap med ek, ask, björk, hassel och vägtorn. Naturen är småbruten med öppna gläntor, fårbetesmarker och f d åkerlappar.

I sydost rinner en bäck (ej angiven på kartan) som bildar en liten ravin. Underlaget utgörs delvis av sand, och den omgivande skogen hyser högvuxna granar och tallar. Längs bäckravinen växer vidare björk, ek, brakved, skogskornell och en hel del idegran. Bäckstränderna bildar på sina ställen små fuktängar med älväxing. Skogens undervegetation i övrigt domineras av lundskafting Flera svärdslipningsstenar i bäcken indikerar forntida kulturpåverkan. Bäcken, som rinner i sydvästlig riktning, breder så småningom ut sig i ett litet myr-vät-område, delvis bevuxet med småenar och kalkfuktängsväxter.

Änget är kraftigt igenväxt. Trädskiktet domineras av låga ekar och har inslag av ask, asp, björk, tall, skogslönn och idegran. Bland buskarna dominerar hasseln helt. Apel, slån, olvon, nypon och skogskornell finns också.

I fältskiktet märks bl a ramslök, liljekonvalj, fibblor och blåsippa samt vit skogslilja. I västra delen växer den sällsynta stora skogsliljan. På många ställen kan man ännu skönja ängets

forna karaktär genom att träden och buskarna står i smågrupper och större dungar med öppnare gläntor emellan. Dessa är dock ofta på väg att växa igen med sly och tynne.

Här och där finns smärre vattensamlingar av vilka flertalet antagligen torkar ut sommarid. I anslutning till dessa ökar inslaget av björk och även asp.

Under det tunna mullagret består marken av klappersten. Norr om de igenväxta markerna finns ett litet (ca 100x150 m stort) område, som är uppröjt och betas av får.

Motivering för klass II: Området ger exempel på olika biotoper inom en rätt begränsad yta och är därför av betydande ekologiskt värde. Bäckravinen med sina inslag av löv och idegran har därvid det största rent botaniska värdet.

Störningskänslighet: Området bör hållas fritt från bebyggelse, avverkning, utdikning och uträtning av bäckfåran.

Källor: ÄI

2:B13:klass II, Lövskog N Lunderhage, FLERINGE

Botanisk beskrivning: På ett underlag av mer eller mindre blottade strandvallar står här en märklig lövskog dominerad av ek och ask. Vidare ingår enstaka oxel, hassel, apel, vildapel och idegran. I lövskogens norra del står de grövsta askarna, liksom några grova tallar. Marken är betad, vilket understryker den karga karaktären. Trädens rötter kryper blottlagda över klappergruset och för tanken till den hårdbetespräglade åldriga lövskogen i Lilla Karlsös branter. Längre ner i västra kanten finns ett glest fältskikt av bl a lundskafting. Många stubbar antyder att viss huggning skett. Skogen måste ha vuxit upp under en tid av lägre betestryck men nu sker ingen föryngring. Utanför stängslet i norr vidtar en tät vegetation av hassel, ask, ek, tall, olvon, slån, en och idegran. I lövsnåren kläds marken av heltäckande mattor av liljekonvalj med inslag av vit skogslilja.

Motivering för klass II: Detta är ett av Gotlands märkligaste lövskogsobjekt, som i sin karghet är den yttersta motsatsen till en djuprotad yppig lövskog på god mulljord, och visar vilken ekologisk spännvidd lövträden kan ha.

Störningskänslighet: För att bevara objektets märkliga karaktär bör nuvarande markanvändning dvs bete fortgå. Överföring till barrskog vore förödande och troligen svårgenomförbart.

2:B14:klass II, Betad ängesmark SO Lunderhage, FLERINGE

Botanisk beskrivning: Betad, småkuperad lövmark där ängeskaraktären bitvis framträder genom att hasselbuketter ibland bildar glesa dungar tillsammans med träd. Emellan dessa lövdungar ligger smärre, relativt öppna gläntor. Främst är det områdets centrala del som ännu har kvar något av ängeskaraktären. I övrigt växer träden mestadels relativt jämnt och glest utspridda.

Ek dominerar trädskiktet och en del av träden är grova och vackra. Dessutom föekommer ask och i mindre utsträckning björk, tall, oxel och inslag av asp. Mot söder och öster blir tallvegetationen alltmer dominerande.

Buskskiktet är mestadels glest utvecklat och domineras av hassel, åtminstone i de ängeslika centrala delarna. Förutom hassel förekommer sly av de olika träden, enbuskar, brakved, hagtorn, skogskornelll och rönn.

Marken är huvudsakligen gräsbevuxen och bitvis småtuvig.

Motivering för klass II: I den ängesfattiga, karga Fleringe-naturen är de lövinslag som finns mycket värdefulla för växtlighetens variation.

Störningskänslighet: Ängeskaraktären bör bevaras och förbättras. Tidigare gläntor, där dessa ännu kan skönjas, kan röjas fria från buskar och ungträd. Strävan bör vara att framhäva ängeskaraktären genom att låta de framröjda gläntorna omväxla med dungar och vastar av lövvegetation. Det är önskvärt att man i de hasselfattiga partierna försöker få fram lite mer hassel.

Källor: ÄI

3:B1:klass III, Område med vät, myr och skog N Gaustäde, BUNGE

Botanisk beskrivning: Väten är belägen i en svacka i ett för gotländska förhållanden rätt kuperat landskap. Vattenspegeln är av sådan karaktär att enstaka agruggar finns i södra delen, eljest består strandväxtligheten av älväxing och fårsvingel.

Den omgivande skogen är mot norr kalkhälltallskog, fårbetad och med tall och enbuskar som dominanter. På strandvallarna i väster och nordväst är tallarna högre och undervegetationen består av piggrör, mjölon och även lingon.

I en bred sektor sydväst-sydost om väten har skogen ett markant inslag av gran, närmast vätkanten med asp, hassel och sälg. Granskogen är olikåldrig och öppen med väggmossa, cypressmossa och lundskafting som sparsamt fältskikt och bottenskikt.

Myren söder om den föregående väten är en gräs-starr-myr med långsamt framsipprande vatten i norr. I söder och väster är stränderna högre och brantare. Myren är påverkad av torvtäkt, vilket medfört att vattendjupet ökat. Den omgivande skogen domineras av gran med inslag av tall och en.

Motivering för klass III: Områdets varierande topografi med dess öppna granskog och båda vattenspeglar är en ovanlig naturtyp på Gotland.

Störningskänslighet: Området bör hållas fritt från bebyggelse och kalavverkningar.

3:B2:klass II, Änge vid Bunn, BUNGE

Botanisk beskrivning: Detta änge är av helt annan karaktär än vad som är vanligt på Gotland. Det verkar snarare röjd, välskött skogsmark än änge. Änget är mycket tilltalande med sin speciella karaktär. Slåtterglantor saknas, utom i ängets nordvästra del, närmast boningshuset. Marken är kuperad och sluttar från sydväst mot nordost.

Marken är täckt av mossa och bitvis av lingon och blåbär.

Trädskiktet domineras av gran, de flesta grova och välvuxna. Tämligen rikligt förekommer också idegran, både i busk- och trädform. Några enstaka björkar och askar konkurrerar med granen och idegranen.

I det öppnare partiet uppe vid vägen i sydväst finns en hel del ask. Hasseln bildar täta dungar och buketter över hela området. Andra förekommande buskar är apel och en.

Flertalet av hasselbuskarna inne i änget står på upphöjda socklar. Fenomenet för tankarna till ett alkärr, där träden står i vatten under vårfloden.

Upp mot gården i nordväst glesnar vegetationen och änget får en annan öppnare karaktär. Här växer tall, ask, hassel, apel och några enbuskar. Här finns också några mindre slåtterglänter.

Området är örtrikt i och med att här trivs både ängsväxter och skogs- och lundväxter. Liljekonvalj bildar enorma mattliknande bestånd i de centrala delarna. I den rika lundfloran märks vårärt, spenört, sårläka, underviol, strävlosta, lundelm och måbär. Storrams har här en av sina få gotländska växtplatser.

I mitten på 1970-talet röjdes området som beredskapsarbete. I övrigt hävdas det genom att markägaren successivt håller efter hasseln och eventuellt uppkommande sly genom gallring och röjning. I det öppnare området närmast gården sker årlig fagning och slåtter.

Motivering för klass II: Ängets unika karaktär i en i övrigt ängesfattig del av Gotland är skäl nog för klassningen av områdets naturvärde, som ytterligare förhöjs genom den rika lundfloran.

Störningskänslighet: Änget är känsligt för ändrad markanvändning. Avverkning av gran i större skala skulle givetvis försämra naturvärdet radikalt.

Källor: ÄI, JP

3:B3:klass II, Litet område med tre stora ekar vid Ängeviken, BUNGE

Botanisk beskrivning: Eftersom det är ovanligt med större lövträd på låga nivåer på ön, måste denna vackra grupp av ekar, som växer på en nivå av bara någon meter över havet, anses skyddsvärd.

Motivering för klass II: Se ovan.

Störningskänslighet: Ekarna bör således skonas från allt slag av påverkan.

Källor: KI

3:B4:klass II, Kalkfattig barrskog på Bungenäs, BUNGE

Botanisk beskrivning:Medan Ryssnäs mest består av kala klappervallar och usel tallskog är Bungenäs ett par km västerut mest täckt av barrskog, där gran spelar en stor roll. Detta måste betyda, att några klimatiska skillnader inte kan vara orsaken till den olikartade växtligheten, knappast heller markförhållandena. Skillnaden måste främst vara ett utslag av olikartad utnyttjning av marken. Detta objekt är en mossrik grandominerad barrskog av varierande slutenhet. Blåbär och örnbräken domi-

nerar, och andra karaktärsväxter är vårfryle, ängskovall, björkpyrola och kruståtel. De vanliga skogsmossorna kransmossa, väggmossa och kvastmossor är rikt företrädda. Utöver dessa växter, alla typiska för den fastlandsliknande kalkfattiga skogstypen, finns här rika förekomster av linnea, en art som på Gotland inte är särskilt riklig eller vanlig och som visar en bestämd förkärlek för kustskogarna. I ett par surdrag frodas mjölkört och vattenmynta.

Motivering för klass II: Denna skogstyp med för fastlandet typiska men för Gotland mindre vanliga växter äger ett betydande skyddsvärde.

Störningskänslighet: Eventuell avverkning och bebyggelse skulle utgöra de främsta hoten mot objektets värde ur naturvårdssynpunkt.

Källor: KI

3:B5:klass II, Skogskärr på Bungenäs, BUNGE

Botanisk beskrivning: I barrskogen öster om landsvägen till Bungenäs ligger ett par kärr. Det ena är ett mindre skogskärr med tall, glasbjörk, gran, gråvide m m. Vegetationen är artrik, särskilt mossvegetationen, där flera ovanliga arter ingår. Det andra kärret är ett agkärr med kompakt ag omgiven av en bård av brakvedssnår.

Skogen är nästan helt dominerad av gran med en växtlighet av både kalkskyende och mera kräsna växter. Örnbräken, lingon, blåbär och linnea å ena sidan, blåsippa och vit skogslilja å den andra. Skogens buskfattiga prägel gör den lättframkomlig och strövvänlig. Den mossrika barrskogen är insprängd med gamla björkar, varav ett exemplar är mycket stort och vackert. Tillsamman blir det en mycket tilltalande miljö, som inte är vanlig i trakten.

Motivering för klass II: Se ovan.

Störningskänslighet: Utdikning, avverkning eller annan påverkan bör undvikas.

Källor: KI

4:B1:klass I, Mölnermyr, RUTE/FLERINGE/LÄRBRO

Botanisk beskrivning: Detta är en av de större kvarvarande myrarna. Betydande tillrinning sker genom sipper, vilket ger upphov till öppna och rika lågstarrängar. Myren kan uppdelas i tre olika avdelningar. 1/ Myrens huvudparti med vidsträckt ag i de centrala delarna, 2/ området i anslutning till utloppet med endast sparsam vegetation och 3/ Mölnerbunkar - en delvis trädbevuxen myrmark i det närmaste skild från huvudmyren.

Myrvidden består till övervägande delen av ag. I myrviddens gränszon mot laggen finns åtminstone längs den östra kanten en smal bård av knappag. Den breda myrlaggen (20-30 m) uppvisar på grund av sipperpåverkan en mycket enhetlig och rik flora. Huvudsamhället är dominerat av axag, som på grund av den breda laggen och myrens storlek här torde ha en av sina främsta förekomster på Gotland. Bland övriga arter med rik förekomst kan nämnas majviva och de båda tätörts-arterna.

Utanför den egentliga myrlaggen vidtar en öppen kantskog, som åtminstone på östsidan är ovanligt bred (15-30 m) och hyser en rik kalkfuktängsvegetation. Träd- och busskiktet domineras av tall och enbuskar med älväxing, blåtåtel och slankstarr som dominerande arter i fältskiktet. Dessutom är det rikt på orkidéer.

I stort sett sträcker sig denna kantzonering oförändrad runt hela myren med undantag för de avvikelser som är betingade av annorlunda vattentillgång vid uddar och vikar, särskilt längs sydkanten. Området närmast utloppet är delvis avsnört från resterande delar av myren, och vegetationen avviker till följd av rikligare vattentillgång. Till stor del består området av öppet vatten, men rundade agbestånd är spridda över vissa partier.

I Mölnerbunkar avtar fuktigheten, och vegetationen ändrar därmed karaktär ju längre från huvudmyren man kommer. Området närmast myren har samma vegetation som denna. Längre in är vegetationen mosaikartat uppbyggd med växelvis blöta partier och torra ofta trädbevuxna tuvor. I fuktområdena förekommer smärre bestånd av ag och axag-samhällen med majviva och fjälltätört. I de torrare trädbärande partierna (mest tall och en) dominerar i fältskiktet älväxing, med enstaka flugblomster, färgmåra och vitmåra. Vätartade partier med mera fragmentariskt växttäcke påträffas i de perifera delarna.

Motivering för klass I: Myren med sina 106 ha tillhör de allra största av Gotlands kvarvarande myrar och förtjänar bara av den anledningen hög prioritet. Den är i många avseenden ett utomordentligt komplement till Träskmyr vid dokumentationen av stormyrar. Mölnermyr är liksom Träskmyr en av de få kvarvarande myrar som har åtskilliga små klarvattenytor - punsar - om än ej lika många som Träskmyr. I motsats till Träskmyr ligger den överst i vattensystemet och är inte föremål för någon påverkan genom tillflödena. Då myren uteslutande mottar vatten genom diffusa tillflöden från omgivningen får vegetationen i laggen ett gentemot Träskmyr avvikande utseende. De stora beståndan av axag har i detta avseende redan berörts.

Störningskänslighet: Se sid 5-8.

Källor: MI, Lundqvist 1933, Sernander 1941

4:B2:klass II, Område S Bästeträsk, mellan Fleringe, Rute och gränsen till Bunge, RUTE/FLERINGE

Botanisk beskrivning: Detta är ett stort ödemarksområde med komplex natur. Stora ytor upptas av hällmarker, vätar och myrar. Berggrunden består till största delen av lagrad kalksten. Landskapet är topografiskt variationsrikt med flera vackert utbildade partier av ancylus- och litorinavallarna. I hällmarksvätarna finns på flera håll mycket typiska polygoner utbildade i det tunna lagret av vittringsjord. De torra hällmarkerna hyser en för dylika biotoper typisk flora, dock bör alpnycklar, gotlandssolvända, kalknarv och salepsrot särskilt nämnas. De är exempel på växter som kräver en speciell miljö för sitt fortlevande; en miljö som i de få fall den finns kräver särskild hänsyn

Ibland övergår den öppna hällmarken till kalkhälltallskog med glesa tallar samt företrädesvis oxlar och oxbär.

Västsydväst om Tvärlingsmyr finns en hällmark som till sin karaktär är mycket öppen med en grund vät i mitten. Fårsvingelheden visar goda exempel på fortgående anpassning till och påverkan av de extrema ekologiska förhållandena. Fårsvingeltuvorna står upphöjda på höga socklar i uppfrysningsmarken, som erbjuder ovanligt välutvecklade rutmarksbildningar av olika slag, större och mindre. I södra skogskanten vidtar en djupare och mera utpräglad skogsvät.

Den gamla vägen mellan Fleringe och Bunge förbi Ojnaremyr - Ojnar väg kallad - följer i detta parti litorinagränsvallen. Vallen höjer sig markant i terrängen, och det silikatrika underlaget avslöjar sig i vegetationen. Graninslaget i den annars talldominerade skogen ökar, liksom inslaget av andra arter som föredrar mark med lågt pH-värde, t ex lingon, ljung, örnbräken och pyrolaarter. Längs vägens båda sidor på vallen växer påfallande mycket idegran, företrädesvis unga exemplar

Sydost om Ojnaremyr på topografiska kartan vid punkt 24,8, finns ett område synnerligen rikt på idegran. Deras antal uppgår till flera hundratal i storlek upptill åtta meters höjd. Området är delvis påverkat genom en kalavverkning, där många kraftiga granar av 90 - 150 års ålder fällts. Åtskilliga står dock kvar. Vid avverkningen har idegranarna ofta sparats men är i en del fall skadade. I nordöstra delen växer rikt med måbär i stora risiga bestånd Vidare finns try, olvon, getapel, björk och enstaka ungek samt hasselsnår. Söder om detta parti finns en ängesliknande del med slät mark, beskuggad av hasselbuketter och jättegranar samt björk och idegran. Enstaka exemplar av lundskafting, blåsippa, skogsviol och kransmossa dominerar det sparsamma bottenskiktet Där finns även några exemplar av korgvide.

I nordväst ner mot Ojnaremyr är marken fuktigare med blöt skog av gran, björk och idegran, som fortsätter ner mot bäcken vilken leder till myren.

Sydost om Ojnaremyr ligger Ojnareänge. Det består av en öppen, central glänta med glest stående träd och buskar omgiven av barrskog. Marken är svagt kullig och sluttar mot sydväst. Trädskiktet domineras av högvuxna granar med inslag av tall och idegran. I buskskiktet märks hassel och diverse andra småbuskar som måbär, try, enbuskar, rönn och berberis. Hasselbuskarna är övervägande höga och spensliga med undantag av några yviga dungar i norra delen. Marken är till största delen mosstäckt, men trots det finns en hel del örter och gräs. Gräset, huvudsakligen hundäxing, dominerar i sydvästra delen, som gränsar mot ett hygge. I de öppnare partierna växer mycket midsommarblomster och gullviva tillsammans med vanliga ängsväxter och enstaka mandelblom. Tvåblad får representera orkidéerna.

Norr om den öppna gläntan finns några fornlämningar, bl a ett par kämpgravar. En stig leder rakt igenom området i nordostsydvästlig riktning. Kring och söder om fornlämningarna finns i den gamla granskogen en lundartad flora med intressanta växter såsom långsvingel, strävlosta, skogsnarv, skogssmörblomma, skogsfibbla, vårärt och måbär. Området är också intressant genom den förhållandevis rika undervegetationen, vilken troligen är följden av att området hålls öppet genom slåtter.

I objektets sydvästra del finns de nordligaste av Gotlands trettiotal fyndplatser för nipsippa.

Flera stora opåverkade myrar finns inom området. (Beträffande Rutemyr, Släkmyr, Ojnaremyr och Tvärlingsmyr, se separata beskrivningar). Galtmyr är en agmyr med starkt inslag av trådstarr. Myren har fastmarksstränder i norr och på flera ställen går talljungrevlar ut i den. Stutmyr söder om Släkmyr är en liten grund blekesjö med enstaka agruggar och älväxingsbeväxta stränder. Bottenvegetationen är fattig med nästan endast ryltåg och spikblad i måttligt antal. Det stora vät- och hällmarksområdet ca 1,7 km söder om Ojnaremyr är ekologiskt mycket intressant. Det är helt opåverkat, och där finns många intressanta drag i floran som är vetenskapligt viktiga. Brunögontröst är vanlig på dessa marker. I väten ca 1 km sydväst om Tvärlingsmyr, från vilken en bäck rinner och som är en översilningsvät finns massförekomst av blodnycklar. Söder om Tvärlingsmyr finns vid stigen flera vackra bestånd av idegran.

Botanisk beskrivning av Rutemyr: Det är den översta och enda kvarvarande myren i det utdikade och uppodlade Takstens-Kajlungs-myrkomplexet. Myren är mycket blöt med två större gölar delvis bevuxna med agnsäv och ryltåg. Den mottar inget synligt tillopp.

Myrvidden är i norr dominerad av ett sammanhängande agsamhälle medan det södra partiet till stor del upptas av öppet vatten med ag endast i avgränsade bestånd. Laggvegetationen består huvudsakligen av ett axag-samhälle. I vissa partier förekommer en kraftig inblandning av fjälltätört. Vanligare är dock de

normala följearterna ängsnycklar etc. Myrlaggen är på östra sidan tämligen bred, upp till 30 meter.

Botanisk beskrivning av Släkmyr: Tillrinningen sker från ett antal små myområden och vätmarker i sydväst. Vegetationen är mycket sammansatt och saknar distinkta strandzoneringar. Myrvidden domineras av ag. I myrlaggen påträffas en hel rad av de normala kalkfuktängs- och laggarterna, blandade i en mosaikartad struktur. Endast på östra sidan kan några renare bestånd av axag påträffas.

Botanisk beskrivning av Ojnaremyr: Denna myr är så gott som sammanhängande med en föregående. Endast ett obetydligt tillopp finns i myrens södra del. Av vegetationen att döma tillföres myren sippervatten främst från västsidan.

Vegetationen uppvisar inga ovanliga inslag. De centrala delarna domineras av ag. Längst i söder finns ett kraftigt bladvassbestånd. Som tidigare nämnts är laggen på västra sidan troligen influerad av sippervatten. Axag och lågstarrarter samt enstaka exemplar av gräsull ger en antydan om detta. Samma arter återfinnes på östra sidan, men laggen är där inte så strukturerad.

Botanisk beskrivning av Tvärlingsmyr: Myrens hydrologi är både uppströms och nerströms praktiskt taget opåverkad. Den är belägen i ett för närvarande mycket intensivt fårbetat område. Det sätter sin prägel på den omgivande vegetationen, men det påverkar inte i nämnvärd grad myren. I myrvidden finns ett lågvuxet agsamhälle med endast obetydlig inblandning av högstarr. Gles ag, hirsstarr och ärtstarr är de förhärskande arterna i myrlaggen. I gränszonen mot fastmarksvegetationen vidtar en nedbetad gräsvegetation som domineras av älväxing och har ett glest trädskikt av tall.

Motivering för klass II: Området utgör ett av öns värdefullaste ödemarksområden och de botaniska värdena är här betydande. Här finns orörda vattensystem, vilket måste anses ekologiskt mycket värdefullt. Tillfällen till studier i dylika naturtyper är fåtaliga. Den speciella floran, som ofta har ett mycket gammalt ursprung, hör till de pusselbitar som kan hjälpa till att ge en bild av Gotlands natur sådan den tedde sig för en sedan långt tillbaka svunnen tid.

Störningskänslighet: De känsliga orörda myrarna och vätarna måste liksom hällmarkerna även i framtiden få utvecklas utan mänsklig påverkan. Skogsbruk bör endast bedrivas i så skonsamma former som möjligt, utan störande upptagningar av stora hyggen. Rejäla kantzoner av orörda bryn bör i så fall lämnas mot myrar, vätar och hällmarker. Tanklösa körningar tvärs över bäckflöden kan ändra den ostörda hydrologin. Givetvis bör man bestämt undvika att lokalisera bebyggelse, oljeprospektering etc inom området, som då skulle förlora sin karaktär. För Ojnareänge är fortsatt hävd önskvärd och för lundväxternas fortbestånd måste granskogen sparas.

Källor: MI, JP, TR

4:B3:klass II, Område innefattande isälvsgrusås, skogar, hällmarker och vätar, RUTE/FLERINGE

Botanisk beskrivning: Där vägen mellan Fleringe och Rute passerar sin högsta punkt, skär den sydspetsen av en ås, bildad av isälvsgrus. Åsen fortsätter i nordlig riktning och håller en bredd av 40-60 m. Skogen är trivial tallskog, men det pH-sura underlaget ger sig tillkänna i form av arter som ljung och väggmossa. På åsen ligger flera våtmarker, vilka mest består av älväxing-dominerade kalkfuktängar och i något fall enstaka agruggar. Myrarna på åsens nordspets är av mer permanent karaktär, består likaledes av fuktängar och hyser också enstaka oxlar.

Sydost om åsens nordspets ligger ett parti av hällmarker och vätar, varav en av mera beständig typ. Det är ett grunt blekesträsk med agruggar och fuktängs-stränder. Omgivande kärr har bestånd av axag, knappag och brudsporre. Vätområdet fortsätter åt söder och sydväst. Här finns nästan fullständigt flata vätar med vegetation av uteslutande älväxing och något lågstarr. Rikare fuktmarker finns också, med blodrot, majviva, kärrknipprot, brudsporre, luktsporre och hybriden mellan de båda sistnämnda.

Hällmarkerna är ovanligt orörda - inte ett hjulspår - och har förutom den vanliga hällmarksvegetationen vackert utbildade exempel på rutmark. Liksom i föregående objekt finns här fynd av nipsippa.

Motivering för klass II: Som i flera andra fall värderas detta objekt genom sin representativitet. I objektet finns frånsett nipsippan inga större sällsyntheter, men inom ett begränsat område ingår här flera gotländska biotoper i ovanligt orört skick. Förekomsten av en orörd ås i anslutning till de övriga biotoperna är därvidlag särskilt värdefull.

Störningskänslighet: Området bör hållas fritt från bebyggelse, oljeprospektering, utdikning, kalavverkning, sten- och grustäkt och all slags körning på vät- och hällmarker.

Kommentar: Fårbete bör fortsätta i hittillsvarande omfattning.

Källor: TR

4:B4:klass III, Skoldrebacke, RUTE

Botanisk beskrivning: Denna kulle bestående av isälvsavlagringar har i sydost och väster tämligen branta sidor. Genom grustäkt och försvarsanläggningar är kullen till stor del förstörd men är i väster och sydväst någorlunda orörd. Den är bevuxen med tallskog med ett fältskikt av bl a ljung, vaniljknipprot och oerhörda mängder av liljekonvalj. Nedanför sydvästra delen finns en liten fuktmark, som troligen får sitt vatten från något diffust källflöde. Dominerande arter är älväxing, storven, slankstarr, kärrlilja, svinrot, ängsvädd, blodrot och tvåblad.

Motivering för klass III: Även om Skoldrebacke till större delen är förstörd genom olika ingrepp, finns ännu vissa botaniska och allmänbiologiska värden i den opåverkade västra delen.

Störningskänslighet: Västra och sydvästra delen av Skoldrebacke bör lämnas i fred för ytterligare grustäkt och kalavverkning.

4:B5:klass I. Källmyr NV om Kauparve, RUTE

Botanisk beskrivning: I övergången mellan moränmärgel och sand har här en kallkälla i sin typiska utformning uppstått. Många små rännilar bildar ett allt starkare källflöde som långsamt rinner fram ur den svaga sluttningen. Vid källområdet finns gott om kärrliljan, näbbstarr, majviva, brudsporre, sumpnycklar, kärrknipprot, ängsvädd, gräsull och tussilago. Källflödet är tämligen koncentrerat med rik förekomst av en kärrklomossa (Cratoneurum falcatum) och kalkäggmossa (Philonotis calcarea). Bäckfåran går i mjuka vindlingar ner mot en liten gräsmyr. Kalk utfälls som s k kalkkrustor på grenar och stenar i själva bäckfåran. På botten växer kransalger, och fisk förekommer. Längs bäcken växer axag och brunögontröst. Myrens östra del är rik på gräsull och även fjälltätört, agnsäv, blodnycklar, vaxnycklar, flugblomster, kustarun m fl arter förekommer. I övrigt är myren glest bevuxen med unga tallar.

En närboende sockenbo har sedan länge ägnat källan stor uppmärksamhet och kunnat konstatera att vattentemperaturen vid -28° i luften hållit sig vid +6,5° C och vid +31° C varit +7° C. Vattenföringen är enligt hans beräkningar minst 60 l/min.

Sydväst om detta objekt kommer ett bäckflöde, som har sin upprinnelse i en vätartad fuktmark med dominans av slankstarr. Myrytan har en staka martallar, och mellan vätar och sikar vindlar huvudfåran fram med kalkslam på bottnen. Många av källmyrens och kalkfuktängens växter följer fåran, däribland brunögontröst.

Motivering för klass I: Objektet är ett typexempel på en kallkälla med tillhörande källmyrstråk. Många av de intressanta källmyrsarterna förekommer här vilket gör objektet mycket representativt för denna speciella gotländska biotop.

Störningskänslighet: Källflödet och myren måste förskonas från allt slag av påverkan.

Källor: Käl

4:B6:klass III. Midbacken - Talings - Fardume, RUTE

Botanisk beskrivning: Vägen mellan Midbacken och Fardume går uppe på Ancylusgränsvallen. Hela klinten är skogsbeväxt, i norr av en välväxt ren tallskog och i söder av en tallskog som är starkt upp-

blandad med lövträd. Skogen står delvis på gamla strandvallar. Fältskiktet är bitvis ensartat, präglat av lundskafting, älväxing och mjölon. Undervegetationen utgörs av enbuskar. Vid Sofieborg, 1 km nordost om Fardume träsk, står en gammal skog med åtskilliga döda träd, samt i sydväst nedanför vägen rika lövbestånd främst av ask.

Motivering för klass III: Den variationsrika miljön med övergången från den rena barrskogen till det nästan rena lövbeståndet är allmänbiologiskt intressant och bör uppmärksammas i planeringen.

Störningskänslighet: Se sid 5-8.

4:B7:klass II. Vätar NV Hemhagetorpet, RUTE

Botanisk beskrivning: Vätarna som är orienterade i norr-söder ligger på terrasser uppdämda av strandvallar. De kan karakteriseras som relativt orkidérika gräs- starrvätar där viss översilning förkommer, t ex uppträder näbbstarr, dock ej axag. Vätarna är bitvis oerhört dominerade av slankstarr av den robusta, blådaggiga ekotyp som är utmärkande för artens uppträdande i denna miljö. Älväxing, blåtåtel och krypven är andra beståndsbildare. Den omgivande ängstallskogen präglas av lundskafting.

Motivering för klass II: Att området förts till denna relativt höga klass beror på att vätarna bildar en vacker serie trappsteg från odlingslandskapet i öster till sluttningen mot Talings.

Störningskänslighet: Som alla vätar är dessa känsliga för mekanisk påverkan, exempelvis fordonskörning. Tråkigt nog är flera av vätarna sargade av hjulspår. Dikning skulle leda till att de snabbt skulle torka ut, beroende på de sluttande förhållanden som råder.

4:B8:klass I, Kalkbrant, strandvallar och källmyr O Nors, RUTE

Botanisk beskrivning: Från det sammanhängande området på norra Gotland som består av hårdare kalksten går en smal utlöpare åt sydost ner mot Skenholmen. Särskilt mot öster är höjdskillnaden mot omgivande terräng betydande. Delvis är branten utbildad som en markant klint, vilkens gamla rasbrant täcks av övervägande granskog, där mossor bildar en sluten matta under träden. Nedanför rasbranten finns på sina ställen kala klappervallar (övergiven åkerlapp), och underst går vatten fram dels som källor, dels som sipperstråk, som betingar uppkomsten av en mycket intressant källmyr, differentierad i mycket kalkrika stråk och stora ytor av sur torv.

Områdets växtlighet är variationsrik och intressant. Uppe på krönet växer t ex ett bestånd av kråkris, som är en ovanlig växt på Gotland. Källmyrens växtlighet bjuder både på karakteristiska Gotlandsväxter och på ovanligheter, t ex vitmossor och skvattram, den senare är mycket ovanlig på ön. I anslutning till källorna växer axag, kärrlilja och den sällsynta källnaten. Gräsull, majviva och storsileshår är andra typiska inslag. Bland mossorna märks framförallt Drepanocladus intermedius. Längre ner förekommer lågstarrkärr med hirsstarr, tuviga partier med knappag, samt agkärr. I brantens mossvegetation återfinns också många märkliga arter.

Motivering för klass I: Tyvärr har de flesta sådana här differentierade källmyrar utplånats på ön, och de få återstående utgör synnerligen skyddsvärda partier i landskapet. Inom objektet finns på en jämförelsevis liten areal flera värdefulla naturtyper bevarade, som tillsamman bildar en enhet av mycket stort värde både från vetenskaplig och från allmänt kulturell synpunkt.

Störningskänslighet: Av det sagda framgår, att utdikningar, skogsavverkningar och bebyggelse vore de främsta hoten mot områdets naturvärden.

Källor: KI, KäI

4:B9:klass III, Skogsklädda branter med raukar ovanför Sildviken, RUTE

Botanisk beskrivning: Detta parti utgör fortsättningen av den brant som behandlas i föregående objekt. Området täcks till större delen av barrskog, där granen spelar stor roll. I skogen finns vackert utformade raukar på ett par skilda nivåer. Skogen är ursprunglig och inte som på en del andra håll uppvuxen under senare tid.

Nedanför branten finns en förekomst av murgröna, i övrigt verkar skogen på sätt och vis ganska enformig. Nedanför branten tränger även här grundvatten fram i ytan och ett sankområde med bl a fjälltätört och andra kärrväxter utbreder sig här.

Motivering för klass III: Skogstypen är ovanlig för gotländska förhållanden och sankområdet som sådant är också skyddsvärt.

Störningskänslighet: Man bör inte hugga ut skogen för att frilägga raukarna och klintarna. Detta problem hör ihop med ett av naturvårdens principiella mål i ett kulturpräglat landskap, nämligen att man bör vidmakthålla en så rik variation som möjligt. Inom området hör skog och raukbildningar ihop.

Källor: KI

4:B10:klass III, Tjärn ca 1 km O Ale, RUTE

Botanisk beskrivning: Denna lilla vattensamling är i norr uppdämd av en mäktig strandgrusvall. Tjärnen hyser orörda, steniga stränder utom i söder, där en älväxingäng finns utbildad. Vattendjupet är 60-70 cm. Omgivande skog är mager blandbarrskog utom i öster, där det finns en markant sluttning, klädd med gran. Denna granskog är extremt fattig på örter och gräs, och undervegetationen utgörs så gott som enbart av en heltäckande matta av väggmossa samt enstaka örnbräken.

Strandvallen i norr, delvis sönderskuren av ett grustag, hyser förutom enstaka tallar och någon gran en gles matta av tulkört.

Motivering för klass III: Förekomsten av en så opåverkad vattensamling plus granskogen på sluttningen intill gör området till ett lokalt objekt av intresse.

Störningskänslighet: Tjärnen måste hållas fri från utdikning och förorening, skogen och grustaget bör lämnas opåverkat.

4:B11:klass III, Sankmarksområde V Sildviken, RUTE

Botanisk beskrivning: Detta lilla område uppvisar exempel på olikartade vätar som uppstått tack vare framsipprande vatten under strandvallar.

Motivering för klass III: Området bör bevaras, därför att sådana sankområden ingår som en väsentlig del av traktens natur, betydelsefulla både för växt- och djurliv.

Störningskänslighet: Se sid 5-8.

Källor: KI

4:B12:klass II, Myrlandet vid norra stranden av Fardume träsk, RUTE

Botanisk beskrivning: Från norr kommer Fardume träsks enda synliga tillflöde i form av en numera uträtad bäck. Efter att ha runnit genom ett vastrikt beteslandskap mynnar bäcken i träsket vid Myrlandet. Här ligger den största vattenspegeln i träskets norra del, till formen påminnande om en månskära. Stranden består vid bäckmynningen av en svårgenomtränglig "tall-vass-savann". Biotopen fortsätter ett stycke österut, där den avlöses av betade strandängar kantade av en snårig, aginblandad bård av tall och björk. Längs ett parti finns dessutom en sträcka med mäktiga ekar innanför en betad och röjd strandäng. Denna biotop är ovanlig på Gotland och för närmast tankarna till en sjöstrand i ett mälarlandskap.

Motivering för klass II: Utöver de allmänna ekologiska värdena för Fardume träsk som helhet kan här värdet av objektets biotoper - "tall-vass-savannen", strandsnår, betad strandäng och ekar - anföras.

Störningskänslighet: Se sid 5-8.

4:B13:klass II, Myrar ca 2,5 km SSV Kauparve, RUTE/HELLVI

Botanisk beskrivning: Den stora långsmala myren i Rute vattnas av en rikt givande källa vid sockengränsen. Källan ger upphov till en bäck som mynnar i den agdominerade myrvidden efter att först ha översilat den södra delen av myren som är utbildad som en typisk källmyr. Översilningsdelen har en utpräglad källmyrflora och är orkidérik. De dominerande arterna är älväxing, axag och majviva. Trädskiktet representeras av enstaka tallar. Större delen av alla myrar i objektet domineras av ag. I väster där gränsen mellan Hellvi och Lärbro svänger av mot sydväst finns ännu en rik källa som omges av ett glest tallbestånd med gräs- och orkidérik översilningsmark. Vid områdets sydöstra hörn finns ytterligare två kallkällor, varav den östligaste är särskilt fin.

Motivering för klass II: Samtliga myrar är orörda trots viss militär exploatering. I orört skick har myrarna stora ekologiska värden. Den beskrivna källmyren är en av de vackraste på östra Gotland.

Störningskänslighet: Myrarna är känsliga för mekanisk påverkan varför det vore olyckligt om de förstördes genom militärövningar eller annan påverkan.

4:B14:klass II, Träsk N om Brutmyr, RUTE

Botanisk beskrivning: Träsket kan snarast beskrivas som en myr med vattenspegel. Den omges, särskilt i nordost av ett myrparti dominerat av trådstarr rikligt med höstspira och glesa insprängda stänglar av ag. Stränderna i övrigt bekransas av en mager tall-en-skog och nere vid vattenbrynet finns smala kalkfuktängar. I dessa ingår t ex majviva, axag, kärrknipprot och slåtterblomma, och mot fastmarken växer praktbrunört. Träsket avvattnas åt nordost av en bäck med god vattenföring i orätat lopp. Skogen nordost om träsket är av kalkhällstyp med mer eller mindre utbredda ytor av öppen hällmark.

Motivering för klass II: Inga botaniska märkligheter kan framhävas, men en miljö som denna med opåverkad vattensamling och vattendrag har ett stort allmänt naturvärde.

Störningskänslighet: Varje förändring i form av utdikning eller uträtning i vattensystemet måste undvikas, liksom kalavverkningar i objektets närhet.

4:B15:klass II, Kustnatur m m på Furilden, RUTE

Botanisk beskrivning: Stora delar av Furilden är påverkade av kalkbrytning och militära anläggningar, men framför allt öns östra kust inrymmer fortfarande stora naturvärden.

Vid Fitudden i norr är landskapet flackt och trädlöst. Ytan utgörs av ganska torr strandäng präglad av älväxing, luddhavre, rödsvingel och höstfibbla. Marken är blockbeströdd och har även torrare inslag. Intressant är förekomsten av en typ av blåfibbla. Ängarna betas både av får och av vilda gäss. Närmare stranden följer här liksom söderut mot Österåker mer fuktpräglad strandäng med rödven-strandbaldersbrå-gåsörtsamhällen. Driftvallarna är mycket mäktiga, bevuxna med nässlor, toppdån samt nicktistel. Den sistnämnda finns främst i Gotlands nordligaste och östligaste socknar, men är normalt ej en driftvallstistel. Vid Österåker finns mer saltvattenspåverkade bårder med kärrkavle, smultronklöver, strandmalört, havsnarv och sumpgentiana.

Från Östervik och söderut övergår strandängarna i klapperstrand, där bl a nattskatta och skörbjuggsört står.

Den innanförliggande ängstallskogen har här en kraftig tulkörtdominans. Tulkörten bekläder också de låga, gräsklädda strandvallar som ligger mellan skogsbryn och driftvallar.

Innanför Sothällar är skogen frisk ängstallskog med dominans av lundskafting. Norr om Herrvik övergår den i ett rikare inslag av gran med så gott som heltäckande mosstäcke, främst väggmossa och kransmossa. Skogen ger ett trolskt intryck och bland de sparsamma kärlväxterna finns tallört, björkpyrola, skogsviol, ekorrbär, sårläka och linnea. Här påträffas också den rödbruna jordstjärnan.

Herrviks nordvästra strand består av sandblandat grus med stenig botten. Längs havet ligger en stranddyn, kantad av strandråg men eljest dominerad av sandrör. Mellan dyn och skogsbryn finns kalkfattiga torrängar med strandkvickrot, gulmåra, gråbinka, sandstarr och backtimjan.

Från Herrvik och söderut vidtar klapperstrand åter med strandvallar, låga klintbranter och snår. Ön smalnar av mot söder och denna del är bitvis öppen eller endast glest tallbevuxen. Landskapet är präglat av bete med torrängsväxtlighet. Ett talrikt inslag längs vägar och strandvallar är stånds, som här uppträder både i sin vanliga form samt i den form med endast få, fria bladflikar hos basalbladen som kallas gotlandsstånds. Vid Suderudd finns lite

finsediment som ger underlag för små ängshavreängar och fuktigare svackor med krypven, glesstarr och storven.

Motivering för klass II: Här inryms vackert uthildade och representativa partier av gotländska strandmiljöer med anslutande skogsmark. Både kalkberggrundspräglade och sandiga naturtyper ingår, där den mossrika granskogen är särskilt intressant. Framför allt Furildens södra del och norra del har en genuin prägel av beteslandskap.

Störningskänslighet: Kalkbrytning, ytterligare militära anläggningar, allt slag av terrängkörning samt kalavverkning måste undvikas om naturvärdena skall bestå. Det föredömliga fårbetet måste fortsätta att vidmakthålla landskapets och växtlighetens karaktär.

Källor: GI, BL

5:B1:klass II, Myr, stränder och hällmark vid sydvästra delen av Fardume träsk, HELLVI

Botanisk beskrivning: Myren i träskets sydvästra hörn, innanför Blåbärsholm, är en delvis högmossepräglad tallmyr besläktad med den bekanta mossen på Storholmen i träsket. Förutom ljung, lingon och blåbär finns även de på Gotland sällsynta tranbär och skvattram. Myren är också uppgiven såsom en av Gotlands få lokaler för odon. Vitmossor och revlummer är andra kalkskyende inslag. Västra delen är av sankare karaktär med bl a bestånd av vass, som blandad med vattenklöver och pors, fortsätter i myrstråket innanför Norrgårdsholm. Denna holme är bevuxen med tall, björk,ljung, lingon och det på Gotland ovanliga kråkriset. Den fuktiga skogskanten mot land är rik på löv med älväxing, ängsvädd, storven, en myckenhet av nästrot m m.

Hällmarken västnordväst om Norrgårdholm uppvisar alla gradienter som finns hos biotopen ifråga. Hällarna är till större delen sprickfria även om karstsprickor finns. Flera ytor uppfrysningsmark med rutmark och jäslera kompletterar bilden av en representativ hällmark. Vegetationen uppvisar alla drag av anpassning, från rena skorplavsamhällen till ytor koloniserade av fältmalört, grenig sandlilja, grusslok och de övriga hällmarkskärlväxterna.

Sluttningen ned mot träsket är klädd av en grandominerad skog med inslag av enbuskar, rönn, ek m m, för att mot strandkanten övergå i mera fuktälskande arter som brakved, björk osv.

Örtrikedomen är stor, icke minst vad gäller orkidéer. I den anslutande viken av träsket finns för Gotland ovanligt rikt utvecklade bestånd av vit näckros.

Motivering för klass II: Hela Fardume träsk med tillhörande stränder är sedan länge omvittnat som skyddsvärt objekt ur bl a botanisk synpunkt. För de här berörda delarna betingas värdet av den ovanliga myrtypen med många kalkskyende sällsyntheter, den representativa hällmarken och den intressanta strandskogen, vilka sammantaget bildar en orörd enhet.

Störningskänslighet: Förutom de givna krav på hydrologins orördhet som måste ställas, bör skogsavverkning på objektets sluttning undvikas.

Källor: Lundqvist 1933, Sernander 1941

5:B2:klass I, Fardume träsk, HELLVI/RUTE

Fardume träsk ligger 7,2 m över havsytan med ett största vattendjup av 1,5 m. Sedimenten består av kalkrik findetritusgyttja med en obetydlig halt av grövre växtdelar. Sedimenten bildar flera skarpt avsatta bankar. Dessa sluttar flackt åt väster men är branta på den östra sidan, vilket tyder på tillväxt åt öster. Efter sänkningen (ca 60 cm) på slutet av 1800-talet når en del av bankarna ständigt över vattenytan och nya öar har bildats.

Mellan bankarna går djupare rännor, huvudsakligen i träskets nordvästra och sydöstra riktning samt runt Storholmen. Träsket underlagras av märglig kalksten och moränlera. Runt träsket går en kraftig, isskjuten vall som bildats när vattenståndet var betydligt högre än i dag under en period för ca 3000 år sedan (subatlantiska transgressionen).

Under de senaste årtiondena har igenväxningen av träskytan accelererat. Orsaken är minskat vattenstånd, troligen på grund av konstgjord dränering av myrmarker norr om sjön, samt tillförsel av näringsrikt vatten från odlade marker. Övervattenvegetationen är mycket riklig i sjöns nordöstra och sydvästra delar och domineras av vass och ag. På några ställen ingår bestånd av smal- och bredkaveldun. Sparsamt förekommer sjösäv och blåsäv. I de skyddade vikarna växer enstaka bestånd av vit näckros (Nymphaea alba) och borstnate (Potamogeton pectinatus). Kransalger dominerar undervattenvegetationen och bildar täta mattor på vissa ställen vid bankarna. Påträffade arter är Chara tomentosa, Ch. polyacantha, Ch. aspera, Ch. globularis och Ch. hispida. På flera ställen finns den sällsynta havsnajasen.

På träskets största ö Storholmen har en för Gotland mycket sällsynt vegetationstyp utvecklats, nämligen en högmosse. Mosseväxterna får sitt vatten enbart från nederbörden och påverkas inte av sjöns kalkrika vatten. Mossen omges av en ganska kraftig tallskog, som på det öppnare myrpartiet endast består av små martallar. Fältskiktet är förutom av ljung sammansatt av de i länet mycket sällsynta eller ovanliga växterna skvattram, rosling, kråkris, tranbär, tuvull och vitmossor. Dessutom finns de likaledes kalkskyende blåbär och lingon. Utefter öns sumpiga stränder står en ridå av lövsly blandat med större lövträd och bladvass.

Lillholmen kallas en mindre holme mellan Storholmen och träskets östra strand. Denna är bildad genom att man under slutet av 1700-talet tippade sten här (på isen) för att förbättra fisket genom att skapa gömställen för fisken. Genom uppföljande studier finns vegetationsutvecklingen dokumenterad. Lillholmen har inga drag av mossevegetation utan har idag ett delvis lundartad växtlighet under tall, glasbjörk och klibbal. Olvon, skogstry, liljekonvalj, majbräken och ormbär utgör exempel. Längs stränderna bildar tagelsäv och kärrbräken bestånd.

Längs Fardume träsks östra strand är strandbrinken tydligt markerad. Den smala remsan ner till vattenbrynet är rik på ängsnycklar, nattviol och andra orkidéer. Särskilt på ett ställe antyder axag och kärrlilja att sipprande vatten tränger ner från sluttningen i öster.

Motivering för klass I: Fardume träsk är ett av Gotlands viktigaste träsk när det gäller förståelsen av hur träsken är bildade och deras igenväxning fortskrider. Den genomförda sänkningen är beklaglig och har förryckt möjligheten att kunna studera en ostörd vegetationsutveckling. De återkommande studier som gjorts pekar dock på att Storholmens mosse med sin unika växtlighet i nästan alla avseenden finns kvar.

Störningskänslighet: Tillförseln av näringsrikt vatten bör snarast upphöra, eftersom det påskyndar igenväxningen. Bebyggelse, anläggningar eller kalavverkningar bör ej läggas nära träskets stränder

Källor: SI, Högström 1984, Johansson 1938, Johansson 1897, Landeberg 1811, Lundqvist 1933, Lundqvist 1940, Ohlsson 1968, Pettersson 1958, Sernander 1941, Wahlenberg 1821, Zetterstedt 1876

5:B3:klass II, Hällmarksplatåer, branter och lövrika sluttningar SV Malms, HELLVI

Botanisk beskrivning: Objektet utgör en del av en klintplatå -Kyllajhajdar- som här i nordväst präglas av plana hällytor omväxlande med dungar och grupper av krypande tallar. Hällytorna och de glest liggande karstsprickorna hyser en ovanligt rik växtlighet Fläckar av vittringsjord är stundtals utbildad som rutmark. I hällmarksfloran ingår en mycket intressant växt, alvarveronika. Denna tidigblommande veronika har här den rikaste av den handfull fyndorter vi känner från Gotland, och finns i landet i övrigt endast på Öland och i Skåne. Andra mindre vanliga växter är styrmorsviol och glansnäva, och i nordsluttningen är grådådran talrik.

Lövsnår främst ek och ask är under invandring i den gamla enbuskebehärskade terrängen, där de lösa jordlagren ofta är förhållandevis mycket djupa.

Nedanför branten är det snårigt, och längre söderut blir den lövrika växtligheten lundartad. Här finns även ängeslika, numera betade partier, bl a ett litet hässle. Ett litet parti av frisk granskog ingår också i brantväxtligheten.

Motivering för klass II: Rik hällmarksväxtlighet och rasbrantsnår, där alvarveronika är den allra mest skyddsvärda komponenten.

Störningskänslighet: Kalkbrytning, terrängkörning och liknande fysisk påverkan vore givetvis destruktiv. Det avtagande eller inställda betet motverkas i någon mån av kaninbetet.

Källor: KI, StH, ViL

5:B4:klass II, Låg klintbrant med gran- och lövskog NV Kyllaj, HELLVI

Botanisk beskrivning: Branten ligger i Litorinagränsen och betydande strandvallar utbreder sig nedanför. Från botanisk synpunkt är området kanske framför allt intressant som den enda växtplatsen för druvgamander, en sydlig kransblommig art, som antagligen införts med skeppsfarten till Kyllaj.

Ovanför strandridaregården finns yppiga bestånd av ryssgubbe, en och annan nyinkommen kulturspridd växt, numera inte ovanlig på norra Gotland. I närliggande snår växer den sällsynta skuggnävan rikligt, liksom pimpinella.

Motivering för klass II: Strandvallarna och klintkanten har en typisk och intressant växtlighet. De etablerade kulturspridda växterna betonar områdets påverkan från människan.

Störningskänslighet: Se sid 5-8.

Källor: KI

5:B5:klass III, V delen av Hideberget, HELLVI

Botanisk beskrivning: Växtligheten är ganska rikhaltig. Mot norr finns skogsklädda avsatser med rik och vacker vegetation av mossor och ormbunkar. Barrblandskogen längst i öster fungerar som en slags inramning av den intressanta höjden. Nedanför växtbranten utbreder sig en vacker parkartad, fårbetad hage.

Längs Hidevikens östra kust har en avsevärd del av kustbranten brutits bort. Åt väster reser sig en skarpt avsatt klint, som i avsatser stiger ytterligare österut.

Motivering för klass III: Kustparti med varierad växtlighet.

Störningskänslighet: Se sid 5-8.

Källor: KI

5:B6:klass III, Majstermyr OSO Hide stenbrott, HELLVI

Botanisk beskrivning: Inga synliga till- eller utlopp förekommer. Myren är en agmyr med inslag av högstarr främst myrviddens kantpartier. Den har en ganska intressant utbildning med ett bälte av glest skogbevuxen torv i kanten och ett centralt agområde, i vilkets västra del ett litet träskartat parti med näckrosor öppnar sig (näckrosorna kan dock vara inplanterade). En del vackra orkidébestånd finns i myrkanten. Ag-högstarr-samhället sträcker sig ända ut till den omgivande kantskogen. Denna är av en frodig typ med tall, gran, en, sälg, brakved och björk i trädskiktet. Fältskiktet består av en tuvad vegetation med fuktstråk däremellan. På och omkring tuvorna växer främst älväxing och rikligt med svärdsyssla. Vegetationen i fuktstråken domineras av vattenklöver. Även andra orkidéer är rikligt förekommande.

Motivering för klass III: Myren uppvisar inga direkta skyddskriterier och är dessutom av ringa storlek. Förekomsten av randträsk är intressant. Den är emellertid belägen i en i övrigt mycket myrfattig trakt och tillhör därför de mera skyddsvärda klass-III-myrarna.

Störningskänslighet: Se sid 5-8.

Källor: KI, MI

5:B7:klass I, Det innersta partiet av Aurskallsviken, HELLVI

Botanisk beskrivning: Denna vik är i sin innersta del under stark tillväxt i likhet med många andra små vikar, som fångar upp stranddriften. Området har tidigare betats, men efter betets upphörande har en synnerligen frodig växtlighet uppkommit, där vass havssäv, älgört och andra högvuxna strandarter dominerar ytterst. Utbredda gråvidesnår har också tillkommit. Innanför detta finns sanka partier av mera lågvuxen vegetation, där ett av de variationsrikaste bestånden av ängsnycklar på hela ön uppkommit. Ett vackert bestånd av korsningen mellan ängsnycklar och Jungfru Marienycklar finns även här.

Ovanför den sanka delen finns ett delvis kalt strandvallsområde, som tidigare varit åker under en period. Det växer nu igen med tall och enbuskar samt en mängd örter.

Motivering för klass I: Trots att detta strandområde befinner sig i stark förändring eller kanske rättare uttryckt - som en följd av förändringen, bör detta strandområde vid Aurskallsviken med sin rika natur undantas vid exploatering. Emellertid bör utvecklingen noga följas i fortsättningen.

Källor: KI

5:B8:klass II, Strandområde N Smöjeudd, HELLVI

Botanisk beskrivning: Ett plant hällmarksområde går här ända ut till vattenlinjen och har en mycket vacker och ganska rik växtlighet. Längst i söder finns sandblandad grus invid stranden med en ganska rik växtlighet, som f n rätt starkt omvandlas genom invandring av högre örter, t ex kärrtörel, som här växer på sin nordligaste lokal på Gotland, samt vejde och gul svärdslilja. Ovanför den kala strandremsan, som ställvis utnyttjas som grustäkt, växer barrblandskog. Här växer ovanligt mycket knärot och vit skogslilja. I örtrika talldungar på stranden finns bestånd av den på ön mycket ovanliga storramsen, en vacker släkting till liljekonvalj och getrams.

Motivering för klass II: Trots sitt läge mellan en försvarsanläggning och en stor avfallshög från stenbrytning, är området botaniskt rikt och har en ovanlig utformning, särskilt genom den flacka kalkstensplatån vid stranden.

Störningskänslighet: Se sid 5-8.

Källor: KI

5:B9:klass II, Kustskogsområde på strandvallar SV Smöjen, HELLVI

Botanisk beskrivning: Till följd av att sundet mellan Lörjeskär och fasta landet lagts igen (och kanske även andra anordningar i samband med kalkutskeppningen från Smöjen), har tillförseln av material till stranden sydvästut ökat, och ett kanske 50 m brett nytt strandområde har lagts till. Innanför de kala strandvallarna reser sig en mycket vacker barrskog där granen dominerar. Marken täcks av djup mossa och i markvegetationen märks lingon och blåbär samt den på Gotland ovanliga linnean. Ett ovanligt rikt bestånd av vit skogslilja växer också här.

Motivering för klass II: Kalkfattig barrskog i strandnära läge, där växtinvandringen på den tillväxande stranden kan följas.

Störningskänslighet: Se sid 5-8.

Källor: KI

5:B10:klass III, Ytterdelen av Lörjeskär, HELLVI/RUTE

Botanisk beskrivning: Genom utfyllnad av sundet mellan skäret och fasta landet har skäret förenats med huvudön. Trots närheten till hamnen är denna ytterdel i det närmaste oskadd. Här finns vackra strandvallar men även små raukar.

Växtligheten är egenartad med gott om säfferot, en sällsynt medicinalväxt som troligen är införd i landet. Här växer även den på Gotland ganska ovanliga kärleksörten samt måbär.

Motivering för klass III: Intressant strandväxtlighet med sällsynta inslag.

Störningskänslighet: Se sid 5-8.

Källor: KI

5:B11:klass II, Kustområde vid västra stranden av Hideviken, HELLVI

Botanisk beskrivning: Detta objekt utmärks av en växling mellan strandvallar och kalkberg i dagen med raukar, grottor och klintar. Strandvallarna täcks inåt land av tät, ganska vacker barrskog av mossig typ men med blåbär, lingon, örnbräken pyrolaarter, mycket rikligt med nästrot samt ett mindre bestånd av röd skogslilja. En bit uppe i den skogklädda sluttningen finns även en mindre källmyr med vacker växtlighet t ex axag, hybriden mellan axag och knappag, kärrbräken m m samt en artrik mossflora. Bland kärlväxterna framträder inte de allra mest exklusiva källmyrsarterna, men en rikedom på majviva, sumpnycklar och andra orkidéer är tilltalande. Källmyren kantas i väster av en rik kalkfuktäng och längst ner finns som så ofta ett bestånd av ag. Myren är obetad.

Ett större område av klappervallarna har tidigare under en period varit upptaget av åker men är nu under långsam igenväxning.

Motivering för klass II: Ovanlig skogstyp och källmyr med rik växtlighet.

Störningskänslighet: Se sid 5-8.

Källor: KI, CT

6:B1:klass II, Vät ca 1 km SV Hägvards, HALL

Botanisk beskrivning: Detta är en fuktig, gräsrik blekevät med stora öppna ytor. Enstaka uddar av träd förekommer i kanterna, på själva väten bara en och annan martall eller brakvedsbuske. I vätens norra del finns en mycket stor förekomst av blodnycklar. I övrigt finns brudsporre, kärrknipprot, majviva m fl typiska våtmarksväxter. Ett dike finns i norra kanten av väten men detta verkar inte ha skadat den nämnvärt.

Motivering för klass II: Väten har botaniska och allmänna naturvärden som inte bör spolieras.

Störningskänslighet: Se sid 5-8.

6:B2:klass II, Kyrkänget vid Halls kyrka, HALL

Botanisk beskrivning: Änget får betraktas som ett tallänge, då de centrala delarna helt domineras av grova, vackra tallar. Buskskiktet under tallarna, som är ganska glest, domineras av hassel i välvårdade buketter, särskilt i norra centrala delen där marken är småkullig. Utöver hassel märks ungtall, lönn, rönn och enstaka hagtornsbuskar. Fältskiktet domineras av samma torrängsflora som i södra delen (se nedan) med inslag av mer fuktkrävande växter som vårärt, liljekonvalj, spenört och inslag av vit skogslilja.

I västra delen och i östra hörnet har området en mer traditionell ängeskaraktär. Västra delen karaktäriseras av dungar med ungask och hassel, med smågläntor emellan. I dungarna märks inslag av enbuskar, ungbjörk, småtall och skogskornell. I östra hörnet där täta hasseldungar dominerar buskskiktet under glest stående askar, växer rikligt med vit skogslilja och vårärt. Här förekommer också bl a tvåblad, St Pers nycklar, ormbär, ängshaverrot, flockfibbla och jungfrulin allmänt.

Södra delen är en helt öppen, flack torräng med några klappade relativt grova askar i sydosthörnet. Marken domineras av torrängsväxter med bl a solvända, älväxing, fältsippa och getväppling. Allmänt förekommer även gullviva, hjälmnycklar, klöverärt och vitsippa.

Längs ängets norra gräns växer mycket skogskornell och dessutom inslag av apel och brakved. Marken strax norr om änget är under igenväxning med bl a hassel, björk, ask, skogslönn och tall samt enbuskar och annan buskvegetation.

Motivering för klass II: Änget är intressant främst genom det centrala talldominerade partiet, som saknar motstycke bland de hävdade ängena på Gotland.

Störningskänslighet: Ingen förändring av pågående markanvändning, utan fortsatt årlig traditionell ängeshävd måste bestå.

Källor: ÄI

6:B3:klass I, Verkmyr, HALL

Botanisk beskrivning: En utförlig presentation av Verkmyrs skyddsvärde återfinnes hos Pettersson 1946. Här skall endast beröras några av myrens särdrag för att sätta den i relation till andra gotländska myrar.

Verkmyr är i motsats till många av de övriga större myrarna opåverkad av dikningar i tillrinningsområdet. Den utgör den översta myrbassängen och tar endast emot vatten genom sipper från omgivningen. Avvattningen sker via en rad dikade myrar till Träskmyr.

Myrvidden domineras av ag, men med rena bestånd av högstarrarterna trådstarr och bunkestarr. En gles bladvass-vegetation förekommer i de centrala delarna. I myrviddens perifera delar, på gränsen mot myrlaggen, växer en smal bård av knappag. Längs östsidan ersätts knappag i denna zon till en del av trådstarr, såvida inte ag sträcker sig ända ut till myrlaggen.

Laggen är som i de flesta större myrar mycket olika uppbyggd. Man kan emellertid urskilja två huvudtyper. I större delen av myren är den dominerad av axag uppblandad med lågstarrarter och växter såsom majviva gräsull, smalfräken, sumpnycklar och blodrot. Utåt övergår laggen successivt i omgivningens torrbacksamhälle. Den andra någorlunda distinkta laggtypen återfinnes på östsidan av myren där en isskruvningsvall begränsar myrvegetationen mot fastmarken. Mellan den i huvudsak tallbeklädda isskruvningsvallen och myrvidden påträffas en mera gräsdominerad vegetation huvudsakligen bestående av älväxing och blåtåtel.

Motivering för klass I: Då myren redan är fredad inom Hall-Hangvar-reservatet finns ingen anledning att återupprepa de motiv som naturvården en gång har ställt. Det kan bara poängteras att de värden som låg till grund för avsättandet kvarstår även vid en direkt jämförelse med övriga gotländska myrar.

Störningskänslighet: Se sid 5-8.

Källor: MI, Pettersson 1946, Pettersson 1958, Sernander 1941, CT

6:B4:klass II, Haukmyr, HALL

Botanisk beskrivning: Detta är en grund och blöt myr, enligt geologiska kartan endast underlagrad av bleke. Myren tar emot vatten från den utdikade Bunkmyr. Myrvidden består huvudsakligen av ag. Laggen är helt dominerad av ett axagsamhälle med kraftig inblandning av storsileshår, ängsstarr, majviva och sumpnycklar. Denna vegetation är förmodligen betingad av sippervatten från omgivningarna.

Motivering för klass II: Skyddsvärdet ligger främst i det mycket vackert utbildade axagsamhället i myrlaggen. En så relativt stor och ren axagförekomst påträffas i ytterst få igenväxningsmyrar.

Störningskänslighet: Se sid 5-8.

Källor: MI

6:B5:klass III, Myrhagemyr, HALL

Botanisk beskrivning: Ett ganska gammalt dike (Kristikanal) har delvis dränerat myren och möjliggjort en total uppodling av den tidigare nedströms liggande Stormyr. Vegetationen på Myrhagemyr är tydligt påverkad av dikningen. Myrvidden domineras ag men med inblandning av högstarrarter. Betydande sälgbuskage samt en del tallar på myrvidden vittnar om dräneringseffekten. Den smala myrlaggen är dominerad av gräs, främst älväxing och blåtåtel. I nordväst förekommer en bredare lagg med knappag, trubbtåg och lågstarrarter. Ett källdrag bryter fram i väster. Förutom axag påträffas där bl a sumpnycklar och enstaka luktsporrar.

Motivering för klass III: Myren är påverkad av dikningen. Den har trots detta ett betydande skyddsvärde, främst på grund av flera floristiskt intressanta företeelser, däribland trubbtåg och luktsporre.

Störningskänslighet: Se sid 5-8.

Källor: MI

6:B6:klass II, Igenväxt, lövdominerat område SV Norrbys, HALL

Botanisk beskrivning: Objektet är igenvuxet lövdominerat område som åtminstone delvis är f d ängesmarker. Dess nordöstra halva har antagit karaktär av buskrik lövskog med inslag av tall och lite gran. Mot sydväst ökar inslaget av barrträd och karaktären övergår successivt till blandskog där tall och gran konkurrerar med lövträden om utrymmet.

I den lövträdsdominerade nordöstra halvan är ek och ask dominerande i trädskiktet. Dessutom förekommer, förutom lite tall och gran, lönn, björk, asp och oxel samt även inslag av skogsalm längs gränsen i nordost. Buskskiktet är bitvis mycket tätt och snårigt, bitvis av något öppnare karaktär. Förutom hassel, som ibland växer i typisk bukettform, förekommer bl a skogskornell, apel, enbuskar, rönn, hagtorn, nypon, slån, skogstry, olvon och brakved samt sly och ungträd av de olika trädslagen.

I fältskiktet är bl a vitsippa och ramslök bitvis vanligt förekommande. Här märks också vanliga ängsväxter såsom midsommarblomster, smörblomma, bergsslok, darrgräs, St Pers nycklar, tvåblad, vit skogslilja, liljekonvalj, ormbär och bitvis mycket älgört.

Området, och då i första hand dess nordöstra halva, har en tilltalande lövskogskaraktär med ett rikt utvecklat träd- och buskskikt.

Motivering för klass II: Områdets artrika träd- och buskskikt med förekomst av den på Gotland sällsynt förekommande skogsalmen ger området speciella naturvärden.

Störningskänslighet: Omfattande röjningsingrepp i framför den lövdominerade delen av området bör undvikas.

Källor: ÄI

6:B7:klass I, Klintkust, skog, myrar och källdrag längs kusten från Sigsarvestrand till Harudden, HALL/HANGVAR

Botanisk beskrivning: Objektet är det nordligaste partiet av den långa sträckan av kustklintar vid den gotländska västkusten. Det är liksom klinten söderut ovanligt kraftigt sönderskuret utmed flera sträckor, tydligen beroende av de ursprungliga växlingarna mellan lerigare och renare kalksten i berggrunden. En del sträckor är emellertid rätt låga, och där består berggrunden av lerigare lager.

Nästan genomgående är skogsvegetationen låg och markboniteten föga tillfredsställande för skogsbruket. Här finns en intressant mosaik av öppna hällmarkssamhällen och flera utformningar av kalktallskog. Här och var finns snårlika barrskogspartier på brantens krön. Orsaken är delvis vindpressning från havet. I ett sådant bestånd upptäcktes för över trettio år sedan en helvit blomform av alpnycklar, den enda kända lokalen för en sådan varietet. Även i andra botaniska avseenden är området i sin helhet av stort intresse. Vid Häftingsbodar finns t ex en lokal för strandkål, en mycket sällsynt och sparsam växt på Gotland. Norr om Häftingsklint växer ett stort bestånd av röd skogslilja.

Tyvärr är den vackra ravin, som har skurits ner i den leriga kalkstensbranten vid Häftingsklint, delvis förstörd genom en

till intet båtande dikning. Emellertid finns väsentliga värden kvar. I övrigt är området orört till sin hydrografi, vilket är ett värdefullt drag. Detta gäller även de hällmarksområden med talrik småmyrar, som föreslås skyddade i främsta rummet på grund av sin märkliga växtvärld. Dikning av detta område ter sig även helt lönlöst.

Vid Svärtesmyr och Helendeskog drar sig strandklinten inåt land och tonar bort i svaga sluttningar längst i sydost. Klintbranten är skogklädd och karakteriseras av en växling mellan jämna sluttningar och markerade stup, även med grottor och raukar. I västra delen ligger i samband med Svärtesmyr en sankmark. Den vattnas av framströmmande källsprång under klinten. I kustbranten, en låg brant av lerig kalksten, finns också vattenrika stråk liksom även på föregående kartblad. En anmärkningsvärd lokal för kråkbär finns i skogsbrynet. Denna art är sällsynt på Gotland och lokalerna mycket spridda.

I det s k Prästtjautet vid branten längre åt öster finns en rikt givande källa. Här är branten delvis bevuxen med lövsnår. Eljest finns på denna brant även ett par murgrönslokaler.

I de lövrika f d ängsmarkerna ner mot de öppna åkermarkerna vid östdelen av området växer rätt många gamla lönnar, alltså träd, som på Gotland i övrigt har en starkt begränsad utbredning i nutiden (bortsett från odlade och från odlingar spridda exemplar).

Hela objektet har tidigare varit betat med husdjur. Bl a ruiner av trädformig hassel i östra delen vittnar härom, jämte spår av "tunar". Nu sker en rätt hastig förvandling särskilt där lövbuskar invandrat, och där ängslundarna växer igen, men stora naturvärden kommer att leva kvar. En del betesskyende arter, såsom t ex både vit och röd skogslilja kommer nu in på f d skogsbetesmark.

Stranden utanför Norsklint är en av de rikaste och märkligaste på norra Gotland. Det geologiska underlaget är övervägande lerig kalksten, särskilt material som brutits loss från berggrunden och ofta samlat i strandvallar. Bakom den relativt låga stranden höjer sig Norsklint av hårdare kalksten och med talrika märkliga grottor och stup. Ett flertal vackra och märkliga källmyrar med rik växtlighet finns innanför stranden, som väster om Harudd blir sank, kärrartad. Kärrbäckenet har utbildats genom en av strandvallarna naturlig invallning och uppdämning av vatten från ovanför liggande källor. Ett av kärren består av ett blötare parti i öster och ett något torrare i väster, det senare närmast en agvät. Ett stängsel avdelar de båda områdena, som båda betas av storkreatur. Myggnycklar är talrika i denna del. Andra arter är storsileshår, vattenklöver, tätört, kärrlilja, ag, axag, kärrknipprot, honungsblomster, ängsnycklar, sumpnycklar och brunmossor. Eljest består stranden mest av starkt rörligt material, vari sand ingår i rätt stor mängd.

Denna strand är framförallt känd för sin rikedom på olika orkidéarter, av vilka alpnycklar, sumpnycklar, vaxnycklar, röd skogslilja, vit skogslilja och de nämnda myggnycklarna är de mest

anmärkningsvärda. De mycket sällsynta hybriderna alpnycklar x S:t Pers nycklar och vit skogslilja x röd skogslilja utgör områdets verkliga rariteter. Bland många andra botaniska finesser kan nämnas såpört, strandkål, sumparv, strandkvanne och hästsvans (sparsam på Gotland). Hela de hydrologiska systemet med av strandvallar uppdämda käll- och agmyrar är av stort intresse. Utloppet från Grönbjärsmyr (kartans "Kvarnmyr") är visserligen dränerat men löper delvis naturliga under jorden. Oftast saknar myrarna avlopp i ytan och vattnet passerar genom strandvallarna, som består av luckert lagrat material. Avloppet från myren väster om Norsklint är också dränerat, men även här finns betydande naturvärden kvar. Idegran finns i stora vackra bestånd inom området.

Motivering för klass I: Denna oexploaterade kuststräckan innehåller många vackra exempel på olika genuint gotländska naturtyper, där också många botaniska rariteter har sina naturliga förekomster.

Störningskänslighet: Även om stora delar av objektet ingår i Hall-Hangvars naturreservat, är naturskyddet inte tillfredsställande fastlagt. Sålunda bedrivs ett ekonomiskt skogsbruk även inom reservatet, och det synes mycket angeläget rädda vad ännu finns av naturskog, samt genom att utsträcka förordnandet för eftervärlden säkra hela detta rika naturobjekt. Förutom skogsbruksåtgärder skulle hydrologiska ingrepp, bebyggelse och friluftsanläggningar kunna hota naturvärdenas orörda karaktär. Källkärren väster om Harudden är beroende av fortsatt bete för att behålla sin rika flora. På en annan myggnyckellokal i närheten har arter försvunnit sedan betet upphört och ag vandrat in.

Källor: KI, Ederlöf & Larsson 1973, Pettersson 1958, Pettersson 1965, Sturevik & Högström 1984

6:B8:klass Kalktallskog SO Hallshuk, HALL

Botanisk beskrivning: Söderut från Hallshuk sänker sig stranden i en ganska låg klapperstrand, men de höjer sig snabbt inåt, och på en sträcka av nära en km reser sig en mestadels skogklädd klint, även den sträckvis uppbyggd av lättvittrad lagrad kalksten. Intressanta kalktallskogar finns här t ex liljekonvaljdominerade bestånd. Välutvecklade liljekonvalj-tallskogar finns i några andra kalkområden i Norden, men är mera sällsynta på Gotland. Också andra typer av kalktallskogar finns i detta objekt. I samband med klintbranten växer idegran i ett vackert bestånd. Annars spelar gran ställvis en stor roll, men denna granskog är ganska fattig.

Även själva strandremsan är fattig, tydligen beroende på att det grova materialet i strandbildningarna är så luckert lagrat, att vattenhållningen blir dålig.

Motivering för klass II: Rika och variabla kalktallskogstyper.

Störningskänslighet: Se sid 5-8.

Källor: KI, IEB

7:B1:klass II, Myr ca 2 km NNV Tajnungs, HANGVAR

Botanisk beskrivning: Myren är en blandmyr, där det smala, norra partiet, utgör källmyr. Där finns kupolformiga partier och myren vattnas från öster av en källa som rinner upp i en strandvall. I närheten av källan finns axag som indikator på det översilande vattnet, den växer ofta på revlar mellan vilka öppna kalkblekeflarkar utbreder sig. I kanterna finns rikliga bestånd av brudsporre och luktsporre. Andra inslag är kärrlilja och gräsull. Här och där står martallar.
På den större, södra myrvidden finns enstaka ruggar bland blottad bleke. Spår av gamla diken finns på myren men dessa har inte påverkat källmyrpartiet.

Motivering för klass II: Myren är av en karaktär som är relativt ovanlig på norra delen av ön. Den ligger vid en vall och uppvisar typiska källmyrkaraktärer.

Störningskänslighet: Ett par hundra meter söder myren ligger en grustäkt. Denna bör ej utvidgas till att omfatta den vattenförande vallen.

Källor: Lundqvist 1933.

7:B2:klass III, Bäsingsmyr, HANGVAR/HALL

Botanisk beskrivning: Myren ligger överst i ett av Träskmyrs tillrinningsområden och har en opåverkad vattentillförsel genom sippervatten. Myrens utlopp är något sänkt, men det påverkar inte vegetationen nämnvärt. Söder om Bäsingsmyr finns en numera dikad och uppodlad myr, Stormyr. Dessa båda myrar har varit i det närmaste sammanhängande.
Myrviddens vegetation domineras av ag och högstarrarter. Myrlaggen är av den risiga och slutna typen, huvudsakligen bestående av pors, som vidtar direkt utanför ag-samhället. Längs den östra sidan finns emellertid en öppnare lagg-bildning helt dominerad av axag.

Motivering för klass III: Det mycket rena axag-samhället skulle möjligen motivera ett högre skyddsvärde, men dels är det begränsad omfattning och dels finns en myr liknande vegetation inom regionen (Haukmyr) där dräneringsförhållandena är mera orörda.

Störningskänslighet: se sid 5-8.

Källor: MI

7:B3:klass II, Strandområde Del av Irevikens sandstrand, Ireåns nedre lopp samt södra Klinten, HANGVAR

Botanisk beskrivning: Sandstranden och strandplatån har tidigare i större utsträckning än nu varit utsatt för deflation (vinderosion) p g a betesgång i förening med skogsavverkning. Nu återstår en vindsvept terrass med blottlagda, delvis vindslipade stenar blandade med sand.

Här finns en stor lokal för gotlandssolvända, en av de mycket fåtaliga ståndorterna på sandig mark som denna växt har på ön. Andra växter på sandfältet är backtimjan, puktörne och gulmåra.
I den glesa strandtallskogen har den röda skogsliljan en spridd förekomst. Alpnycklar, skogsknipprot och framför allt purpurknipprot finns här också. Purpurknipproten uppträder också i en vit blomform. Överhuvudtaget är denna orkidés växtsätt här där den står delvis ute i den blottade sanden typiskt för artens uppträdande på flera gotländska lokaler.
Ireåns ravin genom sandlagren upp mot kvarndammen är en både geomorfologiskt och botaniskt intressant bildning, bl a finns rika små källkärr.
Branten i söder begränsar Iresvackan mot sydväst och består av några högre klintar avbrutna av mer jämnt sluttande partier. Nedanför fornborgen på sin klint ovanför fiskeläget finns numera ett utbrett lövsnår, som innehåller flera märkliga arter, t ex vitoxel. Längre uppåt land omslutes branterna av barrskog.
Klintsträckans västra parti är mer eller mindre bevuxet med talldominerad barrskog. Marken är bitvis gräsdominerad av lundskafting, i stenigare pariter av örter som blåsippa och nejlikrot. Den inre sydöstra delen av klintsträckningen kläds av mera sluten barrskog där gran ofta intar en framträdande plats. De steniga branterna har en varierad växtlighet med bl a murgröna. Tre gamla hamlade lönnar står vid en framträdande klint invid vägen. I objektet finns också en växtplats för salepsrot.

Motivering för klass II: Sandfält kustskog, ravin och klintbrant med särpräglad växtlighet.

Störningskänslighet: Objektet ger exempel på hur friluftlivets tramp kan påverka växtligheten. En tidigare rätt rik lokal för martorn, en fridlyst, sällsynt art, fanns tidigare i västdelen av området, men denna är nu utplånad på grund av tramp av badgäster. Några få skott höll sig kvar senare i den svagt utpräglade stranddynen något längre åt öster. Möjligen kommer även gotlandssolvändan att försvinna, om den icke beredes skydd av något slag. Dessa växter mår sålunda inte bra, om de utsättes för ständigt tramp. Badlivet bör således inte tillåtas att breda ut sig mot vikens centrala delar. Någon ytterligare bebyggelse vid stranden, klintkusten eller nära ån bör ej tillåtas.

Källor: KI

7:B4:klass II, Irevikens östra klint, HANGVAR

Botanisk beskrivning: Klintsträckan öster om Irevik bildar en pendang till klintbranterna som begränsar Iresvackan åt sydväst. Även dessa branter är mycket växlande och har exempelvis grottbildningar av stort intresse.
Grottorna har ofta en speciell växtlighet, som vittnar om hög fosfathalt i marken, t ex paddfot, skelört, taggkörvel och flera andra för att inte tala om den mycket säregna mossfloran. I en grotta i Ireklinten har en sällsynt nunneört upptäckts.

Motivering för klass II: Delvis kulturanknuten växtlighet av stort intresse.

Störningskänslighet: Det är stor risk att växtligheten i grottorna och längs klintsidornas nederdel försvinner till följd av tramp, vandalisering, tanklös korvgrillning etc.

Källor: KI

7:B5:klass I, Stigmyr med omgivande hällmarker o kalkhälltallskog, HANGVAR

Botanisk beskrivning: Stigmyr saknar tillflöde och utloppet går via de stora utdikade myrarna sydost om Hangvar till Träskmyr. Vissa smärre dikningsförsök har gjorts i myren, men de har inte påverkat vegetationen. Myrvegetationen består av ett centralt ag-samhälle med de normala följearterna. Mot kanterna påträffas en bård av knappag särskilt längs den östra kanten och högstarr i huvudsak längs västsidan samt vid utloppet. I myrens sydligaste del finns ett större parti med knappag och trådstarr. Myrlaggen är uppbyggd av en blandning av halvgräs med axag som den dominerande arten. I laggens yttre delar påträffas en mera gräsdominerad vegetation med tall i trädskiktet. De omgivande hällmarkerna har en mycket speciell flora. Det var här som svärdkrisslan 1817 upptäcktes för första gången i Sverige och arten växer här fortfarande rikligt. Svärdkrisslan är en östlig, kontinental växt som närmast finns vildväxande i södra Polen. På Gotland finns ett femtontal lokaler. Här på hällmarken norr om Stigmyr växer svärdkrisslan på sommartorra partier av öppen hällmark tillsammans med grenig sandlilja, backtimjan, islandslav och gulvit renlav. Intressanta växter i denna miljö är bergsskrabba, kalktrav, praktbrunört och gotlandssolvända.

Motivering för klass I: Myrens och hällmarkens växtlighet är av mycket stort värde.
Liksom Verkmyr ingår Stigmyr i Hall-Hangvar-reservatet och en närmare redovisning är inte befogad. Det kan bara erinras om de omgivande hällmarkernas rika flora, vilken till stor del bidrar till myrens höga skyddsvärde.

Störningskänslighet: Objektet ingår i Hall-Hangvar naturreservat, men skyddet är otillfredsställande, se under objekt 6:87. För hällmarkerna bör påpekas risken för terrängkörning, särskilt i närheten av landsvägen. Hällmarkerna bör ej betas.

Källor: KI, MI, Pettersson 1958, Pettersson 1965.

7:B6:klass II, Agmyr, HANGVAR

Botanisk beskrivning: Agmyr är en tämligen torr myr utan några ingrepp i dräneringen. Den ligger överst i vattensystemet och avvattnas till Träskmyr. Myrvidden domineras av ag men med betydande inslag av bunkestarr. En orkidérik myrlagg är utbildad i den västra delen. Däremot är myrlaggen på östsidan mera artfattig och sammantryckt. Den består huvudsakligen av gräs med träd och buskskikt intill myrvidden. I den norra

delen finns en utpräglad källmyr rik på orkidéer och andra källmyrväxter. Dess agaxbestånd övergår diffust i kalkfuktäng och kalkhälltallskog. Hybriden mellan axag och knappag är också vanlig. Majviva, praktbrunört, luktsporre, smalfräken, sumpnycklar, flugblomster och svinrot är exempel på växtligheten.

Motivering för klass II: Trots sin ringa areal är Agmyr skyddsvärd. Det beror inte så mycket på dess vegetationsstruktur och uppbyggnad i stort som på dess rikedom av orkidéer och källmyrväxter.

Störningskänslighet: se sid 5-8.

Källor: MI, CT

7:B7:klass III, Änge NV Elinghems ödekyrka, HANGVAR

Botanisk beskrivning: Detta är ett litet, fint, flackt, hävdat änge med ett trädskikt av ek, ask, björk och enstaka tallar. I västra delen finns även inslag av apel. I buskskiktet förekommer framför allt hassel. Träden och buskarna växer huvudsakligen samlade i större dungar eller i smågrupper: Ekar och tallar står ibland ensamma, men eken har oftast "hasselstrumpa". Mellan dungar och lövvastar ligger ett antal smärre slåtterglänter och ett par större storglänter (braidsräum). Lönn och vildapel finns också. Änget är tämligen fuktigt och här och var förekommer småvätar. Änget är välhävdat och slåtter sker ända intill trädstammarna och inne i de större dungarna.

I lundväxtligheten finns sällsynta eller intressanta inslag såsom vårärt, underviol, strävlosta, lundelm och vit skogslilja.

Motivering för klass II: Objektet är ett välhävdat änge i en i övrigt ängesfattig trakt.

Störningskänslighet: Ingen förändring i pågående markanvändning.

Källor: ÄI, IP

7:B8:klass III, Hästvät, Gamlehjaul m fl vätar på Forsvidar, HANGVAR

Botanisk beskrivning: Forsvidarområdet underlagras huvudsakligast av morängsmärgel samt på sina ställe av lagrad kalksten. Hällmarksytorna är inte lika öppna som i Forsvidenområdet. Slutenheten i skogsbestånden är här större. Skogen är heller inte av samma karaktär, boniteten är högre och träden är yngre. Morängsmärgelområdena karakteriseras av en gräs- och örtrik tallskog med relativt stort inslag av gran. Myrarna är inte av utpräglad källmyrkaraktär men viss översilning förekommer på sina ställen, särskilt vid Gamlehjaul. Myrarna är dock opåverkade. Fårbete förekommer i hela området, särskilt norra delen ger ett något påverkat intryck.
Flera åsliknande vallar av geologiskt intresse finns inom området.

Motivering för klass III: I jämförelse med Forsvidenområdet är detta område klart underlägset. Man bör dock vara försiktig med de opåverkade myrarna.

Störningskänslighet: se sid 5-8.

8:B1:klass I, Träskmyr och Vasteå LÄRBRO/HANGVAR

Botanisk beskrivning: Träskmyr utgör Gotlands största kvarlevande myr. Myrytan mäter 169 ha plus den i söder sammanhängande Stainstumyr på 14 ha. Myren är till övervägande del en fattigmyr som domineras av stora agvidder. I nordväst mynnar det dominerande tillflödet, Kullshageån, där ett egenartat, näringsrikare delta bildats vid åns inflöde i myren, ett s k os. Myrens avlopp sker genom Vasteån i nordost. Vasteån har ett för Gotland mycket sällsynt, orört lopp, där ån i slingrande lopp letar sig ner till Kappelshamnsviken. Myrslåtter ägde förr rum på oset i myrens nordvästra del, men upphörde under 1930-talet.

Myren mottager sitt vatten till helt övervägande del under vinterhalvret. De ovanför liggande markerna i vattensystemet dikades 1897 och nederbördsvattnet leds i kanaler till Kullshageån. Ett avsevärt mindre tillflöde mynnar i sydvästra delen av myrens huvudyta. Båda tillflödena och avloppet torrläggs under sommaren. Myrens västra del avsnörs nästan av en låg, skogklädd udde från söder, Sillvidden.

Vid utloppet i nordost fanns tidigare rester av en fördämning, som nu inte längre var i funktion. Från detta utflöde grävdes 1937 ett ca 150 m långt, grunt dike i sydvästlig riktning. Från Kullshageåns inflöde grävdes på 1960-talet en 950 m lång kanal i östlig riktning. Mellan kanalen och diket fanns ett drygt 300 m långt, orört parti kvar. Vid naturreservatsbildningen 1983 bands dessa kanaler ihop, återfylldes till största delen och breddades till en s k flödessvacka. Samtidigt anlades en ny, reglerbar fördämning vid utflödet i nordost. I syfte att få vattnet från de ovanförliggande myrjordarna att passera genom kanalen i Träskmyr, lyfts detta periodvis upp med pumpar uppströms Träskmyr. Genom reglering av vattenståndet vid den nya fördämningen försöker man efterlikna vattenståndets naturliga årsrytm.

Träskmyr är den enda gotlandsmyren som fortfarande har kvar den rikedom på större och mindre vattensamlingar norar, punsar och småträsk insprängda i myrvidden som var ett karakteristikum för många av de stora myrarna. Störst är Gardträsk i nordost. Antalet vattenspeglar uppgick på 1930-talet till drygt hundratalet men av dessa återstår i dag färre än hälften. Dessa är grunda med synnerligen lös gyttje- eller kalkgyttjebotten. Huvudpartiets lagerföljd består av 0,25 - 0,75 m kärrtorv på bleke, kalkgyttja och gyttja.

Agen är Träskmyrs dominerande växt. Professor Rutger Sernander anger 1941 Träskmyrs agbestånd vara "en av norra Europas största om ej största nu levande". Agen förekommer i rena bestånd eller uppblandad med bunkestarr, trådstarr, bladvass, knappag och höstspira.

Myrviddens kanter är påfallande enhetligt uppbyggda runt hela myren. Kanten börjar med en tiotalet meter bred bård av knappag. Knappagen uppvisar i Träskmyr troligen Gotlands största förekomst och bildar i myrens sydvästra flik mycket stora, sammanhängande ytor.

I knappagbältet och i övergången till högstarr och ag växer kärr-

nycklar. Gotland är ensam i Norden om denna orkidé och Träskmyr hyser den största förekomsten med vissa år två och ett halvt tusende. Även orkidéfloran i övrigt är rik med bl a sumpnycklar, myrnycklar, ängsnycklar, honungsblomster, flugblomster, brudsporre och kärrknipprot. Längs Stajnstumyr i söder växer fåtaligt med luktsporre. Vidare finns kärrlilja, unik för Gotland i Norden samt stora bestånd av axag. Båda dessa arter växer rikligast i den källmyrspräglade sydvästra delen, liksom gräsull och trubbtåg.

I myrens övergång till fastmarken finns kalkfuktängar med gräsen älväxing och blåtåtel jämte halvgräsen slakstarr, hirsstarr och gulstarr. Av örter märks blodrot, videört och frossört.

I deltabildningen i nordväst är växtligheten av en mera näringskrävande karaktär. Stora ytor täcks av bladvass, särksilt runt kanalen. Älgört, rörsvingel och tuvtåtel är rikliga.

Att oset alltid haft en avvikande prägel beroende på tillflödesvattnets naturliga högre näringshalt är sannolikt. Denna tendens har dock ökat under senare tid. Framför allt bladvassen har vidgat sin utbredning och finns inte bara i Träskmyrs nordvästra del utan har vandrat in i myren längs den kanal som numera breddats till flödessvacka. Täta vassruggar finns på norra sidan av Gardträsk, och glesa vassbestånd finns fläckvis på myrens huvudyta. En anledning till vassens ökning i nordväst torde vara att myrslåttern upphört. De viktigaste orsakerna till vassens utbredning över myrens huvudyta och den hastiga, tilltagande igenväxningen av klarvattenytorna är troligen dock tillförseln av näringsrikt vatten från de ovanförliggande jordburksmarkerna samt de förändringar i vattenstånd och avrinning som de befintliga ingreppen kommit att innebära.

Träskmyr omges till större delen av örtrik, stundom frisk tallskog. I de friska partierna ökar inslaget av buskar och lövträd. I nordnordväst gränsar Kullshages öppna jordbruksmarker till myren. Även längs ett litet parti längs myrens ostsida gränsar jordbruksmarker.

Träskmyrs avlopp mot havet sker genom den ca 3 km långa Vasteån. Åns lopp är opåverkat av dikningar och rätningar och är därmed ett av de mycket få vattendragen på Gotland som kan uppvisa ett orört lopp. Den slingrande åfåran har på sina ställen skurit sig ner närmare två meter i det sandiga underlaget. Ån har bytt lopp flera gånger och övergivna, igenväxande åsträckningar är skönjbara.

Genom dikningarna högre upp i vattensystemet är den naturliga rytmen ändrad och det snabba, intensiva vårflödet resulterar i en uttorkad åfåra under högsommaren. Växtligheten i själva åfåran domineras av bäckmärke, strandklo och bunkestarr. Vattenmynta har ställvis slagit fäste i bottnen och i brinkarna står frossört. I åkanten ovanför vattenbrynet samt på de övergivna åpartierna växer täta, 1,5 meter höga snår av älgört, ängsruta och kvanne. Där vegetationen är mindre tät trivs orkidéer på det fuktiga underlaget. Det är skära former av ängsnycklar, tvåblad, Jungru Marie nycklar och skogsknipprot. Ett strandparti närmare utflödet från Träskmyr har en avvikande karaktär med älväxing, tätört och majviva. Mossvegetationen i ån är obefintlig med undantag för ett kort avsnitt med bäckmossa.

Den omgivande skogen är frisk och domineras av tall med ett rikt inslag av gran. Längs själva bäckfåran tillkommer fuktälskande buskar som brakved, sälg och pors.

Motivering för klass I: Det är ingen tvekan om att Träskmyr utgör en från botanisk synpunkt synnerligen värdefull myr. Många skäl kan anföras härför: Myren är rik på småträsk. Ett mycket säreget delta är utbildat vid huvudtilloppet, vilket praktiskt taget är det enda som finns kvar av den karaktär som de forna, rikare stormyrarna hade. Träskmyr är Gotlands kvarvarande största myr, med en betydande förekomst av ag. Här finns förmodligen Gotlands och därmed Sveriges mest omfattande knappagbestånd. Kärrnyckeln, som i Sverige endast förekommer på Gotland, har i Träskmyr sin största nordeuropeiska förekomst. Dessa faktorer sammantagna gör Träskmyr till den mest kompletta gotlandsmyr som återstår.

Störningskänslighet: Naturreservatsbildningen innebär ett försök att garantera myrens naturliga tillstånd, så gott det sig göra låter efter de ingrepp som tidigare skett.
Inflödet av näringsrikt vatten kommer dock sannolikt att fortsätta att påverka myrens växtlighet, även om man med vasslåtter kan hålla åtminstone vassen borta från större ytor.
Återupptaget bete och myrslåtter på delar av myren vore synnerligen positivt.

Källor: KI; MI, Lundqvist 1933, Nilsson 1926, Nilsson & Olsson 1982, Ohlsson 1968, Ohlsson 1970, Sernander 1894, Sernander 1939, Sernander 1941.

8:B2:klass I, Vitärtskällan O Raukudd, LÄRBRO

Botanisk beskrivning: Strax väster om en mindre väg, 650 m sydost om Raukudd, springer en mycket vattenrik källa fram ur klippan invid en delvis sommartorr bäckravin. Bäcken bildar en slingrande fåra som genomsilar flera partier med grässtarrmyrar och kalkfuktängar. I bäcken växer rikligt med näckrosor samt kalkäggmossa, spjutmossa och bäckmossa. Bland kärlväxterna märks källfräne, vattenmynta, spikblad samt de sällsynta källnate och bunge. Vidare gotlandssvalting, ryltåg och smalfräken. Många kalkfuktängs- och källmyrsbetonade växter står vid flödets kanter där bäcken breder ut sig i översilande bredd. Rikligt med trubbtåg, bårder av axag, bestånd av näbbstarr, loppstarr och ytor av ängsstarr exemplifierar detta. Myrpartierna är variationsrika med ibland prägel av ängsull, andra partier med dominas av trådstarr och ytterligare andra delar med agbestånd. Kärrlilja, gräsull, majviva och sumpnycklar är andra intressanta inslag. Trivialare våtmarksväxter är älgört, ängsbräsma och ältranunkel. I klarvattenytor står ruggar av sjösäv, knappsäv och botten täckt av kransalger. I bäckens lopp finns rika kalkkrusta-bildningar. Särskilt kalkfuktängspartierna är orkidérika med t ex ängsnycklar, kärrknipprot och brudsporre. Hela objektet omges av barrskog och ger ett orört intryck.

Motivering för klass I: På en begränsad yta finns här förtätat en rik provkarta på både typisk och exklusiv växtlighet i gotländska våtmarker. Här möts det rinnande vattnets, källmyrens, kalkfuktängens och ag/högstarrmyrens växtsamhällen längs ett vattendrag i naturlig lopp, vackert inramat av barrskog.

Störningskänslighet: Ingrepp i hydrologin, tillförsel av näringsrikt vatten eller avverkning av skogen bör absolut ej tillåtas. Ett måttligt bete vore enbart till fördel.

Källor: KI, Käl, Sernander 1894, Sernander 1941

8:B3:klass III, Källingmyr och intilliggande hällmarker, LÄRBRO

Botanisk beskrivning: Källingmyr är en agmyr med en fuktrik lagg. Ute i myrvidden finns mer glesbevuxna ytor. I agbeståndens utkant ingår höstspira och åkerfräken, medan själva laggen är en älväxingdominerad. Den angränsande skogskanten hyser tall, en och brakved. I sydväst ligger en vacker utbildad hällmark, delvis genomdragen av öppna eller igenvuxna karstsprickor. Här återfinns hällalvarets typiska flora samt även ett par specialiteter som bergsskrabba och praktbrunört. Stora hällytor är bevuxna med islandslav.

Motivering för klass III: Objektet representerar ett par typiska men icke ovanliga gotländska växtmiljöer med ekologiskt intressant artsammansättning.

Störningskänslighet: se sid 5-8.

8:B4:klass I, Hoburgsmyr, LÄRBRO

Botanisk beskrivning: Myren saknar synliga tillflöden och utlopp. Den avvattnas genom slukhål i väster. Myren kan delas upp i en mycket stor och en mindre agmyr, skilda av ett brett knappagbestånd, och åtminstone på västra och östra sidorna omgivna av 20-30 m breda knappagsbårder. Dessa övergår lokalt mot landsidan i smal, ren axagbestånd samt en 10-20 m bred kalkfuktäng med stor orkidérikedom, bl a brudsporre. Myrtåg och smalfräken är andra intressanta växter.

I Hoburgsmyr finns en av Nordeuropas största förekomster av kärrnycklar, de flesta år över 1000 ex.

Laggen är utbildad som ett axag-samhälle med älväxing och lågstarrarter. Särskilt gäller detta längs östsidan medan resterande kantpartier har en mera heterogen sammansättning.

Motivering för klass I: De relativt stora knappagbestånden och den mycket välutveklade axag-vegetationen på östsidan är två specifikt gotländska företeelser, vilka här är mycket tydligt utvecklade. Då det senare visat sig att stora bestånd av kärrnyckel finns i myren har den ursprungliga klassningen höjts.

Störningskänslighet: Det måste vara ett oeftergivligt krav, att brytningen hejdas så att den ej kommer att påverka myrens kantskog eller hydrologi. Myren ligger i anslutning till en av Gotlands största kalkstenstäkter. Även om planerna för täkten visar på att myren inte kommer att direkt påverkas inom överskådlig tid, är täktverksamheten ändå det största potentiella hotet mot myren.

Källor: MI, CT, MN

8:B5:klass II, Aftonvät och området söder därom, LÄRBRO/HELLVI

Botanisk beskrivning: Aftonvät är en agmyr med några permanenta, öppna vattenytor. Agen är mycket hög och kraftig. Vegetationen går i kanterna över till älväxingspräglad kalkfuktäng med rik förekomst av brudsporre.

I området söder Aftonvät mot vägen Hellvi-Slite finns ett flertal källdrag i anslutning till ancylusgränsvallen. Floran i de översilade myrarna är rik med ett flertal orkidéarter medan skogen är en mager och småvuxen tallskog. I de delar som enligt geologiska kartan underlagras av isälvsgrus är skogen däremot vacker och graninslagen ganska stort. Fältskiktet domineras där av ljung, lingon, blåbär och örnbräken.

Motivering för klass II: Aftonvät har klara vattenytor och en ovanligt högvuxen agvegetation. Dessutom är både Aftonvät och översilningsmyrarna söder därom opåverkade av dikning, och deras allmänna ekologiska betydelse är odiskutabelt.

Störningskänslighet: se sid 5-8.

8:B6:klass II, Vägumevikens innersta östra vik, LÄRBRO

Botanisk beskrivning: Objektet som vilar på mo eller finsand utmärks längst ut vid viken av låg, regelbundet översvämmad mark mellan talldungar (delvis med fritidsbebyggelse) och detta övergår åt norr i ett helt öppet parti med nästan plan yta. Vidare åt norr övergår detta i kärrartade partier och ganska fuktig skogsmark. Hela denna serie av övergångar mellan barrskog och strandängar är rätt unik för Gotland. Den sandiga skogsmarken i norr har flera för Gotland ganska ovanliga växter, såsom skogsfräken och spindelblomster.

Strandängarna innehåller många karakteristiska, i den del fall sällsynta växter. Exempel ur båda kategorierna är strandkål, saltarv, saltört , glasört och sumpgentiana.
Salepsrot och vejde är andra av objektets intessanta örter men hör ej hemma i strandängen.

Motivering för klass II: Varierat kustparti med skyddsvärd växtlighet.

Störningskänslighet: Avverkning, dikning, bebyggelse vore exempel på destruktiva ingrepp. Objektet borde helst även i fortsättningen betas måttligt med storkreatur, men detta är endast ett önskemål. Även med total fredning har skogsmarken stort intresse.

Källor: KI, Englund 1942

8:B7:klass I, Hammarsäng, LÄRBRO

Botanisk beskrivning: Välhävdat, ekdominerat änge med stora flacka slätter kantade av vastar, dungar och grupper av träd och buskar. Den mosaikartade ängeskaraktären med smågläntor mellan spridda träd- och buskgrupper finns också representerad, även om de stora slätterna dominerar i detta relativt vidsträckta änge.

Förutom ek finns i trädskiktet en del ask samt enstaka björkar, oxlar och rönnar. Buskskiktet består främst av hassel med inslag av hagtorn och vildapel. Hasseln förekommer endast undantagsvis som fristående buketter. Däremot förekommer den rikligt tillsammans med träden i dungar och vastar. En grov ängsbåns (tall) finns i södra delen.

Några relativt stora vätar finns i ängets norra del. Västra delen är igenslyad. Här växer förutom sly mest ask, men även ek och björk, gran och tall.

Fältskiktet är frodigt och förhållandevis artrikt. Hjälmnycklar förekommer ymnigt tillsammans med björnloka och rödklöver. Allmänt förekommer en mängd ängsväxter varav endast nämns St Pers nycklar, fläckigt nyckelblomster, vårärt, tvåblad, vit skogslilja (särskilt i dungar i södra delen), nattviol, gulvial, grässtjärnblomma, gulmåra, krissla, skogsklöver, backlök, underviol, ängshavre, ängssvingel, långsvingel, ängskavle, lundelm

och bergsslok. Sporadiskt förekommer korskovall, brudsporre, skogsknipprot, grönvit nattviol och tusensköna. I den fuktiga, tuviga nordvästra delen påträffas rikligt med nattviol tillsammans med brudsporre vitpyrola, underviol, älgört, darrgräs och enstaka krutbrännare och flugblomster. Underviol, långsvingel och korskovall är annars sällsynta i gotländska ängen.

Motivering för klass I: Hammarsänget är mycket tilltalande till sin karaktär med praktfulla vidkroniga ekar och stora öppna gläntor och utgör med sin örtrikedom enligt mångas uppfattning norra Gotlands finaste änge.

Störningskänslighet: Ändrad markanvändning skulle försämra objektets naturvärden.

Källor: ÄI, JP

8:B8:klass II, Område med kalkstenshöjdar, ängar, vätar och lundar O St Hammars, LÄRBRO

Botanisk beskrivning: Detta högst växlande objekt inrymmer flera stora naturvärden, såväl från geologisk som från faunistisk och botanisk synpunkt; de allmän kulturella värdena är också stora.

I söder reser sig en ganska låg klint med rasbrant över ett tyvärr något dikat stråk av sankmark. Branten fortsätter med skiftande utformning mot norr och slutar i ett litet parti med raukbildningar. Längre norrut slutligen vidtar ängsmark, nu mest betad men ännu med vackra drag. Denna gränsar i norr mot föregående objekt Hammarsäng.

Området är rikt fasetterat och spelar en stor roll i landskapsbilden. Tack vare förekomsten av både barr- och lövskog samt sanka partier såväl som torra hällar och betesmark, föreligger här ett rikt koncentrat av gotländska naturtyper inom ett mycket begränsat område.

Motivering för klass II: Växlingsrikt område med olika naturtyper av både botaniskt och allmänbiologiskt intresse.

Störningskänslighet: Se sid 5-8.

Källor: KI

8:B9:klass II, Hällmark nordost Källingmyr, LÄRBRO

Botanisk beskrivning: Denna hällmark består i ovanligt hög grad av öppna, jordfria hällar med regelbundna karstsprickor. Vegetationen är därför mager och på hällarna mest bestående av mossor och lavar, fårsvingel m m. I karstsprickornas mylla och skugga finns dock arter som skogssallat, blåsippa, stor kustruta,blodnäva och svartbräken m m. Där vittringsjorden ligger tunn över hällen, finns små, ovanligt väl utbildade rutmönster, intill vilka fårsvingeltuvorna står på upphöjda socklar.

Motivering för klass II: Objektet är en hällmarksyta bland många andra i ett stort kalkhälltallskogsområde. Rikedomen på karstsprickor i olika utvecklingsstadier ger den inte bara ett geologiskt värde utan även botaniskt, där invandringen i sprickorna är av intresse.

Störningskänslighet: Liksom för övriga hällmarker gäller här att fordonstrafik, timmerupplag, stentäkt o d radikalt kan förstöra naturvärdena.

9:B1:klass II, Kustbrant vid Stenkyrkehuk samt innanför belägna småvätar, STENKYRKA

Botanisk beskrivning: Branten vid Stenkyrkehuks fyr består övervägande av lösare material, vilket medför att dess profil inte blivit så accenturerad som längs andra sträckor av denna kust. Klintbranternas rasbranter täcks mest av barrskog, liksom själva strandbrantens lerigare kalkstenslager. Växtligheten är av betydande intresse, bl a förekomster av alpnycklar (samlad här av dr E. Th. Fries redan 1914), stor skogslilja, knärot, raklosta och många andra arter. Den fridlysta strandkålen finns också inom objektet. Terrängen har tidvis varit starkt påverkad av vildkaninbete, vilket varit skadligt för orkidébestånden.

Det havspåverkade strandskogsbrynet är märkligt utbildat särskilt kryptallarna på strandbranterna.

I nordöstligaste partiet av strandbranten finns söder om Raudklint ett mycket märkligt flytjordsområde med en mycket intressant växtlighet.

Motivering för klass II: Kustbrant med märklig växtlighet och sällsynta inslag.

Störningskänslighet: Se sid 5-8.

Källor: KI, Fries 1917, Pettersson 1940, Pettersson 1958, AK, IE

9:B2:klass I, Kuststräcka på ömse sidor om gränsen mellan Lummelunda och Stenkyrka, STENKYRKA/LUMMELUNDA

Botanisk beskrivning: Sträckan karakteriseras av att den dominerande klinten drar sig inåt land och samtidigt medger passage till stranden genom att branten flackas av, dock bara där kalkstenen varit lösare och mera påverkbar av erosion. Området kan sammanfattande kallas Allstädartrakten efter det nu helt förfallna fiskeläge, som låg alldeles vid gränsen till Stenkyrka.

Naturen är omväxlande vilket såsom i många andra fall delvis kan härledas från tidigare mycket djupgående påverkningar av odlingen.

I skogsklinten finns grottbildningar och raukartade partier. Nedanför branterna utbreder sig stora öppna ytor, troligen en följd av tidigare avverkning och betesgång, när det gäller de kala klappervallarna. I nutiden har betesdjuren ersatts av vildkanin eller tramp av besökare.

Särskilt påfallande är de stora idegransbestånden, som vittnar om god grundvattentillgång. De uppträder tätast vid en källmyr med mäktiga avlagringar av gråvit bleke. Denna källmyrs vegetation är mycket skyddsvärd, i likhet med hela lagerföljden här. Temperaturen har uppmätts till 5,1°C, vilket är en låg temperatur för gotländska förhållanden. I flödesområdet finns vidsträckta mattor av källklomossor. Axag dominerar överst medan älväxing tar vid längre ner.

Bland andra källmyrväxter kan nämnas majviva, kärrlilja och fjälltätört. Myren har uppstått genom källvatten, som strömmar fram under talusbranten och ger upphov till ett starkt sluttande myryta, vilken tyvärr påverkats av att en grund ränna letts ned över myren från övre partiet.

Det förra öppna området kring fiskeläget håller nu på att delvis växa igen med särskilt slånsnår. Hittills har denna invasion något hindrats genom vildkaninbetet. Den näringsrika marken är täckt av gullvivsblom, som emellertid kommer att avta vid igenväxningen.

Strandbranten, som delvis är avsatt i strandgrus, delvis i märgelsten är av stort intresse, särskilt sipperytorna med deras speciella vegetation.

Motivering för klass I: Mycket rik och varierad kustväxtlighet inklusive källmyr och sipperstråk, formad av lång tids kulturpåverkan.

Störningskänslighet: Skogsavverkning, vattendikning och bebyggelse bör absolut undvikas. Måttligt bete vore positivt.

Källor: KI, KäI

9:B3:klass II, Balsklintsmyr med omgivningar, Sågvätar, STENKYRKA

Botanisk beskrivning: Hela skogsområdet med myrar och vätar ligger på morän med övis uppstickande lagrad kalksten (Högklintgruppen) samt bleke och kalkgyttja. Dessa sankmarker består dels av plana, sommartid uttorkade vattensamlingar, dels av sluttande källmyrar. Floran är märklig. Den i stort sett ursprungliga hydrografin här är av stor betydelse för hela området. Källmyrarna får sitt vatten genom att grundvatten går i dagen i sluttningar, s k artesiskt vatten. Detta förekommer på flera ställen, bl a vid Balsklintsmyr. I sådana fuktiga källstråk har en rik flora utbildats. Bland arterna kan nämnas axag, kärrlilja, tätört och ängsnycklar. Enstaka agruggar finns i de icke källmyrbetonade delarna. Sågvätar är något påverkad av en grund sprängd kanal, som leder ut i en ravin till Lickershamnsviken. Dessa sankområden är förutom växtligheters vetenskapliga värde viktiga för vattenförsörjningen inom området.

Motivering för klass II: De ekologiska värdena är mycket stora i ett varierat våtmarksområde som detta.

Störningskänslighet: Det är viktigt att området undandras exploatering i form av bebyggelse, vägbyggen dikning etc. De lättgångna omgivningarna kan dock utnyttjas som strövområde. Ett måttligt bete vore till fördel för floran.

Källor: KI

9:B4:klass I, Översilningsmyr och bäck i skogen S Lickershamn, STENKYRKA

Botanisk beskrivning: Två kallkällor med rikligt vattenflöde finns. Ovanför den norra källan finns en översilningsmyr med bl a kärrlilja, fjälltätört, gräsull, ängsnycklar och svärdslilja.

Bäcken som går genom myren börjar 1 km längre åt söder och genomlöper dessförinnan flera andra myrar. En av källorna används som brunn till ett närbeläget hus. Bäcken breder ut sig i en myr helt dominerad av gräsull. Botaniskt kan också den rika förekomsten av luktsporre och olika former av ängsnyckel framhävas. I en liten bäckränna (utloppet från den östra sankmarken) finns rikligt av den mycket sällsynta källnaten. Brunögontröst och gotlandssvalting är andra typiska gotlandsväxter i denna miljö. I översilningsmyren bildar gräsull, kärrdunört, ryltåg och axag rika bestånd. Den omgivande skogen är frisk ängstallskog.

Motivering för klass I: Denna översilningsmyr med sina stora gräsullsbestånd utgör en speciell variant av den gotländska källmyren. Källnatebeståndet är ett av landets viktigaste. Så när som på vattentäkten i den ena källan, vilket f ö inte påverkar strömningsförhållandena, är vattensystemet helt intakt vilket är värdefullt. Dylika fungerande system är som helhet ekologiskt mycket värdefulla.

Störningskänslighet: Alla ingreppp i hydrologin måste bannlysas. Risken för läckage av avloppsvatten från det närbelägna fritidshusområdet bör uppmärksammas. Skogen, som så vackert inramar myren bör lämnas i fred i en bred skyddszon.

Källor: KI

9:B5:klass I, Område vid skogsklint med fornborg SO Lickershamn, STENKYRKA

Botanisk beskrivning: Detta parti har en mycket märklig och växlande natur, fastän man inte ser mycket av det från landsvägen som passerar nära intill. En starkt sönderskuren klint dominerar partiet. Denna klint täcks delvis av blommande murgröna och i rasbranten växer mycket rika snår med delvis egenartad vegetation. Själva klintplatån har en mycket ojämn yta genom att hårdare partier av revkalksten motstått erosionen. Växtligheten här är mycket fattig. Öster om klinten finns en mycket vattenrik skogbevuxen hage som vattnas av fyra källor under rasbranten. I hagen växer rikligt med idegran. I sänkor har en artrik källmyrvegetation utbildats där man finner såväl källmyrarnas karakteristiska arter, t ex fjälltätört, kärrlilja, stor sileshår, näbbstarr etc, som mer ovanliga gotlandsväxter, såsom vitmossor, tranbär m m. En av källorna bildar en bäck som slingrar sig ut mot åkermarken. Skogens delvis sandiga underlag ger sig tillkänna i förekomsten av blåbär, lingon, björnmossor och örnbräken.

Motivering för klass I: Växlande natur med klint, barrskog och källmyrvegetation med även sällsynta, kalkskyende inslag.

Störningskänslighet: Ingrepp i hydrologin, kalavverkning och bebyggelse vore uppenbara hot mot de stora naturvärderna. Ett måttligt bete vore däremot gynnsamt.

Källor: KI, KäI

9:B6:klass II, Källstråk mellan klappervallar OSO Lickershamn, STENKYRKA

Botanisk beskrivning: Vid den dikning som berört de förr sanka markerna i Lickershamnssvackan har man lämnat ett mycket smalt men långsträckt källområde beläget under strandvallar. Troligen har man helt enkelt inte utan större insatser kunnat dränera detta övre parti. Växtligheten i denna källmyr är synnerligen rik med inslag även av verkliga sällsyntheter. Själva den utpräglade källmyren omfattar en liten yta av ca 50 meters längd och 15 meters bredd i lutningens riktning. Myrytan präglas av trubbtåg, som i vårt land är inskränkt till Gotland och Skåne, samt av blåtåtel. Trubbtågen bildar här ovanligt heltäckande bestånd över myrens nedre del. Diffust källvatten genomsilar och ger en rikedom på kärrlilja, majviva, slåtterblomma och näbbstarr. Vid ett par mera utpräglade källdrag finns rikligt med axag, brunögontröst samt gräsull, ängsvädd, tussilago och ryltåg. I myrens nedre del växer gott om högvuxna former av sumpgentiana. Mot söder finns en rad enbuskar invid en kallkälla, där det står rikligt med brudsporre. Källmyren fortsätter längre söderut med fortsatt mäktiga trubbtågbestånd, men förlorar så småningom sin karaktär och marken torkar upp.
Myrens övre del (mot öster) kantas i sin södra hälft av öppen ängstallskog med älväxing, piggrör, lundskafting samt växtlighet av mer surfördragande slag såsom ljung och blåmossa. Ängstallskogen underlagras av strandvallar, vilka längs myrens nordöstra del är blottlagda, endast glest bevuxna med blåhallon, revfingerört, slån, samt enstaka olvon, en och tall.

Motivering för klass II: Denna extremt smala källmyr med sina mäktiga trubbtågbestånd är av mycket speciell utformning. Övergången från nästan kal klappervall till källmyrens korta avsnitt av frodig, exklusiv grönska är ett synnerligen illustrativt och extremt exempel på hur grundvattnet nära en klintsträckning tvingas i dagen och skapar dessa för Norden unika växtsamhällen. En högre klassning kunde övervägas.

Störningskänslighet: Det är av yttersta vikt att ingrepp i myrens vattenförhållanden inte tillåts att ske. Ett måttligt bete vore enbart till fördel för floran.

Källor: KI

9:B7:klass II, Grausne källmyrar ca 1 km O Lickershamn, STENKYRKA

Botanisk beskrivning: Dessa myrar ligger i fortsättningen av det förut av agmyr nämnda smala källstråket 9:B1 och betingas av samma förutsättningar: utflöde av källvatten nedanför strandvallar. En viss påverkan har skett genom dikning, men denna kan i stort sett förbigås som ganska betydelselös. Myrarna består överst av ett sipperområde, nedtill av agmyr. Den södra av de båda myrarna ingår i naturvårdsområdet Grausne källmyr. Ett staket delar myren i en hästbetad och en obetad del. Skillnaden i utseende är slående. På den betade sidan där

spången ligger, är tuvorna av axag och blåtåtel kortsnaggade. På den obetade sidan är de yviga och rödbruna av vissna fjolårsblad. Gotlandsgräset piggrör vandrar ut från skogsbrynet och etablerar sig högst upp i de obetade tuvorna. De betade tuvorna ger större utrymme för andra växter att finnas till mellan dem. Kärrliljan växer betydligt rikare på den betade sidan och samma sak gäller för brunögontrösten. Den sistnämnda är en liten växt som blommor i augusti. Den är en halvparasit på axagens rötter och finns hos oss endast i gotländska källmyrar. En närstående art växer i fjällen. Ytterligare en exklusiv källmyrsväxt är trubbråg.

I myrens nedre del blommar under försommaren majviva och fjälltätört. Kring midsommartid blommar orkidéerna ängsnycklar och flugblomster och något senare kommer kärrknipproten.

Vid de punktvisa källflödena är det istället för knappag axag som dominerar. Den sällsynta källnaten har påträffats här. Luktsporren är rik särskilt vid den norra av de båda källmyrarna, där också näbbstarr finns. Från den angränsande ängstallskogen kommer purpurknipprötter fram i markblottor, förorsakade av renspolat grus och möter källmyrens översta växtlighet. Den norra källmyren övergår nertill i agbestånd, medan den södra präglas i sina nedre del av trubbtåg och blåtåtel.

Motivering för klass II: Lickershamnsdalen äger flera intressanta källmyrar. Grausne källmyrar innehåller både myrtypens gotlandsspecialiteter liksom dess mer normala ingredienser. Myrarna kan betraktas som viktiga ingredienser i detta landskap, som i övrigt är så påverkat av dikning. De ligger mellan 10 och 15 m över havsytan och deras lagerbyggnad torde kunna ge viktiga upplysningar om öns naturhistoria. Av oerhört stort illustrativt och pedagogiskt värde är att den södra myren delvis betas. Här står uppenbart för envar vilken övervägande positiv effekt ett måttligt bete har för källmyrens konkurrenssvaga växtlighet.

Störningskänslighet: Inverkan i hydrologins ytterligare anslutande bebyggelse liksom tanklös spårbildning i myrarna bör givetvis undvikas. Betets stora betydelse har ovan framhållits.

Källor: KI, Jacobson 1983

9:B8:klass III, Utskogen, STENKYRKA

Botanisk beskrivning: Till största delen består Utskogen av kalkhälltallskog av ganska ödemarksartad karaktär. Förutom tall och en finns ställvis gran och rönn. Insprängt finns öppna hällmarker med karstsprickor, renlavar och mosskuddsamhällen av vetenskapligt intresse. I objektet ingår ett par större vätar. Väster om Hauglundar fornby finns en rikare granskog med vildapel, sårläka, måbär, skogsstarr och gotlandsmåra.

Motivering för klass III: Variationsrikt utmarksområde av låg exploateringsgrad.

Störningskänslighet: Önskvärt är att skogsbruket bedrivs som skonsam plockhuggning och att vätarnas hydrologi ej störs.

Källor: JP

9:B9:klass I, Ormhällar ca 2 km SV Ire, STENKYRKA/HANGVAR

Botanisk beskrivning: Dessa hällmarksområden har en ovanligt vacker och intresseväckande utformning med stora flata hällar, gles, ofta gammal tallskog, stora sankområden, mest i form av vätar, som torkar ut under normala somrar, och strandvallar. Hällen som är relativt sprickfri är på flera ställen helt kal medan den på andra håll täcks av ett tunt vittringsjordlager i vilket någon enstaka tall eller enbuske slagit rot. Växtligheten är synnerligen representativ för de gotländska hällmarkerna. Här finns bl a rika bestånd av gotlandssolvända, stenmalört, grenig sandlilja, gotlandsnarv, fjällgröe och olika orkidéer.

I objektets utkant finns i kalkhälltallskogen en fyndplats för den mycket sällsynta timjansnyltroten. Ryl är en art som man ej förknippar med kalkrik skog, men har påträffats på en av de skogklädda moränsträngarna. I den finkorniga vittringsjorden (alvarmo) har nyligen bågsvingel identifierats, en för Öland och Gotland unik växt med mycket få kända gotländska förekomster. Vittringjorden uppträder med typiska rutmarksbildningar. Andra finjordsytor är ostrukturerade och kläds av glesa krypvensamhällen.

I mosaikartad ängsbetonad mark invid trädgrupper finns bestånd av salepsrot; en illustration till orkidéns invandring på betesfredade utmarker.

Kryptogamfloran är variationsrik med typiska och intresserande inslag, t ex kalkkrusmossa, plyschmossa, kalkhed-prickbladlav, bläcklav och kalkstenslav. Bland färgrika jordbrokslavar märks bl a svavellav, fjällig svavellav och tegellav.

Motivering för klass I: Motiveringen ges redan i beskrivningen. Vi har således här en naturtyp som har få lika väl utbildade motsvarigheter på Gotland och som i sin växtsammansättning är unik för landet. Hällmarksfloran har över huvudtaget ett mycket stort vetenskapligt värde eftersom man i den ofta finner representanter från uråldriga gotländska växtsamhällen. Hydrologin är i stort sett helt orörd och enbart detta ger en god anledning till åtminstone något slags skydd. Vi har nämligen inte många ytor kvar av ursprunglig hydrologi kvar på Gotland, och de få områden, som är orörda, förtjänar att bli behandlade med största respekt, inte minst för framtida forskning.

Störningskänslighet: Ingrepp i hydrologin, terrängkörning och kalhuggning är tänkbara hot. De anhopningar av skrotsten som finns bör avlägsnas. Måttligt fårbete vore gynnsamt men ej nödvändigt.

Källor: KI, BP, TR

9:B10:klass II, Lövskogsområde V Ekebys, STENKYRKA

Botanisk beskrivning: Själva Ekebysänget är ett tilltalande relativt öppet ekdominerat änge, som röjdes ur i trädskiktet för några år sedan.

Marken är svagt fuktig, och här och var över ängesytan skjuter smärre stenblock i dagen.

Träd och buskar är ganska glest spridda och är ej påtagligt fördelade i grupper och dungar. I anslutning till ojämnheter i marken finns några dungar och smågrupper. Några gläntor finns. Förutom ek förekommer i änget också ask, hassel, vildapel, björk och tall. Ekarna, som är grova och välväxta, står i allmänhet ensamma, glest spridda över området. De glesa hasselbuskarna står ibland intill några träd i smärre grupper men lika ofta i fritt växande buketter.

En lövvast av ask och hassel intill en stenvast bildar gräns mot igenväxta ängesmarker i nordost.

Änget är tämligen skuggigt och fältskiktet frodigt och högvuxet med mycket gräs. St Pers nycklar dominerar tillsammans med humleblomster, gullviva, ängskovall, smörblomma, ängshaverrot och älgört. (Den sistnämnda särskilt i södra delen.) Allmänt förekommer dessutom många ängsväxter varav kan nämnas bergsslok, vårärt,myskmadra, gulvial, underviol (i skuggan), lundstarr, lundelm, tvåblad och i norra delen nattviol och brudsporre. I västra delen finns det sällsynta gräset lundslok.

En lövvast av ask och hassel intill en stenvast bildar gräns mot igenväxta ängesmarker i nordost.

I sydöstra delen, mot vägen, växer mycket älgört. Här finns också en gles dunge med flera gamla och ståtliga ekar.

Området öster om och närmast norr om Ekebysänget utgörs av ett ca 3 ha stort igenvuxet ängesområde där man ännu tydligt kan ana den tidigare ängeskaraktären. Grova ståtliga ekar, ask, björk, någon enstaka vacker lundalm och tall utgör trädskiktet.

Hassel dominerar buskskiktet. Förutom en del sly och tynne förekommer även en hel del unggran och skogskornell. Det stora inslaget av hassel bidrager starkt till områdets karaktär som bitvis är mer eller mindre lundartad.

Nord-nordväst om detta igenväxta ängesområde vidtar ett ca 10 ha stort lövskogsområde som präglas av glest stående, gamla

grova och vacka ekar. Antalet ekar i området som helhet - inklusive Ekebysänget - har uppskattats till ca 2 000. Ungefär 500 av dessa har betecknats som stora ekar med en brösthöjdsdiamter på 60 cm och däröver, medan resterande 1 500 ekar utgörs av träd i full höjd med en diameter av mindre än 60 cm.

Förutom ek förekommer i trädskiktet ett stort inslag av både tall och gran samt ask, björk, lite oxel och i fuktigare partier asp.

I buskskiktet växer, förutom hassel, bl a apel, skogskornell, hagtorn, nypon, rönn, olvon, brakved och enstaka idegranar samt sly och ungträd av ask, ek, hassel och inte minst gran. Granen är under invandring och i området växer relativt mycket unggran. Marken är mestadels ganska fuktig och bitvis växer mycket älgört. Bland gräsen märks bl a lundgröe och bergsslok. Bitvis förekommer mycket kransmossa. Tyvärr har inom området tre kalhyggen tagits upp där alla träd och buskar, med undantag för de största ekarna, har röjts bort.

Det största kalhygget ligger i nordost. Det är planterat med gran som nu har gått en höjd på 75 - 150 cm. Granplanteringen under det gamla ekbeståndet torde i framtiden omöjliggöra föryngringen av både ek och andra lövträd.

I sydväst ligger ytterligare ett granplanterat hygge som är något yngre. Inom området finns dessutom ett relativt nyupptaget hygge som planterades våren 1976.

Området som helhet inklusive Ekebysänget är ca 15 ha stort och torde utgöra ett av Gotlands största sammanhängande ekbestånd.

Motivering för klass II: Området utgör en av de bäst bevarade ekskogsresterna på ön och minner om socknens forna betydelse som leverantör av ekvirke. Här finns sällsynt goda förutsättningar att bevara en del av en tidigare mer utbredd naturtyp - lövskogen.

Störningskänslighet: Det är mycket angeläget att detta område inte tillåts utvecklas till blandskog med dominans av barrträd, exempelvis i form av grovplanteringar. Ängsdelen bör naturligtvis hävdas som förut.

Källor: ÄI, SHa , IE

9:B11:klass II, Våthagen, STENKYRKA

Botanisk beskrivning: Våthagen är en liten gräsmyr omgiven av lövskog och blandskog. Myrytan präglas helt av blåtåtel samt i någon mån av ag. På myrytan står glest med tall, gran, jolster och sälg. Vid rötterna av dessa har upphöjda, halvmeterhöga socklar uppstått, ibland bildande små holmar. Där

växer tre för ön mycket sällsynta växter nämligen kråkris, dystarr och tranbär. Andra kalkskyende följeslagare här är ljung, vitmossor och björnmossor, som växer tillsammans med de mer trivala blodrot och stenbär. Märkligt nog finns här i en rännil inslag av ren kalkkärrväxtlighet såsom kärrlilja och brunögontröst. Växtligheten tycks inte ha tagit nämnvärd skada av den dikning som förekommit och som delvis påverkat myrens hydrologi även om någon vidsträckt, öppen myryta ej finns.

Motivering för klass II: De botaniska värdena uppfyller väl kraven för ett skydd av myren. Våthagen utgör en av Gotlands intressantaste miljöer där såväl kalkskyende och kalkälskande arter möts.

Störningskänslighet: Se sid 5-8.

Källor: Johansson 1897, Sernander 1941

9:B12:klass II, Vätlingmyr, STENKYRKA

Botanisk beskrivning: Vätlingmyr är förutom Storholmen i Fardume träsk den förnämsta mossebildningen i länet. Visserligen är den påverkad av dikning i det omgivande odlingslandskapet samt av torvtäkt, men har ändå behållit de för mossar typiska dragen. På själva kupolen, som mäter ca 60 m i diamter, är ljung förhärskande, med starkt inslag av kråkbär. Här finns också åtskilliga vitmosstuvor. Tuvull, tagelstarr, rosling och tranbär är andra kalkskyende och för Gotland sällsynta myrväxter som finns här. Tidigare har även tuvsäv och vitag uppgivits från Vätlingsmyr, men är ej sedda i senare tid. En annan sällsynthet är granbräken, som också växer i den angränsande skogen. I utkanten, där torvtäkt bedrivits, växer nu pors. Antalet vitmossor uppgår till inte mindre än tio arter, en för Gotland mycket hög siffra. Märkligt nog påträffas i kanten av vitmosstuvorna kärrlilja, en art vilken liksom de även förekommande axag, ag och knappag är att hänföra till kalkkärrens och agmyrarnas (knappag) växtlighet.
Längs diket åt sydväst utbreder sig en blöt skogsmark dominerad av björk med inslag av asp, någon tall och brakved. Underväxten består av gles vass med blåhallon och ormbär. Över stora ytor växer heltäckande mattor av revlummer, tillsammans med blåbär, lingon och pors. Däri ingår också enstaka exemplar av den sällsynta lopplummern samt så mycket som sju ormbunksarter. Dessa är förutom den för mossen redan nämnda sällsynta granbräken, majbräken, lundbräken, skogsbräken, ekbräken, träjon och örnbräken. Sanka lövkärr ligger insprängda i skogsmarken. Björkskogen ger ett tillvuxet och orört intryck, trots flera gamla diken.
På den östra gräsmarken öster om kupolen växer rikligt med lentåtel. Södra delen av Vätlingmyr är bitvis hårt betad, men tranbär växer där ändå ganska rikligt. Den på Gotland ovanliga skogsnarven växer i utkanten.

Motivering för klass II: Mot bakgrunden av Gotlands fattigdom på mossar är de vetenskapliga värdena mycket stora, och en

högre klassning har övervägts. Förutom rikedomen på för ön sällsynta växter utgör Vätlingmyr ett av Gotlands mycket få objekt som har intakta torvlager av denna typ, vilka utgör ett oerhört viktigt arkiv för studier av Gotlands forna natur och vegetation.

Störningskänslighet: Viktigast är att mossen inte utsätts för ytterligare dikningsingrepp eller torvtäkt, ej heller påverkan av näringsrikt avloppsvatten. Den anslutande skogsbeteshagen i mossens södra kant belyser tydligt att ljungen inte tål bete, varför bete ej är tillrådligt.

Källor: Högström 1985, Johansson 1987, Lundqvist 1940, Sernander 1894, IE

9:B13:klass III, Hembygdsänget och Kulbjershagen, STENKYRKA

Botanisk beskrivning: Hembygdsänget är ett litet hävdat änge med en öppen storglänta i norra delen. En praktfull, vidkronig ek står i gläntan.

Centrala delen av änget är svagt kuperad och bevuxen med några grova ekar, unga askar, björkar och hasselbuskar. Den flacka sydvästra delen av änget är en öppen glänta med enstaka ungaskar och taniga hasselbuskar, avgränsad från övriga änget av ett grunt dike och en björkvast. I västra hörnet har det vuxit upp en del sly. Ut mot vägen begränsas änget av en tunn vast med några klappade askar och hassel. I sydväst gränsar änget till igenvuxen, tät lövskog. Hassel dominerar i buskskiktet där även märks apel, oxel, rönn, hagtorn, ungbjörk och inslag av berberis.

I fältskiktet märks vanliga ängsväxter som exempelvis blodnäva, solvända, tjärblomster, midsommarblomster och St Pers nycklar. I skuggigare partier förekommer skuggväxter som sårläka, lundviol, humleblomster, skogsstarr, luddstarr, nejlikrot och tvåblad.

Änget hyser fler ovanliga violer förutom lundviol. På kanten av diket i sydväst växer luktviol (troligen förvildad) och invid hembygdsstugan samt ner mot den lilla slätten i väster finns underviol. Vid fiskeboden i nordväst växer det sällsynta gräset lundslok, som just i Stenkyrka har flera förekomster. Bland hasselbuskarna blommar tidigt smånunneört.

Själva Kulbjershagen är ängesmark som övergått till lövskogslund. Marken är svagt kuperad. Eken dominerar i trädskiktet, men där växer också gott om ask och björk samt spridda tallar och inslag av oxel. Täta hasselbestånd samt hagtorn, skogskornell och apel är det man främst lägger märke till i buskskiktet. En del sly finns också. Genom området går ett par lättframkomliga stigar. Lundslok växer på ett flertal ställen.

Störningskänslighet:Ingen förändring av pågående markanvändning i

Hembygdsänget, utan fortsatt årlig traditionell ängeshävd måste bestå. Kulbjershagen bör låtas orört utvecklas mot slutet lövskogsbestånd, där endast barrträd gallras ut.

Källor: ÄI, IE

10:B1:klass II, Kuststräcka vid norra Lummelundkusten med klintbranter och -krön, LUMMELUNDA

Botanisk beskrivning: Denna sträcka av den nordgotländska kusten har utom sina dominerande landskapskaraktärer talrika detaljer i naturens utformning, som motiverar ett totalt skydd mot exploatering. Strandväxtligheten är närmast ökenartad till följd av det exponerade läget och det rörliga, oftast grova materialet.

I märgelstensbranten har på grund av rik vattentillgång bildats kalktuff eller mer eller mindre temporära vattenrännor och sipperytor. De hyser oftast en heltäckande matta av Cratoneurum falcatum. Bland fältskiktets arter kan majvivan och fjälltätörten framhållas som karaktäriserande.

Vid Storbrut finns en rik förekomst av den fridlysta orkidén stora skogsliljan. Växtplatsen övergår från den glesa skogsmarken ut till den öppna, magra gräsmarken precis ovanför klintkanten. Miljön är en torräng på tunn lera med kattfot, mjölon, fårsvingel och solvända. Ståndorten är otypisk eftersom arten på sina knappt tjugo kända gotländska fyndplatser normalt uppträder i mer beskuggande ängstallskog eller lövskog.

Motivering för klass II: Kalktuffbildningarna hör till de största och vackraste på hela ön och klassificeras som viktiga skyddsobjekt från vetenskaplig synpunkt. En närmare undersökning av dem skulle kunna avslöja viktiga fakta om den senkvartära landsskapsutvecklingen. De är i främsta rummet botanisk-kvartärgeologiska naturminnesmärken, men deras betydelse för djurlivet måste också vara betydande. Emellertid är den zoologiska delen ännu mindre utforskad än den botaniska, varför det här må tilllåtas att framföras att lilla bärnstenssnäckan Succinea pfeifferi här har en riklig förekomst. En skada på dessa kalktufförekomster skulle vara katastrofal för framtiden. Orkidélokalens extrema karaktär gör den oerhört värdefull.

Störningskänslighet: Delvis är de vattenrika stråken beroende av att skogsmarken ovanför förblir odränerad. Naturvärdenas bevarande förutsätter en orörd strandskog och ingen tillkommande bebyggelse.

Källor: KI, KäI, BH

10:B2:klass I och II, En mängd små myrar och vätar i skogsmarken mellan Lummelunda och Stenkyrka, LUMMELUNDA/STENKYRKA

Botanisk beskrivning: Den dåligt växande tallskogen på i allmänhet ganska tunna jordlager över kalkberggrunden mellan Lummelunda och Stenkyrka är uppsplittrad av en mängd små ytor av sank mark. Dels är det källmyrar, dels agmyrar, dels vätar. Det mesta torkar upp under torra somrar utom ganska stora områden av källmyrar. Dessa har en mycket märklig växtlighet, vari axag dominerar över stora ytor. Myggnycklar förekommer här mycket sparsamt tillsammans med storsileshår, fjälltätört och kärrlilja. Här finns en mycket rik förekomst av den sällsynta brunögontrösten som endast växer på Gotland i hela Sverige, om man bortser från fjällen, där närbesläktade former finns. En annan växt som bör framhållas är luktsporre, en

fridlyst orkidé, som eljest bara finns på några få lokaler på svenska fastlandet. Salepsrot, kärrknipprot (även gulblommig form), sumpnycklar, ängsnycklar, vaxnycklar, blodnycklar och flera andra orkidéer växer i eller invid dessa källmyrar och detta i naturlig miljö, som inte påverkas av betning och annat tramp. Till exempel består en av källmyrarna av stora axagbestånd med insprängda blekeytor som längre ner övergår i agbestånd samt omges av 5 - 10 m bred kalkfuktäng, vilken bildar övergång mot tallheden. Förutom de redan uppräknade källmyrsväxerna kan nämnas gräsull, majviva, smalfräken, myrtåg, ryltåg och näbbstarr. Piggrör, svinrot och brunört är ängsväxter som vågar sig ut i de måttligt blöta kalkfuktängstuvorna. Mossfloran är typisk med kalkkammossa, kärrguldspärrmossa, grov källklomossa, kärrnickmossa och vanlig fickmossa. På ett urbergsblock i en av myrarna finns den ena av två gotländska fyndplatser för den kalkskyende ormbunken gaffelbräken; en god illustration till ormbunkssporernas förmåga till långspridning.

Motivering för klass I och II: Ett av de allra märkligaste och variationsrikaste av gotländska myområden med mycket rik växtsammansättning och så gott som ostörd hydrologi.

Störningskänslighet: Tyvärr förkommer en del illa planerade diken i detta märkliga område. Den hydrologiska situationen i området bör bevaras för all framtid, vilket underlättas av att marken inte är lämlig för skogsodling - det har visat sig, att man får mycket dåliga resultat av plantering på trakthyggen i trakten (vilket inte kan skyllas på vildkaninen). Det bör vara desto angelägnare, att vattenläget konserveras i området, som man kan befara, att skogen kommer att växa ännu sämre, om man sänker grundvattenståndet. Man kan också anta, att de källsprång, som finns i kustklinten, åtminstone till en del är beroende av vattentillförseln från dess skogsmyrar, som i ytan är avloppslösa och avbördar överflödsvatten under högvattenperioder till underjordiska avlopp.

Källor: KI, KäI, Sturevik & Högström 1984, CT

10:B3:klass II, Kyrkänget vid Lummelunda kyrka, LUMMELUNDA

Botanisk beskrivning: Kyrkänget är ett hävdat flackt änge med ask som dominerande trädslag. Askarna är genomgående klappade. De relativt få glest stående ekar som växer här höjer sig markant över de låga askarna. I ängets norra del finns en del grövre ekar. Här förekommer även inslag av alm. I västra delen, öster om kyrkan, nära kyrkogårdsmuren, växer några små lönnar. Enstaka lönnar förekommer även på andra ställen i änget. Askarna växer till övervägande del i smågrupper om 3 - 4 träd med glesa hasselstrumpor vid basen.

Hassel förekommer även som fristående buketter. Förutom hassel märks bland buskarna även hagtorn, nypon, unglönn och inslag av rönn. På sina ställen påträffas vildapel, särskilt i de tätare dungarna längs östra gränsen. Dessa dungar består i övrigt av hassel och ungask.

Den västra kilen, alldeles norr om kyrkan, är en helt öppen yta.

Längs gränsen mot åkern i sydost löper en lövvast som är flera rader bred och på så sätt ger ett tätare intryck. Lövvasten byggs upp av främst ask och hassel, men även björk, ungek, rönn, apel och unglönn ingår.

Fältskiktet är tämligen frodigt och bitvis högvuxet med riklig förekomst av bl a hundkex, hundäxing, ängshavre, ängsgröe, midsommarblomster, rödklöver och ställvis S:t Pers nycklar. I nordvästra delen växer mycket ramslök i dungarna. I övrigt kan nämnas nattviol, sårläka och kråkvicker. Enstaka exemplar av vit skogslilja påträffas också. Storgläntan i centrala, norra delen har torrängsprägel med solvända, brudbröd, tjärblomster och svartkämpar. I änget finns också en kortaxig form av krylhavre.

Öster och nordost om det hävdade änget ligger c:a 5 ha igenväxta lövmarker med bitvis täta hasselbestånd, ask och ek som domineranade inslag. Området innehåller en del gamla ekar och är bitvis försumpat. Inslaget av tall ökar mot nordost för att efterhand bli dominerande i trädskiktet.

Motivering för klass II: Ängets naturvärden är givna i det ängesfattiga, hedgotländska landskapet. Kyrkänget återger ovanligt väl bilden av gotlandsängets tre nivåer med ek, genom klappning nedhållen ask och slutligen hassels nivå. Förekomsten av lönn är värdefull, ett trädslag som tillhör de mera sparsamt förekommande på ön.

Störningskänslighet: Ingen förändring av pågående markanvändning, utan fortsatt årlig traditionell ängeshävd måste bestå.

Källor: ÄI

10:B4:klass II, Strandremsa vid Lummelundaåns utlopp, LUMMELUNDA

Botanisk beskrivning: Stranden är dels blockrik eller stenig, dels är den sandig. Ovanför den kala delen av remsan växer i södra partiet en lägivande ridå av tallskog blandad med en- eller lövbuskar. Delvis är den snårig och tuvig, då den är obetad, delvis - längre norrut - fårbetad, tydligen kraftigare under senare år. Gamla oxlar och finnoxlar står kvar sedan den tid då betet var mer inskränkt.

På stranden finns åtskilliga intressanta växter, främst luddvedel. Arten har ett 10-tal gotländska fyndplatser, och är måhända oavsiktligt inkommen med sjöfarten. Luddvedeln är en kontinental stäppväxt, vars övriga nordiska förekomster fåtaligt finns i Östergötland, där arten möjligen är att betrakta såsom en värmetidsrelikt.

Längst i norr består strandskogsbrynet av tallskog med förvridna havs- och betspåverkade gamla träd ytterst. I övrigt är området ganska fattigt. Den karaktäristiska havsvindspåverkade strandskogsprofilen med successivt tilltagande skogshöjd från stranden inåt utgör ett synnerligen skyddsvärt parti.

I området ingår även en mindre agmyr samt gravfält åt havssidan från denna, vilka tillsammans utgör en utomordentligt vacker enhet.

Största delen av objektets lövområde utgörs av en lummig park som innehåller många olika lövträd varav ett flertal är gamla och högväxta. På många trädstammar växer murgröna. Området har en tilltalande, ej alltför parklik karaktär. Genom områdets norra del rinner en å från Lummelundagrottorna mot nordväst ut i havet. Bitvis rinner ån fram i flera fåror. I ån, som innehåller ett antal byggda fördämningar, finns laxöring vilken också går upp för att leka här. I anslutning till ån växer en bitvis lummig lövvegetation bestående av både buskar och träd, bl a mycket kraftiga och högväxta klibbalar.

Lövvegetationen i området som helhet är mycket varierande. Gamla och högväxta askar dominerar tillsammans med ek samt hassel som ofta växer i form av mycket kraftiga buketter. Lövvegetationen i övrigt utgörs av skogslönn, lundalm, skoglind, klibbal, hästkastanj, oxel, asp, pil, poppel, silverpoppel, rönnoxel, apel, lite björk samt inslag av valnöt och lärkträd. Dessutom förekommer rönn, hägg, sälg, skogskornell, nypon, olvon, hagtorn och någon tuja. Hagtornsbuskarna är ibland kraftiga och trädformade. I parken växer dessutom en del enbuskar och en och annan idegran. I områdets nordvästra del, närmare havet, förekommer en del tall.

Under vårmånaderna växer enorma mängder ramslök i parken. Ramslöken bildar då en vit heltäckande matta och sprider sin lökdoft till omgivningen. Främst i nordvästra delen av området finns bitvis mycket blåsippor och vitsippor.

Delar av området söder om ån fagas och slås årligen och här omväxlar lövvegetationen med olikstora öppna gläntor.

Motivering för klass II: Variationsrikt strandparti med tallskog och lövinslag. Luddvedeln är givetvis mycket skyddsvärd, och Lummelundaparken kan trots den kulturprodukt den är inte frånkännas betydande botaniska värden.

Störningskänslighet: Luddvedelns förekomst inom objektet är på en del punkter hotad av tilltagande badliv.

Källor: KI, ÄI

10:B5:klass III, Klintbrant vid Lummelunds bruk, LUMMELUNDA

Botanisk beskrivning: Denna brant är ett väsentligt landskapsparti som utgör miljö till den välbesökta grottan. Åns naturliga mynning ur berget är en grottöppning, vackert kringramad av lönn, hassel och blåbär. Bland strödda klippblock växer här liksom på Gotland i övrigt rikt med blåsippor i olika blå och röda nyanser. En överväldigande murgröna klär in det södra klintfästet. Klintsträckningen fortsätter norrut, ovan tallskogsklädd, på nersidan med gles växtlighet av ask, enstaka tallar, enbuskar, måbär och slånsnår. Ytterligare en bäck löper ner från klinten och fortsätter ner till en stor, mjukt inpassad damm. De öppna markerna mellan strandrem-

san och branterna bildar två terrasser, åtskilda av en trädridå. Som en förlängning av själva Lummelundaparken fortsätter ett parti med högvuxna askar och klibbalar öster om dammen. Här liksom längs bäcken är ramslöken förhärskande, längre upp avlöst av svalört och hundkex. Klintsträckningens rasbranter har en typisk växtlighet av lundskaftning, blåsippa, nejlikrot, murgrönsveronika, blodnäva, hundkex etc. Den starka kulturinfluensen i hela området exemplifieras av växter såsom pimpinell, skelört och bosyska. I objektets södra del växer den fridlysta stora skogsliljan.

Motivering för klass III: Även om inga konkreta, stora botaniska värden, förutom den stora skogsliljan, kan framhävas, innefattar objektet flera olika naturtyper av stort allmänbiologiskt värde.

Störningskänslighet: Ytterligare kulturpåverkan i form av bebyggelse och anläggningar norr om de befintliga är naturligtvis inte önskvärd. Att hålla de öppna markerna i nuvarande tillstånd är en angelägen uppgift.

Källor: KI

10:B6:klass I, Ellstädaränget nordost Lugnet, LUMMELUNDA

Botanisk beskrivning: Denna lövskog omfattar c:a 15 ha och utgör ett av öns mest igenvuxna lövbestånd. Ek och ask är dominerande trädslag, ekarna är av medelstorlek men enstaka jättar med breda kronor finns. Asken dominerar som sly, tillsammans med hassel. Björk föekommer även, den är ovanligt talrik i vuxna dimensioner. I skogen finns flera lövkärr med asp som talrikaste träd. Det är synnerligen snårigt på många håll men ej oframkomligt, och de många kärrytorna ger ett intryck av urskog. Märkligt är, att i dessa finns åtskilliga tuvor av björnmossa. Andra indikatorer på ett ph-surt underlag, ovanliga i lövskogen, är lingon, vissa ormbunkar och pyrola-arter, se nedan. Överhuvudtaget är mossrikedomen stor, detta gäller inte enbart de vanliga stjärnmossorna och kransmossan. Hagtorn förekommer tämligen rikligt, i mindre utsträckning också enbuskar, apel, olvon och oxel. Graden av slutenhet är genomgående mycket hög, och inga rester av gamla braidräum kan urskiljas; endast ett par igenvuxna körstigar minner om det forna ängesbruket.

Fältskiktet är frodigt och fläckvis utbrett där solljuset medger. Skogsnäva är ofta dominerande och älgört, ormbär, skogsknipprot och svinrot antyder det friska underlaget. Till vårfloran hör blåsippa, vitsippa, svalört, liljekonvalj och ramslök. Bland gräsen ingår lundgröe, tuvtåtel, hundäxing, bergsslok och lundelm. Även den sällsynta hässlebrodden växer här. Vid ett husgrundsområde i väster finns intressanta kärlkryptogamer såsom granbräken, majbräken, kärrbräken och ängsfräken. Där växer även de sällsynta skogsnarv och glatt daggkåpa samt vitpyrola, klotpyrola, klockpyrola och skogsnycklar. På de gamla ekarna har ett par synnerligen intressanta fynd gjorts. Det är dels en helt ny svamp för nordeuropa, Gloeocystidiellum incidiosum, dels en ny ticka för Gotland, Perenneporia medulla-panis.

Mot nordväst övergår karaktären i frodig blanskog med tilltagande barrinslag och mycket ung björk.

Motivering för klass I: Genom sin storlek, höga grad av igenväxning och som lokal för sällsynta svampar och för i denna biotop ovanliga växter är Ellstädaränget av mycket stort botaniskt intresse. Inget lövområde på Gotland torde kunna förmedla samma upplevelse av lövurskog.

Störningskänslighet: Med hänsyn till ovanstående är det synnerligen önskvärt, att Ellstädaränget i så liten grad som möjligt utsätts för påverkan i form av röjning, betning, avverkning eller överföring till barrskog. Tyvärr finns redan ett par mindre granplanteringar i nordligaste delen. Objektet utgör ett av de absolut angelägnaste naturvårdsobjekten bland gotländska lövmarker. Här finns goda förutsättningar att återskapa en urskogsbetonad gotländsk lövskog.

Källor: JP, SS

11:B1:klass II, Landträsk, MARTEBO/LUMMELUNDA

Botanisk beskrivning: Utdikningen av den väldiga Martebomyr har skett i etapper med början i mitten av 1800-talet. Innan detta dikningsföretag påbörjades, utgjorde Landträsk en sjö i detta Gotlands största myrkomplex. Numera består det av en mycket sällsam "dvärgtall-vass-svann". Den rödaktiga jorden är på stora ytor bar, men en intressant kolonisation pågår. Mellan de låga tallarna och de glesa bladvasstråna håller mossor, lavar, mjölon och gräs på att kolonisera. På flera ställen syns spår efter uppfrysning. I objektets södra kant har en stor bevattningsdamm anlagts, där sålunda vattenvegetation kunnat återuppstå.

Motivering för klass II: Detta forna sjöbottensamhälle är vetenskapligt mycket intressant. Goda möjligheter ges här till ekologiska studer och växtsuccessionsstudier, även vad gäller invandringen i bevattningsdammen.

Störningskänslighet: Detta föränderliga ekosystem måste få utvecklas ostört. Inga intrång bör göras i form av dikning, skogsodling eller bete. Det sista alternativet kan det för övrigt inte finnas något fog för eftersom marken till stora delar är obeväxt.

Källor: Lundqvist 1940, Sernander 1941, Sylwan 1895

11:B2:klass II, Björkeskogs änge, MARTEBO

Botanisk beskrivning: Hasselrikt, hävdat änge med svagt kuperad mark. Några svackor är vattenfyllda vätar. I nordöstra delen finns några storgläntor, men i övrigt är gläntorna små. Ett stort parti i ängets centrala del är så pass tätt bevuxet av hasselbuskar mellan träden, dock utan att vara igenvuxet, att gläntor så gott som saknas där. I västra delen löper två lövvastar parallellt tvärs igenom änget. Änget är bevuxet med ask, ek, björk, hassel, vildapel och tall, varav de båda sistnämnda i enstaka exemplar. Ask och björk växer oftast i större eller mindre grupper tillsammans med hassel. Den senare förekommer också i fristående, kraftiga buketter och som strumpa på de vanligtvis ensamstående ekarna. Flera ståtliga exemplar av ek förekommer. I nordöstra delen växer en vacker tall. I änget förekommer även enstaka ungträd av idegran. I sydvästra delen finns ett flertal vildaplar i ett trädgårdsliknande parti.

Motivering för klass II: Änget är tilltalande och har en ganska typisk ängeskaraktär och artsammansättning.

Störningskänslighet: Ingen förändring av pågående markanvänding, utan fortsatt årlig traditionell ängeshävd måste bestå.

Källor: ÄI

11:B3:klass III, Bingeträsk, MARTEBO/TINGSTÄDE

Botanisk beskrivning: Bingeträsk ingick som centralparti inom den ena av de två huvudregioner av träsk, norar och punsar som fanns i den orörda Martebomyr. Den andra regionen låg längre västerut och har benämnts Lummelunda fornträskregion. I nutiden finns inte mycket som påminner om ett träsk, åtminstone inte under sommarhalvåret. En alltmer effektiv dränering har successivt drivit bort myrvegetationen, vilken ännu i slutet på 1930-talet var kraftig.

De centrala delarna av myren består numera av en mycket heterogen vegetation. Ag påträffas endast i små och spridda bestånd. Knappag förekommer inom ett tämligen stort område i väster. I en mosaik blandas olika starrarter och t o m blåtåtel är beståndsbildande ute på myrvidden, främst i de östra delarna. Över hela myrytan finns en gles bladvass-vegetation, och uppslag av sälg påträffas inom de östra delarna.

Ett högintressant gungflyområde är utbildat och lever vidare vid kanten av det grunda träskvattnet. Där växer en rad kärrväxter som är utomordentligt sällsynta på Gotland, däribland flera arter av starr.

Någon egentlig laggvegetation är svår att urskilja. Den klapperstrand som förekommer längs den västra kanten bör omnämnas. Den är bevuxen med purpurknipprot. På östsidan möter huvuddelen av Martebomyrs icke uppodlade partier. Vegetationen består av en tät och snårig sumpskog av främst björk och sälg med höga gräs i fältskiktet.

Motivering för klass III: Den företagna klassningen tar endast hänsyn till den kvarvarande vegetationen. Möjligen skulle skyddskravet kunna skärpas i syfte att bevara en av de få ännu obrukade delarna av Martebomyr åt den geologiska och vegetationshistoriska forskningen, eftersom en av fornmyrens stora träskregioner förekom just i detta område. Det är dock osannolikt att några realistiska krav kan ställas på området med inskränkningar i dräneringen.

Störningskänslighet: Se sid 5-8.

Källor: Lundqvist 1940, Sernander 1941, Sylwan 1895

11:B4:klass III, Ekskog nordväst Stormyren i Martebomyr, MARTEBO

Botanisk beskrivning: Objektet utgörs troligen av gammal slåttermark, numera bevuxen med rakstammig, ej särskilt gammal ekskog. Dessutom är området rikt på idegran och i mindre grad hassel. Även björk och asp förekommer i någon mån. Ett stängsel skär genom området och delar detta i en betad och obetad del, där den betade östra delen i mindre grad är igenvuxen med sly. I nordväst däremot dominerar ungbjörk, asp m m.

Motivering för klass II: Området utgör en kulturlandskapsrest värd att bevara, ett exempel på lövbärande mark av vilka det bör ha funnits flera runt den forna, outdikade Marebomyr. Uppdelningen i betad och obetad del förstärker objektets variation och ekologiska värde.

Störningskänslighet: Det är önskvärt att betesdriften fortgår och att marken får fortsätta att vara lövbärande.

12:B1:klass III, Källmyr N Tingstäde, TINGSTÄDE

Botanisk beskrivning: Denna lilla myr äger i sin övre del opåverkade källdrag men är i sina lägre partier korsad av ett par diken. Myren domineras av blåtåtel och älväxing med inslag av glesa slankstarr och vass-stänglar. Martallar, enbuskar och någon gran beklä-der myrvidden. Källdragen, vilka är flera, är rika på storsileshår, ryltåg och axag. Knappag, kärrlilja och majviva är andra inslag, liksom blodrot och slåtterblomma. Orkidéerna representeras av brudsporre och kärrknipprot.

Det tvärgående diket i väst-östlig riktning innehåller arter av trivialare slag som älgört, bunkestarr, vattenmynta och en stor rikedom av bäckveronika.

Motivering för klass III: Myren äger trots påverkan av diken en intressant blandning av källmyrsdrag och trivialare myrkaraktär, och bör därför äga intresse som lokalt studieobjekt.

Störningskänslighet: Se sid. 5-8.

12:B2:klass II, Källmyr c:a 500 m nordost Vidhuggshagen, TINGSTÄDE

Botanisk beskrivning: Denna myr äger en intressant markprofil eftersom den ligger på sand och visar drag av podsolering. Myren är en källmyr och ligger i en svag nordsluttning. Källdrag rinner fram på flera ställen, och bland de typiska arterna märks blåtåtel, älväxing, storsileshår, majviva, blodrot, brudsporre och stora mängder av axag. I myren ligger ljungbeklädda små holmar med enstaka björkar och vitmosstuvor, Spagnum nemorum. Där finns också en mindre förekomst av tranbär. Pors växer glest över hela myrytan. Myren är sedan gammalt känd som lokal för brunögontröst. I myren går ett gammalt dike i väst-östlig riktning, men myrens övre södra del förefaller vara opåverkad. Den omgivande skogen, såväl gran som tall, är ovanligt reslig och vacker.

Motivering för klass II: Myren utgör ett exempel på en källmyr med ovanlig och intressant markprofil. Förekomsten av brunögontröst, tranbär och vitmossor är de värdefullaste inslagen.

Störningskänslighet: Myren bör skyddas för ytterligare ingrepp i form av dikning. I den omgivande skogen bör vid eventuell avverkning en skyddskappa lämnas runt myren.

Källor: SH

12:B3:klass I, Millumträsk, TINGSTÄDE

Botanisk beskrivning: Millumträsk utgör en relativt opåverkad del av den utdikade Elingshems myr. Objektet består av själva Millumträsk med omgivande skog. Här har nyligen påträffats en lång rad för Gotland eller för hela landet mycket sällsynta växter. Träskytan är sommartid helt uttorkad och består i sin centrala del av bleke. Denna jämte den omgivande, icke trädbevuxna marken sluttar svagt mot västsydväst. På blekeytan förmår endast få växter att leva, här främst ärtstarr, grönstarr och tagelsäv. Utanför blekeytan finns en mer eller mindre sluten vegetation av källmyrkaraktär med axag, majviva, storsileshår och obest. tätört. Särskilt anmärkningsvärt är fyndet av myggnycklar till ett antal av c:a 8.300 exemplar, vilket gör lokalen till den tveklöst rikaste av de 14 växtplatser som ännu är kända på Gotland. I övriga landet finns myggnycklar främst i Skåne, Uppland och på Öland och hotas på många håll. Utav mindre källmyrbundna arter i denna miljö må nämnas blåtåtel, gles, kortvuxen vass, slåtterblomma och knappag. I de små rännilar som uppstår under vinterhalvårets rikare vattenföring växer brunögontröst, en för Gotland unik form som är känd från ett fyrtiotal av öns källmyrar.

Den trädlösa myrvidden omges på alla sidor av skog, ofta som en "tall-vass-savann". I norr och nordost domineras skogen av tall, medan det i söder och väster finns rikare inslag av björk, sälg och brakved. Märkligt är att skogen öster och sydost om den kalkrika källmyren hyser flera kalkskyende och på Gotland mycket sällsynta växter. I två större bestånd växer här odon, som troligen endast finns på detta ställe på ön. Spridd i skogen och på myrkanten finns ullsäv som har några få andra gotländska lokaler. Vidare finns ett litet bestånd av lopplummer som har rikare bestånd omedelbart nordväst och öster om objektet. Arten har omkring fyra tidigare kända förekomster på Gotland. Slutligen finns i anslutning till odon-förekomsten rikligt i objektets nordöstra del också kråkbär som också är sällsynta på ön.

Motivering för klass I: Förekomsten av en våtmark och omgivande skog med så många för Gotland eller landet sällsynta växter gör att objektet tveklöst måste anses vara av riksintresse. Myggnyckelförekomsten är den rikaste i landet och av internationellt intresse.

Störningskänslighet: Även om objektet har förvärvats av staten genom naturvårdsfonden, kan dikningsingrepp i angränsande marker komma att påverka Millumträsk.

Källor: Högström & Fåhraeus 1983, Lundqvist 1933, Pettersson 1982, Sylwan 1892, Högström 1984, Sturevik & Högström 1984.

13:B1:klass I, Forsviden, OTHEM/LÄRBRO

Botanisk beskrivning: Forsvidenområdet är mycket komplext till sin natur. Underlaget består av lagrad kalksten i söder och moränmärgel i norr. På kalkstenen dominerar runda vätar samt gles hällmarkstallskog och ren hällmark. Forsvidens hällområde är mer än tre km långt och c:a två km brett. Det underlagras av lagrad kalksten som i ytan har vittrat till en tunn vittringsjord med en typisk och speciell flora. Många kala hällytor med endast lavar och mossar finns också. Längst i väster, skiljt från det stora hällområdet av barrskog på moränmärgel, ligger en mindre hällmark som i sin norra del genomlöpes av den om sommaren uttorkade bäcken mellan St Pussmyr och Kvarnmyr. Denna hällmark utgöres av en mosaik av kala hällytor och partier med ett tunt lager vittringsjord. Enstaka dungar av tall och en avbryter de kala ytorna. Mellan detta område och det stora hällmarksområdet i öster går Ancylusgränsvallen i nord-sydlig riktning och på bägge sidor om denna uppträder örtrik, frisk barrskog med starkt inslag av gran. Ancylusgränsvallen böjer av vid en punkt c:a 500 m västnordväst Kvarnmyr och går i östlig riktning genom det stora hällområdet. Den kan lätt observeras då den som en c:a två m hög skogsklädd vall går genom det mycket plana och nästan trädlösa landskapet.

Trädskiktet på hällen inskränker sig till enstaka tallar, somliga döda och förtorkade. I övrigt dominerar enbuskarna och de många typiska hällmarksväxterna av vilka de vanligaste är mjölon, blodnäva, tulkört, olvon, gräslök, fältmalört, bergskrabba, brudbröd, solvända, backtimjan, getrams och vit fetknopp samt i delvis beskogade områden fältsippa. Bland lavarna är ofta islandslav helt dominerande men en mängd arter finns.

Hela området karaktäriseras av stora öppna ytor som avbryts av mindre dungar av tall.

I Forsvidens norra del vidtar ett område med en natur som är helt olik den stäpp som karaktäriserar det stora hällmarksområdet. Det är Smabrunnor-Hojmyrområdet. Den lagrade kalkstenen övergår i moränmärgel och i den brant som markerar detta framspringer flera rika källor. Den rikaste ligger c:a 800 m västsydväst om Hojmyrs sydspets vid en stig som löper just på gränsen mellan hällmarken och den fuktiga, lövträdsblandade barrskogen. Källorna ger upphov till rännilar som längre ner förenar sig med andra bäckfåror vilka slutligen mynnar i Hojmyr.

Skogen har ett starkt inslag av gran och lövsly och är mycket örtrik. Flera mindre myrar uppträder i skogen utefter bäckflödena. Deras källmyrkaraktär manifesteras bl a av rik förekomst av fjälltätört, kärrlilja, majviva och axag, samt sumpnycklar, ängsnycklar och blodnycklar. Bäckfårorna är delvis uträtade men det är den enda kulturpåverkan som kan observeras. Vattenflödet är rikt även under mycket torra perioder vilket visar att källorna är av god kvalitet.

Hojmyr är mottagare av källvattnet. Den är till största delen bevuxen med ag men i södra delen samt som en lagg runt myren dominerar gräsrika källmyrytor.

Den stora väten c:a 1 km västnordväst Hojmyr är också opåverkad förutom att den varit betad. Den är gräsrik och fuktig. Brunögontröst och blodtopp är relativt allmänna.

Beträffande Ronkelsmyr, Kvarnmyr och St Pussmyr, se separata beskrivningar.

Botanisk beskrivning av Ronkelsmyr: Myren tar emot vatten från de ovanför liggande myrarna Kvarmyr och St Pussmyr. Utlopp finns i sydväst i form av dike, som leder vattnet till Elinghemsmyr. Längs västsidan är ett vattenrikt randträsk utbildat, egentligen uppdelat i tre avskilda klarvattenytor med kransalgbottnar. Myrvidden domineras av ag med tämligen rikligt inslag av högstarr. Vegetationen inom kantpartierna avviker från flertalet av myrarna. En successiv tillbakagång av agen och i stället en bred zon av knappag ända ut till kantskogen utmärker dessa delar. Särskilt välutvecklad är knappagen utanför randträsket på västsidan, där den når en bredd av upp till 50 m. Lågstarrlagg saknas nästan helt. Den södra viken ner mot Kvarnmyr domineras av knappag.

Botanisk beskrivning av Kvarnmyr: Myren tar emot vatten från St Pussmyr och avvattnas till Ronkelsmyr. Ett visst tillflöde av sippervatten synes förekomma. Myrviddens vegetation består av en tät ag med något inslag av högstarrarter. Mot myrlaggen förekommer en smal bård av renare högstarr, längs vissa partier även knappag. Två olika laggtyper kan urskiljas. På öst-sydsidan förekommer en öppen och bred lagg. Vegetationen består här av ett axagsamhälle. I laggens begränsning mot kantskogen finns en smal bård av pors och älväxing. Västra och norra sidan saknar nästan helt lagg. Myrvidden går ända ut till strandskogen, vilken är av den fuktiga typen med brakved, sälg, älgört och åkerfräken.

Botanisk beskrivning av St Pussmyr: St Pussmyr är den övre myren i det lilla myrsystemet som i övrigt innehåller Ronkelsmyr samt Kvarnmyr och som mynnar i kanalerna vid Elingshemsmyr. Järnvägen har gått rakt igenom myren varvid en viss dränering uppkommit genom diken på ömse sidor om järnvägsbanken. Dikena är ganska djupa, och större, ofta vattenfyllda hål förekommer utefter dessa. Myrvidden består huvudsakligen av ag. Tallar (ofta döda) finns i enstaka exemplar eller i mindre dungar i kanterna och en bit ut i myren. Laggen är på östsidan utbildad som ett axag-samhälle med riklig förekomst av orkidéer. Mellan myrvidden och laggen sträcker sig en bård av knappag. Mot väster försvinner laggen och även knappagbältet, för att på västsidan helt saknas. Där går myrvidden ända ut till kantskogen.

Motivering för klass I: Alla de i beskrivningen omtalade komponenterna i objektet har ett mycket stort vetenskapligt värde. Här finns mycket av Gotlands speciella botaniska miljöer belägna inom ett begränsat område. Forsviden är också av högsta värde för att öns framtida befolkning skall kunna få uppleva en omväxlande gotländsk natur. Formrikedomen och variationen i detta stycke natur

gör det oskiljbart från det stora området i söder, som består av File hajdar, Hejnum hällar och Kallgate. Tillsammans utgör dessa delar ett område med för gotländska förhållanden mycket ovanlig, och för hela landet unik, natur. De bildar öns största sammanhängande ödemarksområde, som inte bör tillåtas spolieras genom exploaterande ingrepp.

Störningskänslighet: De mycket speciella ekologiska förhållanden som råder på hällmarkerna och i myrarna är känsliga och lätta att rubba genom ingrepp som dikning, ovarsam körning, onödiga kalhuggningar, bebeyggelse etc.

Källor: KäI, SI, Andersson 1974, Lundqvist 1933

13:B2:klass I, Filehajdar, OTHEM

Botanisk beskrivning: Den största delen av detta märkliga område underlagras av lagrad kalksten varför hällmark och tallskog är de dominerande naturtyperna. I ytterområdena mot Tingstäde träsk i väster, Hejnum hällar och Hajnum kallgate i söder och vägen Tingstäde - Othem i norr samt nedom Ancylusgränsvallen som löper diagonalt i öster dominerar dock moränmärgel, vilket gör att örtrik tallskog eller barrblandskog dominerar. Särskilt i sydväst mot Tingstäde träsk och Killingmyr förekommer barrskogar med gran av frisk ört-ristyp.

Flera stora vätar finns inom området av vilka Högstensvät och den vät som ligger c:a 1 km norr om Stajnbrutsmyr är de största och mest typiska. Det stora vät-hällmarksområdet söder om vägen Ytinge - gamla stenbrottet hör till de absolut märkligaste naturtyper Gotland kan uppvisa. Området består av omväxlande vätar och hällmarksytor med enstaka tall- och endungar på ett underlag av bleke över vittrad häll. Välutbildade uppfrysningsfenomen finns här att beskåda och floran antar en delvis unik karaktär.

De för Gotland så karaktäristiska agmyrarna har på Filehajdar tre representanter, nämligen Lillmyr, Stajnbrutsmyr och myren västnordväst om denna. Även i Högstensvät förekommer myrpartier med ag.

Hällmarkerna och de glesa kalkhälltallskogarna upptar den största arealen av objektet. Hällmarkerna är delvis kala men oftast bevuxna med enbuskar och ett stort antal örter samt lavar som helt dominerar markskiktet. I den glesa kalkhälltallskogen kan inslaget av oxbär, slån, rönn och oxel ibland vara starkt. Detta är säkert en följd av upphörd betesgång. De dominerande örterna på dessa torra eller skarpa biotoper är blodnäva, färgmåra, getrams, backtimjan och fältsippa. Bland risen är mjölon helt dominerande och i markskiktet förekommer islandslav ofta i stora mattor.

Filehajdar är en vidsträckt utmark som bär kraftiga spår av långvarig kulturpåverkan. Under lång tid har här brutits kalksten för husbyggnadsbehov och för kalkbränning. Man har då brutit loss det översta, hårda kalkstenslagret, och brytningen har påverkat stora delar av de östra hällmarkerna. Där finns också vida ytor täckta av skräpsten. Den viktigaste kulturpåverkan har orsakats av betesgången. Under 1800-talet var Filehajdar som värst nerslitet av ett hårt betestryck, framvuxet av folkökningen. Med betets upphörande sker nu ganska snabba förändringar i Filehajdars flora.

Hällmarkerna, skogarna, vätarna och myrarna har växtlighet med både såväl typiska som ovanliga inslag. Idegranen är nyinvandrad och spridd på många håll inom objektet. Granen bildar i hällmarksmiljön kloner genom att låga grenar slår rot. Tallen är ovanligt formrik.

För många lövträdsarter gäller att de är nyinvandrade eller under spridning sedan betet upphört. Anmärkningsvärt är de enstaka fynden av klippoxel, ett eljest kustbundet småträd. Fjällgröe, bergsskrabba, gotlandsnarv och den gotländska formen av alvarklofibbla är hällmarksväxter med inskränkt nordisk utbredning vilka har rika förekomster här liksom på vissa andra gotländska hällmarker. Efter betesfreden är grenig sandlilja på stark frammarsch och salepsrot etablerar sig i dessa gamla utmarker.

Filehajdar utgör det centrala utbredningsområdet för nipsippa som är fridlyst i landet. Denna art är mycket vanlig i ett stort område runt det gamla stenbrottet men finns spridd över hela det av hårda kalkstenar underlagrade området. Eftersom även fältsippa är mycket vanlig överallt uppträder ibland hybrider mellan de båda arterna. Denna hybrid kan endast uppkomma på Gotland eftersom fältsippa inte finns i Ångermanland där nipsippan sparsamt har sin enda övriga nordiska förekomst. En stor lokal för tovsippa, vilken i landet endast växer på Öland och Gotland, finns i östra delen vid vägen till stenbrottet. På Filehajdar växer också den fridlysta och i landet endast på Gotland förekommande orkidén alpnycklar.

I hällmarksfloran ingår också många växter som ursprungligen inkommit som åkerogräs men utvecklar småvuxna hällmarksformer. Småtörel, dvärgarun, mjukdån, rödmire och småsporre kan här framhävas.

I vätarna har den för Öland och Gotland unika bågsvingel identifierats. Blodtoppen växer rikligt i sin vätekotyp, som i Sverige är inskränkt till några östgotländska socknar. Luktsporren har i blekevätar och källmyrar stora bestånd. Klöverärt och fjälltätört hör också till den källmyrspräglade floran, även om klöverärten på andra håll växer på friska havsstrandängar.

På nordöstra Filehajdar finns några av de rikaste av de femtontal fyndplatser svärdkrisslan har på Gotland, vilka tillika är de enda i Norden. Kryptogamfloran innehåller de vanliga skogsmossorna och hällytornas markbusklavar. Sällsyntheter är kalkspåmossa och jordstrålmossa. Den trädlevande lavfloran är mycket fattig och sparsam, beroende på långvariga svavelutsläpp från kraftverket i Slite halvannan mil åt öster.

Motivering för klass I: Genom sin komplexa karaktär utgör Filehajdar ett av Gotlands intressantaste naturområden. Rikedomen på olika miljöer med ett brett artinnehåll i kombination med objektets utförliga dokumentation gör det särskilt lämpat för fortsatta studier över de förändringar som floran genomgår. Rikedomen på sällsynta växter är givetvis en viktig faktor i den totala bedömningen av naturvårdsvärdet.

Störningskänslighet: Även om den kända historiska kulturpåverkan är omfattande, så ter sig nutidens påbörjade jättelika kalkbrott

såsom naturförintelse över de ytor det drabbar. Objektet är stort nog att även fortsättningsvis kunna hysa sina floristiska specialiteter och miljöer, men intrycket av relativ orördhet i de stora strukturerna är en förlorad naturkvalitet. Kalkbrytningen bör likväl inte tillåtas att ytterligare ta bitar av objektet i anspråk, och framför allt bör ingrepp i hydrologin bannlysas. Dyhagen i öster var förr öns största källkupol. Den är nu helt förstörd genom att den exploaterats som vattentäkt. De försurande svavelutsläppen från Slite bör bringas att upphöra. Ett måttligt bete över delar av objektet skulle vara av stort intresse för fortsatt botanisk forskning.

Källor: Andersson 1974, Johansson 1912, Munthe 1913, Pettersson 1958, Pettersson 1981

13:B3:klass II, Korsänget, OTHEM

Botanisk beskrivning: Den smala nordöstra delen är en flack, svagt sluttande (från öster mot väster) helt öppen ängsyta. Den kantas av en vast med asp, ask, ek, björk, vildapel och hassel mot åkern i norr och av en dubbel bård av asp, ask (flera med hasselstrumpa), hassel och enbuskar mot åkern i söder. Uppe vid vägen, i nordost, står några mäktiga askar. Västra och nordvästra delarna av ovannämnda objekt har karaktäristisk ängesprägel med små grupper av asp, ask, björk och hassel samt några tallar. Några aspar är gamla och storvuxna och innehåller bohål. Även om en del lövträd växer ensamma har de i allmänhet hasselstrumpa.

Centrala delen av området är en öppen, flack björkdominerad ängesmark. Björkarna står samlade i små grupper om 3 - 5 i varje grupp med glesa hasselstrumpor. I övergången mellan den smala nordostdelen och centrala änget finns, längs den gamla vägen, en lövvast med ask och hassel. I västra delen av änget finns det gott om tall.

Änget är örtrikt och innehåller ett stort antal av de vanligaste ängsväxterna. Den öppna nordostdelen domineras i fältskiktet av torrängsväxter som solvända, brudbröd, svartkämpar, höskallra och rödklöver. Dessutom förekommer allmänt bl a backlök, gullkrage och krutbrännare. Här påträffas även S:t Pers nycklar, brudsporre och tvåblad. Den centrala delen av änget, med den mest typiska ängesprägeln, är fuktigare och tämligen skuggig. Här återfinns några av de vanligaste ängsväxterna varav nattviol, hjälmnycklar, skogsknipprot, kamäxing och backskafting kan nämnas. I den fuktiga gräsdominerade björkängesdelen har påträffats några exemplar av kärrlilja.

Motivering för klass II: Änget är välhävdat. Intressant är det rena björkänget i de centrala delarna och tallängeskaraktären i västra delen, samt att buskskikt i stor utsträckning saknas, vilket ger änget en mycket öppen karaktär.

Störningskänslighet: Ingen förändring av pågående markanvändning, utan fortsatt årlig traditionell ängeshävd måste bestå.

Källor: ÄI

13:B4:klass III, Myrar m m NO Stenstugu, OTHEM

Botanisk beskrivning: Nordost om bebyggelsen vid Stenstugu-Busarve ligger två småmyrar. Den södra av dessa utgör en delvis igenvuxen gräsmyr, med björk, gråvide, tall och sälg som dominanter i träd- och buskskiktet. Myrvidden består av en tuvig fuktäng rikt bevuxen med brudsporre och i mindre grad kärrknipprot.

Från villorna i väster leder ett avloppsdike, vilket kantas av frodigare vegetation med arter som åkerfräken, kärrfräken och kärrtistel. Den norra, mindre myren liknar den förra men är mera opåverkad. I väster finns en liten brant sluttning där vatten tränger fram. Vass och säv står i enstaka ruggar, av örter märks en rikedom på brudsporre och enstaka luktsporrar och kärrliljor.

Skogen mellan och öster om myrarna är en delvis snårig blandskog bestående av björk, hassel, tall, skogskornell, brakved, ek och asp. Marken är delvis blöt.

Motivering för klass III: Området utgör inget enastående i det gotländska landskapet och saknar större vetenskapliga värden, men har bedömts ha sitt värde icke minst för de närboende genom förekomsten av flera ekologiskt intressanta biotoper, där särskilt vattenrika branter och den fuktrika blandskogen bör framhävas.

Störningskänslighet: Se sid. 5-8.

14:B1:klass II, Tallskogsparti på sluttning innanför Salthamn, VÄSKINDE

Botanisk beskrivning: Denna till synes så triviala tallskog med enbuskrik, ganska örtrik vegetation inrymmer en lokal för den fridlysta stora skogsliljan. Växtplatsen omges av gles tallskog ovanför en brant slänt. Ek, rönn, oxel, oxbär och körsbär förekommer rikligt i buskskiktet och ljung, mjölon, skogsfibbla, kattfot, gråfibbla, tulkört, vårbrodd och örnbräken i fältskiktet. Marken är fläckvis mossrik. Växten finns endast på knappt tjugo lokaler på Gotland, de flesta i stråket Lummelunda - Stenkyrka.

Motivering för klass II: Skyddsvärd växtlokal.

Störningskänslighet: Kalavverkning eller bete skulle störa beståndet.

Källor: KI, Andersson 1974

14:B2:klass II, Storträsk, VÄSKINDE

Botanisk beskrivning: Området ligger på morän som genomkorsas av ett smalt svämsandbälte med sydväst-nordostlig och nord-sydlig utbredning. Naturen är synnerligen komplex med omväxlande hällmarkstallskog, alvarliknande ytor, kal häll och blekeytor. En lövrik hage med enligt muntlig uppgift 13 orkidéarter finns i anslutning till gården Idholmen. Bland dessa orkidéer kan särskilt nämnas massförekomst av flugblomster och nattviol. Markerna som förr delvis varit uppodlade är nu helt tagna ur produktionen.

Motivering för klass II: Utan tvekan ett ekologiskt, floristiskt och geologiskt intressant objekt. Detaljinventering av floran borde utföras.

Störningskänslighet: Se sid. 5-8.

Källor: Sylvan 1895

14:B3:klass III, Strandremsa med strandskog och småmyrar på ömse sidor om Brusviken, VÄSKINDE

Botanisk beskrivning: Här växer en låg, något oregelbunden strandtypisk tallskog i skogsbrynet. Myrarna har ag, knappag och axag i stora bestånd. På den kala stranden utanför finns stora bestånd av bergkårel samt enstaka exemplar av den intressanta och mycket sällsynta, fridlysta strandkålen (en starkt sydlig strandväxt) samt luddvedel (jfr 10:B4) och salepsrot. Brusviken består delvis av en skyddad, i den inre delen med höga strandgräs och igenväxande genom att havsalger (släke) ackumuleras här, vilket är ett skydd för en del fåglar.

Motivering för klass III: Myrarna med både drag av källmyr och agmyr i ovanligt strandnära läge samt de sällsynta strandväxterna ger kuststräckan ett högt skyddsvärde.

Störningskänslighet: Strandväxterna tål ej för mycket tramp.

Källor: KI

14:B4:klass III, Kärrområde S Brissund, VÄSKINDE

Botanisk beskrivning: I den översta delen av en utdikad myr finns kvarvarande fuktiga delar av källmyrar med rik vattentillgång från tillflöde under branten. Här finns många kärrväxter, såsom trubbtåg, flera orkidéer, axag och knappag.

Motivering för klass III: Detta sankområde bör bestå i framtiden, särskilt emedan det inte kan vara något skäl till ytterligare dikning. Sådana visserligen obetydliga fragment av sankmark har stor betydelse både från landskapssynpunkt och till båtnad för djurlivet.

Störningskänslighet: Se sid. 5-8.

Källor: KI

14:B5:klass II, Kronviken med omgivande sanka marker samt strandområde och bäckflöde, VÄSKINDE

Botanisk beskrivning: Den grunda lagunen dämmes av strandvallar, mest bestående av lösbrutet material av lerig kalksten, som bildar berggrunden. Utloppet är påverkat men detta är av mindre betydelse, även om tillförseln av saltvatten under högvatten i havet därigenom blir mer påfallande. Sanka marker, ofta utbildade som ett slags källmyrar, utbreder sig på stränderna i innersta delarna av lagunen. Kronvikens inre strand är en havstrandäng med innanför belägen, svag sluttning. Stranden betas och är nästan utan träd. Ett diffust källflöde tränger fram vid en albuskridå. Det hela bildar en intressant övergång från överst kalkfuktäng - axag - axag/knappag - knappag/strandäng. Strandängens rörsvingel, salttåg, strandkrypa, klöverärt m fl möter här kalkfuktängens majviva och källmyrens gräsull, fjälltätört, kärrlilja och sumpnycklar. Stranden är orkidérik med kärrknipprot, flugblomster och brudsporre. Tyvärr har dessa sanka marker påverkats av en utgrävning, vilket inte borde ha skett.

Strandvallarna utanför Kronviken invaderas till en del av enbuskar och tallar, som tränger de gamla, solitärt uppvuxna äldre träden. Troligen är detta en följd av att betesgången numera blivit inskränkt eller helt upphört. Någon större olägenhet av detta kan man dock inte finna. Här finns bl a ett slags alvarvegetation med vackra bestånd av märkliga hällmarksväxter.

Sydvästut från Kronviken mynnar en bäck från klintplatåerna ovanför en skarp, avsatt brant. Vid mynningen finns det märkliga källmyrar med bl a en rik lokal för den mycket sällsynta småvänderoten. Bäckens mynning innehåller ett bestånd av topplösa, den enda förekomsten på Gotland, dessutom växer här vacker svärdslilja och många andra trevliga kärrväxter. Utanför kärrområdet höjer sig en rygg av strandvallar mot havet. Den är delvis bevuxen med snår och gamla tallar. Detta torra område på omkring 100 x 400 m är ganska frekventerat av sommarturister vilket håller terrängen öppen.

Som bihang till detta objekt inkluderas den bäckränna som från Själsöviken kan följas uppåt till klintplatån och som där förenas med rätt vidsträckta kärrmarker. Tyvärr dikades detta område i mitten av 1950-talet ända ned till bäckens ravin genom kustbranten, vilket medförde, att material fyllde den tidigare vackert slingrande rännan vid bron öster om Själsö, men ännu återstår så många naturvärden, att det är allt skäl att uppta detta stora sankområde med närmaste omgivning som skyddsvärt. T ex kan nämnas vackra bestånd av lundalm med klättrande murgröna, delvis blommande, vid västsidan av nedre väten. Intill landsvägen fanns förr en lokal för den fridlysta växten gotlandsranunkel, som bara finns på Gotland i hela nordeuropa. Troligen har växten numera dukat under till följd av att området inte längre betas av husdjur vilket medfört att höga örter konkurrerat ut arten, men man kan inte vara säker på att den märkliga växten trots allt inte lever kvar. Det är då skäl i att området bevaras.

Motivering för klass II: Ett växlingsrikt strandområde där igenväxningen av Kronviken kan följas. Den mycket sällsynt förekommande direkta övergången från havsstrandäng till källmyr är synnerligen intressant, liksom bäckens befintliga och eventuellt vilande rariteter. Som nämnts har vissa ingrepp skett. Emellertid är naturförhållandena i sin helhet obetydligt påverkade och de har flera beståndsdelar, som motiverar att området helt undandras exploatering.

Störningskänslighet: Ytterligare ingrepp i sankmarkerna eller bäckravinen vore utarmande. Måttligt bete är fördelaktigt.

Källor: KI, KäI, CT

14:B6:klass II, Hällholmen, VÄSKINDE

Botanisk beskrivning: Hällholmen är en ö i Storträsk i den i mitten på 1800-talet utdikade Martebomyr. Den utgjorde en långsmal ö orienterad i nord-sydlig utsträckning. Hällholmens högsta partier finns på en inskjuten strandvall längs holmens östra sida. Där höjer sig marken som mest c:a en meter över holmens omgivningar. Den forna sjöbottnen är bevuxen med ett mycket glest och lågvuxet förstagenerations tallbestånd. Hällholmens största begivenhet är dess rikedom på idegran. Idegranarna inventerades 1976 till ett antal av 778 st. De växer spridda över holmen men rikast i söder, där flera exemplar med över sex meters höjd och en diameter på nio tum står. Idegranarna växer även utanför och i anslutning till den nämnda strandvallen. I övrigt präglas vedväxterna av ek, tall, oxel, ask, en och hagtorn. Särskilt i norr finns öppnare, torra ytor med torrängsväxter såsom brudbröd, axveronika, harklöver och

fårsvingel. På fläckar av hällalvar växer backlök, sandlök, vit fetknopp, backtimjan och raggarv. Ett lundartat parti har ett välutvecklat buskskikt med bl a olvon, brakved, getapel, slån och nypon.

En jämförelse med K Johanssons beskrivning av växtligheten 1916 ger intryck av att vegetationen idag är rikare både vad gäller artantal och antal individer.

Motivering för klass II: Hällholmen utgör ett av Sveriges tätaste bestånd av idegran och fredades som naturminnesmärke redan 1916. Det är därmed Gotlands äldsta officiellt naturfredade område förutom en del av Gotska Sandön. Den tidiga dokumentationen gör det särskilt värdefullt att kunna följa den ostörda vegetationsutvecklingen.

Störningskänslighet: Fridlysningsbestämmelserna är framsynt formulerade och skyddar objektet mot de flesta tänkbara hot. Eventuellt bete vore utarmande.

Källor: Johansson 1916, Johansson 1917, Johansson 1981

14:B7:klass III, Lövområde 600 m NO Skäggs, VÄSKINDE

Botanisk beskrivning: Detta är ett omväxlande lövområde där det, förutom beteshävdad ängesmark, finns representerat olika grader av igenväxande ängesmarker.

Områdets östligaste del utgörs av ett c:a 5 ha stort fårbetat lövområde som röjdes som landskapsvårdande beredskapsarbete 1972/73. Trädskiktet består av främst ek samt ask och en del björk. Träden är i allmänhet ganska unga, men insprängda bland yngre ekar, askar och björkar växer gamla vackra ekar över hela området. Träden och buskarna, huvudsakligen hassel, växer mestadels relativt jämnt utspridda över markytan, men på flera ställen bildar träden tillsammans med hasseln glesa dungar med smärre gläntor emellan. Många gamla vresiga aplar, varav en del är stora och trädformiga, växer här. I sydöstra delen ligger en brya och genom området går en liten väg. I området finns flera stensamlingar.

Väster om den beteshävdade delen ökar igenväxningen successivt. Från den beteshävdade ängesmarken, och västerut fram till gamla banvallen, ligger ett område som är bitvis mycket tätt igenvuxet med bl a hassel, skogskornell, nypon, slån, inslag av apel och hagtorn. På flera ställen bildar hasselbuskarna täta dungar. Trädskiktet består även här av ek, ask och björk. I denna del utför markägaren, på vissa ställen, begränsade ingrepp i form av hasselgallring och markstädning för att erhålla ett glesare, betesvänligare buskskikt.

Väster om den gamla banvallen och fram till vägen ligger igenväxande ängesområden. Delar av dessa områden, främst de västra, är mycket tätt igenvuxna med hassel, asksly, ungek, skogskornell och diverse tynnesbuskar samt apel. Trädskiktet utgörs av ek, ask och lite björk. Någon enstaka tall finns också. Några bryor och en igenväxande väg minner om tidigare ängeshävd.

Motivering för klass III: Objektet som helhet är tilltalande med sin varierande grad av slutenhet, från öppen, betad ängesmark i öster till tätt igenvuxen ängesmark i väster. Stora lövområden innehållande både hävdade och ohävdade partier är värdefulla bl a för variationen i floran.

Störningskänslighet: Ingen förändring av pågående markanvändning, utan fortsatt årlig traditionell ängeshävd måste bestå.

Källor: ÄI

15:B1:klass II, Kyrkänget vid Bro kyrka, BRO

Botanisk beskrivning: Bro kyrkänge är ett litet flackt änge med ett trädskikt av glest stående grova tallar. Dessutom finns i änget ask samt inslag av ek. Längs vägen växer skoglönn, ek, ask och någon björk.

Buskskiktet består främst av hassel, särskilt i norra delen, där den bl a förekommer som hasselstrumpor på tallarna. Förutom hassel förekommer i buskskiktet inslag av slån, hagtorn, enbuskar och några aplar. Intill kanalen i ängets östra kant är träd- och buskvegetation tät och frodig. En buske som är mindre vanlig i de gotländska ängena förekommer här, nämligen benved. Den växer i den glesa lövvasten vid vägen.

Änget har till övervägande del torrängskaraktär, särskilt i de södra och sydöstra delarna. Fältskiktet är artfattigt med hundkex som dominerande art, särskilt i västra delen. I övrigt märks exempelvis ängshavre, solvända, liten blåklocka, rölleka, gråfibbla, enstaka tjärblomster och slåtterfibbla. I den skuggiga norra delen återfinns bl a vitsippa, ängshavrerot, stenbär, vårbrodd, daggkåpa, vitmåra och skogsfräken.

Området norr om änget utgörs av igenväxande betesmarker som är bevuxna med bl a tall, gran, ask och inslag av ek samt hassel och annan buskvegetation.

Motivering för klass II: Kyrkänget är ett av de få hävdade, talldominerade ängena på Gotland. Förekomsten av benved är skyddsvärd.

Störningskänslighet: Ingen förändring av pågående markanvändning, utan fortsatt årlig traditionell ängeshavd måste bestå.

Källor: ÄI

16:B1:klass III, Stora och Lilla Yxneträsk, LOKRUME

Botanisk beskrivnig: Båda områdena har tidigare ingått i den nu utdikade Martebomyr. Numera är de i det närmaste helt torrlagda. Den slutliga dräneringen har utförts under senare år i syfte att uppodla träsken. Vegetationen visar också spår av denna kontinerliga påverkan. Inga renodlade vegetationssamhällen kan urskiljas. St Yxneträsk är därvidlag den mest heterogena av de båda. Centralpartiet består där av en tät snårvegetation med företrädesvis bladvass uppblandad med björk och sälg. Mot kanterna ingår även ag och allra längst ut pors.

Lilla Yxneträsk har en något öppnare karaktär med hirsstarr och ag tillsammans med högstarr. Buskskiktet är inte så kraftigt utbildat som i St Yxneträsk. Båda områdena omges av en tät tall-björkskog.

Motivering för klass III: Den företagna klassningen tar endast hänsyn till den kvarvarande vegetationen. Möjligen skulle skyddskravet kunna skärpas i syfte att bevara en av de få ännu obrukade delarna av Martebomyr åt den geologiska och vegetationshistoriska forskningen.

Störningskänslighet: Se sid. 5-8.

Källor: Lundqvist 1940, Sylwan 1895

17:B1:klass II, Vätar SV Suderbys, HEJNUM

Botanisk beskrivning: Objektet utgörs av långsträckta blekevätar på ett underlag av lagrad kalksten. Flera flyttblock av rapakivigranit finns. Vegetationen är sparsam, endast enstaka agruggar bryter av de öppna blekeytorna. Anmärkningsvärt är dock den stora förekomsten av ölandstok som finns i anslutning till vätarnas östra kant. Liksom på sina öländska ståndarter växer token här på fuktig, tidvis översvämmad, dåligt dränerad finjord. Dess övriga förekomster på Gotland är två områden på Hejnum hällar (17:B3). I vätarna finns också den för Gotland speciella blodtoppen i sin väte-ekotyp, vars utbredning är inskränkt till några östgotländska socknar.

Motivering för klass II: Denna den stora och först kända förekomsten av ölandstok på Gotland är ett starkt motiv för skydd. Dessutom är de hydrografiska förhållandena orörda.

Störningskänslighet: De tidvis fuktiga vätytorna är mycket känsliga för slitage. Det är därför ett starkt krav att fordonstrafik undviks. Dikning eller andra ingrepp i vätornas hydrologi vore ödesdigert. Vid skogsbruk måste en rejäl skyddszon sparas.

Källor: Hägg 1908, Johansson 1908

17:B2:klass I, Högården 1,5 km N Hejnum kyrka, HEJNUM

Botanisk beskrivning: Högården är ett välhävdat änge som sluttar svagt från öster mot väster. I östra halvan är marken tydligt terrasserad (förmodligen gamla strandvallar) och där är träd- och buskförekomsten tätast. Där växer ek, klappad ask och välvårdade hasselbuskar, enstaka eller i små grupper. Eken förekommer ofta som solitär, medan ask och hassel endast i undantagsfall står helt ensamma. En del trädformiga vildaplar växer också här.

I ängets nordöstra och östra del finns inslag av oxel och skogslönn. Skogslönnen bär ofta spår av klappning, och en del lönnar har tydligen klappats för inte alltför länge sedan.

Ängets västra del är en flack, öppen slätt kantad av ett par stora dungar med ek, ask, björk, täta hasselbuketter och inslag av tall. Den södra av dessa dungar står i anslutning till ett kärrartat ängesparti. Inslaget av björk är markant i ängets västra och sydvästra delar. Här finns även några små enhetliga björkdungar.

I sydvästra delen är inslaget av tall ganska stort. Tallarna är vackra och sätter sin prägel på denna del av änget.

I fältskiktet, som inte är anmärkningsvärt artrikt, märks bl a blodnäva, slåtterfibbla, penningört, stenbär, S:t Pers nycklar, liten blåklocka, solvända, getväppling, fyrkantig Johannesört, älväxing och darrgräs. I skuggigare partier finns dessutom växter som vårört, ramslök, den ovanliga arten underviol, skogsknipprot, tvåblad och skogslök tillsammans med älgört och häckvicker.

I eller strax utanför ängets kantområden finns inslag av unga idegranar. Lövvastar med bl a klappad ask, ek och hassel omger änget där inte igenväxande ängesmarker ligger som ett skydd mot omgivningen.

Motivering för klass I: Högården är ett av öns mest tilltalande ängen, där variationen mellan öppna och slutna delar och den intressanta förekomsten av klappad lönn är anmärkningsvärd.

Störningskänslighet: Ingen förändring av pågående markanvändning utan fortsatt årlig traditionell ängeshävd måste bestå.

Källor: ÄI

17:B3:klass I, Hejnum kallgate, Kallgatburg, Hejnum hällar, HEJNUM

Allmän beskrivning: Hela detta stora objekt är en sydlig fortsättning på 13:B3 Filehajdar-området fast med mer skog av resligare karaktär. Skogstypen är mestadels kalkhälltallskog utom i anslutning till fuktstråk och strandvallar där graninslaget kan vara stort. Både ancylus- och litorinavallen går genom området och bägge är väl synliga och orörda. Ancylusnivån framträder som klint i området mellan Dyhagen och vätarna nordost om Rövätar. Hejnum hällar är en platå som når en höjd av drygt 70 meter över havet och utgör vattendelaren mellan tre olika avrinningssystem.

Botanisk beskrivning. Hejnum kallgate med Rövätar och Kallgatburg: Detta delområde gränsar i söder mot Kallgate, i väster mot Rövätars västra strand och i öster mot gränsen till Boge. I norr kan det sägas begränsas av ancylusgränsvallen som löper i nordostlig riktning från Rövätar.

Hela Hejnum kallgate kan karaktäriseras som ett blandlandskap av vidsträckta vätar och mindre tallskogspartier. Området underlagras i södra delen av märgelsten och i norra delen av moränmärgel.

Genom det mäktiga vätområdet löper en vandrande bäck som kommer från Orgvätar i nordväst. En annan bäck tar sin början i källrika delar av området. Bäckarna förenar sig och går vidare mot Bojsvätar i sydost. Hejnum kallgate är således ett genomsilningsbäcken och är som sådant vattenreservoar för ett stort landområde, vilket är av stor ekologisk betydelse.

Vätarna domineras av knappag och, vid partier med rörligt och ytligt grundvatten, axag. I övrigt förekommer flera av de för vätar och källmyrar typiska arterna som fjälltätört, majviva, kärrlilja, gräsull samt ett flertal orkidéarter.

I naturreservatet Kallgatburg ingår Rövätar och på och invid ancylusvallen finns en stor idegranslund. Idegranarna gynnas här av det ytliga och rörliga grundvattneti vallen. Förutom idegran växer här en ovanligt artrik sammansättning av lövträd och buskar. Av de c:a 25 arterna kan här nämnas lundalm, klippoxel (normalt kustbunden), skogstry, benved (sällsynt), måbär, olvon, ek och ask. I fältskiktet ingår bl a buskviol. Inom delområdet finns i en mindre idegrans-

lund den rikaste av länets två lokaler för guckosko. Vidare är idegran mycket vanlig även utanför naturreservatet.

I västra kanten av Rövätar är en vacker källmyr utbildad nedanför strandgrusavlagringarna. Här kommer ett flertal källor fram på ungefär 38 meters nivå. I södra kanten av källmyren finns en stor springkälla som under perioder med riklig vattentillgång i de ovan liggande hällmarkerna utvecklas till en vacker springbrunn. Avrinningen från dessa källor förenar sig i ett vattendrag som har eroderat sig ned till berggrunden genom ett relativt tjockt moräntäcke. Vattendraget rinner ut på Rövätar där ett dike är uppgrävt som leder fram till den trumma som är lagd tvärs genom ancylusvallen.

I Rövätar påträffas många av Gotlands förnämsta källmyrsväxter, såsom brunögontröst, luktsporre, kärrlilja, fjälltätört, gräsull och sumpnycklar, tillsammans med mera ordinära inslag. Mossfloran är rik. Myrens västra del skiljs av ett stängsel i en betad och en obetad del, vilket illustrerar betets gynnsamma inverkan för de små örternas konkurrensförmåga gentemot gräsen och halvgräsen.

Förutom den stora springkällan söder om källmyren finns två mindre springkällor norr om parkeringsplatsen. Vattnet från dessa leds genom en liten ravin ut på den numera betade ängsmarken som då översvämmas i svackorna mellan strandgrusvallarna. En del av detta vatten rinner via ett dike, som grävts i ängens norra del genom några strandvallar, ut mot Rövätar. Gångstigen i Rövätars norra kant fungerar även som dike vid kraftigt vattenflöde från springkällorna.

Myrarna och vätarna är orörda med undantag för väten öster om idegranslunden genom vilken det är draget ett dike. Alla fuktområden är orkidérika och har till stor del källmyrkaraktär. De är ofta tuviga och gräsrika. Enstaka martallar kan förekomma.

I sluttningen från hällmarkerna i väster ned mot källmyren växer en ganska rik ängsbarrskog. Inslaget av gamla granar är i norra delen markant. Där finns även resterna av en kulturgynnad ängsmark, som nu används som betesmark. Den utgör en värdefull relikt från ett tidigare kulturlandskap.

Änget tjänade som rastplats för resande som passade på att rasta här då de kommit halvvägs sträckan Fårö - Visby. Klappade askar och de stora inslaget av hassel är typiskt för ett tidigare hävdat änge. Den öppna ängsytan har tidigare slagits men hävden upprätthålls numera genom nötbete. Tidigare har hela området betats inklusive Rövätar. Betesdrift förekommer numera endast på markerna kring den gamla ängen. På de rikare delarna av Rövätar där bäcken rinner ut har en ängskärrvegetation uppstått som tidigare slagits vissa år. Området söder om bäcken har kalhuggits ut mot Rövätars västra kant. Gallringar av skogen har förekommit även inom idegranslunden. Ett grustag är upptaget i områdets sydvästra del. Den förändrade hydrologin och upphörd betesgång har gjort att Rövätar nu till viss del håller på att växa igen.

Botanisk beskrivning. Hejnum hällar: Hejnum hällar sträcker sig från väg 147 i söder till Killingmyr i norr. I väster begränsas området av vägen Bäl - Tingstäde och i öster av ancylusgränsvallen just väster om Rövätar. En mindre del i söder underlagas av moränmärgel respektive isälvsgrus medan den övriga, största delen underlagras av lagrad, kristallin kalksten. Dessa berggrundsförhållanden sätter tydliga spår i vegetationen. I den södra delen finns sålunda örtrik tallskog med inslag av gran och lövträd medan norra delen i huvudsak består av tre olika naturtyper, nämligen torr örtrik tallskog, kalkhälltallskog och hällmark. För hällmarkerna gäller att de ofta består av kala hällar utan jordlager. De största öppna hällmarkerna finns väster om Skräddarstajn och sydväst om S:t Olofshamn. I övrigt finns flera mindre hällmarksytor i den glesa kalkhälltallskogen.

I kalkhälltallskogarna finns endast ett tunt lager vittringsjord. Lavar dominerar stora ytor i markskiktet. Tillväxten är synnerligen låg och stora arealer är att betrakta som impediment.

Trots det mycket torra, eller skarpa, marktillståndet finns ett stort antal växter vilket är utmärkande för denna naturtyp. Flera av dessa är typiska och mycket gamla gotlandsväxter, t ex gotlandssolvända. Till de vanligaste växterna i tallskogen hör grenig sandlilja och getrams, på hällmarkerna bergskrabba, backtimjan, olika malörtsarter och vit fetknopp. Dessa är dock bara ett fåtal exempel i det mycket stora urvalet.

I den norra delen, från S:t Olofshamn och norrut, samt österut, finns påfallande rika förekomster av idegran. Trädet har sin största förekomst i naturreservatet Kallgateburg vid litorinagränsvallen vid Rövätar, men finns alltså spridd i ett stort område på Hejnum hällar; även på mycket torra marker finns stora exemplar. I Hejnum hällars västra delar finns två av Gotlands tre områden för ölandstok. Busken växer i kalkfuktäng på sank finjord intill vätar. Vätekotypen av blodtopp har rika förekomster i hela objektet.

I en källmyr vid Grodvät finns en av Gotlands rikaste förekomster av brun ögontröst. Här växer också luktsporre och många andra typiska källkärrsväxter.

Motivering för klass I: Hela detta område är synnerligen värdefullt ur vetenskaplig synvinkel och det måste utan tvekan anses vara av unik karaktär för landet. Anledningen till detta är inte bara den speciella flora som området uppvisar utan i lika hög grad det faktum att här finns ett antal extrema och för landet ovanliga biotoper inom ett stort, i hög grad opåverkat, område. Den imponerande idegranslunden på ancylusvallen i öster med sitt frodiga bryn av blandad lövvegetation och idegran mot Rövätar är tillsammans med källmyren kanske de största enskilda naturvärdena inom området. Båda dessa objekt är helt avhängigt den speciella hydrologin inom området. Helhetens värde är dock ännu större än summan av delarna.

Störningskänslighet: Fundamentalt är att inga ytterligare ingrepp i hydrologin tillåts ske. I Rövätar bör vattenregimen återställas. All fordonstrafik i terräng bör undvikas och körning endast ske på de befintliga vägarna. Vidare bör skogsavverkning undvikas med tanke på de orörda förhållanden som råder. Skogen är för övrigt av låg kvalitet och skulle ge en mycket ringa avkastning.

Källor: Andersson 1974, Gustafsson 1981, Pettersson 1949, Pettersson 1958, Romell & Teiling 1912, Sernander 1941, Vestergren 1908, CT, BR, SH

17:B4:klass I, Kallgate, Bojsvätar, Bläckvätarna och Bälsalvret, HEJNUM/BOGE/BÄL

Botanisk beskrivning: Kallgateområdet övergår i norr i Hejnum kallgate, i väster i Hejnum hällar och sträcker sig i öster till Bogegränsen samt i söder c:a en km söder om väg 147. Södra delen av det område som på topografiska kartan benämns Kallgate kallas Bälsalvret. Detta märkliga område som i egentlig mening inte är ett alvar utan snarare en väthed, äger många ur vetenskaplig synpunkt värdefulla drag. Bälsalvret är det största icke uppodlade området på märgelsten i länet.

Kallgate som helhet kan karaktäriseras som ett vätlandskap med inslag av större och mindre skogsbestånd som växer på de moränsträngar som genomkorsar området. De stora öppna ytorna uppvisar typisk vätvegetation med blåtåtel, knappag, blodtopp, majviva samt flera orkidéarter som karaktärsväxter. Enligt uppgift skall inte mindre än 26 orkidéarter ha observerats inom området. I den östra delen mot litorinagränsvallen vid gränsen till Boge finns flera mycket artrika källmyrar samt vätar som helt domineras av krissla.

Flera nästan vegetationsfria ytor med uppfrysningsmark finns på Bälsalvret. Landskapet präglas av ljusa, öppna kalkblekeytor omväxlande med smågrupper av tall och en. De till synes sterila blekeytorna är hemvist för en rad växter, vilka här gynnas av frånvaron av konkurrens i denna speciella miljö. Här växer vätformen av blodtopp, gotlandsformen av jämtstarr, torvtåg och småtörel. Den sistnämnda är ursprungligen ett åkerogräs, vilken liksom vildmorot här etablerat lågvuxna, torkhärdiga former. Ängsvädd tål också att växa här, liksom purpurknipprot, brudsporre och luktsporre.

Nordväst om östra infarten till Gane gård finns en källmyr med en kupolkälla, något mycket sällsynt för Gotland. Bland källmyrsväxterna märks trubbtåg och en form av sumpnycklar utan bladfläckar. Både storsileshår och sileshår växer här, liksom tuvor av vitmossa. Bäcken som avbördar vattnet hyser den sällsynta källnaten.

De holmar av skog som förekommer är företrädesvis beväxta med tall och en med inslag av slån och brakved. Utefter litorinagränsvallen är inslaget av idegran stort vilket torde vara en följd av det rörliga grundvattnet. Vidare förekommer relativt mycket lövträd främst ek och hassel.

I barrblandskogen eller mogna ängsbarrskogar förekommer här på flera ställen en rikedom på växter som man normalt förknippar med lundvegetation. Här finns rika bestånd av lundgräsen skugglosta, strävlosta, långsvingel, skogskorn, hässlebrodd och lundelm. Vidare kan ingå lundalm, lundviol, underviol, buskviol, vårärt, myskmadra, murgröna och kanelros. Ormbär, grönstarr, skogsstarr och stjärnstarr berättar också om de friska markförhållandenas variation, liksom rika förekomster av de ängsmullskrävande orkidéerna. Boge Ramsänge är ett husgrundsområde med många av de nämnda arterna. Dessutom finns där säfferot, grenrör och klubbstarr.

Bojsvätar är ett stort komplex av myr- och vätmark. Längst upp i nordväst tillförs vatten från vätområdena på Hejnum kallgate. I denna del består Bojsvätar av en mosaik av gräsrika vätar och barrskogsholmar. Knappag och älväxing är de dominerande arterna i fältskiktet och inslaget av enbuskar och små tallar är ganska stort i området som helhet. Skogen är kortvuxen.

Den största arealen av Bojsvätar upptas av den två km långa myren som genomlöpes av en meandrande bäckfåra. Denna väldiga myrslätt är bevuxen med främst knappag. Bland örterna märks majviva, tätört, kärrlilja samt orkidéerna brudsporre, Jungfru Marie nycklar och ängsnycklar. Viss invandring av tall och enbuskar syns förekomma. Myren har mera karaktären av vät. Endast i södra delen av Bojsvätar förekommer i stora fält den på Gotland så typiska myrväxten ag. Agbestånden sträcker sig i söder in över Västerträsk som utgör den södra begränsningen av Bojsvätar.

Vid bäckutloppet i sydligaste delen av Bojsvätar förekommer en synnerligen märklig naturtyp, här liksom på Bälsalvret. Den ljusa kalkbleken ligger här helt bar så när som på några enstaka särskilt torktåliga växter, t ex blodtopp.

Hela objektet har tidigare betats men detta har för länge sedan upphört.

Motivering för klass I: Som sydligaste bit i det stora, någorlunda sammanhängande utmarksområde som 13:B2, 17:B3 och 17:B4 utgör detta objekt genom sina vidsträckta vätområden, den unika bildningen Bälsalvret, sina källmyrar och icke minst sina rika lundväxtbestånd en naturlig och omistlig del i Gotlands största komplex av botaniska klass I-områden.

Mosaiklandskapet myr och fastmark, vätheder, källmyrar, åsar med lundvegetation är objekt för oerhört betydelsefull forskning om Gotlands vegetationshistoria och florautveckling.

Störningskänslighet: Alla ingrepp i hydrologin måste bannlysas. Skogsbruket bör ta rejäl hänsyn till de floristiska värdena, där särskilt den lundartade floran är beroende av kontinuerlig beskuggning. Täkt bör naturligtvis ej tillåtas, då grusförekomster ofta är vattenförande.

Källor: Anderssson 1974, Pettersson 1958, JP

18:B1:klass I, Laxarve änge, BOGE

Botanisk beskrivning: Laxarve änge är ett hävdat ek-askänge med ett markant björkinslag och mycket hassel. Hösten 1974 gjordes en viss utglesande gallring och röjning i änget vilket har givit änget en ljusare och öppnare karaktär. De gamla vackra ekarna framträder nu tydligare och bidrager, starkare än tidigare, till att ge änget dess prägel. Förutom ek, ask och björk finns även enstaka grova aspar. Här och var finns också inslag av vildapel och unga plantor av idegran. I ängets sydvästra del växer dessutom några tallar.

Träden och buskarna står tillsammans i grupper, med omväxlande stora och små gläntor emellan. Hassel förekommer överallt tillsammans med träden, vare sig dessa växer i grupper eller mer ensamma. Här och var löper hasselvastar, ofta med inslag av ek och ask. Genom centrala delen av änget, från öster till väster, går en gammal väg som omges av en dubbel lövvast med huvudsakligen ask och hassel samt ek. Flera fornlämningar, bl a i form av husgrunder, finns i norra och centrala delen. I anslutning till dessa, och även i anslutning till andra ojämnheter i marken, växer lövridåer med träd och buskar. Förutom hassel märks bland buskarna skogskornell och hagtorn samt inslag av rönn och olvon. Änget är överlag tämligen fuktigt, och här och var går vattnet i dagen i form av vätar.

Fältskiktet är frodigt och artrikt och domineras till stor del av smörblomma, rödklöver och maskros. Förutom de vanliga ängsväxterna kan också nämnas toppfrossört, ramslök, ekorrbär, underviol (ovanlig lundväxt), skogskovall (sällsynt i ängsmark), sårläka och sibirisk björnfloka.

Bland orkidéerna förekommer vit skoglilja, hjälmnycklar, S:t Pers nycklar och tvåblad rikligt samt brudsporre, nattviol och skogsknipprot allmänt medan krutbrännare och Jungfru Marie nycklar uppträder mer sällsynt. I en öppen glänta i norra delen påträffas flugblomster i stora mängder.

I norra delen, som ligger högre, är marken torrare. Här är änget öppnare och i de stora gläntorna påträffas bl a krissla, ängsvädd, slåtterfibbla, rödklint, getväppling, solvända, hjälmnycklar, fläckigt nyckelblomster och flugblomster. Som gräns mot åkern i öster finns en stenvast med en ridå av björk, ask och hassel.

Motivering för klass I: Laxarve änge är ett representativt änge för den friska, lite fuktiga typen där inslaget av idegran är anmärkningsvärt i ängessammanhang.

Störningskänslighet: Ingen förändring av pågående markanvänding, utan fortsatt årlig traditionell ängeshävd måste bestå.

Källor: ÄI

18:B2:klass II, Sundmyr, BOGE

Botanisk beskrivning: Sundmyr saknar synliga till- och utlopp. I dess mittparti finns ett träsk med betydande klarvattenyta. Vegetationen i myrvidden domineras av ag. Högstarr finns endast inom ett begränsat parti i söder. Utanför agen sträcker sig en bred bård av knappag runt myren, vilken på solsidan når en bredd av upp till 20 meter. Knappag-samhället gränsar direkt till en tydligt utbildad isskjutningsvall. Ingen lagg är därför utbildad. En snårig vegetation av brakved, sälg och enbuskar växer på vallen och ger myren ett kompakt intryck.

I de norra vätartade partierna förekommer rikligt med orkidéer. Stora bestånd av den mindre vanliga honungsblomster samt purpurknipprot, sumpnycklar, flugblomster och blodnycklar förekommer spridda över en stor del av det utskjutande partiet av myren.

En invandring av ag på tidigare obevuxna blekeytor har konstaterats, vilken representerar det allmänna igenväxningsförloppet på Gotland under det senaste halvseklet. Där bete pågått i senare tid, har denna utveckling hejdats.

Motivering för klass II: Myren är belägen i en för övrigt myrfattig del. Den har isolerats i tämligen sen tid och stora möjligheter finns därför att studera det fortsatta igenväxningsförloppet. I myren finns stora bestånd av knappag och rikligt med orkidéer påträffas i den norra delen. Dessa sammalagda faktorer ger myren dess skyddsvärde.

Störningskänslighet: Troligen har myrens vattenstånd i någon mån påverkats av dikningar i närheten samt även tillströmmande näringsämnen med avdikningsvatten. Ytterligare ingrepp av dessa slag bör därför undvikas.

Källor: MI, Pettersson 1958

18:B3:klass III, Gyle vätar V Gylviken, BOGE

Botanisk beskrivning: Gyle vätar utgörs numera av myrar där ställvis rikliga bestånd av knappag intar huvudparten av ytan. Vid strandsidan finns planlöst dike, men detta torde inte påverka vattenståndet märkbart. Namnet på sankområdet antyder, att den numera täta växtligheten för inte så länge sedan efterträtt nästan kala gyttje- eller blekeytor. I kanterna växer på något ställe lövblandade skogspartier, eljest är den omgivande skogsmarken, som växer på ganska tunn morän på lerig kalksten, ganska fattig.

Stranden vid Gyleviken är långgrund, ganska blockrik ängsstrand av typiskt östgotländsk karaktär. Mellan skogsbrynet och stranden är ängsfloran rik, men de öppna ytorna är stadda i igenväxning av enbuskar och höga gräs. Själva ängsstranden förändras på motsvarande sätt och övergår i högörtsstrand med bl a mycket älgört.

Motivering för klass III: Myrarna och stranden är exempel på typiska gotländska kustmiljöer, där växtligheten nu till följd av betets upphörande och allmän upptorkning i "gylarna" är stadda i förändring.

Störningskänslighet: Ett återupptaget bete skulle inte innebära någon nackdel för floran.

Källor: KI

18:B4:klass II, Sudervik, BOGE

Botanisk beskrivning: Sudervik är en avsnörd, lagunartad havsvik som nu mest är en myr. Dessa tidigare öppna vattenytor mellan agklädda kanter växer nu igen med ag och högstarrarter. Sudervik ligger i en igenväxande hagmark bevuxen huvudsakligen med gran, tall och björk och med inslag av ek och asp. Vid myrkanten finns också inslag av idegran. Vårens örtrikedom av blåsippor och vitsippor är här liksom mångenstädes påfallande. Ormbären antyder skogsmarkens fuktighet, men här finns också upphöjda tuvor av lingonris.

Motivering för klass II: Betydelsen av igenväxande - betesövergivna sankmarker av detta slag är stor eftersom de illustrerar landskapets förändring.

Störningskänslighet: Se sid. 5-8.

Källor: KI

18:B5:klass II, Vike högård, BOGE

Botanisk beskrivning: Änget är och har åtminstone sedan 1600-talet varit Vike högård, ett öppet änge närmast bebyggelsen, numera en del av Vike minnesgård. Vike högård ligger invid den gamla Vikeån och genomdrogs förr längs sydvästra kanten av åloppen. Vikeån som numera är fördjupad till en kanal, är utlopp för den stora myr där Vike myr ingick som en del. Det uppges, säkerligen med rätta, att högården förr regelbundet översvämmades av ån om vintrarna.

I beskrivningen till 1699 års skattläggningskarta hänvisas till ägan som "Höögården af Siöhn hårdvall". I skattläggningsakter 1743 - 1753 skiljs mellan hårdvall och starrvall vardera omfattande ungefär hälften av högården. Starrvallen i sin nedre del är numera mycket mager.

Till högårdskaraktären bidrar en rad av grova askar längs ängets nordöstra kant. Efter torrläggningen vid sekelskiftet har i övre (nordvästra) änden planterats äppelträd.

Änget avgränsas i nordväst av en standtun och i övriga väderstreck av tvåbandstun. Vastar av växlande täthet, bestående av ask, ungask, småbuskar och enstaka björk, tall och enbuskar växer längs bandtunen. I övre nordöstra kanten är vasten särskilt lummig med grova klappade askar och ungaskar tillsammans med täta tynnesbuskage. Längst upp i norr står några grova nyklappade askar.

Motivering för klass II: Genom sin belägenhet i Vike minnesgårds kulturhistoriska miljö har änget ett stort vegetationshistoriskt intresse.

Störningskänslighet: Ingen förändring av pågående markanvändning, utan fortsatt årlig traditionell ängeshävd måste bestå.

Källor: ÄI = LGR

22:B1, klass III, Haimänge, Sudergårde, BÄL

Botanisk beskrivning: Haimänge är ett öppet flackt änge med tämligen gles träd- och buskvegetation. Marken sluttar svagt mot sydväst. Trädskiktet består av tall, ek, björk och unga askar. I östra delen finns inslag av oxel och unga lundalmar. Tallarna är välväxta med några grova exemplar. De står övervägande ensamma, ibland med gles "hasselstrumpa". En del grövre ekar står också ensamma. I övrigt växer träden fördelade i större och mindre grupper tillsammans med hassel. Någon grupp med enbart hassel finns också. Björkarna växer sällan tillsammans med andra träd utan bildar små grupper med enbart björk, oftast utan "hasselstrumpa".

I östra delen finns en tät hassel-askvast med inslag av gran i norra delen samt lönn och fågelbär i den södra delen av vasten. Den bildar gräns mot den igenväxta marken öster om änget. Mot betesmarken i söder utgörs gränsen av en bård med gran, ask och hassel. Slåtterglantorna är överlag stora, och hela södra delen är en öppen slätt med enstaka träd.

I sydöstra delen finns en vät omgiven av ganska tät buskvegetation och några ståtliga tallar.

Änget innehåller en hel del karaktäristiska ängsväxter. Främst i ängets nordvästra del finns fornlämningar.

Motivering för klass III: Haimänge har utvalts som ett lämpligt representativt änge från denna bygd. Lundalmsförekomsten är särskilt intressant.

Störningskänslighet: Ingen förändring av pågående markanvändning, utan fortsatt årlig traditionell ängeshävd måste bestå.

Källor: ÄI

19:B1:klass II, Kuststräckan vid Brucebo, VISBY/VÄSKINDE

Botanisk beskrivning: Det som framför allt ger området vid Brucebo dess karaktär är den höga klintbranten, ovanför vilken en skarpt avsatt klintbrant höjer sig. Krönet är täckt av en gles tallskog, som är ganska torftig i sin helhet men som innanför fornborgen nära stupet ersätts av en rik örtmatta. I denna har en del lövträd och lövbuskar invandrat på senare tid, bl a klippoxel. Örtmattan hålls delvis fri genom vildkaninbete och tramp av besökare. Norr om det högsta krönet växer en ganska tät grandunge med bestånd av märkliga växter.

Även de torra strandängarna inom området har en rik växtlighet. Här kan bara nämnas luddvedeln, som är en av landets sällsyntaste ärtväxter och har sydöstlig utbredning.

Ett par för Gotland främmande, införda vedväxter är här bok och tibast.

Vid basen av rasbranten finns källkärr med rik uppsättning av för de gotländska kärren typiska växter såsom sumpnycklar och fjälltätört. Flera bäckrännor som kommer från kallkällor vid brantens bas har grävt slingrande fåror ut till stranden. Här växer ymnigt en hybrid mellan två arter av källfräne, troligen en gammal köksväxt som härstammar från medeltida odlingar i Visby.

Standremsan är delvis utbildad som kärräng på tidvis blöt sand. Här finns rika bestånd av honungsblomster, blodnycklar, vaxnycklar, majviva, axag, fjälltätört och klöverärt m fl typiska gotlandsväxter. En driftvall begränsar denna lågvuxna matta mot den egentliga strandvegetationen i viken innanför Skansudd. Längst ut förekommer höga bestånd av havssäv, vilket i likhet med andra bestånd av denna art i Visbytrakten har invandrat under 1900-talet.

Motivering för klass II: Brucebo naturreservat med omgivningar innehåller ett koncentrat av flera viktiga gotländska naturtyper inom närhåll från Visby.

Störningskänslighet: Viktigt är att objektet får behålla sin strövvänliga, jungfrueliga prägel och ej tillåts genomkorsas av någon cykelled.

Källor: KI, Vallin 1965

19:B2:klass III, Kustparti med Galgberget, Korpklint, Åhsbergska hagen m m, VISBY

Botanisk beskrivning: Området omfattar bl a Galgberget, Korpklint och Åhsbergska hagen. Märkligt nog är det ännu i huvudsak intakt, när det gäller den geologiska strukturen. Beträffande de botaniska finesserna kan nämnas de rika bestånden av blommande murgröna, stenfrö, vidgande lokaler för gotlandshaverroten, klippoxel, rika bestånd av trädformig finnoxel m m. Växtligheten visar under 1900-talet en alltmer framträdande tendens till igenväxning, efter det att betesgången, som tidigare bedrivits i omfattande skala, helt upphört. Bete av vildkanin är dock en ny faktor som tillkommit under 1900-talet och är av viss betydelse inom ganska inskränkta ytor. I stort sett kan vildkaninbetet bedömas som relativt betydelselöst.

Galgbergets växtlighet hyser många kulturinkomna växter. Balkanoxel har här mycket rika bestånd, spridda från planterade träd i stadens norra del. Silverarv, gullregn, ödört, färgreseda, vresros, daggros och pestskråp är andra exempel på den starkt ruderatpräglade floran.

Hydrografiskt är området till en del omvandlat genom dikningar nedanför klintbranten, men ännu återstår exempelvis bäcken vid Kolens kvarn orubbad, fastän dess närmaste omgivningar alltmer omslutes av täta törnsnår. På flera ställen under klintkanten finns diffust bevattnade källmyrar med bl a rika orkidéförekomster. Söder om Talludden finns en blåtåtel-trubbtåg-myr med inslag av axag, knappag och ängsstarr. Längs en grund dikesfåra står trubbtåg, näbbstarr, knappsäv, ängsull, smalfräken och kransalger.

Motivering för klass III: Den snabba förändringen med ett igenväxande klintlandskap med starkt kulturpräglad växlighet inrymmer stora spridningsbiologiska och vegetationshistoriska värden. Värdet som studieobjekt för Visbys skolor och uppskattade strövmark bidrar också till värderingen.

Störningskänslighet: Igenväxningsdynamiken bör få fortsätta, ett återupptaget fårbete skulle endast verka utarmande på den vegetation som nu etablerat sig som karaktäristisk för området i stort. Våtmarkerna måste givetvis skonas från allt slag av ingrepp.

Källor: KI, KäI, Högström & Rosvall 1982, Larsson 1984 , TR

20:B1:klass I, Hejdeby hällar, HEJDEBY

Botanisk beskrivning: Hejdeby hällar är ett stort hällmarksområde där det här och var förekommer sandavlagringar. Hällen är ganska rik på karstsprickor i sydvästra delen. Stora delar är exploaterade av stenbrott och asfaltsverk. Men delar som ännu är orörda hyser en märklig växtlighet.

Det som gör den öppna glesbevuxna hällmarken så botaniskt unik är att den utgör en för vårt land mycket specifik och extrem miljö för växterna. Det skulle föra för långt att räkna upp alla särpräglade arter och former som finns på Hejdeby hällar, men några bör nämnas.

Timjansnyltrot finns här i ett tiotal kolonier, varav en tyvärr ödelagts av den befintliga täkten och en annan torde snart gå samma öde till mötes. Arten finns sällsynt på ytterligare fyra lokaler på Gotland, en lokal på Gotska Sandön och ett antal lokaler på Ölands södra alvar. Dess närmaste växtplatser är i mellersta Tyskland och i England. Gotlandsnarv har en av sina mest kända gotländska lokaler här. Arten finns här och där på gotländska hällmarker samt i en liten koloni på Kinnekulle. Den finns också sällsynt i Jurabergen i Schweiz och på ett ställe i England.

Den mycket sällsynta gotlandshaverroten har här flera rika bestånd. Dess gotländska lokaler finns främst på några hällmarker i Visbys närhet. Närmast får man eljest söka den i Sydeuropa. Andra sydliga arter med utbredning på gotländska och öländska hällmarker och som också finns på Hejdeby hällar är bergsskrabba, som annars växer i södra Frankrike och norra Spanien och gotlandssolvändan, som närmast, utom sällsynt på Öland, finns i Thüringen i mellersta Tyskland. En sällsynthet är luddvedeln, som här växer i en ovanligt storvuxen form. Arten är östligt kontinental med enstaka lokaler på Gotland och i Östergötland.

Vidare finns omedelbart söder och öster om täktområdet i anslutning till vägen Tjautet - Sikhagen fem lokaler för den fridlysta nipsippan och på samma lokaler den likaledes fridlysta hybriden mellan nipsippa och fältsippa.

I objektets norra del påträffades nyligen det första gotländska fyndet av drakblomma, en annan sällsynt torrmarksväxt i vårt land.

Bland träd och buskar kan nämnas att alla spontant på Gotland förekommande Sorbus-arter finns inom området. Några av dem är ännu ej säkert identifierade. Det senaste fyndet är två buskar som efter odlingsförsök och kromosombestämning visat sig troligen vara tillfälliga spontanhybrider. Buskarna finns ganska nära gränsen till det befintliga täktområdet och också i farlig närhet av det tilltänkta schaktet i områdets södra del. Bland de många torrmarksväxter som här uppträder i krypande, prostrata former märks den specifikt gotländska formen av alvarklofibbla samt mjukdån.

Motivering för klass I: Även om vissa delar av Hejdeby hällar sargats av ingrepp, finns här stora naturvärden kvar. Den variationsrika hällmarksmiljön på Hejdeby hällar hyser ett spektrum av klassiska gotländska hällmarksrariteter, med vilket inget annat hällmarksobjekt kan mäta sig. Hällmarksmiljön med både sina sällsynta och allmänna inslag utgör ett levande exempel på öns kanske äldsta och ursprungligaste växtmiljö.

Störningskänslighet: Exploateringen av Hejdeby hällar bör snarast begränsas till att inte få omfatta fler ytor än de redan ianspråktagna. Vid bilparkering för de s k folkracetävlingarna i täktområdet är det angeläget att parkering endast tillåts i anslutning till befintliga vägar.

Källor: Hesselman 1907, Hesselman 1908, Pettersson 1958, Rosvall 1979, Rosvall & Larsson 1982, TR

20:B2:klass II, Laubäckar, HEJDEBY/BRO

Botanisk beskrivning: Laubäckar utgör ett komplex av olika naturtyper beroende bl a på inlandsisens inverkan. Själva vattenspegeln ligger på gränsen mellan lagrad kalksten, som i norr är helt kal, och glacifluvium av sand. I den grunda delen i norr täcker kransalger botten medan vegetationen i den södra delen är av helt annan karaktär. Där övergår Laubäckar i agmyr med holmar av tall, gran, brakved, blåbär, lingon, ljung, ekorrbär m fl mindre krävande arter. Över huvudtaget är vegetationen fattig för gotländska förhållanden. Några idegranar står i östra kanten där fuktighetsförhållandena är gynnsamma. I samma del finns också ett litet ekbestånd. I och runt Laubäckar finns ovanligt många flyttblock av rapakivigranit, flera av ansenlig storlek.

Motivering för klass II: Laubäckar bör anses värdefull ur vetenskaplig och ekologisk synvinkel. Den utgör ett utmärkt objekt för studier av växlingen i floran och vegetationen vid övergång från kal hällmark till lösa, kalkfattiga avlagringar. Det gamla ekbeståndet är en mycket värdefull del av objektets helhet.

Störningskänslighet: Väten bör under inga omständigheter dikas och kantskogen och ekbeståndet måste sparas. Spårbildande terrängkörning i den känsliga vätmiljön måste bringas att upphöra.

20:B3:klass II, Isälvsdalområde V Bolarve, HEJDEBY

Botanisk beskrivning: Detta är ett geologiskt och botaniskt intressant objekt. Isälvsdalar är mycket ovanliga på ön, (sådana påträffas för övrigt inte annat än i fjälltrakterna), och floran har en del intressanta drag. I den torra häll-

markstallskogen finns bland tallar och hagtornsbuskar ett stort antal exemplar av parkolvon (Viburnum lantana). Den har troligen spritts från närliggande planteringar, men det är ändå märkligt att den i så hög grad lyckats anpassa sig, naturalisera sig, i en naturskogsmiljö som denna.

Motivering för klass II: Förekomsten av parkolvon är vetenskapligt värdefull. Om lokalen, oförmodat, skulle komma i farozonen bör åtgärder vidtagas för att skydda den.

Störningskänslighet: Se sid 5-8.

Källor: Pettersson 1958 s. 64

21:B1:klass III, F d källmyr O L. Hellvis, FOLE/KÄLLUNGE

Botanisk beskrivning: Objektet utgörs av rester av en källmyr som numer är utdikad och mer eller mindre utplånad. Som minnen från det tidigare stadiets källmyrsflora finns majviva och fjälltätört. Hela området underlagras av sand vilket betingar god skogsväxt. Blåbär, lingon och ljung samt vitmossor på tuvorna ger en antydan om det bitvis pH-sura underlaget. På de förut blöta myrpartierna vandrar barrskogen nu in, varför man måste säga att syftet med dikningen är uppnått.

Motivering för klass III: Objektet är illustrativt som studieobjekt för att visa hur en skogsmyr kan bringas växa igen med hjälp av mänskliga ingrepp.

Störningskänslighet: Eftersom ingreppet redan är gjort kan det förefalla som här inte finns mycket kvar att bevara. Om ytterligare dikningar undviks, kan källmyrväxterna förväntas leva kvar. De kan då ge en långsiktig indikation på i hur hög grad de aktuella båda arterna tolererat ingreppets ej fullständigt totala omfattning.

23:B1:klass II, Källmyr ca 1 km V Storvidemyr, FOLLINGBO

Botanisk beskrivning: Myren är uppdämd av litorinavallen. Den uppvisar källmyrskaraktärer av vilka förekomst av knappag och luktsporre är två. I den södra delen skär den gamla järnvägsbanken, men den tycks inte menligt ha påverkat myren. I denna del finns en öppen vattenyta med förekomst av fisk.

Motivering för klass II: Myren uppvisar delvis typiska källmyrkaraktärer och är opåverkad frånsett järnvägsvallens eventuella inverkan. Dess närhet till Visby gör den lämplig som studieobjekt.

Störningskänslighet: Myren bör absolut inte utsättas för dikning, eftersom de mycket illustrativa dragen då skulle försvinna.

23:B2:klass II, Barrskogsbestånd ca 500 m O Traume, FOLLINGBO

Botanisk beskrivning: Detta är en gammal barrblandskog på kalkfattig morän som har karaktär av "fastlandsskog". Träden är rakstammiga och av ansenlig höjd och dimension för gotländska förhållanden. I fältskiktet finns de typiska silikatindikatorerna kruståtel, blåbär, ekorrbär och vårfryle samt stor förekomst av örten gotlandsmåra, som i Sverige endast förekommer på Öland och Gotland. Bitvis domineras marken av de vanligaste skogsmossorna, där enstaka bestånd av vårfryle, gotlandsmåra och kruståtel står. Anmärkningsvärt är också att fertil murgröna förekommer. Skogen är väl avgränsad från omgivningen genom hällmark, en väg, en åker och en föryngringsyta. På hällmarken i väster finns en av Gotlands få förekomster av levermossan Riccia ciliata.

Motivering för klass II: Den ovanliga skogstypen samt de floristiskt värdefulla detaljerna gör att skogen och en del av hällmarksområdet är av stort vetenskapligt värde.

Störningskänslighet: Om hela skogen kalavverkades skulle sannolikt många av de ovan angivna värdefulla elementen spolieras.

23:B3:klass II, Lillmyr, FOLLINGBO

Botanisk beskrivning: Lillmyr är en agvät med en liten klarvattenyta i sin östra del.

Agen dominerar tillsammans med rika bestånd av halvparasiten höstspira. Klarvattenytan har blekebotten med strandpryl, vattenmynta och en gles rugge av sjösäv. I sydvästra kanten

av Lillmyr står ett flyttblock av rapakivigranit. På detta block växer ormbunken gaffelbräken, en på fastlandet bitvis allmän ormbunke, som dock är kalkskyende. Dess förekomst här liksom på liknande miljö i objekt 10:B2 är en god illustration av ormbunkssporernas långspridningsförmåga med vinden.

Vid flyttblocket växer trådstarr, gräsnate, spikblad, vattenklöver, smalfräken, ärtstarr och enstaka bunkestarr.

Lillmyrs östra sida består av kalkfuktäng med de typiska gräsen älväxing och blåtåtel samt bl a blodnycklar. Mot norr vidtar hällmark.

Motivering för klass II: Lillmyr utgör ett gott exempel på en miljö där agmyrens och strandprylvätens växtsamhällen möts. Gaffelbräken-beståndet och Lillmyrs vattenvariation är föremål för studier sedan lång tid tillbaka, och dess naturliga utveckling bör fortlöpande följas.

Störningskänslighet: Alla dikningsåtgärder, fordonskörning i våtmarken eller kalavverkning intill myrkanten skulle kunna innebära spolierande ingrepp.

Källor: Pettersson 1958, s. 70-71

23:B4:klass II, Gammal barrskog ca 1,5 km VSV Hagvards, FOLLINGBO

Botanisk beskrivning: Skogen utgörs av ett restbestånd av mycket storvuxen tall och gran. Underlaget är kalkfattig morän och delvis sand. Fältskiktet domineras av kruståtel och örnbräken. Beståndet som endast är 3 - 4 ha omges av åker i öster, en gammal utäga i väster, en myr i söder och en föryngring i norr.

Motivering för klass II: Beståndet är utan tvekan ett av de vackraste av sin skogstyp på ön. Sådana gamla bestånd är mycket viktiga för jämförande forskning av gotländska skogar.

Störningskänslighet: Se sid 5-8.

23:B5:klass III, Svajde vät, FOLLINGBO

Botanisk beskrivning: Svajde vät består huvudsakligen av öppet vatten och är närmast att betrakta som ett grunt träsk. Träskets botten är täckt av kransalger och i den öppna vattenytan står också tuvor av trådstarr. I kantpartierna växer sjösäv. Runt träsket är en egentlig myrvegetation utbildad med företrädesvis trådstarr och vattenklöver. Längs östsidan finns en antydan till

lågstarrlagg. I sydost finns större agbestånd. I myrens övriga delar finns ingen lagg bildad. En snårig sälgvegetation vidtar direkt utanför myrvidden. Vid lågvatten saknas öppen vattenyta.

Motivering för klass III: I den träskfattiga Visby-trakten är Svajde vät ett berikande inslag och har sitt värde bl a som studieobjekt för skolorna. Närbelägenheten till Svajde-stugan innebär dessutom ett stort rekreativt värde för träsket och dess omgivningar.

Störningskänslighet: Se sid 5-8.

Källor: MI, SI

23:B6:klass II, Rosendalsväten S Svajde vät, FOLLINGBO

Botanisk beskrivning: Rosendalsväten är ett litet igenväxningsträsk med sanka stränder. Väten består egentligen av två större öppna vattenytor. Dessa är grunda och kan under torra somrar torka ut helt.

I den östra väten växer vass och bunkestarr. Vattenbläddra och gäddnate är de viktigaste undervattensväxterna. Sjöfräken förekommer här och där längs väststranden.

I den västra väten kantas stränderna av ag och i viss mån vass. Ute i vattnet växer vattenbläddra och vit näckros.

På de fuktiga stränderna finns stora bestånd av ängsnycklar, klöverärt, majviva och tätört. I de sankare strandkanterna finns en bård av gråvide. Torvtäkt har tidigare förekommit, vilket de trädklädda revlar som går ut i sjön vittnar om. År 1973 skedde uppmuddring av vissa delar av sjön, vilket delvis ändrade dess karaktär. Sjön hyser bestånd av abborre.

Motivering för klass II: Då Rosendalsväten ej torkar ut om sommaren utan är ett bestående vatten, är dess ekologiska värde mycket stort. Liksom Svajde vät ligger den högt och i ett sjö- och myrfattigt område av ön. Här finns även paleoekologiska värden, eftersom intakta torvlager finns kvar.

Störningskänslighet: Se sid 5-8.

Källor: SI

23:B7:klass II, Vät NNV sanatoriet, FOLLINGBO

Botanisk beskrivning: Väten är relativt fuktig. Stora agbestånd finns i de fuktigaste delarna. Ingen påverkan genom dikning eller dylikt har förekommit. Väten omges av torr hällmarkstallskog med glest stående, småväxta tallar. I skogens fältskikt förekommer rikligt med bergsskrabba och S:t Pers nycklar, men floran är som helhet sparsam.

Motivering för klass II: Eftersom väten ligger i ett av Gotlands högre områden måste den uppfattas som värdefull även ur hydrologisk synpunkt. Omgivningarna utgör lämpliga strövmarker eftersom de är tilltalande och lättåtkomliga.

Störningskänslighet: Se sid 5-8.

23:B8:klass II, Källmyrsstråk N Lillmyr, FOLLINGBO

Botanisk beskrivning: Från den skogbevuxna sluttningen i norr tränger diffusa källdrag fram och skapar ett källmyrstråk av variationsrik karaktär.

Den större myrytan i objektets västra del är en sluttande källmyr med axag, knappag och gles, steril trubbtåg som främsta komponenter. Slåtterblomma finns också rikligt. Något synligt källdrag finns ej.

Den mindre, sydvästra delen är så gott som avsnörd ifrån den större västra delen. Bland tuvorna av axag, blåtåtel och älväxing står ängsstarr, slåtterblomma, kärrlilja, blodrot, ängsvädd samt rikligt med luktsporre och näbbstarr. Myrytan är här huvudsakligen skogbevuxen, sluttar markant mot nordost men har en öppen, smal myryta längst ner. I denna löper ett källdrag ungefär vinkelrät mot myrsluttningen och synes samla upp det diffusa källflödet. Vid källdraget växer slankstarr, hirsstarr, ryltåg, smalfräken och majviva. Gräsull står rikligt, särskilt i nordväst. Här finns också många av kalkfuktängens orkidéer såsom ängsnycklar, blodnycklar, kärrknipprot och brudsporre. Krypvide och piggrör har som skogens utlöpare ibland slagit fäste överst i grästuvorna.

Till skillnad från många källmyrar saknar dessa ag i sina lägsta delar. De är istället av ren gräs-starr-typ med främst blåtåtel och axag.

Motivering för klass II: Vi har här ett källmyrsobjekt med stor variation och brett artinnehåll, där icke minst den synnerligen rika luktsporre-förekomsten är anmärkningsvärd. Överhuvud taget finns ingen källmyr av denna dignitet på denna del av Gotland.

Störningskänslighet: Det är väsentligt att man ej frestas att betrakta objektet som produktiv skogsmark trots att det bär träd. Källmyrar är istället just den typ av namngivna objekt som skogsvårdslagstiftningens generella naturvårdshänsyn innefattar. Inga skogliga åtgärder eller diknings ingrepp kan här accepteras.

Källor: StH

24:B1:klass I, Hällmark vid Ölbäck, ENDRE

Botanisk beskrivning: De stora hällmarker som omger vägen hör till de förnämsta sprickfria hällmarker Gotland kan bjuda. Stora ytor är helt kala medan andra är täckta av ett tunt vittringsjordlager. Smärre ytor har utnyttjats som stenbrott för länge sedan. Enstaka småvuxna tallar utgör ofta den enda vegetationen. Området hyser flera ovanliga växter av stort naturhistoriskt värde. Exempel på sådana är hylsnejlika, gotlandssolvända och timjanssnyltrot. Just timjanssnyltroten har här en klassisk lokal. Framhållas bör också den mycket rika och speciella kryptogamfloran. De särpräglade ekologiska förhållanden som här råder skapar en mosaik av växtsamhällen och ger utrymme för åtskilliga speciella hällmarksväxter. Själva Ölbäck är en f.d. boplats med kvardröjande kulturpräglad flora, bl a grenigt kungsljus.

Motivering för klass I: Oexploaterade hällmarker som denna är synnerligen värdefulla, särskilt då de hyser en så rik flora som denna.

Störningskänslighet: Se sid 5-8.

Källor: Rosvall 1979, TR

24:B2:klass II, Storvidemyr, ENDRE/FOLLINGBO

Botanisk beskrivning: Myren är tämligen blöt, även om inga synliga till- eller utlopp finns. Myrviddens vegetation domineras av ag och knappag, där den senare intar ovanligt vidsträckta områden. Mot kanterna avtar agen och ersättes av knappag och bunkestarr, vilka bildar en bård av varierande bredd runt myren. I denna zon finns tämligen rikligt med blodnycklar och ängsnycklar. Någon lågstarrlagg är endast sparsamt utbildad. Kantskogen vidtar direkt utanför knappag-bunkestarrzonen. Mitt i myren finns ett antal tallbevuxna holmar med ljung, blåbär och lingon. Storvidemyr var för ett halvsekel sedan betydligt mindre agdominerad. Dess norra del präglades då av knappag och då fanns en öppen klarvattenyta med träskbotten.

Motivering för klass II: Värdet ligger till stor del i den rikhaltiga dokumentation av myrens utvecklingsförlopp. Som varande den största opåverkade agmyren i Visbys närhet har den också ett stort intresse.

Störningskänslighet: Se sid 5-8.

Källor: MI, Pettersson 1958 s 238-242

24:B3:klass II, Kvinnbrymyr, ENDRE

Botanisk beskrivning: Kvinnbrymyr är tämligen torr och saknar synliga till- och utlopp. Myrviddens vegetation är uppbruten och heterogen. I de södra delarna dominerar ag, men i norr och längst österut finns endast smärre agbestånd. Agen ersätts där av ett glest blandsamhälle med främst hirsstarr och knappag. Ingen lågstarrlagg är heller utbildad här, men i motsats till i Storvidemyr omkransas myrvidden av en tät men smal bård av pors. Den utanför belägna kantskogen är av en sumpig typ med inblandning av vide och björk i den normala tall-en-brakvedsskogen. Porsen sträcker sig en bit in i kantskogen och är tillsammans med älgört dominant i fältskiktet.

På myren finns flera holmar med tall lingon, blåbär och ljung. I kantskogen i öster finns ett bestånd av det på Gotland mycket ovanliga kråkbäret.

Motivering för klass II: Även om vinnbrymyr kan förefalla vara av den rätt vanliga ag-högstarr-typen, finns här betydande naturvärden icke minst med tanke på de odikade få myrar som finns i regionen. Kråkbärförekomsten är naturligtvis av särskilt intresse.

Störningskänslighet: Se sid 5-8.

Källor: MI

24:B4:klass II, Allkviänge, ENDRE

Botanisk beskrivning: Änget har tidigare varit tätt igenvuxet, men vintern 1944 påbörjades röjningar vilket resulterat i ett välhävdat, överlag flackt änge med något omväxlande karaktär.

Östra delen utgör den största delen av det i dag hävdade änget. Ängeslandskapet är till sin karaktär mosaikartat med ljusa, solbelysta partier och skuggiga delar nära hasselbuketter och träd. Trädskiktet domineras av ek som fått växa relativt fritt och därvid blivit vidkroniga. Dessutom förekommer ask, lundalm, oxel, vildapel, björk och rönn. I den östra delen av området har ett flertal askar klappats. Våraspekten är som i de flesta ängen den mest anslående tiden, innan det ofta täta lövverket hindrar solljuset att tränga ner till marken. Blåsipporna lyser intensivt runt hasselbuketterna och mellan dessa breder vitsippsmattorna ut sig och färgar fläckvis marken vit. Svalörten är en annan av vårens dominerande örter. Dessutom förekommer vårfrylet här och där.

Ett stort antal örter förekommer inom området, med i huvudsak sin blomning förlagd till försommaren t ex humleblomster, skogsfibbla, gökärt, qulvial, blodrot, brunört, smörblomma, ängsvädd och maskros. Bland gräsen och halvgräsen är vårbrodd, backskafting och hundäxing tillsammans med skogsstarr de mest förekommamnde.

I söder finns ett litet kärr. Dominerande arter är hundstarr och blåsstarr, samt den på Gotland mycket ovanliga topplösan.

Södra och sydvästra delen av änget är tillväxt med bitvis täta bestånd av hassel, vildapel och sly mellan träden som huvudsakligen är ek och ask. Flera stenvastar och stenrösen finns i södra delen, och mer eller mindre täta lövvastar omger hela änget.

Motivering för klass II: Allkviänge är ett gott exempel på traktens ängestyp. Det tillhör inte öns artrikaste, men rikedomen på lundalm samt förekomsten av topplösa är anmärkningsvärda. De slutna kantområdena förstärker ängets rumseffekt. Såsom naturreservat i Visbys närhet är det av största värde för friluftslivet.

Störningskänslighet: Den kontinuerliga hävden garanteras i skötselplanen. Det stora besökarantalet kan leda till punktvis slitage av växttäcket.

Källor: ÄI, Borgegård 1982

24:B5:klass II, Åänge, ENDRE

Botanisk beskrivning: Ångets östra del är idag betad hagmark som tidigare troligen har varit ängeshävdad. Den karaktäriseras av stora öppna betesslätter som delvis, främst i söder, är bevuxna med stora mängder låga tynnesbuskar i form av hagtorn och slån. En och annan lövvast och lövgrupp bryter av de öppnare partierna. I dessa lövpartier ingår bl a ek, lundalm, ask, hagtorn och nypon. Några glesa grupper med björk och tall finns också. Många av ekarna och lundalmarna är grova, välväxta och ståtliga.

Längs ån, längst i öster, växer två rader med mycket storvuxna och vackra ekar och lundalmar. Under och i anslutning till dessa växer bl a ask, getapel, hagtorn, nypon, apel och skott av ek och lundalm.

I norr och nordost, i anslutning till och väster om ån, växer lummiga lövbestånd bestående av bl a ek, lundalm, ask, asp, lite björk, apel, hagtorn, slån och nypon samt inslag av hassel. Även här är en del ekar och lundalmar grova. Dessutom finns en del grova aspar. Anmärkningsvärt är den sparsamma förekomsten av hassel. Bitvis är inslaget av hagtorn och apel nästan dominerande och hagtornsbuskarna är ofta högvuxna. Här finns också en kämpgrav.

Områdets västra del utgörs av år 1973 röjd lövmark och marken är till stora delar täckt av ris, grenar och kvistar efter röjningen. Trädskiktet är detsamma som i den östra delen med främst ek, lundalm och ask samt lite björk och asp. Lundalmarna, och framförallt ekarna, är ofta grova. De växer relativt jämnt utspridda och sätter sin prägel på hela området.

I buskskiktet märks, förutom en god föryngring av både ek och lundalm, bl a ungask, ungbjörk, ungasp, slån, rönn, hassel, hagtorn och nypon. Inslaget av hassel är här större än i den östra delen.

Bitvis kan man ana en viss ängeskaraktär med grupper av bl a hassel och antydan till gläntor.

Motivering för klass II: Området som helhet är intressant bl a med tanke på de mäktiga ekarna och lundalmens förekomst i olika åldersklasser. Ån som genomflyter objektet och givit dess namn är en bidragande kvalitet.

Störningskänslighet: Markanvändningsalternativen är fortsatt öppethållande genom bete i kombination med röjningar eller utveckling mot lövskog. Ett återförande till slåtteränge är knappast realistiskt men naturligtvis lovvärt. Överföring till barrskog vore förödande. Uppläggning av rensmassor från ån eller anläggande av bevattningsdamm vore också oacceptabla ingrepp.

Källor: ÄI

25:B1:klass I, Mangsarveänget, EKEBY

Botanisk beskrivning: Västra delen av änget är svagt kuperad och sluttar något mot öster. Här är marken fuktig och träd och buskar växer tämligen tätt, antingen enstaka eller i smärre grupper som bildar större sammanhängande dungar. Ek, ask, alm, björk och enstaka tallar samt hassel och en del andra buskar växer här. Några mindre fria gläntor finns också.

Östra delen har en betydligt öppnare karaktär med några vidsträckta öppna slätter. Mellan och runt dessa slätter står smågrupper, dungar och vastar med ek, alm, ask, oxel, ungek, ungask, vildapel, skogskornell, fågelbär och hassel. Flera av ekarna är grova och vidkroniga. Några lönnar och någon enstaka ängsbåns (tall) förekommer också. Marken är flack med små vattensamlingar i förekommande svackor. Dungar och vastar växer i allmänhet där marken är litet ojämn eller i anslutning till smärre stensamlingar.

Ängets växtlighet är artrik, icke minst eftersom underlaget är friskt till fuktigt. Det gör att även en del kalkfuktängsväxter ingår. Mangsarveängets kärlväxter är totalinventerade av en medlem i ortens hembygdsförening.

Motivering för klass I: Mangsarveänget har utvalts som ett illustrativt exempel på ett artrikt änge på frisk, fuktig mark. Den höga markfuktigheten anses ha varit betydelsefull för det gotländska ängets långsiktiga produktionsförmåga och Mangsarveänget är ett välbevarat exempel på den fuktiga ängestyp som idag ofta är försvunnen.

Störningskänslighet: Ingen förändring av pågående markanvändning, utan fortsatt årlig traditionell ängeshävd måste bestå.

Källor: ÄI

25:B2:klass II, Fuktskog på sand vid Medebys, EKEBY

Botanisk beskrivning: På ömse sidor om vägen finns en för gotländska förhållanden ovanligt vacker granskog. Underlaget är sand. Väster om vägen är marken i skogen relativt torr, medan den öster om vägen kan betecknas som fuktskog. Där finns flera ljungtuvor med riklig förekomst av vitmossa. Lingon, blåbär, kruståtel m fl hedbarrskogsväxter är rikt representerade. En stor källa finns i slänten på samma sida om vägen. Där finns också flera fuktstråk med älväxing, hundstarr, blodrot, kärrbräsma m fl kalkfuktängsväxter. Ängsskogsartade partier hyser bl a skogsnäva, stenbär och bergsslok.

Motivering för klass II: Skogstypen är sparsamt representerad på Gotland varför den har ett relativt högt skyddsvärde. Skogsavsnittet bör få stå kvar som undervisningsobjekt.

Objektet uppvisar en variation inom små ytor med olika fuktighetsgrad och marksurhet, även om dess artinnehåll inte är anmärkningsvärt, har helheten ett stort värde.

Störningskänslighet: Ett skogsbruk måste här bedrivas endast i form av plockhuggning, där spårbildande körning, markberedning eller dikningsingrepp vore negativa.

25:B1:klass I, Mangsarveänget, EKEBY

Botanisk beskrivning: Västra delen av änget är svagt kuperat och sluttar något mot öster. Här är marken fuktig och träd och buskar står tämligen tätt, antingen enstaka eller i smärre grupper, vilka bildar större sammanhängande dungar. Ek, ask, alm, björk och enstaka tallar samt hassel (ganska spensliga, glesa buketter) och en del andra buskar växer här. Några smärre fria gläntor finns också.

Östra delen har en betydligt öppnare karaktär med några vidsträckta öppna ytor. Mellan och runt dessa står smågrupper, dungar och vastar med ek, alm, ask, oxel, ungek, ungask, vildapel, skogskornell, fågelbär och hassel. Flera av ekarna är grova och vidkroniga. Några lönnar och någon enstaka ängsbåns (tall) finns också. Marken är flack med små vattensamlingar i förekommande svackor. Dungar och vastar växer i allmänhet där marken är litet ojämn eller i anslutning till smärre stensamlingar - d v s där det är svårt att komma åt vid slåttern.

Änget är örtrikt med många orkidéarter, däribland vit skogslilja. Bland växterna bör också korskovall och skogsstarr nämnas.

Motivering för klass I: Änget har ett varierat träd- och buskskikt och utgör ett gott exempel på ett hävdat änge.

Störningskänslighet: Ingen förändring av pågående markanvändning, utan fortsatt årlig traditionell ängeshävd måste bestå.

Källor: ÄI, Vallin 1965

26:B1:klass II, Prästänget O Källunge kyrka, KÄLLUNGE

Botanisk beskrivning: Öppet flackt änge med tämligen stora gläntor. I sydöstra delen finns ett stort braidräum.

Änget är hasselrikt och så gott som alla träd, ensamma eller i grupper, har "strumpa" av hassel eller andra buskar. Några ekar och enstaka grova tallar växer ensamma. I övrigt står träden - ek, ask, lundalm, enstaka björk och apel - tillsammans i de karakteristiska grupperna om 2-5 träd spridda över området. Två grupper med vardera tre stora tallar finns också i änget. Många av lundalmarna är stora och ståtliga. Förutom att växa som "strumpor" vid träd och trädgrupper förekommer hasseln även i fristående buketter och i små vastar, ibland tillsammans med skogskornell.

Änget har ingen unik flora men är tämligen rikt på de vanligaste ängsväxterna.

Mot norr, väster och söder avgränsas änget av tunna lövvastar mot omgivande åkrar. I öster saknas vast. Vasten i söder är, vid ingången till änget, mycket tät av tynne och hassel under de glest stående ekarna.

Motivering för klass II: Ekarna, de vackra lundalmarna och de två tallgrupperna ger änget en tilltalande egen karaktär.

Störningskänslighet: Den ändrade markanvändningen i form av upphörd hävd försämrar på sikt områdets naturvärden. Önskvärt är således att den årliga hävden med fagning, slåtter och bete återinförs.

Källor: ÄI

27:B1:klass I, Alvena lindaräng, VALLSTENA

Botanisk beskrivning: Alvena lindaräng med sina nästan 6 hektar utgör ett av de största hävdade ängena på Gotland. Träden står glest men jämt fördelade över hela området, ofta ensamma men ibland i små grupper. Det glesa trädbeståndet framhävs av att de flesta buskagen är bortröjda och inte har tillåtits att växa till sig som i många andra hävdade gotlandsängen. Hasseln växer spridd över änget men oftast i fristående buketter. Förutom en stor glänta i de centrala delarna av änget är gläntorna små och talrika över hela området utom längs den östra kanten som har något tätare struktur.

Som namnet antyder är linden det dominerande trädslaget i änget. Ingen annanstans på Gotland har skogslind en sådan stor och sammanhängande utbredning som här. Förutom lind förekommer i trädskiktet ek, ask och lundalm samt enstaka björkar och aspar. Lindarna och askarna är ofta klappade.

Änget är rikt på fornlämningar, främst husgrunder och stenvastar. Några stenvastar sträcker sig tvärs över hela änget i nordsydlig riktning. I anslutning till dessa fornlämningar växer träd och buskar, vilka följaktligen står i kortare eller längre rader här och där över hela området. I sydöstra delen av änget finns en del partier med tätare busk- och slyvegetation som har sparats bl a med tanke på fågellivet.

Änget är som informationstavlan i änget omtalar, fattigt på gräs, men mycket rikt på örter. Dussinet orkidéarter är påträffade, bl a hjälmnycklar, krutbrännare, vit och grönvit nattviol, tvåblad, flugblomster, nyckelblomster, skogsknipprot och purpurknipprot. Talrikast är kanske den vita skogsliljan och nattvioleria. De vanligaste sommarblommande örterna är smultron, vitmåra, blodrot, backsmörblomma, svinrot, ängskovall och ängsvädd. På våren domineras blickfånget av arter som vårärt, vitsippa, blåsippa, gulsippa, liljekonvalj, gullviva samt violer.

Vid husgrunderna i sydost växer de sällsynta lundgräsen skugglosta, strävlosta och lundslok.

Motivering för klass I: Storleken, lindbeståndet, örtrikedomen och de ädla lundgräsen är några av de komponenter som gör Alvena lindaräng så värdefull. Änget utgör ett exempel på sin lokala typ och understryker varje änges särart. Som gammalt naturvårdsobjekt och naturreservat är det också av vital betydelse för friluftslivet.

Störningskänslighet: Skötselplanen borgar för fortsatt kontinuerlig hävd. Slåttern vid husgrunderna i sydost bör dock minskas för att ge de tre skuggkrävande lundgräsen bättre betingelser.

Källor: ÄI, Gustavsson & Jennersten 1982, Ohlsson 1965, JP

27:B2:klass III, Uppgarde änge, VALLSTENA

Botanisk beskrivning: Överlag flackt änge. På litet ojämnare partier, som t ex den småblockiga delen nordost om vägen, strax efter man kommit in i änget, växer en del träd och buskar. Ek, ask, lundalm, asp och hassel samt inslag av gran och enbuskar står relativt glest och bildar bitvis smågrupper i den stora glesa dungen nordost om vägen. I sydöstra delen växer slanka och smalkroniga träd som ek, ask, asp och björk tillsammans med glesa hasselbuskar. Träden och buskarna växer ganska jämnt utspridda i ängets östra delar utan några större gläntor emellan.

Hösten 1974 gjordes en del utglesande gallringar främst i ängets östra delar. Glädjande nog har man vid dessa gallringar sparat gamla och döda träd med bohål.

I ängets centrala och norra delar finns stora, öppna och välhävdade slätter. På dessa står några glesa dungar med ek, lundalm, ask, någon björk och enstaka tallar.

Södra, sydvästra och västra delarna (ca 1 ha) utgörs av en bård av igenväxande, vildvuxen ängesmark med sly och högt gräs. Sammansättningen av träd- och buskskiktet är i övrigt ungefär densamma som i det hävdade änget.

Änget är tämligen örtrikt och i dungarna växer bl a ramslök. Lövvastar omger änget som för övrigt innehåller en del fornlämningar.

Motivering för klass III: Att klassa ett änge är alltid vanskligt, då varje hävdat änge alltid innebär stora naturvärden. Från snäv floristisk synpunkt finns här inte så mycket att peka ut, men lundalmförekomsten är intressant.

Störningskänslighet: Ingen förändring av pågående markanvändning, utan fortsatt årlig traditionell ängeshävd måste bestå i den hävdade delen. De igenväxande södra, sydvästra och västra delarna lämnas gärna att växa fritt, som hittills.

Källor: ÄI

27:B3:klass II, Lövskog S St Gudings, VALLSTENA

Botanisk beskrivning: Detta område består av två bestånd, i norr ett ungskogsbestånd och i söder ett äldre bestånd. Mest anmärkningsvärt, förutom den givna förekomsten av ek och ask, är rikedomen på lundalm. Denna art är faktiskt den talrikaste av alla trädarter i området, såväl vad gäller vuxna träd som föryngringen. Därutöver finns björk, gran och tall, med allmän föryngring av gran. Öppna ytor saknas fullständigt och buskskiktet är under stark igenväxning. Hassel finns rikligt och hagtorn och skogskornell sparsamt.

Fältskiktet uppvisar en anslående mängd i landet måttligt eller sällsynt förekommande lundväxter. Hit hör örterna gulsippa, myskmadra, buskviol, lundviol och gräsen lundelm, skugglosta och skogskorn.

Motivering för klass II: Området hyser en av Gotlands rikare förekomster av lundalm och är enbart därigenom av stort naturintresse. Lövskogen är genomgående tät, vilket trots den begränsade storleken skapar intryck av en djup, snårig almdominerad lövskog. Rikedomen av sällsynta lundväxter gör den till ett av öns viktigaste lövskogsobjekt.

Störningskänslighet: Objektet bör lämnas i fred för ytterligare röjningar och avverkningar, eftersom floran är skuggkrävande. Större tallar liksom viss föryngring av gran kan dock borttagas.

Källor: JP

27:B4:klass II, Betad skogsmark ca 1 km NO Svartvät, VALLSTENA

Botanisk beskrivning: Skogen är till karaktären en barrblandskog, fuktig i den södra delen och något torrare och mera grandominerad mot norr. I den fuktigare delen växer förutom gran och tall en del björk, och någon ek även asp, och skogen är här rätt snårig och svårframkomlig. Mot norr stiger terrängen, vilket medför en sucessivt torrare och grandominerad skogstyp. Välvuxna granar finns här i alla åldrar, många av ansenlig storlek.

Fältskiktet domineras av lingon och blåbär samt, särskilt i söder, lundskafting. Överlag visar det en frisk, måttligt basfattig prägel med bl a örnbräken, träjon, ekorrbär, vitsippa, murgröna, vitpyrola och nästrot.

Skogen hålls betad med ungnöt eller häst.

Motivering för klass II: Objektet utgör ett representativt exempel på en allt ovanligare gotländsk naturtyp, den betade skogen. Dess del ger också en god bild av den resliga, välvuxna granskogen, vilken främst har sin utbredning på öns östra och sydöstra delar.

Störningskänslighet: För naturvärdenas fortsatta bestånd krävs givetvis att betesgången bibehålles och att skogen i övrigt brukas såsom den gotländska bondeskogen alltid skötts sedan urminnes tid. Dock bör kalavverkningar av större format undvikas.

Källor: EWO

28:B1:klass II, Gothemåns ravin V bron vid p 2,95, GOTHEM

Botanisk beskrivning: Sommartid är årännan nästan torrlagd men de kortvariga men intensiva vårfloderna har skurit ned ravinen i de omgivande sandlagren. I vattenfåran trivs en eutrof växtlighet bestående av bl a sjösäv, svärdslilja, bunkestarr och blomvass. På ömse sidor står mäktiga bårder av rörflen, rikt behängda av åkervinda. Mellan rörflensbältet och strandbrinkarna växer bl björk, knäckepil, läkevänderot, ormbär, bäckveronika, kabbeleka och den ovanliga kärrtöreln.

Den omgivande skogen är reslig och dominerad av gran, och undervegetationen utgöres av typiska arter på sandmark såsom örnbräken, ljung, lingon, blåbär och linnea. Starka sippervattenströmmar har givit upphov till källdragssluttningar, vars växtlighet delvis är mycket rik.

Motivering för klass II: Gothemån är Gotlands största vattendrag och vattenfårans meandrande lopp genom sandlagren skapar en vegetationsbiotop av för Gotland ovanligt slag.

Störningskänslighet: Ravinen bör skyddas från uträtning och sandtäkt.

28:B2:klass II, Sandrevel vid Gothemåns mynning, GOTHEM

Botanisk beskrivning: Sedan betet upphört har en del förändringar skett i området, t ex har högvuxna strandgräs invandrat, främst strandråg och sandrör. Småtallar börjar också komma upp. De rika bestånden av fältsippa har tilltagit under senare år. T o m gulblommig fältsippa finns här.

Motivering för klass II: Sandrevelns dynamik har gått mot en vacker strandäng, där dock beskogningen kan förväntas tilltaga.

Störningskänslighet: Inga påtagliga hot kan skönjas. Utvecklingen bör få fortgå ostört.

Källor: KI

28:B3:klass III, Fornborg på Gothemhammar, GOTHEM

Botanisk beskrivning: Fornborgen består av en i nord-sydlig riktning uppförd vall, som utgjort försvarsmur för en tidigare kringfluten halvö. Vallen består av kalkstensblock och är nyligen frilagd från tidigare beskogning. Den omgivande skogen är av typen rik barrblandskog. På vallen och i dess närhet växer ett rikt fältskikt av ekorrbär, stenbär, backsmultron och mjölon m fl torrbacksarter. Andra arter är korskovall (sparsam på Gotland) och skogssallat. I särskilt stora mängder förekommer vårbrodd. Områdets stora värde ligger dock i den rika

förekomsten av röd skogslilja, som finns vid vallen och i den omgivande skogen. Där växer också praktbrunört, en kalktallskogsväxt som inte är ovanlig på Gotland och Öland.

Motivering för klass III: Objektet utgör ett exempel på artsammansättningen på en öppnad yta i rik barrblandskog och har sitt största värde som lokal för den röda skogsliljan.

Störningskänslighet: Se sid 5-8.

28:B4:klass II, Myren 700 m NV Botvalde träsk, GOTHEM

Botanisk beskrivning: Denna lilla myr är en gräs-starr-myr, huvudsakligen bevuxen med slankstarr, älväxing, videört och älgört. I östra kanten växer småbjörk och brakved, i övrigt kringgärdas myren av blandad barrskog. Myren avvattnas i söder genom en bäckfåra, kring vilken bl a växer bunkestarr, olvon, gråvide kärrtistel och vaxnycklar. Själva myrytan hyser en rik förekomst av ängsnycklar, med inslag av vax- och sumpnycklar. Mot nordnordväst leder en knappt urskiljbar bäckfåra till en sommartid uttorkad kallkälla med botaniskt intressanta omgivningar. Dessa utgörs av delvis myrartade ytor med bl a rika förekomster av sumpnycklar.

Motivering för klass II: Myren utgör traktens enda exempel på denna myrtyp och har med sina omgivningar såväl stora allmänbiologiska som rent floristiska värden.

Störningskänslighet: Se sid 5-8.

28:B5:klass II, Botvalde träsk, GOTHEM

Botanisk beskrivning: Detta lilla träsk är ett fattigt agträsk med ett par skilda vattenspeglar. Den omgivande blandbarrskogen har vid stranden inslag av brakved och enbuskar. I sydväst finns en smal fuktäng med älväxing, klöverärt, blodrot och vaxnyckel. Klarvattenytorna är svåråtkomliga men vid östra stranden ligger ett mindre flyttblock. Träskets botten är bevuxen med kransalger. Skogen söder och sydost om träsket är örtrik och hyser drygt dussintalet orkidéarter, däribland sumpnyckel och flugblomster.

Motivering för klass II: Botvaldeträsk utgör ett agmyrområde med öppna träskytor och örtrik strandskog som väl kompletterar de övriga myrtyperna på Gothemhammar.

Störningskänslighet: Bebyggelse bör ej tillåtas i anslutning till området och den trädridå som avskärmar träsket mot den nydragna vägen i väster bör bibehållas.

28:B6:klass I, Kustområde S Botvaldvik innefattande även Storsund, Lillsund och Kyrkbingegrunn, GOTHEM

Botanisk beskrivning av Kyrkbingegrunn: Detta objekt är av mycket växlande natur. I centrum ligger träsket Storsund. (Se separat beskrivning).

Fastlandstranden är en artrik ängsstrand med betydande värden.

Kyrkbingegrunn är en flack, åt sydost sluttande holme, som på sin östra sida ännu hyser stora öppna gräsytor men i det inre växer igen med en snårig skog av tall, enbuskar och tynne. Ur botanisk synpunkt är de betade strandängarna mycket värdefulla. De betas av vitkindade gäss samt nöt. Under vinterhalvåret står de översvämmade men torkar ut sommartid. Karaktärsarter är krypven, rödsvingel, fårsvingel, gåsört, revfingerört, höskallra m fl. De högre partierna hyser under våren praktfulla bestånd av fältsippa och senare Adam och Eva och salepsrot. Förekomsten av den sistnämnda torde vara en av Gotlands rikaste. Bland andra sällsyntheter bör nämnas östveronika (V. austriaca) och tysk fingerört.

Ett smalt parti av öns nordvästra strand har sandbotten, och strandvegetationen blir då givetvis annorlunda. Här finns bl a en helt gulblommig form av fältsippa. Nordväststranden är också rik på rörsvingel eftersom denna del ej betas. De sydvästra maderna är tämligen rika på strandmalört och kustarun.

I den öppna högre liggande marken finns här och där små kärrängar med plattstarr och älväxing.

Öns högsta och inre delar kläds av en expanderande tallskog. Enbuskmarker intar de halvöppna ytorna mellan skogen och strandängarna. Den forna strandslåttern har upphört och betet förmår inte ensamt hejda träd- och buskvegetationens framryckning.

Väster om sundet som vid högvatten skiljer Kyrkbingegrunn från fastlandstranden har de egendomliga hybridnycklarna påträffats.

Botanisk beskrivning av Storsund: Storsund en avsnörd havsvik, som nu befinner sig i ett övergångsstadium mellan träsk och myr. Det inköptes i början av 1950-talet av Svenska Naturskyddsföreningen för medel som erhölls bl a från Lina myrs reglerings-företag. Tilloppet kommer från de utdikade Kyrkmyr, Hagmyr och Kolmyr. Utloppet är opåverkat.

I Storsund finns en mäktig vegetation av ag och den mest vidsträckta vegetationen påträffas i den södra delen. I dessa agbestånd växer även en del vattenklöver, spikblad och mer mot kanterna pors. Inslag av bunkestarr förekommer också.

I träskets centrala del mot den öppna vattenytan ersätts agen av bladvass. Det är framför allt på östsidan som vassen är tät och kraftig, västerut blir den mindre dominerande. Även en del sjösäv växer där ute. På de djupare områdena växer vattenbläddra, vattenklöver och näckros, närmare in mot stränderna är kransalger vanlig i bottenvegetationen. Den agdominerade vegetationen tar vid utanför denna bård av vass, men en viss uppblandning av vass kvarstår in mot skogskanten. Otvetydigt håller träsket på att växa igen med ag och vass. Igenväxningstakten har ökat

under senaste årtiondena, vilket troligen beror på sänkning av vattenståndet i ovanförliggande myrar vid dikningar i tillrinningsområdet.

Vattendjupet liksom kalkgyttjelagrens mäktighet varierar ganska mycket inom träsket. De grundaste områdena ligger i Storsunds centrala del och där kan gyttjelagren uppgå till fyra meters mäktighet, medan bottnen, som utgörs av kalksten, höjer sig in mot stränderna.

Övergången till skogsmarken har utbildats på olika sätt. I sydväst finns en källmyr - Sundskäldu - vilken domineras av axag. I nordväst utbreder sig ett stort bestånd av pors mellan agen och skogskanten. Utmed övriga kantpartier förekommer en halvmeter isskjuten strandvall, innanför vilken en bård av pors ofta finns.

Strandvallens trädskikt kan bestå av en tätvuxen kantskog med tall, som vanligen dominerar, gran och även enstaka rönnar. Förhållandena kan emellertid vara annorlunda som till exempel i den sydöstra delen av träsket, där kantskogen utgörs av en mer öppen och ljus tallskog.

I källmyren Sundskälldu i sydost märks axag, fjälltätört, kärrlilja, vaxnycklar, sumpnycklar och den mycket sällsynta ävjestarren. Från en temporärt hotad Fårö-lokal för de sällsynta myggnycklarna inplanterades tre exemplar av arten hit 1973, och de har nu utvecklats till ett stabilt litet bestånd.

Skogsmarken vid Storsund och i objektet som helhet uppvisar variationer av torr, örtrik tallskog, örtrik grandominerad skog, friska, örtrika tall- och granskogar samt även partier av risdominerade hedskogar.

Örtrikedomen är mycket stor, och här återfinns det mesta av vad gotländska ängsbarrskogar kan uppvisa. Piggrör, svinrot, fågelstarr och praktbrunört är några kalkpräglade exempel. Det på ön sällsynta gräset hässlebrodd växer på flera ställen, bl a på tallholmar i träsket.

I de skiftande skogstyperna kan de flesta av Gotlands ängsskogsbundna orkidéer påträffas, däribland växer den vita skogsliljan ställvis i stor mängd. Korallrot och spindelblomster är exempel på orkidéarter vilka uppträder på mer kalkfattig mark.

Botanisk beskrivning av Lillsund: Myren saknar till- och utlopp men står möjligen i förbindelse med Storsund under högvattenperioder. Vegetationen på myrytan består uteslutande av ag. Längs kanterna sträcker sig en smal bård av trådstarr och pors. Även runt de barrskogsbevuxna holmarna ute i myren förekommer denna vegetation. Kantskogen avgränsas inåt av täta sälgsnår.

Motivering för klass I: Storsunds rikedom på bl a fåglar och orkidéer har redan motiverat ett inköp från den ideella naturvården, sedermera följt av naturreservatbildning. Både Storsund och Lillsund samt mellanliggande områden ner till stranden inklusive Kyrkbingegrunn utgör ett värdefullt och enastående representativt avsnitt av östgotländsk myr-, skogs- och strandnatur.

De olika naturtypernas inbördes rikedom och representativitet understryks av den mycket ringa grad av störande kulturpåverkan objektet hittills utsatts för. En viktig förutsättning för detta är att någon farbar strandväg här aldrig har anlagts.

Störningskänslighet: Storsunds igenväxning mot myr påskyndas förmodligen av näringstillförsel från uppströms odlade myrar. Betet på Kyrkbingegrunn är en förutsättning för strandängarnas fortbestånd. Skogsbruk i objektet bör bedrivas med yttersta naturvårdsanpassning i form av plockhuggning eller små skärmställningar och utan dikningsingrepp. Inga som helst ytterligare åtgärder för att kanalisera turism, utöver den skyltning till Storsunds fågeltorn som finns, bör komma till stånd.

Källor: MI, SI, Malers 1983, Ohlsson 1937, Ohlsson 1965, Ohlsson 1968, Pettersson 1958 s. 261, Sernander 1941, Sturevik & Högström 1984, CT

28:B7:klass III, Sinkmyr, GOTHEM

Botanisk beskrivning: Sinkmyr betecknar på topografiska kartan endast det centrala myrpartiet i det vidsträckta men uppsplittrade myrkomplexet i skogsmarkerna mellan Gothem och Norrlanda. Myren avvattnas i norr genom den delvis uppodlade Kyrkmyr. Inga synliga tillopp förekommer. Nedanstående vegetationsbeskrivning avser endast själva Sinkmyr.

Myrvidden består av ag uppblandad med bunkestarrr och trådstarr. Fastmarken vidtar direkt utanför agen. Någon lagg av mera normal typ påträffas endast i de norra partierna med förekomst av bl a brudsporre och luktsporre, utöver åtskilliga av gotlandsmyrens och kalkfuktängens andra orkidéer.

Motivering för klass III: Myrkomplexet uppvisar inte några direkta särdrag. Det ligger emellertid i en numera mycket myrfattig trakt, med flack terräng, där dylika myrkomplex är viktiga inslag och skogsdikningar bör undvikas.

Störningskänslighet: I skogsbruket måste marker som dessa betraktas som impediment vars naturvärden är så stora att dränerande ingrepp som dikning eller plöjande markberedning är helt uteslutna.

Källor: MI

29:B1:klass II, Klintsträcka SV Kneippbyn, VÄSTERHEJDE

Botanisk beskrivning: Strandklinten av lerig kalksten blir längs stranden mycket vattenrik och täcks delvis av sippervattenytor med eller utan kalkluftbildning med tillhörande mossamhällen. Från naturvetenskaplig synpunkt är denna sträcka ett av de intressantaste avsnitten vid hela Visbykusten. Vid ruinerna av den gamla Vibblekvarn rinner en liten bäck ut, som har skurit ner en djup ravin i berggrunden. Denna vackra bäckränna är ännu nästan orörd utom vid landsvägen, där den förstörts av avfallsmassor. Terrassen nedanför inlandsklinten samt rasbranten är till stor del bevuxna med vacker granskog, som mot havet ersätts av vackra tallar, starkt påverkade av havsvindarna.

Ett kulturspritt inslag är ett bestånd av körvel, som växer vid lerbergsbrantens fot mot klapperstranden.

Motivering för klass II: Objektet utgör ett måleriskt exempel på Gotlands västra kustnatur, som i sig innefattar flera botaniskt rika och representativa naturtyper. Det är också ett uppskattat strövområde.

Störningskänslighet: I och med att objektets norra del kommit att ingå i en campingplats och den framväxande Sommarland-anläggningen, utsätts det för stigande grad av slitage och nedskräpning. Det är angeläget att fortsatt utvidgning av verksamheten inte innebär ytterligare ianspråktagande av naturvärdena. Särskild uppmärksamhet bör ägnas åt att bibehålla de översipprade strandbranterna vid Kneippbyån, skogsklinten mot Axelsro och det vackra skogspartiet nedanför denna.

Källor: KI , Zetterstedt 1876

29:B2:klass II, Kustklintarna på ömse sidor om Högklint, VÄSTERHEJDE

Botanisk beskrivning: Objektet innefattar några av de mest berömda partierna av Visbykusten, främst de vid Rövar Liljas håla, Högklint, Buske fiskeläge och klinten vid Axelsro.

Växlingen mellan leriga och hårda kalkstenar skapar olika förutsättningar för växtligheten. Grott- och raukbildningar förekommer särskilt sydväst om Högklint.

Den leriga kalkstenen täcks av strandvallar, som ytterst på strandbranten är avskurna genom ständiga stranderosioner. Vid Fridhem har en bäck med periodvis starkt vattenflöde skurit ner sig genom kalkstenslagren, och denna ravin är i stort sett ännu orörd.

Växtligheten inom detta område är inte särskilt rik men den har en säregen utformning Nämnas kan bl a förekomsten av rönn- och klippoxel samt murgröna. De

vackra bestånden av spenört vid nordbranten av Högklint bör också framhållas. Åtskilliga förändringar kan fastställas ha ägt rum, sedan betesgången med husdjur upphörde. Bland vedväxterna har oxelarterna ryckt fram och skogen har blivit mer mossig, där den inte begagnats till tomtmark. Träden på branten är ofta vackert vindpåverkade och man bör i största möjliga utsträckning spara dessa förposter av sluten vegetation.

Växtligheten vid Fridhem inrymmer bl a ett par sannolikt kulturspridda, nu etablerade sällsyntheter. Det är gullhavre och vitfryle, den sistnämnda endast känd från tre tidigare gotländska fynd.

Motivering för klass II: Detta är värdefullt avsnitt av gotländsk kustklintnatur där växtlighetens villkor bestäms av skillnader i geologiskt underlag och betespåverkan.

Störningskänslighet: Hela området bör icke vidare exploateras. Visserligen är påverkan av besökare av olika kategorier mycket stark, särskilt vid Högklint, men med de moderniserade föreskrifterna för naturreservatet Högklint bör förhoppningsvis denna påverkan kunna regleras.

Källor: KI, AG

29:B3:klass III, Låg kustklint vid vägen mellan Fridhem och Kuse, VÄSTERHEJDE

Botanisk beskrivning: Objektet består av en liten klintbrant och nedanförliggande sluttning. Klintplatån är täckt av sammanhängande växtlighet av mossor, örter och gräs. Klinten övergår i en sluttning, där växtlig gran dominerar. Många lövträdsinslag finns, såsom klippoxel, rönn, ask, ekkratt och hassel.

Bland buskar märks måbär, som ofta i klintbranter. I markväxtlighetens frodiga kransmossmattor ingår blåsippa, skogssallat, och lingon. Längre ner vidtar nästan heltäckande bestånd av lundskafting.

Motivering för klass III: Trots objektets litenhet hyser det en växtlighet av betydande, representativt intresse, där klippoxeln kanske är det förnämsta inslaget.

Störningskänslighet: Objektet består numera till större delen av tomtmark, men om växtligheten lämnas orörd kan naturvärdena bestå.

Källor: KI

29:B4:klass II, Barrskogsbestånd i Storhagen vid Fridhem, VÄSTERHEJDE

Botanisk beskrivning: Detta är en av de på Gotlands västsida sparsamt förekommande barrskogarna av "fastlandskaraktär". Det vill säga en hedbarrskog på kalkfattig jord. Underlaget är sand och skogsbeståndet består av för gotländska förhållanden storvuxen och rakstammig tall och gran. Större delen av beståndet avverkades på mitten av 1970-talet. På de avverkade ytorna har tall planterats. Gotlandsmåran, som i landet endast finns på Gotland och Öland, samt den på Gotland sällsynta ormbunken kambräken har här tidigare påträffats.

I det kvarstående beståndet i objektets södra del dominerar högvuxen tall, med varierande inblandning av gran. Enstaka, riktigt grova björkar finns också, liksom ask.

Marken är bitvis fuktig och vintertid står många svackor vattenfyllda. Fältskiktet, som sällan är särskilt täckande, präglas av blåbär, pyrolarter (särskilt björkpyrola), lingon, tallört, kruståtel samt bitvis mycket örnbräken. Mossfloran är vackert och rikt utbildad med både kalkskyende arter som kammossa och björnmossor, medan kransmossa tillsammans med örterna blåsippa och skogsknipprot antyder bitvis basrikare underlag.

Särskilt i ljusa lägen finns mycket ungask. Anmärkningsvärt nog växer här också klippoxel, ett träd som eljest förknippas med soligare ängsskogs- och kalkhälltallskogsmiljö.

Motivering för klass II: Här finns en för ön ovanlig skogstyp med ett intressant artinnehåll.

Störningskänslighet: Det är mycket angeläget att det som står kvar av skogen inte slutavverkas förrän de nyanlagda föryngringarna nått så långt att de skapat slutet krontak och skugga. Det är nämligen de förutsättningar som kambräken och i viss mån gotlandsmåran behöver. Kvarlämnande av slutna trädgrupper och undvikande av markberedning och skyddsdikning är också rekommendabla åtgärder.

29:B5:klass II, Fuktäng vid Hallbro slott, VÄSTERHEJDE

Botanisk beskrivning: Sluttningen nedanför fornborgen Hallbro slott har ett övre, torrt parti. Här finns många hällmarksväxter och rikligt med småbuskar av olika slag. Bl a växer här hassel, oxbär, fläder och nypon. Som kulturflyktingar får förekomsten av sötkörsbär, druvfläder samt en liten buskformig bok betraktas, även om sötkörsbär här är känt sedan 1919. Sluttningens nedre del är betydligt friskare tack vare det källsprång som bryter fram och formar ett bäckflöde. Växtligheten är här frodigare och har dessutom en rik svampflora. I sluttningens östra del har den röda skogsliljan en måttlig förekomst. Flera stora idegranar står typiskt nog vid klintfotens kant. Idegranen växer för övrigt rikligt i hela objektet med ca 150 träd.

Bäckflödet ger upphov till en kalkfuktäng, i vars djupaste del finns ett litet kärr. Kärret är föga artrikt och kan knappast betecknas som källmyr. En 1919 angiven förekomst av fjälltätört synes numera vara borta. Kärret präglas av kalkfuktängens normala gräs och starr-arter. Kalkfuktängen i sig domineras under försommaren av majviva, klöverärt och tätört. I högsommaraspekten är kärrknipprot och brudsporre mycket talrika.

Kalkfuktängen omges av öppen ängstallskog, fuktig, skuggrik barrskog och hällmark. På hällmarken har en populär trädgårdsbuske, lingonoxbär (av östasiatisk ursprung), naturaliserat sig. Det sällsynta lundgräset strävlosta växer både i den skuggrika skogen i öster samt i sluttningens nedre del.

Motivering för klass II: Hallbro slott är ett gammalt, etablerat utflyktsmål för Visbyborna. Dess botaniska värden är tidigt uppmärksammade, och en nyligen gjord detaljinventering har ytterligare belyst dess värde. Inom ett drygt hektar ryms här fem - sex naturtyper med rikt artinnehåll. De naturliserade kulturinslagen är värdefulla studieexempel.

Störningskänslighet: Det är önskvärt att eventuellt skogsbruk bedrivs som skonsam plockhuggning. Självfallet får inte våtmarkernas hydrologi störas. Det vore tacksamt om behovet av idegranskvistar till kransbinderier riktade sig mot andra än just detta välbesökta objektets idegranbestånd.

Källor: Sernander 1941, Söderqvist 1982.

29:B6:klass II, Myrområde ca 1 km S Västerhejde k:a, VÄSTERHEJDE

Botanisk beskrivning: Hela myrområdet omges av skogsmark på sand, vilket medför att floran är fattig för gotländska förhållanden. Omgivande skog är en högväxt tallskog med relativt stort inslag av gran. I myrkomplexet finns flera myrtyper representerade; tallmosse med höga ljungtuvor och gråvide, agkärr samt rikkärrartade partier i närheten av den bäck och de små diken som genomlöper området. Dikning har förekommit i ringa omfattning men har inte synbart rubbat myrens hydrologi.

Motivering för klass II: Liksom alla myrar i sanddominerade områden har denna myr ett mycket stort ekologiskt värde. Dess komplexitet och för gotländska förhållanden ovanligt fattiga flora gör den även vetenskapligt värdefull.

Störningskänslighet: Se sid 5-8.

29:B7:klass III, Hanskmyr, VÄSTERHEJDE/TRÄKUMLA

Botanisk beskrivning: Myren ligger mycket högt och isolerades redan under baltiska issjötiden. Enligt uppgift har en betydande torvtäkt ägt rum på 1940-talet. Därvid har myrens vattenföring blivit åtskilligt störd. Vattnet ansamlas i de gamla torvschakten, medan de omkringliggande markerna torkar ut. Utloppet är dikat (omkring 1910) och vegetationen är påverkad av ingreppen. Agen förekommer numera endast i anslutning till torvgravarna. Kalkskyende arter som ljung, vitmossor och falsk vitmossa är tidigare uppgivna växande i myrens kanter. Resterande delar består av ett tuvat gräs-lågstarr-samhälle, dominerat av blåtåtel med smärre bestånd av knappag och enstaka mindre tallar. I det lilla avsnörda myrpartiet i nordost har ingen torvtäkt förekommit. Där är agen mera utbredd. Den är dock gles och lågvuxen till följd av dräneringen från huvudmyren.

Motivering för klass III: Myren är vetenskapligt värdefull på grund av sin höga ålder, vi har här kanske ett av Gotlands äldsta agbestånd. Torvtäkten har emellertid satt så stora spår i den nuvarande vegetationen att en högre klassning inte har föreslagits, även om den kunde övervägas.

Störningskänslighet: Ytterligare ingrepp vore förstås än mer utarmande. Dike och torvgravar bör istället låtas växa igen.

Källor: MI, Haglund 1913 b, Sernander 1941

29:B8:klass III, Stenbro äng, Sigrajvs, VÄSTERHEJDE

Botanisk beskrivning: Detta lilla lövområde domineras i trädskiktet av ask och ek. Området är mestadels tätt igenvuxet och svårgenomträngligt på grund av ett frodigt buskskikt med riklig förekomst av hassel och spetshagtorn. Dessutom finns inslag av rönn, skogskornell, enbuskar och en del unggran. Sly och ungträd av framför allt ask bidrar ytterligare till det täta buskskiktet.

De mittersta delarna är ej lika snåriga, utan här finns några mindre gläntor. En bäckfåra nära åkerkanten i söder har ett biflöde in i ängens centrala del, men de torkar ut under sommaren. Biflödet breder ut sig och skapar ett fuktrikare område, rikt på bl a sälg och älgört. Längs huvudfåran står gamla askar med klappningsspår. De dominerande gräsen är lundskafting och lundslok, det sistnämnda ett sällsynt lundgräs. Hundäxing liksom bestånd av vintergröna är kulturbetingade inslag. Bland örterna märks en rad typiska ängväxter såsom brudbröd, småborre, sippor, violer etc. Slån, nypon och blåhallon medverkar till att förstärka svårgenomträngligheten.

Motivering för klass III: Även om Stenbro äng tillhör de minsta av lövskogsobjekten har det sina givna naturvärden främst genom den höga graden av slutenhet. Förekomsten av en bäck innebär en tilltalande variation i fältskiktets sammansättning. Rikedomen på lundslok gör att en högre klassning övervägts.

Störningskänslighet: Stenbro äng bör lämnas till fri utveckling utan andra ingrepp än bortgallrande av unggran. En gammal sophög i ängens centrala del bör avlägsnas.

Källor: ÄI, Johansson 1897

32:B1:klass II, Lövskog NV Stava, BARLINGBO

Botanisk beskrivning: Skogen domineras av jämnt fördelad, medelålders bredkronad ek med starkt inslag av ask och tall och särskilt i väster ungbjörk. I enstaka exemplar finns gran, asp och alm tillsammans med tätt sly av ek. Fattigdomen på hassel är påfallande utom i ett parti. Nordöstra delen är synnerligen snårig med unga björkar, ekar och hagtorn. Föryngringen av ek är mycket god i hela objektet. I ett bestånd av björk, ek och asp ingår många stora ekar, dock inga jättar. Störande inslag i lövmiljön är en del föryngring av gran. Fältskiktet hyser naturtypens normala inslag. Anmärkningsvärd är förekomst av trubbdaggkåpa. Ett litet kärr hyser blåsstarr och den sällsynta hartmansstarren.

Motivering för klass II: Objektets stora värde ligger i den höga graden av igenväxning. Artblandningen är tilltalande som helhet, bortsett från talldominansen i den östra delen samt granföryngringen. Även om mycket nu är ungskog av ask, ek och björk så kan med tiden skapas en fin lövskog, om invandringen av barrträd hålls efter.

Störningskänslighet: Överföring till barrskog skulle spoliera lövskogsvärdena. I stället vore satsning på produktivt lövskogsbruk lämpligt. Kärret bör ej dikas.

Källor: JP

34:B1:klass III, F d Lina myr, HÖRSNE/VALLSTENA/GOTHEM

Botanisk beskrivning: Lina myr dikades så sent som 1947. Ett av de främsta skälen till dikningen var, liksom i så många andra sentida dikningsföretag, att de uppströms liggande stormyrarna var uppodlade och inte kunde utjämna högvattentopparna. Enligt vissa beräkningar är emellertid det ekonomiska utbytet av dikningen ringa.

I dag är myren i det närmaste helt uppodlad. Huvudsakligen vallväxter men till en viss del odlar man även morötter och stråsäd. I gammal gräsvall är nyligen brunskära påträffad, en sällsynt växt på ön. Endast de förutvarande träskpartierna, Råbyträsk och Lina träsk, kan fortfarande sägas ha myrkaraktär. Under högsommaren är även de i det närmaste uttorkade, eftersom huvudkanalen har dragits genom träsken.

Till största delen är de f d träsken bevuxna med bladvass. Den är mot kanterna uppblandad med en mångfald kärrväxter såsom bunkestarr, älgört, videört och fackelblomster. Kärrtöreln är något av en karaktärsväxt. Dess svenska utbredning är inskränkt till östra Gotland, Öland, Halland och Bohuslän. Inom ett parti norr om Tranholmen i Råbyträsks södra del finns fortfarande ett bestånd av kärrnycklar, som dock hotats av senare, meningslösa dikningsdragningar. Kärrvial och kärrknipprot är rikliga på detta ställe, och honungsblomster förekommer också.

Motivering för klass III: Ur vegetationssynpunkt finns inga skäl som talar för inskränkningar i det nuvarande nyttjandet av Lina myr, så länge inte de medför ytterligare ingrepp. Den naturliga myrvegetationen, rikt dokumenterad i litteraturen, är för länge sedan borta. De fragment som återstår har dock vissa skyddsvärden. Kärrnycklarna finns ännu kvar, och det är angeläget att inga dikningsåtgärder tillåts hota denna gamla förekomst av en av öns för Norden unika orkidéer.

Störningskänslighet: Se ovan samt sid 5-8.

Källor: MI, Ohlsson 1936, Ohlsson 1961, von Post 1939, Sernander 1941, BH

34:B2:klass II, Lund 1 km NO Dibjärs, HÖRSNE

Botanisk beskrivning: Ner mot det forna Lina myr-planet sluttar denna höjd med en lövskogsbevuxen sluttning. Lövträden utgörs av rakvuxna lundalmar och askar samt tät underväxt av hassel och skogstry. Flera av askarna och lundalmarna bär spår av klappning, men för övrigt är spåren av slåtterängsbruk ovanligt få. I buskskiktet ingår också rönn, skogskornell och hagtorn. Det slutna krontaket medger en sparsam markvegetation av utpräglad lundkaraktär. Bitvis dominerar ramslök och snärjmåra. Särskilt intressanta lundinslag är strävlosta och långsvingel, eljest domineras gräsen av lundelm. Underviol, lundviol och luktvicker är andra märkliga växter i fältskiktet. Stinksyska bildar bård mot den öppna marken i nordväst.

Öster om stigen får lövskogen en tilltagande graninblandning och tappar sin karaktär, även om luktvickerbestånden även här är rika.

Motivering för klass II: Detta är ett ovanligt genuint lundobjekt där det sluttande underlaget, slutenhetsgraden och inslagen av skyddsvärda lundväxter främst kan framhävas.

Störningskänslighet: Överföring till barrskog vore förödande för naturvärdena. Objektet bör lämnas till fri utveckling.

Källor: JP

35:B1:klass II, Kustnaturen på Tofta skjutfält, TOFTA

Botanisk beskrivning: Den kuststräcka som ligger inom det nuvarande skjutfältet inrymmer bl a en klintbrant som utan tvekan är av de märkligaste på Gotland, både genom sin höjd, sin längdutsträckning och sin detaljutformning.

Objektet är eller har varit mycket starkt utsatt för påverkan av vildkanin, vilket satt djupa spår i växtligheten. Emellertid har detta inte hindrat talrika intressanta växter att breda ut sig under de senaste årtiondena, t ex röd skogslilja, som nu är mycket ymnigare än under 1920-talet, särskilt längs kusten. Det är så mycket märkligare som området var en av de tidigaste härdarna för vildkanin, som planterades in här i början av 1900-talet.

Andra intressanta gotlandsväxter, som har rika förekomster vid kusten av Tofta skjutfält är bl a klippoxel, svartoxbär, såpört, purpurknipprot, gotlandsmåra, harsyra samt talrika kryptogamer, alla dessa gynnas av att husdjursbete inställts.

Tidigare har markerna betats, troligen blott tidvis mer intensivt. Hur påverkan i detalj har varit, låter sig inte nu längre avgöras, men det ser ut, som om ett totalt betesupphörande av det närmaste kustområdet övervägande skulle vara gynnsamt.

Inom skjutfältet ligger åtskilliga små partier, som tidigare varit upptagna som åkerlappar. Ehuru inga närmare efterforskningar har gjorts, ger de fakta som uppspårats vid handen, att odlingarna åtminstone i stråket närmast kusten härrör från befolkningstrycket under 1800-talet, som här liksom på andra håll tvungit en del av den fattigaste befolkningen ut på marker, som egentligen inte kunde bära en stadigvarande bosättning. Delvis är det fråga om marker, som endast mycket långsamt återkoloniseras av skog.

Motivering för klass II: Klintsträckorna utgör ett av Gotlands storslagnaste naturområden med särpräglad växtlighet och intressant igenväxningsdynamik.

Störningskänslighet: Att terrängen sargas genom militär körning och skjutverksamhet är ofrånkomligt. Paradoxalt nog kan den sönderskjutna kantskogen genom rikedom på döda och kullvräkta träd komma att utveckla sådana naturvärden som brukar förknippas med naturskogar, dvs en rikare flora av vedberoende svampar och dödvedslevande insekter, under förutsättning att skogen inte röjes. För skjutfältet i övrigt bör den tillskapade skötselplanen kunna sörja för att det militära slitaget undantas från vissa ytor.

Källor: KI, Nordin 1956

35:B2:klass II, Nasume myr, TOFTA

Botanisk beskrivning: Nasume myr intar i viss mån en särställning bland kvarvarande gotländska myrar. Den omges nämligen av en frodig lövskog med främst ask, ek samt björk och med ett tätt och snårigt buskskikt. Myren har varit föremål för både sänkningar och dämningar. För närvarande är den reglerad genom en mindre dammlucka i anslutning till vägen vid sydändan.

Vegetationen på myrvidden domineras av ag med en relativt kraftig inblandning av bladvass (ca 40 %). Några dungar med sälg och björk förekommer ute i myren.

Laggvegetationen är inte av den normala typen. Kantpartierna är nämligen mycket blöta (betingat av fördämningen?) och domineras till stor del av högstarr. Vattenklöver är vanlig i ett undre skikt. Utåt avgränsas den blöta myrlaggen av en mycket tät bård av sälg.

Under lövbrynen längs myrens östra sida växer bl a lundviol. På en torrare yta står en annan sällsynthet, nämligen raggarv. Lövdungarna i norr och nordost har visat sig innehålla åtskilliga ädla lundväxter. Bland de mer triviala arterna måbär, skoglök och lundgröe ingår här stjärndaggkåpa, långsvingel, strävlosta och skugglosta.

Motivering för klass II: Myrens näringsrika karaktär och starkt lövskogspräglade omgivningar ger den en särställning bland gotländska våtmarker. De många fynden av sällsynta lundväxter bidrar ytterligare till dess värde.

Störningskänslighet: Myren är belägen inom Tofta skutfält och ett visst slitage på de omgivande markerna är oundvikligt.

Körning med militära fordon bör dock helt förbjudas inom objektet. Inga som helst röjningar eller andra skogliga ingrepp bör tillåtas. En lämplig vattennivå bör läggas fast i skjutfältets skötselplan.

Källor: MI, JP

35:B3:klass II, Hojgardsmyr, TOFTA

Botanisk beskrivning: Liksom Nasume myr har utloppet i olika omgångar varit föremål för både sänkning och dämning. Tilloppet från Nasume går genom ett snårigt, kärrartat parti. Utloppet försvinner i slukhål efter 250 meter.

Myrytan består av ett mycket blött centralparti med rik vegetation. Bunkestarr, sjöfräken, vattenklöver och natearter är de dominerande växterna i kärret; de senare arterna dominerar längst i söder där det finns öppet vatten (randträsk).

Kantvegetationen är sammansatt av en mängd arter. De mest frekventa är älgört, svärdslilja, vänderot och videört. Omgivningarna är lundartade och har en rik orkidéflora.

Motivering för klass II: Hojgardsmyr med sin för gotländska förhållanden ovanligt artrika kärrvegetation är en naturlig förlängning av Nasumeområdet. Den rika dokumentationen sedan seklets början gör myren särskilt skyddsvärd.

Störningskänslighet: Tidigare militära funderingar på att torrlägga och igenfylla myren vore fullständigt ödeläggande.

Källor: MI, Haglund 1913 b, Lundqvist 1927, Sernander 1941.

35:B4:klass II, Småmyrar knappt 2 km NO Gnisvärd hamn, TOFTA

Botanisk beskrivning: I skogen nära gränsen mot Tofta skjutfält ligger här en grupp småmyrar. De är övervägande igenväxningsmyrar med ag som rikligaste beståndsbildare. Trådstarr och höstspira ingår, såsom brukligt i denna myrtyp. Älgört och kråkklöver antyder näringsrikare partier. Bårder av kalkfuktängar finns längs vissa av myrkanterna, t ex i nordväst mot hörnet på skjutfältsgränsen. I väster finns en mer källmyrpräglad del, med axag och knappag sluttande mot en öppen lagg med blekebotten, där ryltåg och smalfräken växer. Här finns övergångar av krypvide, slankstarr, kärrtistel, brudsporre, blåtåtel och älväxing innan skogen tar vid. Skogen mellan myrarna är frisk barrblandskog med rikt graninslag. Fältskiktet är glest. Murgröna dominerar under ett glest skikt av örnbräken bland blåsippa, kransmossa, lingon, ljung, blåbär och nejlikrot. Skogstypen företer friska, delvis kalkfattiga drag och ersätts bitvis av renare tallbestånd.

Motivering för klass II: Objektets artinnehåll antyder inga ovanliga ingredienser, men i det torrlagda och alltmer utdikade landskapet bör de fragment av sankmarksväxtlighet som ännu finns kvar bedömas som värdefulla.

Störningskänslighet: Se sid 5-8.

Källor: KI

35:B5:klass II, Källmyr ca 1 km V Tofta kyrka, TOFTA

Botanisk beskrivning: Källmyren sluttar svagt mot söder. Det översilande vattnet från norr springer fram på flera ställen och bildar blekeytor. Ute på myrytan, där två kraftledningar korsar varandra, tilltar vattenflödet. Norr därom rinner det i ett grunt, numera mycket igenvuxet dike. Dikets södra sträckning är dock djupare, men tillväxande agtuvor har lyckats skapa ett smått slingrande lopp med kalktuffutfällning.

Myren domineras av blåtåtel och älväxing, där finns gott om majviva, brudsporre och enstaka kärrknipprot. Lågvuxna tallar och enar antyder att dikesgrävningen håller på att leda till

uttorkning. I källflödets/bäckens närhet kvarlever källmyrsväxtligheten med kärrlilja, näbbstarr, ryltåg, ängsvädd och sumpnycklar. Knappag, blodrot och slankstarr växer i myrens övergång till omgivande tallskog. I skogen står bl a kal tallört.

Motivering för klass II: Trots dikesingreppet kvarlever objektet ännu som kalkfuktäng och, i sina blötare delar; som källmyr. Källmyrar är ovanliga i denna del av ön och detta objekt är det förnämsta i sin trakt.

Störningskänslighet: Den genomförda dikningsgrävningen är olycklig, även om den ej lyckats avvattna myren helt. Diket bör läggas igen och myren fritt få återutvidga sin källmyrskaraktär.

35:B6:klass II, Barrblandskog ca 2,5 km SV Tofta kyrka, TOFTA

Botanisk beskrivning: Skogen utgörs av ett blandbestånd av tall och gran på sand. Stammarna är raka och långa. Ormbunksfloran är artrik och storvuxen, bl a har ett 4,5 m högt exemplar av örnbräken uppmätts. Bland de ovanliga arterna för ön kan ryl och kambräken nämnas. Söder om vägen växer det sällsynta gräset strävlosta. I skogen finns på flera håll fuktiga mindre svackor och gropar. I dessa finns bl a vitmossor och björnmossor. Mossfloran är över huvudtaget artrik. Den övriga floran karakteriseras av de för hedbarrskogar typiska arterna som linnea, harsyra, blåbär o s v. Vid vägen finns två fritidshus.

Motivering för klass II: Den förhållandevis ovanliga skogstypen samt de anmärkningsvärda dragen i fältskiktsfloran ger skogspartiet ett relativt högt skyddsvärde.

Störningskänslighet: Förekomsten av ryl, kambräken och strävlosta skulle komma i farozonen vid en eventuell kalhuggning eftersom de är skuggälskande. Det vore också olyckligt om de fuktiga partierna dikades, eftersom den värdefulla mossfloran då skulle gå till spillo.

Källor: SH, JP

35:B7:klass II, Toftastranden från Gnisvärd till Malmunde, TOFTA

Botanisk beskrivning: Växtligheten är synnerligen intressant och har många sällsynta och vackra bestånd av olika arter. Bland orkidéer kan nämnas kal knipprot, honungsblomster och purpurknipprot, dessutom finns bl a strandärt.

Stranden har blivit i ganska hög grad förvandlad under de senaste årtiondena. De höga strandgräsen, som inte nämnvärt hejdas av badliv utan tvärtom kan gynnas, har brett ut sig, vilket haft till följd att den yttre kala strandremsan blivit mindre tillgänglig, särskilt söder om Gnisvärd.

Motivering för klass II: Trots det intensiva badlivet fortlever här betydande botaniska värden, av intresse icke minst för den naturintresserade allmänheten.

Störningskänslighet:Ingen ytterligare bebyggelse bör tillåtas i skogsbrynet ovanför badstranden, eftersom det just är i den yttersta, glesa skogen och dess gläntor som växtligheten är som rikast.

Källor: KI

35:B8:klass II, Smågårde naturskog, TOFTA

Botanisk beskrivning: Objektet präglas av tallskog med rikt graninslag växande på gamla stranddyner. Genom skogen rinner en bäck, kring vilken den friskare växtligheten finns.

I skogens torrare delar domineras fältskiktet av kruståtel, ängskovall, ekorrbär, örnbräken och blåhallon. Vidare finns enstaka inslag av hagfibbla, vitsippa, vårbrodd, lundskafting och nästrot. De sistnämnda finns främst i de lite friskare partierna, liksom rätt talrikt med bergslok, hundäxing, blåsippa, skogsnäva, skogsknipprot och ormbär. Berggröe och harsyra finns också i de friskare delarna medan själva bäckravinen är artfattig med bäckveronika, besksöta och fuktiga ytor med vass, älgört och ärenpris.

I trädskiktet märks förutom tall och gran enstaka ek, vildaplar och enbuskar. I bäckravinen växer olvon.

I norr står två större sykomorlönnar som givit upphov till en större, heltäckande yta av ungplantor.

Mot Dammhagen i nordost är marken frisk-fuktig med vass, älgört, steril bergrör samt ungträd av sykomorlönn.

Områdets naturskogskaraktär beror på den ganska rikliga förekomsten av vindfällen, även om många gamla stubbar finns.

Motivering för klass II: Naturskog med orörd karaktär där endast döda träd har avlägsnats. Dess läge i ett i övrigt hårt exploaterat strandområde förstärker dess skyddsvärde.

Störningskänslighet: Skogliga åtgärder liksom dikning är otänkbara. Sykomorlönnarna bör snarast röjas bort. Detta på Gotland inplanterade trädslag hotar att sprida sig i större utsträckning in i naturskogen.

36:B1:klass III, Prästänget vid Stenkumla kyrka, STENKUMLA

Botanisk beskrivning: I brytningen mellan det skogklädda revkalkstråket och isälvsdalen finns en sluttande beteshällmark, som via småklintar övergår i lövlandskap. Här ligger ett litet, relativt öppet änge, vars norra och centrala delar består av glest stående träd och buskar. Dessa står ej tillsammans i karakteristiska ängesgrupper, men växer ändå någorlunda samlade, så att smärre gläntor bildas emellan dem. Helt dominerande i änget står en mycket hög och ståtlig balsampoppel med imponerande krona. För övrigt växer här en gles dunge med ek samt mer glest stående ek, asp, ask, oxel, apel, ett par grova granar, några tallar, enstaka björk och några stora hasselbuskar.

I nordligaste delen ligger ett braidräum. Hela norra delen omges av täta lövvastar av huvudsakligen ask och hassel.

En öppen rektangulär slätt i östra delen avskiljs från övriga änget genom en stenvast intill vilken växer en tät lövridå med ask, alm, oxel, getapel, enstaka lönnar samt inslag av kastanje, skogskornell, olvon, fågelbär, apel och slån. Slätten avgränsas mot åkern i sydost av en gles lövbård av huvudsakligen ask och oxel.

I södra delen står några glesa grupper med ungask tillsammans med enstaka apel och nypon. Längst i söder ligger en mindre glänta. I södra delen växer också omfångsrika snår av skogskornell, något exemplar är ovanligt stort. Där finns även alm och apel tillsammans med sly och tynne.

Motivering för klass III: Området som helhet har en tilltalande karaktär, där öppet, välhävdat änge varierar med mer slutna, betade ängesmarker. Denna biotopvariation är av värde att bevaras i det för övrigt lövfattiga gotländska landskapet.

Artrikedomen i trädskiktet understryker områdets värde.

Störningskänslighet: Se sid 5-8.

36:B2:klass III, Acklunds kulle, STENKUMLA

Botanisk beskrivning: Kullen består av lagrad kalksten och revkalk. På toppen vars högsta punkt når 75,79 m finns även strandgrus. Terrängen är småbruten av små terrasser och kalkkullar. Kullen är i sin helhet skogklädd utom på de tre ytor där täkter tagits upp. I söder och sydost är skogen talldominerad och huvudsakligen ängsartad med ganska rik graninblandning. Granarna växer gärna på ytor med lite kalkfattigare karaktär där växtligheten präglas av skogsmossor, lingon och vårfryle. Spår av skogliga ingrepp är få och lutande och fallna träd ger en orörd prägel. Eljest domineras ängsskogsytorna av lundskafting och slankstarr. Ofta avbryts det slutna växttäcket av stråk av kalkgrus eller små hällytor. Lövinslagen är ask, oxel, rönn, berberis, slån, oxbär m m. Förutom hällalvarets

vanliga växter ingår här även kantig fetknopp som i dessa trakter har sina sydligaste gotländska förekomster. Små revkalkkroppar sticker upp ur terrängen med rika bestånd av svartbräken.

Kullens västra del är bevuxen med växtligare barrskog med åtskilliga grova tallar och granar samt en del ungek. I fältskiktet växlar kruståtel, örnbräken, blåsippa och lundskafting. Längre ner övergår skogen i mer renodlad ängstallskog med tunnare jordtäcke. På detta underlag bildar granarna ofta rotslående kloner.
Längst i sydväst finns några delvis vattenfyllda grunda gamla stenbrott med kalkfuktängsbårder.

Motivering för klass III: Variationsrik barrskog med bitvis orörd prägel inom ett begränsat område med hög friluftsaktivitet. Inga speciella vetenskapliga värden finns men området är viktigt för det rörliga friluftslivet varför vidare ingrepp bör undvikas.

Störningskänslighet: Se sid 5-8.

37:B1:klass III, Prästänget S Vall kyrka, VALL

Botanisk beskrivning: Prästänget ingår som en del i ett större område i centrala Vall, som utgör rester av ett omfattande ängeslandskap från Linhatte i norr till Vallsängar S Mickels (43:B2) i söder. Blott Prästänget och Vallsängar hävdas idag, andra delar utgör betesmark, öppen eller igenvuxen, medan någon del är helt utan hävd.

Den hävdade delen i Prästänget är öppen med en vidsträckt ängesslätt, som kännetecknas av en frodig men ganska artfattig grässvål. Här växer resliga vidkroniga lundalmar och ek samt inslag av ask och apel. Träden står ofta samlade i rader och grupper. Gläntorna är stora och fria från buskvegetation. Mot öster och söder tätnar vegetationen. Träd och trädungar står tätare och ask, asp och hassel blir vanligare. Dessutom tillkommer inslag av björk och spridda tallar.

Nordöstra delen av änget har en tilltalande karaktär med höga ekar, lundalmar och askar i grupper på upp till tio träd. Några hasselbuskar växer sporadiskt i dungarna och dessutom förekommer inslag av lönn.

I det hävdade ängets sydvästra del löper en bred dubbel lövvast av ek, ask, lundalm och hassel längs en gammal väg i riktning nordväst-sydost. Sydväst om lövvasten ligger ett ca 3 ha stort betat ängesområde med ett bitvis tätt trädskikt av ek, ask, lundalm och inslag av tall. I buskskiktet växer lite hassel och apel. Här finns mer ängslika partier. Det utskjutande östra partiet, ca 5 ha, är också beteshävdad ängesmark som bitvis är en öppen karaktär, en ganska sluten lövträdsvegetation med skuggfördragande örter som skogsnarv och underviol. Enstaka lunglav växer på trädstammarna.

Tyvärr var de botaniskt mest värdefulla ängespartierna ej kända vid kartans tryckning. Botaniskt betydligt mer intressanta är ett igenväxande, ohävdat ängesområde utanför kartans markering, söder om Prästänget, med en rik förekomst av ängsskära.

Motivering för klass III: Prästänget som hävdad del i ett större f d ängeslandskap är av betydande värde. Med de senaste kunskaperna tillgängliga skulle objektet ha utvidgats söderut och en högre klassning givits.

Störningskänslighet: Ingen förändring av pågående markanvändning, utan fortsatt årlig traditionell ängeshävd respektive bete måste bestå.

Källor: ÄI, BGJ

39:B1:klass II, Dalhemå-systemet vid Möllebos, HALLA/VIKLAU

Botanisk beskrivning: Dammen vid Möllebos är en mycket gammal anläggning som ännu har stor betydelse, numera för sockerbruket i Romakloster. Enligt uppgift av ortsbefolkningen var dammen badbar på 1930-talet, men har nu blivit starkt näringspåverkad. Större delen av vattenspegeln och stränderna är igenvuxna av en tät matta av gul och vit näckros, iris, sjösäv, kärrfräken, svalting, vattenmynta och bunkestarr. På vattenytan flyter andmat och kors-andmat, och bland den submersa vegetationen märks axslinga och nate-arter. I årännan är djupet 3-4 m, i övrigt är det ganska grunt (muddrat 1938).

Uppströms längs årännan fortsätter på östra sidan en betad strandäng med mycket blåtåtel och älväxing. Öster om den betade remsan vidtar en gles skog av tall och gran. Västra sidan av såväl dammen som årännan är obetad och tätbevuxen av gran, tall och en. Även det sällsynta lundgräset skogskorn, som har många rika förekomster i traktens ängsgranskogar, växer här. Längs årännan finns avbrott med någon enstaka ek och sälg samt en bård av älgört.

Årännan är i sin nedre del grävd men visar i övrigt ett orört, meandrande lopp. Stränderna är på ömse sidor obetade och därför kantade av slyrik vegetation av brakved, sälg, älgört m m. Upp mot landsvägen vid Viklau är västra stranden delvis betad.

Motivering för klass II: Detta objekt äger betydande värden som exempel på att eutroft vattendrag som innehåller en vattensamling, Möllebos-dammen. Särskilt värdefullt blir objektet i jämförelse med den övre, avsevärt mindre eutrofa del av vattensystemet som också upptas i objekt 47:B1.

Störningskänslighet: Vattendraget bör undantas från ytterligare fördjupningar och rätningar. Breda skyddsbårder av skog måste sparas mot ån.

39:B2:klass II, Klosteränge med omgivande lövmarker, HALLA

Botanisk beskrivning: Objektet utgörs till största delen, ca 26 ha, av gles ekskog med en undervegetation av mycket ungek som huvudsakligen är planterad. I nordost ligger en 6 ha stor betesmark och i öster ett ca 3 ha stort igenväxande ängesområde.

Själva Klosteränge (=Roma kloster 2:1) är ett lövområde som präglas av glest stående, gamla och grova ekar. Området hasselröjdes 1945 och ekplanterades sedan under åren 1945-1951. I början av 1970-talet gjordes ytterligare en del begränsade röjningar i området.

Förutom ek förekommer i trädskiktet inslag av björk, lundalm, skogsalm, ask, asp och tall samt enstaka granar. Bitvis växer mycket ungtall och tallen är på sina ställen på väg att vandra

in. Området domineras och karaktäriseras av busk-, sly- och ungträdsbestånd som bitvis är täta och svårgenomträngliga. Här och var finns dock en del smärre gläntor, ofta i anslutning till våtare kärrpartier. Det finns dels grävda vattenhål av olika storlek och i olika stadier av igenväxning, dels mindre kärrområden. Ett delvis igenvuxet dike genomkorsar dessutom södra delen av området. Öppna partier som inte är våtmarker förekommer också i begränsad omfattning. I områdets södra del ligger en liten men vacker äng vilken utgör det artrikaste partiet inom objektet. Från denna utgår en till stor del igenvuxen skogsväg som mynnar i områdets norra del.

Tack vare dels en utförd ekplantering och dels en troligen ganska god spontan ekföryngring är ungek helt dominerande i buskskiktet. Dessutom förekommer bl a hassel, apel, hagtorn, getapel, nypon, slån, skogskornell, brakved, enbuskar, vide, olvon och rönn samt ungträd av björk, ask, bitvis mycket tall och inslag av lundalm. Enstaka unga plantor av skogslönn och sykomorlönn påträffas också. Hasseln är förhållandevis sparsamt förekommande och växer sällan i typiska buketter.

I fältskiktet märks bl a blåsippa, blåhallon, bitvis mycket älgört samt backskafting, lundskafting och älväxing. I objektets digra växtförteckning återfinns en rik artstock av ängs- och lövskogsväxter. Framhållas bör massförekomsten av lundstarr. Vid fornlämningar i nordväst växer, typiskt nog, lundgräsen skogskorn och strävlosta. I vårfloran märks underviol, lundviol och buskviol. Betesdaggkåpa är en annan ovanlig art.

I nordost ligger ett öppet fårbetat område (Kambs 1:1) med glest spridda ekar och en stor gles lövlund med ett trädskikt av högvuxna askar, ekar och någon alm samt inslag av björk, asp, tall och en stor gran. Flera askar bär spår av tidigare klappning. Buskskiktet utgörs av grova hasslar och inslag av apel. Fältskiktet saknas nästan helt inne i lövlunden och marken är här i stort sett naken. I övrigt är marken grästäckt. Området har tack vare den stora lövlunden, en tilltalande, något ovanlig hagmarkskaraktär.

I öster ligger ett mindre område (Viklau annex 1:1) där man kan ana hur huvuddelen av hela området skulle ha sett ut om inga röjningar eller ekplanteringar hade gjorts. Trädskiktet är detsamma som i Klosteränge. Buskskiktet är glesare, inte lika slyigt och snårigt, och innehåller inte lika mycket ungek. Hasseln växer ofta i typiska hasselbuketter och på en del ställen kan man ana tidigare gläntor.

Motivering för klass II: Klosterängens främsta värde är dess karaktär av lövskogsområde, en naturtyp på stark tillbakagång. Den kvardröjande ängeskaraktär som annars brukar finnas i gotländska lövskogsobjekt är här genom medveten lövskogsskötsel undanröjd. Klosteränge kan med tiden bli ett allt intressantare exempel på ädellövskogsbruk

Störningskänslighet: Den nyligen genomförda avsättningen som naturvårdsområde med tillhörande skötselplan garanterar objektets framtid.

Källor: ÄI, Lindell in mscr

40:B1:klass III, Skäringsmyr, GANTHEM

Botanisk beskrivning: Skäringsmyr är den enda myren nedanför upprinningsmyrarna som återstår i Djupås vattensystem. Både uppströms och nerströms är myrarna dikade och uppodlade. I mitten av 1960-talet drogs ett dike genom de södra delarna av Skäringsmyr, varvid en betydande uttorkning följde.

I de norra partierna är fortfarande agen kraftig och dominerande för myrvidden. De södra delarna är däremot i det närmaste helt i avsaknad av högre vegetation. I anslutning till tilloppets utflöde i myren är ett mindre delta utbildat. Vegetationen består av bunkestarr, älgört och enstaka sälgbuskage.

Motivering för klass III: Den mera ursprungliga myrvegetationen har åtminstone i den södra halvan i stor utsträckning förstörts vid dikningen, och myren har därför ett begränsat skyddsvärde.

Störningskänslighet: Se sid 5-8.

Källor: MI

40:B2:klass III, Brandmyr, GANTHEM

Botanisk beskrivning: Myren har tidigare haft förbindelse med de norra partierna av den nu uppodlade Stormyr. Även de nordligaste partierna av Brandmyr har dikats, men de är nu under igenväxning. Myren är således påverkad av flera dikningar. Den är också tämligen torr.

Myrytan, som är mycket uppsplittrad genom en mängd uddar och holmar, består av en gles och lågvuxen agvegetation med inblandning av högstarr. Pors och unga plantor av tall och enbuskar är jämt fördelade över myrytan. Många av utlöparna från huvudmyren är skogsbevuxna.

Motivering för klass III: Myren är påtagligt uttorkad genom dikningarna och är därmed av begränsat vetenskapligt intresse.

Störningskänslighet: Se sid 5-8.

Källor: MI

41:B1:klass II, Vätområde på Branden samt Barblunden, NORRLANDA

Botanisk beskrivning: Barblunden är belägen i södra delen av det stora myr- och vätområdet mellan Gothem och Norrlanda. I den eljest rätt enahanda skogen finns rester av små öppna slåtterytor, delvis kringgärdade av höga, täta granar. Vidare växer här björk, hagtorn och sälg. Slåtterytorna slogs i full utsträckning in på 1940-talet. I senare tid har ännu något slagits för hand och höet volmats eller fått torka utbrett på marken. Det torkade höet, som nu mest består av älgört, läggs sedan i högar mot trädstammarna. I nordöstra delen tätnar skogen och blir fuktigare. I fuktvegetation dominerad av älgört finns höga tuvor bevuxna med blåbär, lingon, stenbär och backsmultron, och även svinrot, besksöta och skogsknipprot. Här finns också en rik lokal för de s k hybridnycklarna, hybrider mellan ängsnycklar och Jungfru Marienycklar. I vätkanten i nordväst mynnar flera källor vilka bevattnar Barblunden. Det stora skogsområdet Branden mellan Gothem och Norrlanda är rikt på småmyrar och vätar. Ofta är det starr- och gräsklädda fastmarkytor och små blekepartier. Det markerade vätområdet nordväst om Barblunden är orkidérikt. Där har påträffats 14 orkidéarter, däribland alpnycklar, salepsrot och luktsporre.

Motivering för klass II: Objektet utgör ett enastående exempel på en i sen tid hävdad slåttermark av annan typ än det vanliga änget. Slåtterbruket i denna naturtyp är därför av stort värde såväl genom de betingelser det skapar för växligheten som av vegetationshistoriska skäl.

Störningskänslighet: För bevarande av Barblundens karaktär krävs kontinuitet i slåtterbruket och skydd mot åtgärder som avverkning och utdikning. Brandens vätområden ingår obestridligt i den kategori av marginella skogsmiljöer vilka enligt skogsvårdslagen ej räknas som skogsmark och där fullständig naturvårdshänsyn skall gälla.

Källor: Rosvall 1976, GL

41:B2:klass II, Strandområde N Hammars fiskeläge inklusive Djupås nedre lopp, NORRLANDA

Botanisk beskrivning: Vattendraget rinner en lång sträcka genom skogsmark i en naturligt slingrande fåra. Nära mynningen växer gotlandssvalting och bunge. Miljön vid Hammars kvarn hör till de mest tilltalande i trakten. Vid Djupåns utlopp börjar en strandsträcka, som vilar på finsand eller ännu finare material med eller utan inblandning av grus. Barrskog tränger här ända ner till stranden. Vid Hammars i Norrlanda blir strandterrängen öppen med åkrar och ett rikt inslag av ask m fl lövträd.

Strandremsan utanför åkrarna vid Hammars utgör en rik del av landskapet med framträdande rester av äldre odling. Växtligheten är rik, bl a finns ett ymnigt bestånd av Adam och Eva. Det sällsynta stenfröet växer sparsamt både norr och söder om fiskeläget.

Skogspartiet omedelbart söder om Hammars kvarn kallas Hammars Kraklunde och präglas av ovanligt högvuxna granar. I antal dominerar granen något över tallen, och de största träden mäter omkring 210 cm i omkrets i brösthöjd. Få gamla stubbar finns, vilket antyder att skogen sällan påverkats av yxa eller såg. Undervegetationen domineras av triviala arter som lingon, blåbär, ljung och lundäxing, och bland örter märks skogsknipprot, nästrot. Norr om kvarnen härjades skogen av skogsbrand år 1950.

Den gamla fördämningen vid vattenkvarnen är numera igenvuxen och hyser nu en fuktälskande flora. Bland många ordinära växter förekommer här också krussilja, blodnycklar och imponerande bestånd av kärrtörel.

Motivering för klass II: Här ingår tre naturtyper vattendraget, skogen och havsstranden med inslag av både sällsynta och typiska växter.

Störningskänslighet: Det är ett starkt önskemål att Hammars Kraklunde undantas från skogliga åtgärder, liksom vattendragets och kustens angränsande skogspartier. Miljön vid Hammars kvarn är en harmonisk enhet av kultur- och naturvärden, där den gamla dammens växtlighet bör få utvecklas utan påverkan.

Källor: KI, GL

41:B3:klass I, Kustparti med åkrar, ängsmarker och barrskog SV Hammars fiskeläge, NORRLANDA

Botanisk beskrivning: Detta rikt varierade kustlandskap vilar i huvudsak på ett sandigt underlag, vilket normalt inte är fallet i denna kustregion. Naturförhållandena blir därför även i övrigt avvikande. I sydväst växer en ofta tät barrskog med många mer eller mindre ovanliga växter för ön.

Alldeles unik är förekomsten av plattlummer, som bara är känd från en begränsad fläck på en sandig ås med ungtallbestånd. I skogen finns också ett bestånd av kambräken. Längs stigen mot Trullhalsar i sydväst finns en synnerligen rik ormbunksflora.

I en våtmark vid gravfältet finns en av Gotlands intressantaste vitmossförekomster med minst ett 10-tal arter.

Längre åt öster blir landskapet öppet med omväxlande ängsmark och åker. Ängsmarken skötes numera inte, men stora delar har ännu rik ängsvegetation, särskilt där måttligt bete bedrivs, t ex inom en del av de s k Listängarna (se separarat beskrivning). En del ängsmarker har växt igen till ett ganska besvärande snårrikt tillstånd. Närmast fiskeläget finns en rik f d ängsmark, där bl a ingår en igenlagd åkerlapp. Här finns en vacker lokal för stenfrö, en på ön mycket sällsynt växt. I kanten av denna gamla åker växer några dvärgexemplar av vildpäron, som varit känd från denna lokal redan i förra hälften av 1800-talet. Närmare stranden finns en rik förekomst av Adam och Eva. I kulturmarken vid fiskeläget växer luddveronika. Ett annat notabelt inslag är säfferot.

Som följd av avtagande eller inställt bete - slåttern upphörde redan dessförinnan - har strandängarna invaderats av högvuxna örter och gräs, som förkväver mycket av den artrika växtligheten.

En liten myr i söder har källmyrkaraktär med bl a axag och sumpnycklar.

Beskrivning av Listerängarna: Av detta stora sammanhängande ängsområde är det endast ett litet parti i nordväst som ännu hävdas genom slåtter. De ännu öppna ängsmarkerna nordost därom, liksom strandängarna sydost om denna slåttermark hävdas genom bete.

Det hävdade änget (1,1 ha) är mycket öppet till sin karaktär. De centrala delarna är endast bevuxna med enstaka björkar, ett par präktiga enar jämte vildapel, nypon, småbjörk och andra buskar. Denna växtlighet är huvudsakligen koncentrerad till ängets ytterkanter. I väster finns några dungar i anslutning till ett antal stenhögar. Ask, vildapel, slån och hagtorn dominerar i dessa dungar. Någon ek och tall finns också. Ett par dungar är helt uppbyggda av björk.

Området är mycket örtrikt, inklusive många orkidéer. Över så gott som hela änget växer Adam och Eva. Fältsippa förekommer rikligt i den något högre nordvästra delen. De ovannämnda betesängarna är också örtrika med en hel del Adam och Eva. I Listerängarna finns vidare toppjungfrulin, backklöver, skoglök, backlök och korskovall. De sällsynta lundgräsen strävlosta och skugglosta ingår också i floran.

Motivering för klass I: Objektet har som helhet en mycket rik och varierad flora, med stort inslag av för ön sällsynta växter.

Störningskänslighet: De sällsynta barrskogsväxterna måste skyddas mot kalhuggning och markberedning. Det är ett starkt önskemål att ängeshävden kan bestå i Listerängarna och gärna att betet återupptogs över ett större område.

Källor: KI, ÄI, GL, JP

42:B1:klass II, Källmyr vid ancylusvallen vid punkt 31,2, ESKELHEM

Botanisk beskrivning: Myren ligger i stark lutning alldeles nedanför ancylusvallen och omges av sandigt underlag. I myrens övre del växer en bård av skavfräken och pors. Grundvattnet bryter igenom på flera ställen och översilar de blåtåtelrika ytorna, men bildar inga utpräglade källdrag. Fjälltätört, tätört, kärrlilja och sumpnycklar hör till de botaniska begivenheterna. I söder finns ett mindre dike som skär av vattenflödet något. Där finns små älväxing-ängar. Myren omges av barrskog med rikt graninslag i nedre delen.

Motivering för klass II: Trots diket i söder är källmyrens botaniska värden till stor del intakta. Belägenheten vid ancylusvallen ger källmyrens värde en särskild dimension.

Störningskänslighet: Källmyrar av detta slag hör till de objekt som ovillkorligen måste sparas för framtiden och som således inte får förstöras genom dikningar.

42:B2:klass III, Myr O Sigvards, ESKELHEM

Botanisk beskrivning: Myrvidden domineras av trådstarr med glesa inslag av ag. Blåtåtel förekommer rikligt, och i myrlaggen runt hela myren finns en mäktig bård av knappag. I fuktrikare partier i sydväst växer bunkestarr i mindre utsträckning. Myren omges av barrskog, i öster ren tallskog, i väster och söder med rikt inslag av gran. Nordväst om den stora myren finns en mindre myr av gräsmyrskaraktär med blåtåtel som dominerande art. Vid denna myrs sydöstra hörn finns flera väl utbildade tuvor av vitmossa.

Motivering för klass III: Orörda våtmarker äger alltid ett generellt skyddsvärde på Gotland. Därutöver ligger denna myrs kvaliteter i mäktigheten i knappags-bältet, den varierande fuktigheten i myrlaggen samt vitmoss-förekomsten vid den mindre myren i nordväst.

Störningskänslighet: Se sid 5-8.

42:B3:klass II, Lövområde S Ekeby, ESKELHEM

Botanisk beskrivning: Objektet som helhet utgörs av ett lövträdsdominerat, omväxlande, delvis betat lövskogsområde som åtminstone delvis tidigare har varit ängesmarker.

I norra delen ligger ett hävdat änge (Övide 1:11 och del av Frändarve 1:48) som slås åtminstone vartannat år. Änget har till övervägande del varit gamla åkermarker, vilket de rektangulära gläntorna med omgivande diken och lövvastar visar. I dessa vastar växer björk, ek, ask, tall, hassel, skogskornell, hagtorn, rönn, getapel, nypon och på några ställen inslag av asp. En och annan dunge, med samma vegetation som i vastarna, står ute i gläntorna. En tät lövvast med hassel och annan buskvegetation samt några ekar, askar och björkar löper mellan änget och vägen i sydost. En stor och tät dunge med tall, björk, ek, ask, några granar samt hassel och andra buskar bildar gräns mellan sydostdelen och den något annorlunda nordvästdelen. Dennas centrala del är en stor öppen slätt kring vilken grupper och smådungar med träd- och buskvegetation växer. Slätten delas i två delar av ett dike i sydväst-nordostlig riktning. I dikeskanten växer bl a hassel, ek, ask och en del sly. Nordostdelen är tätare bevuxen och har fler dungar och färre fria ytor än nordvästdelen. Mot åkern i nordväst finns en stentun. Här, liksom i gränsen mot markerna i sydväst, växer mer eller mindre tät vegetation med bl a ek, ask, björk, tall, hassel, skogskornell, hagtorn, nypon och olvon. I den nordöstra igenväxande delen förekommer även enbuskar, brakved och inslag av asp samt askar med spår av klappning. I fältskiktet märks bl a älgört, ängsvädd, brudbröd, höskallra, liljekonvalj, blåsippa och midsommarblomster. Änget är dessutom ovanligt rikt på göknycklar, och även i övrigt orkidérikt. Sankt Pers nycklar, krutbrännare, nattviol, tvåblad, brudsporre och hjälmnycklar hör till försommarens fägnad.

Områdena sydväst, söder och sydost om änget utgörs av lövdominerade, delvis f d ängesmarker med en varierande grad av slutenhet. Som helhet har området en omväxlande karaktär, där vissa delar utgörs av mer eller mindre tätt igenvuxna lövmarker med ett snårigt och bitvis svårgenomträngligt buskskikt. Andra delar har genom hårdare betestryck erhållit en öppnare hagmarkskaraktär, där täta dungar med träd och buskar omväxlar med smärre öppna partier. På en del ställen kan man ana tidigare slåtterglänter.

Delar av de igenväxande, betade partierna har en nästan lundartad karaktär med fästigar genom täta busk- och trädbestånd.

Flera fornlämningar, bl a i form av husgrunder, finns i området. Speciellt fornlämningsrikt är ett parti på Lingsarve 1:14 i norra delen av området, strax sydost om vägen och änget. Bland lundväxterna märks, skogsstarr, lundgröe, lundalm och strävlosta.

Trädskiktet i området som helhet utgörs av björk, ask, ek, tall, lite gran och bitvis inslag av asp. På sina håll, främst i nordväst och bitvis i söder, är inslaget av barrträd dominerande. Dessa partier av området har närmast karaktär av blandskog med

barrträdsdominans. I huvudsak är dock lövträden dominerande. Bitvis, både i nordost och i söder, är björken helt dominerande och utgör det vanligaste trädslaget.

Inslag av asp förekommer i området. I dess centrala del (Sojvide 1:21) finns ett betat parti med högväxta aspar, ekar, björkar och tallar samt ett buskskikt med huvudsakligen hassel.

I områdets centrala, norra del (sydöstra delen Lingsarve 1:29) och i söder (Alvne 1:19) finns bestånd av alm (åtminstone lundalm finns representerad).

En del av askarna i området bär spår av tidigare klappning. Bitvis finns ganska mycket ek och en del ekar är grova och välväxta. Buskskiktet är omväxlande kraftigt utvecklat beroende på växlande grad av betestryck. Bitvis är buskskiktet tätt, snårigt och svårgenomträngligt. Det utgörs av bl a hassel, hagtorn, skogskornell, slån, brakved, getapel, olvon, lite rönn, inslag av enbuskar, skogstry, nypon och apel. Dessutom bidrager ungträd och sly av björk, ask och ek samt en del ung-gran till igenväxningen av buskskiktet. Bitvis är skogskornell eller skogstry vanligt förekommande.

Motivering för klass II: Objektet som helhet har en tilltalande och omväxlande karaktär genom förekomsten av både hävdat änge, betade hagmarker och igenväxande, delvis f d ängesmarker. Dess storlek på ca 43 ha gör det till ett av öns största. Göknyckelrikedomen är värdefull då arten har allt färre inlandslokaler och hotas i hela sitt utbredningsområde.

Störningskänslighet: Det är i hög grad angeläget att man bevarar den omväxlande karaktär som området i dag har med både hävdat änge, betade f d ängesmarker och inte minst, igenväxande lövmarker. Uppodling eller överföring till barrskog vore förödande.

Källor: ÄI, JP

42:B4:klass II, Strandremsa S Malmunde, ESKELHEM

Botanisk beskrivning: Stranden höjer sig här inåt i kraftiga, väl markerade strandvallar som är beklädda med barrskog. Sandinblandningen är på sina ställen ganska stark, och detta är förutsättningen för en vackert utvecklad strandflora med flera anmärkningsvärda arter, t ex salepsrot, vejde och strandärt. I söder är sandprägeln starkast med typiska sandfördragande och ej kalkberoende växter såsom strandråg, saltarv, gråfibbla, svartkämpe och rödklint. Strandens norra halva har övervägande kalkklapperkaraktär med få torkhärdiga växter.

Invid landsvägen växer en talldominerad skog. Här växer märkligt nog klippoxel.

Motivering för klasss II: Stranden innehåller strandvegetation på ett underlag av varierande kornstorlek och därmed olika ståndortskrav, där flera ovanliga växter växer.

Störningskänslighet: Stranden slits av spridda båtuppläggningar, önskvärt vore att dessa centraliserades till ett ställe. Några gamla små täkter behöver återställas. Närheten till landsvägen innebär övertramp i form av terrängkörning och nedskräpning.

Källor: KI

43:B1:klass II, Myrar S Tomsarve, HOGRÄN

Botanisk beskrivning: Myrarna ligger i övergången mellan sand och märglig kalksten/märgelsten. De är gräsrika med dominans av blåtåtel. Stora bestånd av kärrknipprot, ängsnycklar, blodnycklar och tätört finns. Liten översilning förekommer från nordost mot sydost, men myrytan är nästan flack. Från myren i norr går en bäck som förlängts och fördjupats. Tallskog omger myrarna, och småtallar och enbuskar växer på de diffusa myrytorna.

Motivering för klass II: Myrarna är av en övergångstyp mellan grässtarrmyr och källmyr och som sådan av betydande värde.

Störningskänslighet: Se sid 5-8.

43:B2:klass III, Vallsängar V Mickels, HOGRÄN

Botanisk beskrivning: Områdets sydöstra halva, ca 2,5 ha, utgörs av ett flackt öppet änge som är i god hävd, och hela änget betas lätt med nöt efter slåttern. I resterande delar, nordvästra halvan, har hävden upphört och sly och tynne börjar växa upp i gläntorna trots att området betas.

I nordöstra delen växer låga enar, småtallar och björkar tillsammans med lundalm, ek och ask.

Nordvästra delen har ännu ängesprägeln kvar med ek, ask, asp, lundalm, tall och hassel som växer omväxlande i grupper och ensamma med smågläntor emellan. Träden står tätare här än i det hävdade änget. I gläntorna växer en del sly.

Den hävdade sydöstra halvan av området avskiljs från övriga delar genom en bred vast med bl a ek, ask, björk och hassel. Änget ligger på flack och jämn mark och har en tilltalande ängeskaraktär med lövdungar och lövvastar omväxlande med olikstora slåtterglänter. Bitvis är gläntorna mosstäckta. Östra hörnet är så gott som helt öppet. Resten av änget är bevuxet med glest stående ekar, lundalmar och askar, någon björk och tall samt inslag av apel och mycket hassel. Flera av askarna bär spår av klappning. Hasslarna växer spridda i täta buketter, ibland tillsammans i dungar, ibland ensamma. En del av dem bildar "strumpa" på de trädgrupper med björk, ek och lundalm som finns i västra delen. Där finns också några smärre vastar med ask, ek, lundalm och hassel. Mot åkrarna i öster och söder är änget avgränsat av vastar med bl a ungask, ungbjörk och hassel. I de partier som ej slåttas förekommer bl a fin daggkåpa, underviol och ängsskära. De slåttade partierna karaktäriseras av en exceptionellt örtrik grässvål, där det ovanliga gräset gullhavre har en framträdande roll. Det har troligen insåtts

kring sekelskiftet. Bland örterna märks fin ögontröst, Adam och Eva, Sankt Pers nycklar, göknycklar, krutbrännare, johannesnycklar, brudsporre, nattviol och en myckenhet olika violarter. I ett fuktigt parti invid en brya finns strandmaskros och hartmansstarr och ute i bryan även kärrvial. Såväl ängsbräsma som kärrbräsma förekommer. På trädstammarna finns enstaka lunglav.

Motivering för klass III: Ett välhävdat änge utgör i sig förutsättningen nog för en rik botanisk mångfald. Om de nyvunna kunskaperna om fältskiktets många ovanliga växter varit kända vid tidpunkten för kartans tryckning, så hade en högre klassning åsatts.

Störningskänslighet: Ingen förändring av pågående markanvändning, utan fortsatt årlig traditionell ängeshävd måste bestå.

Källor: ÄI, BGJ

44:B1:klass II, Källmyr vid Skogstorp, MÄSTERBY

Botanisk beskrivning: Landsvägen löper här på ancylusvallen i öster, och genom vägbyggnad och grustäkt för länge sedan har strandvallens grundvattenföring kommit mer i dagen än i naturtillståndet. Det geologiska underlaget övergår här från sand/grus till moränmärgel, så förutsättningen för en källmyrbildning har dock funnits från början. Frånsett ett par branta sidor ger myren ett naturligt intryck. Den utgör idag en fuktig gräs/starrmyr med gungflyartade partier, som i södra delen övergår i en permanent klarvattenyta. Axag bildar ett mycket homogent bälte i norr, och bland övriga källmyrväxter märks majviva, kärrlilja, gräsull, storsileshår och näbbstarr. Vidare finns sumpnycklar, tätört, dvärgbläddra och fjälltätört.

Klarvattenytan omges av en bård av ag och hyser också lite vass, bredkaveldun och gul iris. I övergången mot fastmark möter kalkfuktängens orkidéer såsom enstaka ängsnycklar, kärrknipprötter i flera färgvariationer samt brudsporre,

Motivering för klass II: Trots det gamla ingreppet har här naturen lyckats läka såren genom igenväxning av de gamla slänterna. Resultatet har blivit en intakt källmyr med bestående vattenspegel, där växtligheten innehåller många skyddsvärda drag.

Störningskänslighet: Den naturliga läkningen måste få fortsätta utan nya ingrepp i topografi, vegetation eller hydrologi.

Källor: TR

44:B2:klass II, Mästerbyänget med anslutande lövmarker, MÄSTERBY

Botanisk beskrivning: Mästerbyänget är en av de största hävdade ängarna på Gotland. Marken är svagt kuperad, och en del smärre stenblock och stenvastar finns. Ek dominerar i trädskiktet och representeras i allmänhet av grova, vidkroniga exemplar. Dessa växer oftast ensamma, glest spridda över området, medan askarna huvudsakligen står gruppvis eller i vastar tillsammans med hassel. Hassel växer också fritt ute i de mellanliggande gläntorna. Utöver de nämnda träden finns björk, inslag av lundalm och enstaka tallar i änget.

I det lummiga buskskiktet märks, förutom hassel, skogskornell, apel, hagtorn, nypon, ungbjörk och inslag av rönn och olvon. Änget präglas i hög grad av den karaktäristiska rumseffekten med öppna gläntor omgivna av dungar och vastar. Gläntorna är i allmänhet små eller medelstora, men ett par storgläntor finns också.

Fältskiktet är tämligen örtrikt, inte minst vad gäller orkidéer. S:t Pers nycklar och tvåblad är rikligt företrädda i hela änget, medan brudsporre, hjälmnycklar, nattyxne och Jungfru Marie nycklar ställvis dominerar. Allmänt förekommer även arter som prästkrage, slåtterfibbla, midsommarblomster, Adam och Eva, stor och

liten blåklocka, backlök, kamäxing, ängsgröe och darrgräs. Skogsknipprot, bergsslok, underviol och ekorrbär påträffas i dungarna.

Längs diket som rinner genom änget från nordnordost mot sydsydväst växer en bitvis tät bård med inslag av ungpil och vide.

I direkt anslutning i sydost vidtar igenväxt ängsmark. Denna har, vad gäller träd- och buskskiktet, i huvudsak samma sammansättning som det hävade Mästerbyänget. Buskskiktet är däremot betydligt tätare och består av täta hasselbuskage, slybestånd och annan buskvegetation samt smågran och ungtall, som helt täcker de forna gläntorna och slätterna.

Motivering för klass II: Tillsammans med det hävdade änget bildar den igenväxta delen en enhet med en biotopvariation som från flera synpunkter är både tilltalande och önskvärd.

Störningskänslighet: Ingen förändring av pågående markanvändning, utan fortsatt årlig traditionell ängeshävd måste bestå i det hävdade Mästerbyänget.

Den ohävdade marken i sydost bör få ligga kvar som igenväxt ängesmark med ett tätt buskskikt. För att gynna utvecklingen till en renare lövskog kan dock området gärna gallras med avseende på barrträd.

Källor: ÄI, Romell 1938

44:B3:klass II, Ekänget vid Ajmunds, MÄSTERBY

Botanisk beskrivning: Detta är ett välhävdat änge, som genom lummiga lövvastar avskiljs från de vidsträckta åkermarkerna runt omkring. Storgläntor - braidräum - saknas i detta änge, där ek, klappad ask, björk, apel och hassel växer spridda över området. Björk och ek står i allmänhet ensamma, dock oftast med hasselstrumpa. Asken som är dominerande trädslag, växer däremot i smågrupper tillsammans med hassel. Hasseln förekommer även som spridda fristående buketter. En del grova ekar finns främst i norra delen, där också några grova, högvuxna björkar finns.

Änget är välhävdat med välskötta hasslar och slås ända intill träd och buskar.

Motivering för klass II: Ängets läge som en grönskande lövoas omgivet av åkermarker bidrar till en värdefull biotopvariation i hela landskapet, förutom ängets givna floristiska värde som välhävdad ängesmark.

Störningskänslighet: Ingen förändring av pågående markanvändning, utan fortsatt årlig traditionell ängeshävd måste bestå.

Källor: ÄI

45:B1:klass III, Myr vid Burgen, ATLINGBO

Botanisk beskrivning: Myren som ligger i en västsluttning översilas av framspringande grundvatten. Den hyser flera källmyrsindikatorer som t ex brudsporre, axag och majviva. Öster om myren växer en barrskog på sandigt underlag i vilken ett mindre hygge är upptaget. Myren har ingen egentlig myrvidd, utan övergången från skogen är flytande. Flera tallar finns ute på den, vilket antyder en viss igenväxning. Skavfräken och vitmosstuvor finns i myrkanten. Överhuvudtaget uppvisar där växtligheten hedbarrskogskaraktär med en rik förekomst av linnea, blåbär och ljung. Graninslaget är ganska stort.

Motivering för klass III: Myren är intressant då den uppvisar de för barrskogsmyrarna typiska dragen i vegetationen. Den blandning av källmyrarter och hedbarrskogsarter som finns här är sparsamt representerad på ön.

Störningskänslighet: Se sid 5-8.

Källor: SH

46:B1:klass I, Sockerbruksparken, BJÖRKE

Botanisk beskrivning: Sockerbruksparken tillskapades vid sekelskiftet som en rekreationsmiljö till några villor för högre befattningshavare vid Roma sockerbruk. Parkområdet uppges ha varit tallskogsbevuxet innan parkanläggningen började. Utsådder skedde med såväl sydtyskt som franskt gräsfrö, och med dessa sådder följde oavsiktligt flera andra arter med, som vi idag kan uppleva som naturaliserade medborgare i den gotländska floran, inte bara i Sockerbruksparken utan på många andra håll där sådder gjorts. Sockerbruksparken är ängs- eller lundartad men har även en del öppnare och torrare partier. Avsikten har uppenbarligen aldrig varit att tillskapa en hårdtuktad, intensivskött parkanläggning utan mera extensivt skötta gräsytor.

Bland de på Gotland ovanligare gräsfröinkomlingarna i parken märks gullhavre, grön tofsäxing, ljusgrön hundäxing, skuggsvingel och piprör
liksom luden johannesört, vitrapunkel, och kåltistel. Lundgräsen skugglosta och strävlosta är troligen också här kulturinkomna, även om de har spontana förekomster på ön. Detsamma gäller flera andra av parkens örter och gräs, vilka här ofta uppträder i avvikande former.

Motivering för klass I: Det kan i förstone verka svårbegripligt att växtvärlden i en medvetet anlagd park medtas och värderas högt i denna översiktliga botaniska inventering, vars syfte ju är att omfatta Gotlands vilda växtvärld. Gotlands flora är emellertid påverkad av kulturinflytelser ända från det tidiga jordbrukets införande och framåt. Utsådder av framför allt franskt gräsfrö av torrängstyp gjordes på många håll på Gotland under det sena 1800-talet. Även om andra invandringsvägar inte kan uteslutas, är det troligt att åtskilliga idag väletablerade gotlandsväxter på detta sätt fått allmän spridning. Sockerbruksparken utgör nu ett kulturminne från en tid då frörensningen var föga effektiv, och dess innehåll kan kanske bidraga med ledtrådar till förståelsen av dagens gotländska flora. Antalet troliga gräsfröinkomlingar i Sockerbruksparken - drygt 40 - ger den en enastående tätplats bland andra jämförbara svenska objekt.

Störningskänslighet: Angeläget är att parken får behålla sin nuvarande "vilda" karaktär och att skötseln inte ytterligare intensifieras. Omläggning och kompletteringssådd, gödsling eller intensiv gräsklippning bör absolut undvikas.

Källor: Nilsson 1981

47:B1:klass II, Övre delen av Dalhemå-systemet, VIKLAU/VÄNGE

Botanisk beskrivning: Denna sträcka är så gott som opåverkad av uträtningar och fördjupningar och har kvar sitt ursprungliga slingrande (meandrande) lopp. Övre delen visar särskilt vackra exempel på övergivna lopp, som vuxit igen med mer eller mindre fuktälskande vegetation. Öster om den lilla bron söder om Ollajvs - Tjaukle kvenn kallad - kantas själva åfåran av betade ängar på ömse sidor. Vattenvegetationen är sparsam och präglas av kransslinga, gropnate och gäddnate. Där ån rinner i nordlig riktning ca 1 km söder om Sigsarve omges den av en skog med flera intressanta drag. Skogen är till sin karaktär en barrblandskog men har rika inslag av hassel, idegran och ask samt något vägtorn, hagtorn, slån, olvon och skogskornell. Särskilt idegranarna är talrika, men på nyupptagna hyggen i området står de nu obeskuggade och torkhotade. Granarna är av ansenlig storlek med omfångsrika grenverk. Enstaka unga exemplar av björk, ek och lundalm växer i årännans närhet. Artsammansättningen antyder att området för länge sedan använts som slåttermark. Längre söderut på åns sydöstra sida finns ett större ekbestånd med stor kronslutenhet. I beståndet ingår också gran, såväl vuxna träd som en tämligen riklig föryngring.

Förekomsten av flera svärdslipningsstenar i årännan understryker ett tidigt kulturellt inflytande. Vattenvegetationen är här rikare med bl a gul näckros, vattenklöver, vattenpilört, svalting och älgört. Brakved, sälg och knäckepil kantar stränderna.

Motivering för klass II: Objektet är ett utmärkt exempel på ett föga eutroft vattendrag och dess miljö. Den meandrande fåran med övergivna lopp är värdefulla som exempel på växtsuccessioner i nyskapade biotoper. Denna sträcka av åsystemet har givetvis stort värde som jämförelseobjekt till den mer avloppsförorenade delen norr om landsvägsbron i Viklau (39:B1). Den omgivande skogsmarken ger exempel på barr- och lövskogsmiljöer med många intressanta drag.

Störningskänslighet: All förändring av årännans lopp och vattenföring skulle förstöra objektets främsta naturvärden. Ytterligare avloppsbelastning på vattendraget bör ej tillåtas. Önskvärt är att kalavverkningar undviks i de löv- och idegransrika skogspartierna. Det enhetliga ekbeståndet i sydost bör hållas fritt från större invandring av barrträd. Betet, som ger den helgjutna karaktären åt miljön vid Tjaukle kvenn, måste naturligtvis vidmakthållas.

49:B1:klass III, Bjärs myr, ANGA

Botanisk beskrivning: Bjärsmyr domineras till sin huvuddel av ag. I södra delen utgörs myren av en gräs- och starrmyr, vilken utan markant gräns övergår i fastare kalkfuktäng. Det fördjupade genomflödet är fuktigare med en snårig vegetation av älgört, vide, björk och vattenklöver. Flera diken leder ut till själva årännan, i vilken växer bl a vattenmynta, bäckveronika, kranssvalting, spjutmossa, högvuxna vaxnycklar samt längs kanterna pors.

Åsystemets fortsättning söder om den övertvärande vägen består av en myr präglad av bunkestarr och trådstarr. Myren är ett intressant exempel på en mindre vanlig, näringsrikare myrtyp. Gräsull, älgört och knappsäv tillhör beståndsbildarna.

Den angränsande skogen nordväst om själva Bjärsmyr är av kalkfattig typ med rikt graninslag och kalkskyende arter som vårfryle, linnea och skogsstjärna. Karaktären avspeglas i förekomsten av ett par vitmossarter på en sank blandskogsholme i myrens norra del. Just norr om landsvägen mellan myrarna, ca 100 m väster om myrsystemet, finns en kallkälla.

Motivering för klass III: Bjärsmyr innehåller trots dikespåverkan åskådliga exempel på växtsamhällen betingade av olika grad av näringspåverkan.

Störningskänslighet: Se sid 5-8.

Källor: SH

49:B2:klass III, Lövrikt kustområde innanför Bendesriv, ANGA

Botanisk beskrivning : Detta kustavsnitt innehåller blandad barrskog, delvis betade strandängar och lövrika ängesrester. Det är dessutom splittrat av flera åkerlappar.

Delar av kustområdet betas och har därför bibehållit något av den ursprungliga öppna karaktären. I dess södra del finns ett ganska stort parti av öppen f d ängesmark som nu betas. Dungar och vastar med ek, ask, björk, hassel, lite tall, hagtorn och enbuskar växer här omväxlande med stora öppna gläntor. Här finns också en gammal slåtterbod, som hotar att förfalla. En yta som slagits till omkring 1960 hyser ännu en rik, slåttergynnad flora med bl a höskallra, trädklöver, luddtåtel, vårbrodd, teveronika samt den sällsynta späda ögontrösten. Tyvärr invandrar bl a tall, gran, enbuskar, try, hagtorn och andra i detta sammanhang mindre önskvärda vedväxter, men icke desto mindre är området rikt och vackert inom stora ytor.

Norrut ökar förekomsten av både tall och gran och området har mestadels karaktär av blandskog med ängesrester och insprängda åkerlappar. Lövvegetationen utgör ofta ett markant inslag i barrskogen och består av bl a ek, ask, lite asp och björk samt hagtorn, nypon, skogskornell, skogstry och ungask.

Motivering för klass III: Detta landskap är lika mycket ett kulturminne som ett rikt botaniskt objekt, där den långvariga slåtterprägeln format både vegetationen och den mycket speciella underarten av ögontröst. På slåtterbodens innerväggar står antecknat slåtterdatum för en lång rad av år.

Störningskänslighet: Objektet som helhet har en tilltalande karaktär och bör bevaras med fortsatt och gärna utökat bete i kombination med att lövvegetationen gynnas. Den späda ögontrösten klarar dock ej bete, varför ytan med dess bestånd kräver annat öppethållande.

Källor: KI, ÄI, Karlsson 1984, Pettersson 1958 fig. 2.

49:B3:klass II, Våtmarker vid Gyler NV Skarnvik, ANGA

Botanisk beskrivning: Gylar består av från havet avsnörda, vattenfyllda sänkor omgivna av örtrik barrskog. I den nordöstra sänkan är växtligheten variationsrik med expanderande ag, breda knappagbårder och lagg med pors. Brakved och sälg etablerar sig över blåtåtel och videört, eftersom bete inte längre förekommer. Små tallar och enbuskar har slagit rot på fastmarkssträngar. Den innersta av gölarna är i norr under igenväxning av vass. Eljest är agen förhärskande. Ett klarvattenstråk i mitten har en botten med gles kransalg-vegetation.

Gölen närmast utloppet präglas i hög grad av knappag, som intar stora ytor. Närmast havet finns en klarvattenyta, men agen expanderar även här. Laggen utgörs av smala kalkfuktängar, där rika orkidéer finns. Vidare uppträder knägräs, smalfräken, höstspira, älgört och hybriden mellan axag och knappag.

Våtmarkerna omges av tallskog.

Söderut vidtar fårbetade strandängar med smala bårder av havssäv eller blåsäv.

Motivering för klass II: Här föreligger en avsnörnings- och igenväxningsdynamik av intresse att kunna följa.

Störningskänslighet: Utloppet av det sanka området är något fördjupat genom en sprängd ränna, vilket kan påskynda igenväxningen. Detta bör inte ytterligare fördjupas.

Källor: KI

49:B4:klass I, Anga prästänge, ANGA

Botanisk beskrivning: Prästänge är ett litet flackt änge med en relativt stor öppen yta i södra delen. Någon enstaka tall och någon björk, ek, ungask och liten hasselbuske finns dock här. I anslutning till vägen växer en stor ek, klappade askar och hassel.

Norr om den öppna ängesytan är vegetationen tätare. Här växer björk, tall, hassel, någon ask och vildapel. Träden står ofta ett och ett, ibland par om par. Björkarna har ofta ungskott eller glesa hasselbuskar vid basen. I nordöstra delen växer tall, björk, hassel och enbuskar samt enstaka ekar och askar. Marken är här tuvig och bevuxen med högt gräst. Östra delen, öster om ett dike, har en annorlunda karaktär. Här växer nyklappad ask, björk och hassel i smågrupper med öppna smågläntor emellan. Några enstaka ekar finns också här. Förutom hassel förekommer i buskskiktet bl a ungbjörk, apel, hagtorn och rönn.

Anga prästänge är känt för sin artrikedom främst vad gäller orkidéer. Den i Norden sällsynta och i Sverige endast på Gotland förekommande blodtoppen har här en rik förekomst. Fältskiktet representeras, i olika delar av änget, av både torrängsväxter och mer fuktkrävande arter. Bland förekommande arter kan nämnas hjälmnycklar, brudsporre, St Pers nycklar, tvåblad, höskallra, rödklöver och smörblomma som dominant inslag. Allmänt förekommer bl a nattviol, Jungfru Marie nycklar, svinrot, lundstarr, krutbrännare och jordtistel. Enstaka flugblomster och fågelstarr påträffas också. Här växer också ett stort bestånd av den svenska ögontrösten (Euphrasia stricta ssp. suecica), en ras som tidigare var allmän och karaktäristisk för de gotländska ängena, men nu endast har några få förekomster kvar. Växten är inte känd utanför Gotland. Bland gräsen kan nämnas darrgräs och älväxing. I skuggigare partier påträffas bl a mycket liljekonvalj och midsommarblomster och runt diket växer älgört. I fuktigare partier märks skogsknipprot, kråkklöver och enstaka exemplar av vitpyrola.

Motivering för klass I: Anga prästänge är floristiskt sätt ett av landets mest intressanta, där blodtopp och svensk ögontröst utgör de mest värdefulla elementen.

Störningskänslighet: Fortsatt årlig ängeshävd måste bestå med slåtter gärna även i den nordöstra delen. Unggranarna i ängets östra parti bör röjas bort.

Källor: ÄI, Karlsson 1984

49:B5:klass II, Ängesmarker V Liffride, ANGA

Botanisk beskrivning: Objektet består av igenväxande ängesmarker, där man dock tydligt kan se de tidigare öppna slåtterglänterna. Speciellt i ängets centrala norra del anar man tydligt ängeskaraktären. Här växer grupper av träd och buskar omväxlande med mellanliggande öppnare gläntor. Igenväxningen pågår dock och björk, tall och gran håller på att vandra in i ängets centrala delar. Bitvis växer tätt med sly och tynne i form av hagtorn och slån.

Ask och ek är dominerande trädslag. Hassel förekommer både som fristående buketter och som strumpor, främst på ask. I ängets sydvästra del finns ett stort, öppet våtmarksområde med sälgbuskar, brakved och asp. Asparna står ibland upphöjda på socklar. Mot angränsande åkermarker i söder och öster löper en lövvast av ask och

hassel, bitvis med inslag av oxel. Ängets nordöstra del innehåller ett litet inslag av alm. I buskskiktet dominerar hassel samt inslag av skogskornell, brakved och olvon. Fornlämningar och klappade askar förstärker intrycket av kulturpåverkan.

Motivering för klass II: Objektets botaniska värde betingas av dess relativa storlek, artrikedom och varierande grad av igenväxning.

Störningskänslighet: Särskilt de centrala och norra delarna bör tillåtas att utvecklas fritt utan annan påverkan än efterhållande av barrträd. Vid en eventuell röjning till änge bör därför endast de redan tidigare relativt öppna, västra och sydvästra delarna komma i fråga och då endast under förutsättning att traditionell ängeshävd sedan följer.

Källor: ÄI

50:B1:klass, Paviken med närmaste omgivningar och utlopp, VÄSTERGARN

Botanisk beskrivning: Paviken är det enda återstående träsket (sjön) inom denna del av Gotland. Det ligger inom Västergarnsåns avrinningsområde strax före åns utlopp i Östersjön. Paviken har således ett ovanligt stort tillrinningsområde. Vattenföringen i ån är liksom i de flesta andra Gotlands åar starkt varierande under året, vilket delvis hänger ihop med att myrar och träsk i stor utsträckning är utdikade. Detta har medfört att Paviken i ökad utsträckning får tjänstgöra som "klarningsbassäng". För att motverka alltför kraftiga vattenståndsväxlingar i träsket har man även företagit grävningar i utloppet mellan sjön och havet. Eftersom Paviken ligger obetydligt ovan havsytans nivå tränger havsvatten tidvis in. Vattnet är således periodvis svagt bräckt. Paviken är mycket grund med en bank i mittområdet, som under lågvattentider når över vattenytan. Endast i en smal markerad ränna utmed östra stranden uppgår djupet till närmare 2 m.

Vegetationen av vattenöverståndare är kraftig särskilt i den norra delen av sjön. Dominerande arter är vass och sjösäv. Ag, bredkaveldun och smalkaveldun är mindre allmänt förekommande. Havssäv, som endast sällsynt växer i gotländska sötvatten påträffades här först år 1977. På den sydöstra stranden saknas den högvuxna vegetationen helt, beroende på kreatursbete. Undervattensvegetationen är välutvecklad och dominerades 1973 av borstnate och hårsärv. Havsnajas och kransalger var däremot ej så vanligt förekommande.

En jämförelse mellan flygbilder tagna 1958, 1965 och 1971 samt litteraturuppgifter tyder på att betydande förändringar skett, särskilt i Pavikens norra del. En betydande minskning av de fria vattenytorna på grund av bredkaveldunets och vassens frammarsch har skett i slutet av 1960-talet. Lövsnårens framryckning är också påtaglig i ådeltat i träskets nordöstra del.

Motivering för klass I: Paviken utgör den enda större sötvattensmiljön i denna del av Gotland. Dess sucessiva förändringar i utvecklingen från en havsvik till en näringsrik insjö är av mycket stort intresse för forskningen.

Störningskänslighet: Tillförseln av näringsrikt dikningsvatten har starkt påverkat naturförhållandena i träsket. Därjämte har andra kulturbetingade förändringar skett, t ex den avtagande betesgången, vilket medfört, att avloppsrännan övervuxits med hög växtlighet, även snår. Det vore olyckligt om strandbetet minskade ytterligare. Det är olämpligt att använda Paviken som isbana för fordonskörning.

Källor: KI, SI, Forsberg 1965, Lindström 1894, Lundqvist 1936, Lundqvist 1940

51:B1:klass II, Källmyr vid Ajmunds, SANDA

Botanisk beskrivning: Detta är ett typexempel på en källmyr vid ancylusvallen. Underlaget är sand och myren översilas av vatten från strandvallen, varför den är mycket fuktig. Källmyren är helt opåverkad av dikning. De öppna partierna domineras av blåtåtel och gräsull. Axag, blodrot, hirsstarr, hundstarr och åkerfräken tillhör också karaktärsväxterna. Längs de fuktigaste stråken växer vattenklöver. Mindre framträdande är kärrtistel och brudsporre. På enstaka upphöjda tuvor finns rundsileshår och vitmossor. I öster och söder finns bårder av pors. Ett källdrag rinner från myrens övre del i öster. Förutom vattenklöver växer där bäckveronika och kustarun. Mellan de gräsrika, mycket fuktiga partierna med typiska källmyrflora finns partier med relativt tät barrskog och ganska mycket sly. I norr finns i anslutning till myren en betesvall.

Motivering för klass II: Alla källmyrar som ligger utefter ancylusvallen och är opåverkade har ett mycket stort skyddsvärde. De är både vetenskapligt och allmänekologiskt viktiga.

Störningskänslighet: Myrar av detta slag är naturligtvis känsliga för all påverkan av ancylusvallen, som t ex grustäkt, samt av dikning av själva myren. Myren måste skyddas från utdikning och annan påverkan som förändrar dess ekologi.

51:B2:klass II, Strandreveln "Korumpu", vid Koviken, SANDA

Botanisk beskrivning: "Korumpu" är en av de märkligaste bildningar av dettaslag på Gotland. Här finns en strandvegetation med bl a ängsnycklar. Ängsnycklarna växer på den nötbetade delen och är av den kortvuxna, tidigblommande ekotypen. Längre inåt land står frisk ängstallskog med rik ängsflora. Vikande kreatursbete vid det inre av viken gör att stränderna har börjat växa igen.

Motivering för klass II: Strandrevelns påbyggnad och dessa nya landremsors kolonisation är av botaniskt intresse.

Störningskänslighet: Det vore önskvärt att betet i vikens inre del återupptogs.

51:B3:klass I, Vivesholm med Sagholmen och Räveln, SANDA

Botanisk beskrivning: På inre delen växer sluten tallskog, i övrigt alltmer tätnande ensnår, på sina ställen med rikt inslag av slån, hagtorn m fl buskar.

En liten strandvät är bevuxen med en intressant saltälskande, lågvuxen vegetation. Många sällsynta gotlandsväxter har samlats här under äldre tid, bl a salepsrot, som ännu lever kvar. Andra orkidéer är gulblommig Adam och Eva och göknycklar. Bland saltväxterna är här den sällsynta saltmållan funnen på sin nordligaste växtplats på ön. Luddkrissla växer i blottad fuktjord. Dock har växtligheten och naturen överhuvudtaget ändrats ganska mycket i senare tid. Förr var en stor del av halvön en ängsmark, och det är här som den starkaste förändringen ägt rum, särskilt som detta område nu betas föga eller inte alls. I väsentliga avseenden är emellertid naturen trots detta mycket rik och omväxlande, vilket till en del kan bero på att det finns såväl fårbetade och nötbetade som obetade arealer. De vitkindade gässen bidrar med betet under våren.

Motivering för klass I: Vi har här ett representativt ängsstrandsobjekt med variationsrika strandtyper i olika grad av betespåverkan och med många intressanta växter.

Störningskänslighet: Det är av väsentlig betydelse att strandbetet i möjligaste mån fortsätter.

Källor: KI, Englund 1942, VP

52:B1:klass I, Fonnsänget, VÄTE

Botanisk beskrivning: Fonnsänget är ett flackt, relativt öppet änge med ek, ask (de flesta klappade), björk och enstaka tallar i trädskiktet. Bland buskarna märks främst hassel, men även vildapel, skogskornell, rönn, sälg, hagtorn och slån. Hasseln bildar såväl stora grupper som fristående buketter. Till stor del förekommer den också tillsammans med träden.

Trädskiktet är glest och det är främst buskskiktets grupper och dungar som bidrar till att ge änget en relativt hög grad av slutenhet.

I södra delen finns några husgrunder omgivna av täta lövvastar med ek, ask och hassel.

1974/75 gjordes en utglesande siktgallring mot vägen i nordost så att man nu därifrån har insyn i änget. Samtidigt gjordes en del smärre gallringar i själva änget.

I norra delen ligger en stor öppen slätt. I övrigt är det mest smärre gläntor mellan träden och buskagen.

En tunn björk-ask- hasselbård mot åkern i sydväst övergår i igenväxt ängesmark med ek, ungask, vildapel, hassel, sly och högvuxet gräs i södra hörnet. Markerna norr och nordväst om änget (ca 6 ha) utgörs delvis av tät lövskog med ask, ek, björk och hassel som dominerande inslag.

Änget är örtrikt med massförekomst av bl a blåsippa och vitsippa på våren. Bland mera anmärkningsvärda ängs- och lundväxter märks underviol, buskviol, myskmadra, ormbär, lundelm och lundgröe. Gräset gullhavre är sannolikt insått. Skogsväxten skogskovall, som har en egendomlig utbredning på ön, finns också i Fonnsänget.

Motivering för klass I: Fonnsänget är ett björkrikt änge och är som sådant ett gott exempel på denna ängestyp. Den rika floran bidrar också till den höga klassningen.

Störningskänslighet: Ingen förändring av pågående markanvändning, utan fortsatt årlig traditionell ängeshävd måste bestå.

Källor: ÄI, JP

52:B2:klass III, Lövområden vid Haltarve, VÄTE

Botansik beskrivning: Närmast gården i norr ligger en tidigare ängesmark som har övergått till betesmark och nu närmast har karaktär av igenväxande hagmark. Ek och ask dominerar trädskiktet och askarna bär ofta spår tidigare klappning. I buskskiktet växer, förutom hassel, diverse sly och tynne i de forna gläntorna. Söder därom vidtar ängesmarker som trots bete är under mer eller mindre stark igenväxning. På flera ställen kan man dock ännu se de forna gläntorna som dock håller på att växa igen med tynne och sly i form av bl a hagtorn, nypon och ungask.

Trädskiktet utgörs av ek, ask med klappningsspår, inslag av björk, tall och lite gran. I nordvästra delen förekommer dessutom inslag av alm. Bitvis är inslaget av barrträd stort. Bitvis är björken vanligt förekommande och på sina ställen växer dungar av tall.

I buskskiktet märks bl a hassel, skogskornell, hagtorn, nypon och enbuskar. Till igenväxningen av området bidrager dessutom sly av ask och ungträd av både gran och tall. I sydvästra delen finns en brya.

I sydost finns en betad ängesmark av öppen karaktär där trädskiktet domineras av ek. I mindre utsträckning förekommer dessutom ask, björk, tall, lite oxel, någon enstaka gran och i nordvästra delen inslag av lundalm. I buskskiktet, som är relativt glest, återfinns bl a hassel, skogskornell, enbuskar, apel och sälg. På flera ställen växer träden i vastar och dungar och tack vare betet har hela betesmarken en öppen och luftig karaktär.

Motivering för klass III: Objektet består av variationsrika lövmarker av olika slutenhetsgrad.

Störningskänslighet: Uppodling eller överföring till barrskog vore förödande. Röjning och återupptagen ängeshävd i någon del vore berikande för floran. Angeläget är att barrträd hålls efter och att betet upprätthålls i sydöstra delen.

Källor: ÄI

53:B1:klass III, Myr ca 2 km SV Väntinge, HEJDE

Botanisk beskrivning: Myren ligger på gränsen mellan morän, i norr och väster, och lagrad kalksten/revkalk i söder. I öster finns ett sandområde. Myren är en typisk agmyr med kantvegetation av pors och martallar. Floran är relativt artfattig. Ett dike är grävt genom myrens centrala delar, men det tycks inte ha påverkat hydrologin, eftersom myren är mycket blöt i ytan.

Motivering för klass III: De rent vetenskapliga värdena är små, men eftersom myren ligger relativt högt har den påtagliga ekologiska värden.

Störningskänslighet: Ytterligare dikning måste undvikas, istället bör det befintliga diket läggas igen.

53:B2:klass I, Källmyr VSV Gajstmyr, HEJDE

Botanisk beskrivning: Bland myrens växter märks svarthö, luktsporre och kärrlilja förutom många andra källmyrväxter. Denna källmyr får sitt vatten genom sipper från vallen intill vägen. I myrens nedre del kan en svag bäckbildning urskiljas, vilken letar sig fram i nordlig riktning. På andra sidan vägen finns ett grustag.

Myren öster om vägen är en agmyr. Omgivningarna i övrigt består av barrskog. Ca 1 km utefter stigen åt öster från myren finns gamla ängesmarker med rikligt med ek och hassel.

Motivering för klass I: Myren hyser en speciell och ovanlig flora. Den är en av de få opåverkade källmyrarna på Lojsthaid, öns högt belägna och vattenrika del, det område där svarthö har sin enda utomnorrländska förekomst i landet.

Störningskänslighet: Dikning och annan mekanisk påverkan skulle skada myren menligt. Vattenbalansen är mycket känslig.

53:B3:klass I, Källmyr vid Kauparve, HEJDE/ETELHEM

Botanisk beskrivning: Stora delar av myren är mycket fuktiga av framspringande och översilande vatten och axag dominerar vegetationen. Floran är rik med stora bestånd av svarthö, luktsporre, sumpnycklar, blodnycklar, vaxnycklar och ängsnycklar. Majviva, näbbstarr och kärrlilja är andra inslag. I den sydvästra delen går några diken genom en liten odlingsyta men de tycks inte ha påverkat myrens vattenbalans. I diket växer den sällsynta källnaten. Källmyrkaraktären fortsätter även uppströms bäcken i skogsmarken, där floran berikas med enstaka brunögontröst.

Motivering för klass I: Myren med dess ovanligt fullödiga källmyrsflora är mycket värdefull från både vetenskaplig och allmänt ekologisk synpunkt.

Störningskänslighet: Eftersom myren i den egentliga källmyrdelen lutar ganska mycket, är den naturligtvis mycket känslig för dikning, varför sådan under alla omständigheter bör undvikas i hela bäcksystemets utsträckning. Viss igenväxning av blåtåtel synes pågå, varför ett lätt russ- eller nötbete vore önskvärt.

53:B4:klass I, Källmyr vid Kauparve, HEJDE/ETELHEM

Botanisk beskrivning: Denna myr är nästan helt intakt. Den stora myrvidden domineras av ag. I den södra kanten har myren källmyrkaraktär med inslag av typiska källmyrväxter medan agen avtar. Särskilt bör svarthö och luktsporre nämnas vilka bägge finns i stort antal. Orkidéfloran överensstämmer med föregående objekt (53:B3). I den södra kanten har myren sitt tillflöde genom en bäck som kommer just därifrån. Utloppet finns i den nordöstra delen.

Motivering för klass I: Myrens rika flora gör den mycket värdefull både ur ekologisk och floristisk synvinkel.

Störningskänslighet: Myren är givetvis känslig för dikning och annan mekanisk påverkan som fordonskörning. Myren måste skonas från all påverkan som kan ändra dess ekologi.

54:B1:klass II, Myr vid Buttleskogen, GULDRUPE

Botanisk beskrivning: Myren, som skärs av på mitten av en skogsbilväg, består av två olika myrtyper. Öster om vägen är den en skogsmyr med relativt stort inslag av tall. Flera gamla diken finns i denna del. Fältskiktet domineras av pors och högstarrarter.

Viss översilning förekommer vilket indikeras av förekomsten av bl a axag. Väster om vägen är myren öppnare, och myrvidden domineras här av pors, bunkestarr, trådstarr och axag. Vid vägen finns en stor källa. Denna del är opåverkad frånsett vägens inverkan samt att ett dike är draget från dess södra kant. Omgivningarna karakteriseras av växtlig barrblandskog på sand.

Motivering för klass II: Myrtypen med igenväxningsmyr med starr, men utan ag, i kombination med källmyrsartad prägel är ovanlig. Förekomsten av källa och variation av källmyrsindikatorer med högstarrvegetation gör den vetenskapligt intressant.

Störningskänslighet: Myren måste skonas från vidare påverkan. Dikning skulle spoliera ett för vetenskapen viktigt objekt och gör det gotländska landskapet fattigare.

55:B1:klass III, Myr NNO Hästhagmyr, VÄNGE

Botanisk beskrivning: Detta är en utpräglad trådstarrmyr med inslag av pors och bunkestarr i kanterna. I övergången till den omgivande sandbarrskogen finns flera vitmosstuvor. I den södra delen finns ett blötare parti med ovanligt högvuxen knappag samt höstspira i stor mängd. Myren är helt opåverkad.

Motivering för klass III: Myrens enhetliga trådstarrvegetation, förekomsten av vitmossor och de orörda förhållandena gör den skyddsvärd.

Störningskänslighet: Se sid 5-8.

55:B2:klass II, Lindhammarsmyr, VÄNGE/BUTTLE

Botanisk beskrivning: Lindhammarsmyr är med sin yta på 110 ha Gotlands näst största kvarvarande myr. Myren ligger överst i Nygårdsmyrs vattensystem och saknar synligt tillflöde. Vattenförsörjningen sker istället genom diffus insilning från omgivande skogsmark. Utflödet går över hällmark i nordost och försvinner slutligen ner i en spricka i kalkstenen. Inga egentliga ingrepp i hydrologin är gjorda. Torvdjupet är tämligen litet, vanligen omkring en halv meter.

Vegetationen på myrvidden består till lika delar av ag, bunkestarr och trådstarr. Vanligt förekommande här är också höstspira. I bottenskiktet finns rikligt med kärrklomossa. I de östra delarna finns täta och utbredda bestånd av bladvass.

Myrlaggen är starkt tuvad och delvis sluten med buskskikt av björk, enbuskar och brakved. På tuvorna växer främst marvuxna tallar, ljung och lingon. I fuktstråken mellan tuvorna märks blåtåtel, älväxing, gräsull och enstaka orkidéer såsom ängsnycklar och brudsporre. Längs flera partier är porsen den helt dominerande arten inom laggen och förstärker slutenheten. Laggen är runt merparten av Lindhammars myr flack, starkt tuvad och tämligen bred. På många ställen kan det vara svårt att dra en skarp gräns mot bakomliggande fastmark, eftersom tuvigheten ofta fortsätter in bakom skogsridån. De torra, trädbevuxna tuvorna omges då av smala stråk med myrvegetation.

Mellan den egenliga myrvidden och den tuvade laggen går en i många fall tämligen bred zon av mera högvuxna gräs och halvgräs. Bredden uppgår till 10-30 meter.

Den östra delen av myren utgörs av en lång "sporre", som sträcker sig mot nordost. De stora laggpartierna i sydväst och längs "sporrens" sydöstra kant har en rikare karaktär än myrens övriga porsdominerade områden. Här är vegetationen mer ängsartad eftersom blåtåtel och axag ofta bildar en tät

matta under och mellan porsbuskarna. Mycket rikliga förekomster av gräsull och tämligen stora inslag av kärrlilja (Tofieldia calyculata), tätört (Pinguicula vulgaris), majviva (Primula farinosa) och slåtterblomma (Parnassia palustris) ger dessa områden särprägel.

Ett parti av myrlaggen i sydost är ovanligt orkidérikt. I en gles barrblandskog med stora ljung- och lingonklädda tuvor växer ett tiotal orkidéarter. Härifrån är sedan ett 15-tal år tillbaka känt en förekomst av en vitblommig form av sumpnycklar, vilken förutom färgen skiljer sig från huvudformen genom att ha tätare ax och oftast snedställda blommor. Myrens södra del utgör en av Gotlands större vitmoss-lokaler.

Motivering för klass II: Det höga skyddsvärdet hänger här inte samman med några sällsynta växter eller växtsamhällen. Tvärtom ger myren ett tämligen trivialt intryck med sina risiga kantpartier nästan helt i avsaknad av orkidérika lågstarrängar och sitt monotona ag-högstarr-samhälle. Undantag är det nämnda orkidérika partiet i sydost. Myren utgör emellertid Gotlands näst största opåverkade myr, och det har ansetts värdefullt att bevara myren för att kunna belysa olikheterna gentemot andra stora myrar (främst kanske Mölnermyr, vilken den i hydrologiskt avseende påminner om).

Störningskänslighet: Se sid 5-8.

Källor: MI, Lundqvist 1929, Nilsson & Olsson 1983, Sernander 1941

55:B3:klass II, Lövskog vid Gandarve, VÄNGE/SJONHEM

Botanisk beskrivning: Detta objekt torde utgöra ett av Gotlands största sammanhängande lövskogsområden, med sina ca 57 ha sammanhängande lövskog.

De dominerande trädarterna är ek och ask. Bitvis, främst i de norra delarna, förekommer en hel del björk och lundalm, och här och var finns inslag av asp. Den sällsyntare skogsalmen växer spridd. I delar av området finns också partier med ganska mycket tall och gran. I buskskiktet växer bitvis mycket hassel samt arter som hagtorn, skogskornell, apel, nypon och enbuskar. Till det ofta täta buskskiktet bidrar dessutom skott och ungträd av de förekommande trädslagen.

Slutenheten är varierande. Områdets centrala och sydöstra delar är ofta mer eller mindre täta, även om man på sina ställen anar en del forna gläntor. Här finns en del partier där lövträden omväxlar med både tall och gran, varav en del granar är imponerande grova och högvuxna. Mot söder ökar inslaget av tall. I fuktigare partier är aspen talrik.

Områdets östligaste delar har bitvis ängskaraktär med hasselbuketter och antydan till forna slåtterglantor. Här finns också flera fornlämningar i form av kämpgravar, och dessa delar

har en mestadels relativt öppen karaktär. I buskskiktet ingår förutom hassel även hagtorn, apel, skogskornell och en. Området norr om sockengränsen har en delvis annorlunda karaktär. Här är bl a björken betydligt vanligare förekommande och en mindre del av området domineras av ungbjörk jämte ungask och hassel. Nordvästra delen av området norr om sockengränsen betas och har ett relativt glest buskskikt som domineras av hassel. Lundalm förekommer rikligt tillsammans med bl a ek och björk samt fåtaliga inslag av tall och gran. Även här finns flera kämpgravar. Fältfloran är, bl a till följd av skogens variation, mycket rik. Utöver normalt förekommande ängs- och lundväxter finns här anmärkningsvärt många för Gotland och ibland även för landet ovanliga ängs-, lund- eller kärrväxter. Bland kärrväxterna är det granbräken, kärrvial, sumpmåra, grenrör, dvärgigelknopp och klubbstarr, vilka växer i de små lövkärr som finns på flera ställen. Ovanliga ängsväxter är korskovall, blodtopp, betesdaggkåpa och späddaggkåpa. Bland lundörterna märks vippärt, myskmadra, underviol och lundviol. De rena lundgräsen representeras av skogskorn, långsvingel och lundslok.

Motivering för klass II: Objektets storlek och variationsrikedom gör det till ett av Gotlands viktigaste lövskogsområden. Hade dess rika fältflora varit känd vid kartans tryckning, hade en högre klassning varit naturlig.

Störningskänslighet: Lövskogen har genom inventeringen visat sig innehålla arter, som är sällsynta på Gotland eller inom Sverige i dess helhet. Objektet måste skyddas mot avverkningar för överförande till jordbruksmark, såsom redan skett i de södra delarna och tydligen fortfarande hotar sydvästdelen. Betet i norr bör om möjligt bli något extensivare. Detta skulle med all sannolikhet medföra att det förr troligen rikaste området återigen kan blomma upp. Ytterligare dikningar i lövskogen bör ej medges. De tidigare dikningarna hotar redan det enda beståndet av granbräken.

Viss slyröjning främst av slån och hagtorn kan företas och då framförallt i östra delen. En del uppväxande tallar kan också bortgallras. Granar kan med fördel kvarlämnas då deras skugga utgör lämplig miljö för skogskornet.

Källor: ÄI, JP 1984

57:B1:klass II, Lukaremyr, ALA

Botanisk beskrivning: Lukaremyr är snarare ett grunt bleketräsk än en myr. Den är mycket grund utan torvlager och med stora ytor, som i det närmaste är vegetationsfria. Lukaremyr är belägen överst i ett av Nygårdsmyrs vattensystem och avvattnas till Tingsmyr. Inga synliga tillopp har påträffats.

Myrens centrala delar består till hälften av öppet vatten med lite kransalger samt vegetationsfria gyttjebankar. Resterande delen är bevuxen med ryltåg, agnsäv, ängsull, m fl fuktkrävande graminider. Ag och bunkestarr förekommer endast i enstaka ruggar.

Kalkfuktängarna utanför är bitvis breda (10-30 m) och där växer förutom ovanstående arter främst ängsstarr, hirsstarr, blåtåtel och blodrot. De bär också rikligt med kärrknipprot och kustarun.

Motivering för klass II: Då Lukaremyr är en för gotländska förhållanden ovanlig myrtyp har den både botaniskt och allmänekologiskt stort intresse.

Störningskänslighet: Dikning och kalhuggning i denna ödemarksbetonade miljö vore förkastliga ingrepp.

Källor: MI

57:B2:klass II, Fjäle ängar och Fjälmyr, ALA

Botanisk beskrivning: Fjäle ängar ligger som en isolerad lövmark i en övrigt karg skogsbygd. Det är främst objektets östra del som har ängeskaraktär, även om igenväxningen har gått ganska långt. Ask och ek dominerar, hassel förekommer i mindre utsträckning. Inslaget av unggran är på en del ställen mycket markant. Bitvis är området tätt igenvuxet med bl a asksly, men man kan ännu ana tidigare gläntor och stentunar. En del stora fina ekar växer också här. Vispstarr, sippor, tuvtåtel och lundskafting dominerar markväxtligheten. I övergången till den öppna marken i väster finns en lya. Den tuviga betesmarken här bär prägel av fuktäng med dominans av älväxing, storven och blåtåtel. Även blodtopp ingår, en växt som avtar västerut mot Gotlands inland.

I väster ligger en öppen fårbetad torräng dom bitvis är bevuxen med omfattande enbuskbestånd samt en och annan ask. Ungefär mitt i objektet, mycket vackert placerat, ligger ett fornminne i form av en husgrund, uppe på en trädbevuxen stor kulle med aplar, ek ask och enstaka granar. Ytterligare fornminnen finns längre mot nordväst. En markant höjdsträckning går från kullen mot nordväst. På dennas baksluttning är lövvegetationen tilltagande, och fältskiktet domineras av lundskafting. Husgrundsområdet är botaniskt mycket rikt, bl a på krävande lundartade växter. Till vårfloran hör vårärt, buskviol, underviol och myskmadra. Strävlosta, långsvingel, vippärt, lundstarr och spenört

är lundbetonade relativt sällsynta växter på Gotland, liksom den mer torrfördragande säfferoten.

Angränsande områden, främst norr om beteshagen, består delvis av lövskog med ängesrester. Runt hela området löper en bandtun och i nordöstra hörnet har markägaren satt upp en stätta över bandtunen. Hela området är estetiskt mycket tilltalande och är ett omtyckt utflyktsmål.

Fjälmyr ingår i det stora Nygårdsmyrsystemet. Den mottar vatten från några mindre blötmarker i väster. En skogsbilväg är dragen över det smala mittpartiet men torde inte påverka dräneringen.

Vegetationen är mycket enhetlig. Myrvidden domineras helt av ag med bunkestarr endast i mindre bestånd längs vissa kantpartier. Myrlaggen består av ett 6-8 m brett bälte med pors. I ett undre skikt finns blåtåtel och blodrot. Endast några få partier med öppnare lågstarr-lagg förekommer.

Motivering för klass II: Den isolerade lövmarken med sin variation och rika flora i kombination med Fjälmyrs slutna agmyrskaraktär har stort vegetationshistoriskt intressse, både i kraft av sina befintliga växtdrag och i belysning av den kulturell-vegetationshistoriska aspekten som de kulturgeografiska forskningsrönen här har uppmärksammat.

Störningskänslighet: Kulturminnesvårdande och botaniska intressen kan här komma i konflikt vad gäller önskemål om röjning och bete. Vid måttligt betestryck och eventuell avstängsling av begränsade områden torde den skyddsvärda floran bestå. Intresset att behålla lövmarkerna fria från barrinvandring samt betesmarkens öppethållande är gemensamt.

Källor: MI, ÄI, JP

58:B1:klass II, Nygårdsmyr, KRÄKLINGBO

Botanisk beskrivning: Nygårdsmyr är huvudsakligen en igenväxningsmyr. Sedan Prästgyl i myrens västra del till stor del torrlagts, finns idag ingen större öppen vattensamling kvar på myrytan.

Det största tillflödet är Dyngmyrsån, som mynnar i myrens sydvästra del, Dyngmyrsån avvattnar bl a de nu utdikade och uppodlade Dyngmyr, Tingsmyr och Stormyr. Sedan dessa myrars magasinerande verkan satts ur spel drabbas Nygårdsmyr av en kort, intensiv vårflod. Vatten tillförs också genom tre små diken på myrens norra sida. Två utlopp finns, ett större i nordost och ett mindre i öst. Det nordöstra utloppet är en för Gotland så pass ovanlig företeelse som en naturligt slingrande bäck med orörd kantvegetation. Vid tilloppets utflöde är ett kraftigt delta utbildat liknande det i Träskmyr.

Vattenströmningen genom myren har påverkats av en ofullständig utdikning. I nära anslutning till Dyngmyrsåns inlopp grävdes 1967 en 950 meter lång kanal som sträcker sig i riktning mot det största utloppet. Mellan kanalslutet och utloppsfåran finns ett ca 300 meter långt, orört parti. I nordost skjuter en kort och bred rullstensås ut i myrytan. På denna ås är en fornborg belägen. Förr har Nygårdsmyr regelbundet fram till 1930-talet använts som slåttermyr för att bärga starrhö.

Vegetationen på Nygårdsmyr har drastiskt förändrats under de senaste decennierna. Från att ha varit en typisk agmyr där agfält täckte ungefär halva myrytan och knappag var vanlig i kantpartierna, har myren efter kanalens tillkomst successivt intagits av bunkestarr, högvuxna örter och videsnår. Den frodiga bunkestarrbuskagevegetationen har expanderat i områden där uttorkningseffekten och påverkan av näringsrikt vatten är störst. De näringsrika områdena upptar ca 2/3 av myrytan och utgörs av myrens grundare västra del, två mindre ytor i anslutning till de båda utloppen, samt av en bladvasskoloni utanför rullstensåsen.

Kännetecknande för vegetationen i de näringsrika områden är att den är mycket frodig och i allmänhet dominerad av bunkestarr (Carex elata). Örtinslaget är utomordentligt stort, medan den tidigare vanliga agen nästan helt lyser med sin frånvaro. Vissa växter, såsom ängsbräsma, sumpförgätmigej, dyveronika och bredkaveldun, förekommer endast i myrens näringsrika delar, medan många andra arter, som exempelvis videört, svärdslilja, fackelblomster, vattenmynta och kärrsilja, indikerar näringsrikedomen genom att de är särskilt frekventa.

Utanför fornborgen finns en mindre bladvassdominerad yta. Bland örterna finns tämligen rikliga inslag av den ovanliga sjöranunkeln.

Den västra delen, som förr innefattade ett av agens starkaste fästen på myren, präglas nu av kraftiga videsnår. I deltat vid Dyngmyrsåns mynning och vid kanalens början sluter sig buskagen till en 5-8 meter hög, nästan ogenomträngliig snårskog. Längre ut på

myrvidden spricker denna skog upp till spridda dungar, mellan vilka olika fältskiktsarter uppträder som dominanter. Smala stråk med bladvass, rörflen och sjöfräken genomlöper snåren. Växterna avlöser oftast varandra i väl avgränsade, täta och högvuxna bestånd. Längre ut utvidgar sig de öppna stråken till stora ljusa ytor där framför allt sjöfräken och trubbtåg dominerar. Trubbtågen täcker på flera ställen sammanhängande ytor av uppskattningsvis 400-600 kvadratmeters storlek vilket är anmärkningsvärt eftersom växten brukar betecknas som en källmyrart.

Fortfarande finns dock i de östra delarna av myren områden som är bevuxna med en för myren mer ursprunglig, ensartad ag-högstarrvegetation.

Framför det nordöstra utloppet dominerar bunkestarr. Några mindre fria vattenspeglar finns insprängda i starrvegetationen. Påtagliga är de mycket rikliga förekomsterna av svärdslilja. Bland starrtuvorna frodas bl a kärrknipprot och ängsnycklar, liksom spridda bestånd av kärrtörel och knappag.

Myrlaggen är mycket olika utbildad i skilda delar av myren. Längs den östra kanten, främst i anslutning till utflödet, påträffas en mycket fuktig typ med arter såsom agnsäv, hundstarr och i de allra blötaste delarna spikblad och mannagräs. Däremellan går myrvidden ända ut till kantskogen möjligen avbruten av en smal lagg av pors.

På västsidan är laggen ett enhetligare lågstarrsamhälle.

Motivering för klass II: Nygårdsmyr är med sitt delta vid tillflödet en rikare myrtyp än de utpräglade agmyrarna och en av öns största myrar. Trubbtågens otypiska uppträdande liksom myrens nu tyvärr störda igenväxningsdynamik är av stort naturvetenskapligt värde. Vore myren i orört skick skulle en klass I-värdering vara självklar.

Störningskänslighet: Med ett återställande av den lagvidriga dikningen med igenläggning av kanalen, röjning och begränsning av sälgsnåren samt återupptagning av slåtter och bete skulle ett för landet unikt naturvårdsobjekt kunna återskapas.

Källor: MI, Nilsson & Olsson 1982, Lundqvist 1929, von Post 1940, Sernander 1941

58:B2:klass III, Smiss myr, KRÄKLINGBO

Botanisk beskrivning: Myrens tillopp kommer via den mindre av Nygårdsmyrs utflöden. Den mottar således vatten från ett mycket vidsträckt område då det är den sista myrbassängen i denna gren av vattensystemet. I den norra delen skär ett dike genom myren. Det går dock inte genom hela myren utan börjar först ca 100 m in från tilloppets utflöde. Dikningen slutfördes 1940.

Vegetationen är till en del påverkad av diket, även om den inte är spolierad. I myrvidden dominerar agen i den norra tredjedelen av myren. De södra delarna däremot är torrare och med endast gles agvegetation, men i stället med knappag som dominant.

Myrlaggen är mycket smal med pors som helt dominerande. I anslutning till tilloppet finns en frodigare vegetation med högstarr och tämligen rikligt med kärrtörel

Motivering för klass III: Myrens hydrologi är i så pass hög grad störd att en högre klassning inte har ansetts motiverad. Det relativt stora kanppagsamhället i söder har bedömts som ett utvecklingsstadium i vegetationens förändring efter dikningen och således mycket instabilt.

Störningskänslighet: Se sid 5-8.

Källor: Lundqvist 1929

58:B3:klass II, Strandområde med åmynning vid Histilles, KRÄKLINGBO

Botanisk beskrivning: I Histillesviken mynnar Österbymyr-åsystemet. Vikens stränder är till stor del under igenväxning, till följd av minskat eller upphört bete. På Strandnäset finns framträdande strandvallar och berggrunden går i dagen på näsets östsida. Här finns också en liten avsnörd lagun med agrugge i klarvattenytan. Strandnäsets vegetation har halvöppen karaktär till följd av nöt- och hästbete, med enbuskformer som tyder på ett tidigare mera intensivt fårbete. Naturen är växlande med vätar, ensnår och grandungar med björk och tall. Inslaget av lövträd och buskar är artrikt med oxel, rönn, rönnoxel, hagtorn, getapel, måbär, slån m m. Stora ytor består av rika örtmattor, där salepsrot talrikt ingår bland många andra orkidéer.

Motivering för klass II: Objektet är ett exempel på ett variationsrikt strandparti med intressant vegetation.

Störningskänslighet: Se sid 5-8.

Källor: KI

58:B4:klass I, Torsburgen, KRÄKLINGBO

Botanisk beskrivning: Torsburgen är en av Gotlands mäktigaste inlandsklintar och har träffande liknats vid en Karlsö på land. Den reser sig brant åt tre väderstreck medan den i söder är flackt sluttande. Dess platå har i norr en skogbevuxen, småkuperad hällmark med flera små blekevätar. Torsburgens större myr är en aghög-starrmyr med ovanligt stor torvmäktighet. I norr, där vatten sipprar ner mot myren, finns några smala lågstarrängar med axag. Sydkanten har en vitmoss-vegetation med flera olika arter.

Längs Torsburgens branta sidor växer särskilt i norr en frisk barrskog med rikt graninslag. Skogen är rik på träjon, skogstry, vispstarr och purpurknipprot. Genom gallring har skogen bitvis blivit torrare, vilket också medfört en expansion av skogstry, vilken såsom i en av klyftdalarna kan bilda heltäckande snår. Längs västra sidan finns spår av lundartad växtlighet såsom enstaka alm, ask, hassel, lundelm och lundgröe. I platåns kargare kalkhälltallskog ingår bl a de ovanliga kungsmynta och praktbrunört samt på djupare mark skogskovall och knärot. Torburgens främsta botaniska rariteter är gulkronill, uddbräken, gotlandssippa och timjansnyltrot. Ormbunksfloran är med sina elva arter mycket rik, och däri ingår kalkbräken, skogsbräken och majbräken. I rasbranternas rika mossflora märks den sällsynta grova hakmossan, en art som annars har en oceanisk utbredningsbild.

Motivering för klass I: Torsburgen uppvisar flera rika och typiska gotländska naturtyper. Rasbranternas växtlighet är särskilt intressant, där den av Linné upptäckta gulkronillen är mest spektakulär.

Störningskänslighet: Den gallring som olyckligtvis utfördes 1972 spolierade för lång tid framåt möjligheten av en utveckling mot urskog.

Källor: MI, Linnaeus 1743, Rosvall 1979, Sernander 1941, SH

58:B5:klass II, Skarnviks sydsida - Hammarudden, KRÄKLINGBO

Botanisk beskrivning: Löså utgör det norra och större avloppet från Nygårdsmyr och mynnar i Skarnvik. Ån har för Gotland en ovanlig utbildning med forsar och meanderslingor. Hällar av revkalk går i dagen på flera ställen nära mynningen och i denna växer rikligt med bunge. Åfåran ligger torrlagd sommartid och i den påträffas vätväxter som strandpryl och flocksvalting. Blågröna slemalger löser upp kalk ur åfårans hällbottnar så att dessa blir gropiga. Andra partier täcks av näckmossa.

I Skarnviks södra del präglas kusten av sin flackhet och blockrikedom. Genom ännu pågående bete vidmakthålls här det öppna strandängslandskapet med en intressant, betesanpassad flora. Här finns hårdbetade krypvenängar och samhällen av glesstarr, knappag, salttåg, strandkrypa och strandmalört. Mot Garnudden ersätts den angränsande tallskogen av lövrikt, säreget beteslandskap. Strandvallar dominerar helt landskapsbilden och en parkliknande trädvegetation av klappad ask, oxlar och hagtorn understryker strandlinjerna. Intill för ett halvsekel sedan slogs strandängarna innan betet släpptes på efter slåttern. Flera små myrar och strandvätar ligger uppdämda av strandvallar. Mellan Garnudden och Hammarudden är kusten djupare flikad med strandängar av olika fuktighetsgrad, från sjöstarrängar till vårbrodd-flentiomotej-samhällen.

Söder om Hammarudden finns innanför Djaupvik gamla övergivna åkrar, nu med begynnande invandring av enbuskar. De gamla dikena kan urskiljas och längs åkerkanterna står rader av gamla knotiga askar, många med klappningsspår, somliga med odlingsrösen omkring. Närmare

stranden tar oxlar överhanden. Bland träden märks en stamformig jättelik en, med en omkrets på drygt 170 cm. Stamformig olvon, getapel och apel är andra trädprofiler i detta lövrika, kulturpräglade landskap.

Motivering för klass II: Denna kuststräcka är ett mycket genuint kulturpräglat kustlandskap med floristisk mångfald i strandtyper, torrmarker, vätar och betespåverkad kustskog. Åkerlandskapet innanför Djaupvik har en hög genuinitet som återger det landskapsrum som skapades av upptagandet av strandnära åkrar och gynnandet av lövträd i ett eljest utmarkspräglat landskap.

Störningskänslighet: Strandmarkernas bete, som här sedan länge bedrivs på ett föredömligt sätt, är naturligtvis en förutsättning för bibehållande av detta innehållsrika kustlandskaps karaktär. Frånvaron av vägar och bebyggelse medverkar i hög grad till naturvärdena.

Källor: KI

59:B1:klass I, Upsteigs skog och Hällträsk, GAMMELGARN

Botanisk beskrivning: Upsteigs skog består till sin huvuddel av ett olikåldrigt, slutet tall-gran-bestånd av blåbärstyp. Särskilt tallen men även granen har här uppnått höga åldrar, omkring och drygt 300 år. De centrala delarna har hög urskoglig prägel. Vindfällda träd och döda, torra träd på rot finns rikligt. Här finns gott om s k lågor, d v s spontan föryngring i de luckor som uppstår när ett vindfälle förmultnar och fröplantor spirar i den näring som frigörs från den multnande stammen. I väster och norr har mindre huggningar på 1930-talet medgivit föryngring av gran och tall. Mot vägen i norr är skogen torrare och mera ängsartad med dominans av tall och inslag av rundhagtorn, oxbär och slån. Karaktäriserande arter i fältskiktet är lundskafting, bergrör och blodnäva. I andra delar präglas fältskiktet i hög grad av mer eller mindre kalkskyende arter. Lingon, blåbär, örnbräken, ekorrbär, ljung, kruståtel, skogsstjärna, linnea och vårfryle är exempel på dessa. En sällsyntare växt med liknande miljökrav är ryl. I vissa täta delar av skogen täcks marken endast av de vanliga skogsmossorna. På något fuktigare mark i objektets östra del bildar örnbräken heltäckande bestånd. Växtligheten visar ibland prov på friskare inslag. Mellan storvuxna enbuskar finns uppstickande tuvor av vitmossor omgivna av älgört, stenbär, ormbär och skogstry. I ängsartade gläntor växer rikligt med svärdssyssla och vitsippa, där även blodtopp anträffas. I glesade partier övergår markväxtligheten till mera torrmarksbetonat slag.

Genom området rinner en bäck, som avvattnar Hällträsk. Hällträsk är en väl utbildad agmyr med rikligt med pors i kanterna men utan lågstarrlagg. I myrviddens agfält ingår trådstarr till obetydlig del. Väster och söder om myren gränsar barrskog av påtagligt orörd karaktär. Det västra partiet utgörs av myrtallskog, det södra av hällmark med gles blandskog av gran och tall.

Motivering för klass I: Upsteigs skog utgör ett av de förnämligaste urskogsobjekten i Götaland. Variationen i flera olika skogstyper är värdefull. Tillsammans med Hällträsk och dess avflöde utgör objektet en naturlig enhet.

Störningskänslighet: Eftersom Upsteigs skog numera ägs av naturvårdsfonden är dess orördhet som urskogsobjekt säkrad. Viktigt är att omgivningarna runt Hällträsk också skyddas mot skogsbruksåtgärder samt att hydrologin bevaras intakt.

Källor: MI, Kungl. domänstyrelsens instrument nr S.II. 106/1948

59:B2:klass I, Kalkhälltallskog med gotlandssippa, GAMMELGARN

Botanisk beskrivning: I denna ljusöppna kalkhälltallskog finns en gammal förekomst av den för Gotland unika formen av backsippa. Växtens vitalitet har varit växlande. 1971 noterades 97 blommande stänglar, 1976 endast fyra.

Motivering för klass I: Backsippan är fridlyst i länet och har totalt sett en ytterligt begränsad utbredning. Denna utpostlokal är den förekomst som ligger längst bort från artens tyngdpunkt vid Russvätar i Ardre, se objekt 67:B3.

Störningskänslighet: Ett begränsat objekt som detta riskerar att av okunnighet spolieras av skogsbruksåtgärder, upplag eller annan markstörning.

Källor: KW

59:B3:klass II, Diksmyr, GAMMELGARN/KRÄKLINGBO

Botanisk beskrivning: Diksmyr får sitt vatten från källor vid foten av Torsburgens östra delar och har i början en delvis källmyrartad växtlighet. Källmyrdelen är uppbyggd såsom normalt är fallet för källmyrar med en svagt sluttande topografi och en speciell vegetation. I denna ingår axag, majviva, kärrlilja, fjälltätört och gräsull, men här finns också mera näringskrävande inslag som vass, vattenklöver samt även pors. På grund av den rika inblandningen av vass finns här inte den riktiga karaktären av gotländsk källmyr. Något källdrag kan ej längre urskiljas men källnate är tidigare uppgiven härifrån. I de stora ytorna av gräsull finns partier med ängsstarr, blodnycklar, ängsnycklar och enstaka vaxnycklar. Både dvärgbläddra och dybläddra växer i myren. Mossfloran är rik.

Vegetationen på myrvidden består av ag med mindre bestånd av högstarr, främst trådstarr. Invandring av gles vass pågår även här. I de perifera delarna på gränsen mot kantskogen går en smal bård (1-2 m) med trådstarr, bunkestarr, sjöfräken och gräsull. Utanför vidtar ett torrare samhälle delvis med träd- och buskskikt av tall, en och brakved. Lågstarr-lagg förekommer endast inom begränsade partier och myren får därför en mycket sluten karaktär. Avflödet sker i en svagt urskiljbar, meandrande fåra åt sydost.

I myren finns flera tallbevuxna holmar med kalkskyende växtlighet som ljung, 3 - 4 arter vitmossor samt kråkbär, vilken är sällsynt särskilt i denna del av Gotland.

Motivering för klass II: Myren är ett av länets bästa exempel på en blandmyr, där den vattenrika källmyrsdelen övergår i en ag-trådstarrmyr. Den är en av de få kvarvarande myrarna där det hydrologiska sambandet mellan tillrinning från kraftiga källsprång till huvudmyren så tydligt åskådliggöres. Genom Bengt Petterssons successionsstudier förfogar vi här över ett värdefullt dokumentationsmaterial. En högre klassning kunde övervägas.

Störningskänslighet: Se sid 5-8.

Källor: MI, Lundqvist 1929, Pettersson 1958 s 224-229, Sernander 1941, CT, SH

59:B4:klass II, Herrgårdsklint, GAMMELGARN

Botanisk beskrivning: Den omkring 500 m långa klinten höjer sig successivt för att i nordnordväst bilda en skarp spets. Klinten är bevuxen med en utglesad tall-gran-skog. Klinthjässan hyser en rad typiska torrbacksväxter såsom getrams, tulkört, vit fetknopp, stor fetknopp, johannesört m fl. Liksom Torsburgen förekommer här rikligt med skogstry, och i rasbranten står en och annan hassel. Enligt muntlig uppgift skall även gulkronill finnas vid Herrgårdsklint. Den år 1972 genomförda röjningen har lämnat många fula brännfläckar efter sig, bl a intill den fornborg som finns på klinten. Nedanför klinten ligger i nordost en våtmark, en göl med stor klarvattenyta. Bottnen är bevuxen med kransalger, och klarvattnet omgärdas av ag med inslag av sjösäv. Pors och smala kalkfuktängar bildar övergång till ungskogsbärande fastmark.

Motivering för klass II: Framför allt ur allmänekologisk synpunkt är klintsträckningar och deras varierande vegetation av stor betydelse. Förekomsten av hassel i rasbranten kan betraktas som reliktrester från en tidigare mera lövbetonad skogssammansättning. Närvaron av våtmarken förhöjer objektets komplexitet.

Störningskänslighet: Se sid 5-8.

59:B5:klass II, Klintklinten, GAMMELGARN

Botanisk beskrivning: Klintklinten är den minsta av de tre klintarna på Östergarnslandet. Rasbranterna under klintsidorna har en rik träd- och buskvegetation där ask dominerar jämte oxel och enbuskar. Längs vägen vid gården i norr under bergets fot är askarna klappade. Rikligt finns också hagtorn, slån, nypon och måbär, den sistnämnda typisk för rasbranter.

Klintklintens platå består främst av ett något kuperat hällalvar, bitvis med en mycket långt gången karstsprickighet. Alvarets kalkbundna växtlighet övergår i söder till barrskog med kalkskyende ris och mossor, eftersom kalkstenen här överlagras av urbergsdominerat isälvsmaterial. Hällmarkernas kalkväxter kommer här till korta för kalkskyende växter såsom vårfryle, kruståtel, blåbär, lingon och väggmossa. Här finns även flera flyttblock av varierande storlek, Den förnämliga utsikten från klinten ger en god illustration av vegetationsövergången mellan det slutna skogslandskapet i väster och sydväst och Östergarnslandets kustnära jordbrukslandskap i öster och nordost.

Motivering för klass II: Rasbrantsvegetationen och alvarväxtlighetens övergång till annan karaktär ger detta överblickbara platåberg ett högt värde. Klintklinten med sina lövbekransade klintsidor utgör en dominant del av detta landskaps vegetation.

Störningskänslighet: Fårbetet, som skapat bergets öppenhet, är en förutsättning för landskapstypens bibehållande.

Källor: Pettersson 1958

59:B6:klass II, Hällmarksområde O Klinte, GAMMELGARN

Botanisk beskrivning: Söder om landsvägen ligger här ett hällmarksområde med innehållsrik växtlighet. Hällmarken är småkuperad, bevuxen med gles kalkhälltallskog med större hällytor. Enstaka öppna karstsprickor finns. Växligheten är typisk med kalkälskande mossor, jordbrokslavar och höstgroende, ettåriga miniatyrväxter. Andra växter är fleråriga och fastare rotade såsom fårsvingel, blodnäva, småfingerört etc. Andra vittringsjordsytor kläds av alvargräslök, krypven eller slankstarr. Grusslok och spåtistel är också fast rotade inslag. Till de intressantaste växterna hör gotlandsnarv och praktbrunört. Vedväxterna inskränker sig till tall, enbuskar och enstaka oxlar.

Många hällytor är dåligt dränerade, varför där uppstått gräsrika vätar Vittringsjorden visar ibland upp rutmarksmönster. I sydväst går ett sprängt dike som leder vattnet från den uppodlade Massmyr via en liten agmyr till havet.

Motivering för klass II: Objektet är ett representativt hällmarksområde för denna trakt och har en ovanligt innehållsrik växtlighet.

Störningskänslighet: Se sid 5-8.

Källor: KI

59:B7:klass I, Kustområde SV Sjaustru, GAMMELGARN

Botanisk beskrivning: Objektet utgörs av ett drygt 4 km långt strandområde med sandstrand och barrskog med flera vattendrag.

Själva den ca tio meter breda strandremsan är obevuxen så när som på enstaka marviol och den intressanta sodaörten. Strandremsan kröns av en stranddyn, bevuxen med höga gräs och örter. Främst är det de båda sandbindande dyngräsen sandrör och strandråg, vilka båda tilltagit här under det senaste halvseklet. I stor mängd ingår även den i sen tid inkomna sandsallaten, som nuvera har etablerat sig på många sandstränder på Gotlands södra halva. Sällsyntare inslag är strandvial och det fridlysta martornet. På en plats växer rariteten spjutskråp, som eljest endast finns på en enda gotländsk lokal och som i Norden endast har få förekomster i sydväst.

Innanför stranddynen vidtar en öppen sandgräshed Framträdande växter är borsttåtel, timjan, gulmåra, fårsvingel, sandstarr, fältsippa och renlavar. Skogens utlöpare består ofta av vackra,

bredkroniga solitärtallar. I renlavsamhällena mot skogsbrynet ingår ibland det för miljön speciella gräset sandsvingel.

Det sandiga underlaget betingar en frisk barrblandskog, där granen ställvis kan ha rika inslag. Ungefär mitt på kuststräckan går den underliggande kalkberggrunden i dagen ej långt från stranden. Det är en flack, utbredd kulle täckt av strandgrus, avsatt i markanta vallar. Raukar sticker upp här och var, ibland ringformade och några med grottanlag. Inslag i den huvudsakligen kalkskyende växtligheten är skogskovall och knärot.

Genom skogen söker sig tre bäckar ner till stranden. De rinner i mycket stor utsträckning i slingrande, orörda fåror med rik växtlighet.

Motivering för klass I: Denna den s k Sjaustre-stranden utgör en av Gotlands längsta och mest orörda. Sandstrandväxtligheten innehåller flera sällsynta inslag och borsttåtelhedarna är vidsträckta. De orörda bäckfårorna tillför ytterligare variation till strandens och skogens botaniska värden.

Störningkänslighet: Objektets värde betingas till stor del tack vare den ringa exploateringsgraden i form av bebyggelse. Sandiga marker är oerhört känsliga för markslitage även i måttliga former. Friluftslivet är på flera ställen mycket påträngande, där husvagnar och trafik med såväl två- som fyrhjuliga fordon samt ridning skapar svårläkta sår i den mycket känsliga sandgräsheden. Ökad information till besökare och fysiska hinder för terrängkörning bör övervägas. Särskilt viktigt är att det rinnande vattnet förblir friskt och inte förorenas från den befintliga, glesa bebyggelsen. Åtgärder avsedda att befrämja havsöringsbeståndet bör ej tillåtas gå ut över andra naturvärden.

Källor: KI

59:B8:klass I, Danbo - Hammaren, GAMMELGARN

Botanisk beskrivning: Upphängd på uddarna Gryngeudd och Sjaustrehammarn ligger en bukt, som i sin inre, norra del täcks av sand. Sandbuktens innersta parti utgörs av Danbo, där naturreservatbildningen skyddat området från slitage av den ömtåliga sandgräsheden. Sandgräshedens växtlighet är av samma slag som i ovan beskrivna objekt 59:B7 med växtsamhällen dominerade av borsttåtel, renlavar och gulmåra.

I Danbos södra del vidtar en låg kustklint, som sträcker sig ända ner till Sjaustrehammarn. Längre från stranden uppträder alvarartad hällmark. Kustklinten bekläds av en torrbacksartad växtlighet. I den klapperblandade sandremsan bildar strandkvickroten bestånd. Norr om Sjaustrehammarn uppträder en rad mer eller mindre sällsynta gotlandsväxter såsom strandkål, martorn, gotlandssolvända, såpört, gulkronill, gotlandsnarv m m.

Det sandiga underlaget bär en frisk barrskog med dominans av gran och ris såsom lingon och blåbär. Klintsträckans kustskog däremot är tallskog av mjölon-typ. Den friska, delvis ängsartade barrskogen just söder om Danbo uppvisar en begynnande urskoglighet eftersom de skogliga ingreppen i senare tid varit få. Talrika vindfällen som får ligga ifred möjliggör här att urskogskvaliteter med tiden förstärks och tillgängligheten av döende ved för vedlevande svampar och insekter tilltar.

Motivering för klass I: Objektets variationsrikedom med olika strandtyper, presumtiv urskog samt högfrekvens av sällsynta växter gör det till en av Gotlands med skyddsvärda kuststräckor. Danbos fredade sandstrand är ett värdefullt jämförelseobjekt till mer slitagepåverkade sandstränder.

Störningskänslighet: Det är angeläget att badlivets hårda slitage på sandstranden öster om Danbo begränsas och ej heller tillåts inkräkta på reservatets välutvecklade sandgräshedar. Eventuell militär verksamhet i objektets södra del kan hota de strandnära värdena.

Källor: KI, Gudmarsson 1978 a, Gudmarsson 1978 b

59:B9:klass II, Östra delen av Ängmansviken, GAMMELGARN

Botanisk beskrivning: Vikens inre präglas av obetade högörtsstränder där den friska, slutna barrblandskogen når ända ner till stranden. Vissa år växer salepsroten oerhört talrikt längs vikens östsida. Dess strand består i huvudsak av strandvallar och revlar med en öppen vegetation.

Innanför Ängmansskär ligger Haugstains strandäng. Det är en öppen, hagartad gammal ängsmark med resliga granar och björkar. I östra delen finns några pelarformade enbuskar. Skogsbrynet mot den friska granskogen kantas av enstaka askar och rönnoxlar. Återväxten av unga träd är så gott som obefintlig. Slåtter sker under högsommaren genom en hembygdsförenings försorg. Efterbete sker ej.

Fältskiktet är torrängsartar med svartkämpar, smultron, brudbröd m m. I norr finns en fuktigare kalkfuktäng.

Motivering för klass II: En hävdad fastmarksäng i ett så strandnära läge är av stort värde, liksom den rika förekomsten av salepsrot.

Störningskänslighet: De beteshävdade strandmarkerna växer igen om betet upphör. Haugstains äng är ett vackert exempel på en avsides belägen äng där den forsatta hävden bör uppmuntras. Genom att spara några små ytor från slåtter bör återväxt av lövträd tryggas.

Källor: KI, SS

59:B10:klass II, Hallgardshage naturskog, GAMMELGARN

Botanisk beskrivning: Denna 20 ha stora barrblandskog har en förhållandevis orörd karaktär, en naturskog där spåren av skogliga åtgärder är små. Underlaget växlar mellan grusblandad sand och kalksten. Detta får till följd att skogstypen varierar mellan frisk ängsbarrskog och torr kalkhälltallskog med rika buskinslag. Ängsskogen är gräsrik med lundskafting, backskafting och bergsslok, vari ingår stråk av mera kalkskyende arter, medan kalkhälltallskogen hyser sin normala torrmarksflora. Ljungbevuxna, sandiga ytor är påverkade av vildkaninbete. Skogen ger ett omväxlande intryck, både i trädsammansättning och åldersklasser och här finns gott om torra träd, både stående och fallna. Tillgången på sådan döende och död ved är livsviktig för många vedlevande svampar och insekter som hotas av det moderna skogsbruket.

I nordväst finns en gräs-starr-myr präglad av blåtåtel, lågstarr och vattenmynta. I myrens södra del finns ag. Kalkfuktängar dominerar myrens kanter där axag och rika majvivebestånd kan framhållas.

Motivering för klass II: Kvarvarande skogar utan andra spår av kulturpåverkan än plockhuggning ökar i botaniskt värde i takt med att deras antal blir allt färre. Fredade exempel av olika skogstyper behövs som referensobjekt till den intensivt skötta produktionsskogen.

Störningskänslighet: Helst bör inga åtgärder alls vidtas, i andra hand kan plockhuggning men med bevarande av döda träd och vindfällen övervägas.

60:B1:klass II, Storgrunn och Lillgrunn utanför Katthammarsvik, ÖSTERGARN

Botanisk beskrivning: Storgrunn och Lillgrunn är två låga skär av strandgrus med växtlighet av högvuxna strandgräs, mållor, hundkex, skräppor och snår.

Vegetationen är frodig, betingat av nedbrutet driftmateriel och bomateriel från resterna av en stor skrattmåskoloni.

Motivering för klass II: Av intresse är här att kunna följa hur vågornas omlagring av grus avspeglas i växtlighetens förändringar och skapar möjlighet för nykolonisation.

Störningskänslighet: Se sid 5-8.

Källor: KI

60:B2:klass II, Hammaren, ÖSTERGARN

Botanisk beskrivning: Denna halvö har mot norr en bred strandzon med obevuxna klapperstensvallar. De fortsätter långt inåt land, bevuxna med gräsrik kalktallskog med inslag av gran och löv. Karaktäristiska arter är piggrör, lundskafting, vitsippa, sårläka, kransmossa och ett flertal orikidéarter bl a vit skogslilja. Buskskiktet tilltar mot sydväst och består av enbuskar, brakved, oxel, hagtorn, getapel, skogskornell och hassel.

En liten vät är sommartid uttorkad och steril. Området betas i söder av får och har i sydväst mot stranden karaktär av torräng.

Här finns också enstaka granar. Även finns ställvis utbredda törnsnår, tydligen nytillkomna.

Motivering för klass II: Objektet utgör en naturlig fortsättning på det ur många synpunkter värdefulla Grogarnsberget och bör betraktas som en skyddsvärd, innehållsrik strandskog i anslutning till de lundartade partierna mellan Hammaren och Grogarnsberget.

Störningskänslighet: Se sid 5-8.

Källor: KI

60:B3:klass III, Storhagen naturskog, ÖSTERGARN

Botanisk beskrivning: Dessa skogsskiften innehåller grovstammig, gles tallskog som är särskilt grov i den östra delen. Underlaget är sand, vilket avspeglar sig i det fattig fältskiktets bärris, ängskovall och örnbräken. Torrträd finns endast enstaka.

Skogstypen övergår åt sydväst i en friskare ängstyp med lövinslag. Häri ingår björn, rönn, olvon, rundhagtorn, nypon och enbuskar. Fältskiktet domineras bl a av bergsslok, lundskafting och smultron. Mindre partier av yngre skog ingår också i objektet.

En fuktglänta är bevuxen med gåsört och blodrot. Längre åt väster finns en blötare vät dominerad av vattenmynta, vattenmåra och vattenklöver. Den omges av täta snår av brakved i väster. Kalkfuktängsväxter här är brudsporre, blodnycklar och ängsvädd. I sydost finns kalkskyende växtlighet med stora vitmoss-tuvor, skogsbräken och linnea.

Motivering för klass III: Storhagen är med sin resliga timmerskog ett värdefullt naturskogsobjekt, som på sikt kan utvecklas till urskog.

Störningskänslighet: Se sid 5-8.

Källor: KI

60:B4:klass II, Änges- och skogsområde O om Östergarns kyrka, ÖSTERGARN

Botanisk beskrivning: Änget vattnas av grundvatten från Östergarnsbergets klintbrant. Dess västra del är ett stort, öppet och flackt änge som består av en vidsträckt slätt omgiven av träd och buskar.

Ute på den öppna slätten växer några enstaka björkar och några askar med små hasselbuskage intill. Lövbården runt slätten består av ek, ask, enstaka lönnar och björkar samt en hel del hassel. Mestadels är den relativt gles. I västra delen, på sluttningen ned från vägen är dock lövbården bitvis tät och skyddande och utgörs av ask, björk, inslag av lönn, hagtorn, nypon, getapel, skogstry, apel, ungoxel och hassel. Här växer bl a liljekonvalj och humleblomster. I sydöstra delen växer bestånd av tall, björk, ask och hassel.

Ute i den stora öppna delen där torrängspartier växlar med fuktigare sänkor växer mängder av örter som backsmörblomma, kärrdunört, älgört, mandelblom, midsommarblomster, ängssyra, svinrot, rödklöver och humleblomster tillsammans med skogsnycklar, brudsporre, käringtand, liten blåklocka, luddtåtel och ängshavre. Anmärkningsvärd är den till Östgotland inskränkta blodtoppen. I änget växer två typer av ögontröst, båda bundna till hävdad ängsmark. Det är fin ögontröst och svensk ögontröst, vilka till följd av ängesbrukets upphörande numera båda är mycket sällsynta och den sistnämnda ej med säkerhet känd utanför Gotland.

Öster om det hävdade änget ligger en betesmark med ängeskaraktär. Trädskiktet domineras av björk och ask. Dessutom förekommer en del tall samt inslag av oxel, rönn och apel. I områdets norra del växer även en del ek. Buskskiktet domineras av hassel. Bitvis är marken fuktig.

Motivering för klass II: Ängets centrala läge på det uppsplittrade Östergarnslandet och dess slåtterberoende flora med de båda ögontrösttyperna gör att en högre klassning övervägts.

Störningskänslighet: De oerhört värdefulla förekomsterna av de båda ögontrösttyperna fordrar att änget hävdas på helt tratitionellt vis. Tillförsel av handelsgödsel skulle vara förödande. Den östra delen kan hävdas genom bete eller ännu hellre genom slåtter och årlig ängeshävd kombinerat med måttligt bete efter slåttern.

Källor: ÄI, Karlsson 1984

60:B5:klass III, Skog N Östergarns kyrka, ÖSTERGARN

Botanisk beskrivning: Skogen vilar på sandigt underlag, vilket ger en frisk skogstyp. Här finns tät, högvuxen granskog med murgröna, ekorrbär, träjon varierad med öppnare ytor med unga lövträd främst björk. Örtrikedomen är stor med t ex skogsnycklar, ormbär och rikt med blåhallon. I stort antal uppträder växter som liljekonvalj, tvåblad och harsyra.

Norr om den tvärgående vägen är skogstypen mera snårig med överståndare av tall, därunder ask och hassel. Ljusälskande buskar och örter illustrerar ett igenväxningsförlopp, som leder mot ett slutet gräsfattigt slutstadium.

Motivering för klass III: I det skogfattiga Östergarnsområdet är skogstyper som denna värdefull för växtlighetens variation.

Störningskänslighet: Se sid. 5-8.

60:B6:klass I, Östergarnsberget, ÖSTERGARN

Botanisk beskrivning: Östergarnsberget är det största av strandbygdens tre klintar. Liksom de övriga har berget branta klintsidor i väster, norr och öster, av omkring 20 m höjd. På flera ställen har stora klintpartier underminerats och eroderats loss och bildar nedrasade blockmarker. Rasbranterna har ofta invaderats av en rik lövflora, dominerad av ask. I denna ingår förvildade valnötsträd, vilket torde vara unikt för Norden.

Bergets platå kännetecknas av en något kuperad yta, bevuxen med gles kalkhälltallskog mellan öppnare hällalvar. I floran finns många värdefulla inslag såsom gotlandssolvända, gotlandsnarv och alvarkösa. I en sänka i berggrunden ligger Gannemyr. Denna är en ag-trådstarrmyr med en ovanligt stor torvmäktighet, 2 m. Myren avvattnades ursprungligen genom ett slukhål i öster, men detta har blivit igenschaktat för att tillskapa ett viltvatten. Vattenspegeln kantas av näringsgynnad växtlighet. Myrens östra lagg är rik på vitmossetuvor, i vilka spindelblomster växer. Liknande märkliga torvholmar med ljungrik tallskog finns ute i myren. Dessa har ibland ytor av rutmarksmönstrad vittringsjord. Efter betets upphörande förefaller en snabb tillväxt ske av grusslok och enbuskar.

Bergets södra del är lite rikare på lösa avlagringar och här finns partier av frisk granskog i anslutning till Ancylusvallen. Underlaget växlar och andra delar präglas av relativt grov tallskog av gräs- och örtrik typ. Här och där finns murgrönsklädda stammar. Ingrepp av skogliga åtgärder är svåra att urskilja och skogen har en tilltalande naturskogsprägel där träden tillåts falla i fred.

Motivering för klass I: Liksom Grogarnsberget hyser Östergarnsberget en mycket värdefull alvar- och rasbrantsflora. Gannemyr och den variationsrika skogen i söder är andra viktiga komponenter i den rika helheten.

Störningskänslighet: Kalkbrytning har tidigare skett i den norra delen men har sedan länge upphört. Terrängkörning och skogsavverkning liksom ytterligare ingrepp i Gannemyr bör absolut undvikas. Bäst vore om myrens hydrologi kunde återställas. Ett återupptaget bete skulle vara mycket positivt.

Källor: KI, MI, Lundqvist 1929, Pettersson 1958

60:B7:klass II, Källmyr mellan Östergarnsberget och Kaupungsklint, ÖSTERGARN

Botanisk beskrivning: Denna källmyr och dess omgivningar karaktäriseras av en mycket rik vegetation. Den emottar vatten som sipprar under den i norr belägna litorinavallen. Av myrväxterna kan nämnas majviva, kärrlilja, brudsporre, sumpnycklar, tätört m m. I den frodiga skogen finns stora bestånd av älgört, tvåblad och ormbär i de fuktiga delarna medan det på tuvorna finns harsyra, blåbär, lingon, skogsstjärna, ekorrbär och stenbär m fl mindre krävande arter.

Motivering för klass II: En intakt källmyr av detta slag hör till ovanligheterna särskilt på Östgotland varför det är av värde att den får vara kvar.

Störningskänslighet: Dikning kan naturligtvis inte få förekomma. Inte heller skogsavverkning i dess närhet bör medges.

60:B8:klass I, Grogarnsberget i sin helhet, ÖSTERGARN

Botanisk beskrivning: Grogarnsberget är en drygt 3 km lång klintbildning som vid Grogarnshuvud i norr når sin mäktigaste utformning. Klintsidorna når här ca 30 m över omgivningen och kantas av markanta strandvallar. Bergets platå är huvudsakligen en svagt kuperad hällmark, som särskilt i sina norra delar är öppen men annars glest trädbevuxen med kalkhälltallskog. Ancylusvallen omsluter bergets högsta partier.

Stora hällområden täcks av ett tunt lager vittringsjord och denna miljö är hemvist för en rad intressanta och sällsynta växter. Till dessa hör alvarkösa, som i Nordeuropa endast har få växtplatser på Öland och Gotland. Alvarveronika, gotlandsnarv, kalkkrassing, grus-

viva och östkustarv är andra exempel utöver den mycket värdefulla kryptogamfloran. Trots den kalkpräglade miljön finns fläckar med marksurare underlag där t ex stensöta växer.

Platån inrymmer också flera vätar med typisk växtlighet av strandpryl, alvaragnsäv och lite högstarr.

I branterna märks stora, rikt blommande murgrönor, däribland några stamformiga. Rasbranterna är rika på lövträd såsom finnoxel, oxel och hagtorn. Lövsnår med oxel och enstaka hasseldungar bekläder sluttningen åt väster och på slätten finns vid Vassmunds en lummig hassellund. Nedanför klintkanten i öster finns en betespräglad bård av glesa tallar bland tulkört och torrbacksmattor innan klapperstranden tar vid. De steniga åkerlapparna där berget planar ut mot söder hyser en rik ogräsflora. Det mer eller mindre öppna landskapet betas delvis fortfarande.

Motivering för klass I: Grogarnsberget hyser en av landets mest intressanta alvarväxtlighet och berget som helhet har i rasbranter, betesmarker och andra kulturlandskapsmiljöer mycket stora botaniska värden.

Störningskänslighet: Bete av bergsplatån och dess sluttningar bör vidmakthållas för att inte florans karaktär skall gå förlorad. Kulturslandskapet söder och väster om berget kräver givetvis ett fortsatt varsamt brukande som hittills. Bilkörning bör ej tillåtas att breda ut sig i den känsliga alvarnaturen på Grogarnshuvud.

Källor: KI, Nyhlén 1949

60:B9:klass II, Kuppen, ÖSTERGARN

Botanisk beskrivning: Kuppen kallas den halvö som ligger öster om Herrvik. Den består av en låg bergsplatå med brant nordsida. Platån är delvis täckt av lösa avlagringar vilket gör att växtligheten skiftar mellan gräsrik kalktallskog och kargare, öppna ytor. I tallskogen är oxel främsta lövinslag. Buskskiktet är mångformigt och består bl a av slån, oxel, finnoxel, ask, brakved, nypon, getapel, olvon och enbuskar. Fältskiktet är örtrikt med tulkört som kanske talrikaste inslag. I ett skogsparti med sandigare underlag täcks marken av skogsmossor. De öppna partierna är antingen renlavsklädda hällytor eller grusslokdominerade torrängar. Vegetationen är delvis starkt påverkad av vildkaninbete. Sandinslaget tilltar mot sydost, men mot stranden vidtar strandvallsgrusets kalktorrängar.

Skogen är på det hela taget relativt orörd, och kan på sikt utvecklas mot urskoglig karaktär. Enstaka multnande vindfällen förstärker intrycket. Mot stranden i öster finns grupper av tallar som genom vind och saltpåverkan fått egenartade, förvridna former.

I Sandviken i sydost ingår norra delen av det märkliga spjutskråpbeståndet, se 60:B10.

Motivering för klass II: Kuppen utgör en relativt sluten enhet av övergångar från skog till öppen mark som har förutsättningar att kunna utvecklas mot urskoglig karaktär.

Störningskänslighet: Skogsbruksåtgärder skulle givetvis motverka utvecklingen mot urskog. Fårbete i objektets södra delar skulle dock vara berikande för växtlighetens prägel.

Källor: Förslag till skötselplan för naturvårdsområdet Kuppen. Länsstyrelsen, Planeringsavdelningen 1983.

60:B10: klass II, Sandviken SO Herrvik, ÖSTERGARN

Botanisk beskrivning: Detta sandiga strandparti har en rik växtlighet, som ej längre präglas av betesgång, ytterst mot strandbrynet finns bårder av blåsäv och havssäv. Högörtspräglad växtlighet med svartkavle, rödmålla, åkertistel och toppdån bildar övergång mot de sandiga, bara ytorna. Mest dominant och iögonenfallande är det stora beståndet av spjutskråp, en mycket sällsynt växt som för övrigt på Gotland endast finns på en mindre lokal på Sjaustrestranden. Växten har sin nordiska utbredningstyngpunkt i Östersjöns sydligaste delar. Pilört, vägtåg och grodtåg är kortvuxna arter i sandstrandens fuktsvackor medan läkevänderot och gul svärdslilja anger näringsrikare högörtssnår.

Mot söder är stranden grusigare med strandvallar, raukliknande hällpartier, övergivna åkrar och snår. Strandremsan visar en blandning av höga gräs och örter växande på finsediment, omväxlande med torrängsartad flora eller sandväxter på sandigt-grusigt underlag. Där finns bl a ett rikt bestånd av salepsrot och andra orkidéer.

Motivering för klass II: Detta strandpartis främsta värde ligger i den stora spjutskråpförekomsten.

Störningskänslighet: Sandtäkt eller släketäkt skulle kunna bli ödesdiger för strandväxtligheten.

Källor: KI

60:B11: klass II, Hällmarker och branter S Herrvik, ÖSTERGARN

Botanisk beskrivning: Grogarnsbergets klint fortsätter ca 500 m söderut från landsvägen räknat. Klinten är här mycket mindre markant och delvis täckt av rasmassor. Innan klinten upplöses söderut finns ett område med småbranter och raukliknande partier. Landskapet betas delvis fortfarande, däribland plana ytor med mycket tunt eller intet jordtäcke med typisk alvarvegetation. I dess rika växtlighet märks kalknarv och sloknunneört, båda ovanliga växter på Gotland. Sloknunneörten växer här i en avvikande miljö. I söder finns ett tallskogsbestånd, där efter betets upphörande snår och ungträd är på frammarsch. Vegetationen tillväxer nu och hotar på sikt att förändra den tidigare parkartade karaktären.

Hällmarken sluttar i terasser mot öster med talrik förekomst av grenig sandlilja.

Motivering för klass II. Detta landskapsparti har en innehållsrik växtlighet i flera naturtyper.

Störningskänslighet: Det bete som pågår är viktigt för att behålla den öppna landskapskaraktären. Det är önskvärt att det även kunde återupptas i tallskogen.

Källor: KI

60:B12:klass II, Gammal tallskog drygt 1 km S Herrvik, ÖSTERGARN

Botanisk beskrivning: Öster om den odlade flacka dalen söder om Herrvik växer på sandigt underlag en ställvis vacker tallskog, som inom vissa ytor har en rik förekomst av blommande murgröna, som klättrar på de pelarformiga tallstammarna.

Motivering för klass II: Denna tallskog i sitt mognadsstadium är mycket skyddsvärd som rikblommande murgrönemiljö.

Störningskänslighet: Se sid 5-8.

Källor: KI

60:B13:klass III, Skogsområde ca 2 km O Sande, ÖSTERGARN

Botanisk beskrivning: Detta är det största sammanhängande skogsområdet i Östergarns kustland. Det består i väster av kalkhälltallskog medan dess huvuddel utgörs av mager ängsbarrskog på standgrus. Vegetationen består främst av ängshavretorrängens växter samt inslag av älväxing, lundskafting och flerstädes mycket rika bestånd av vit skogslilja. I kalkhällskogspartiet i väster finns en ovanlig massförekomst av hagfibbla.

I nordväst finns en talldunge av gamla träd, som är individuellt utformade. Vegetationen har en parkartad karaktär, men småraukar och hällar sticka upp här och var.

Motivering för klass III: Med tanke på de skogfattiga omgivningarna är detta skogsbestånd av värde för den botaniska variationen i trakten. Skogsbeståndet inrymmer flera typer av skyddsvärd vegetation. Gamla tallbestånd som det i nordväst är ytterst sällsynta.

Störningskänslighet: Traditionell skötsel i form av plockhuggning och skogsbete utgör inget hinder för naturvärdenas fortbestånd, men kalhuggning och t ex bebyggelse vore förödande.

Källor: KI

60:B14:klass III, Vätområde vid Rodarve, ÖSTERGARN

Botanisk beskrivning: Detta vätområde, som i norr gränsar mot 60:B3 Storhagen naturskog. Insprängd i tallskog ligger här flera vätar. En vät är av gräs-lågstarr-typ, där slankstarr och slåtterblomma bekläder de jämna ytorna mellan blåtåteltuvorna. I sydöstra änden har 2-3 ruggar av ag etablerat sig. I nordväst finns ett litet näringsrikare parti med älgört, gåsört, lökgamander och vattenmynta. Smala kalkfuktängar bildar övergång mot fastmarkens barrskog. Vid högvatten avvattnas väten av en bäck, som på sin slingrande väg mot havet bildar flera småkärr. Ett par runda, vätar ligger nära stängslet i norr. De är av en torrare typ med gåsört, blodrot och blåtåtel.

Motivering för klass III: Vätarna är intressanta exempel på denna gotländska naturtyp och är dåligt företrädda på Östergarnslandet. Bäckflödets lopp mot det närliggande havet är värdefullt i sin orördhet.

Störningskänslighet: Dikning, avverkning i brynen och störning av bäckens lopp skulle allvarligt begränsa objektets naturvärden.

Källor: KI

60:B15:klass I, Strandremsa NO Sysne, ÖSTERGARN

Botanisk beskrivning: Strandplatån av grus eller starkt sandblandat grus vilar på kalkbergsgrund, som oftast går i dagen ytterst på stranden. Delvis är stranden bevuxen med tallskog, där ensnår spelar stor roll, men lövträd kan också bilda ett väsentligt inslag, som dock är av senare datum. Denna strandremsa hyser några verkligt sällsynta, växter t ex strandkål, martorn och hedblomster (den nordligaste lokalen för denna på ön mycket sparsamma art). Martorn har en mycker rik förekomst här, en av de rikaste på ön. Flera andra märkliga växter finns också representerade.

Motivering för klass I: Rikedomen på rariteter och strandremsans övriga botaniska kvaliteter rangerar den högsta klassningen.

Störningskänslighet: Bete på åtminstone några av strandskiftena skulle vara till fördel för växtlighetens rikedom och för ett öppet strandlandskap. Tilltagande problem finns med terrängkörande husvagnsekipage. Särskilt den öppna torrängen på Natviksudden är känslig för sådant slitage.

Källor: KI

60:B16:klass II, Sysnehalvön, ÖSTERGARN

Botanisk beskrivning: Denna kalkplatå följer det morfologiska mönstret för andra höjder med en skarp brant mot norr och jämnare sluttning åt söder i trakten, ehuru det kan vara en smula svårare att se hur det förhåller sig, då Sysnehalvön till stor del täckes av strandvallar. Inte heller är hällmarken på halvön så framtädande, emedan underlaget är av lerigare kalksten, som dessutom är täckt av förhållandevis tjocka lösa jordlager.

De östra och södra sidorna karakteriseras av till större delen kala strandvallar, där emellertid den sparsamma växtligheten visar många värdefulla och vackra ingredienser, te ex strandglim, såpört och gotlandsnarv. De distinkta strandvallarna bildar också ett vackert och intressant landskap. Hällmarksfloran är rik och rätt särpräglad. Snårigheten har tilltagit efter det att betet upphört eller avtagit men detta innebär ingen nackdel i detta fall.

Motivering för klass II: Hällytor på lerigt underlag är sällsynta och Sysnehalvöns växtlighet är därför både på grund av detta skäl samt av växternas sällsynthet mycket skyddsvärd.

Källor: KI, Rosvall 1976

60:B17:klass III, Lövrika dungar NNO St Hamre, ÖSTERGARN

Botanisk beskrivning: I den sammanhängande åkerjordens utkant ligger här en lövrik dunge, som tidigare varit ängesmark. Hassel dominerar fullständigt och växer relativt jämnt utspridd i stora kraftiga buketter och bitvis ger området karaktär av hassellund. Trädskiktet utgörs övervägande av glest stående björk och lite oxel. I den nordvästra utlöparen tillkommer västerut en hel del tall.

Nordöstra delen består av öppen betesmark med högt gräs och få buskar. I busskskiktet förekommer, förutom den helt dominerande hasseln, inslag av enbuskar. Betet och den slutna, lundartade karaktären har gjort att de få öppnare partierna till stor del är fria från sly och tynne. I objektets norra del finns emellertid några större, begränsade dungar med mycket tät, snårig vegetation av huvudsakligen slån och hagtorn.

Motivering för klass III: Dessa begränsade lövdugnar är av betydelse från botanisk synpunkt.

Störningskänslighet: Önskvärt är ett fortsatt öppethållande genom måttligt bete som hittills. Karaktären av hassellund bör bevaras och området skonas från röjningsingrepp. Östergarnstrakten är förhållandevis fattig på ängesmarker och det är angeläget att de få fragment som finns kvar av tidigare ängesmarker får leva vidare i det moderna landskapet.

Källor: ÄI

61:B1:klass I, Delar av Varvsholm, KLINTE

Botanisk beskrivning: På de yttre delarna av Varvsholm utgörs underlaget av morän och strandbildningar, ofta sandiga. De öppna ytorna inrymmer lokaler för flera sällsynta växter, bl a strandvedel, en växt, som en gång inkommit med sjöfarten och som här växer på sin enda gotländska och numera enda svenska lokal. Beståndet är vidsträckt och ligger i ljus öppen ängsartad strandskogsmark nära en parkeringsplats.

Motivering för klass I: Strandvedelns naturaliserade bestånd är av stort vetenskapligt intresse att bevara. Det illustrerar hur en oavsiktlig kulturpåverkan kan ett bestående tillskott till den naturliga floran.

Störningskänslighet: Det är för strandvedeln och andra vackert blommande växter ett livsvillkor, att markerna hålls öppna, och sannolikt har turisttrafiken inom området bidragit till att förbättra florans villkor. Uppröjningar och viss varsamhet vid markens utnyttjande är dock nödvändiga för att områdets örtrikedom skall bevaras.

Källor: KI, Rosvall 1976

61:B2:klass II, Lövrikt kustparti innanför Värsändeojk, KLINTE

Botanisk beskrivning: På Gotlands västra kust är det mycket ovanligt, att lövrika skogspartier förekommer ända ner till stranden, i synnerhet inte partier med ädla lövträd. Detta parti, som tidigare delvis varit slåttermark, har ännu fragment av ängsvegetation kvar. Hasselbestånden är utbredda och förekommer i kombination med tall, en ganska säregen växtlighet. Även finns ek och ask. Numera är allt igenvuxet eller betat.

I de lövdominerade partierna växer främst utbredda hasselbestånd. Tillsammans med hasseln förekommer inslag av tall, ek, ask, lite lundalm och oxel samt någon gran. En del ekar är gamla och ståtliga. I buskskiktet växer, förutom hassel som är helt dominerande, bl a getapel, hagtorn, nypon, apel, rönn, slån, olvon och enbuskar samt ungträd av de olika trädslagen. I fältskiktet märks bl a stora mängder blåsippor, framförallt i de lundartade partierna. Somliga delar är mer eller mindre starkt igenvuxna med ett mestadels tätt, snårigt och svårgenomträngligt buskskikt och högvuxet gräs. Här och var finns dock gläntor och öppningar som tidvis är sanka. Bitvis, främst de centrala och östra delarna, har karaktär av ek-ask-hassellund med omfattande, mycket mörka och täta hasselbestånd som dominerar växtligheten.

De ängsartade partierna är orkidérika med ett tiotal arter, bl a mycket gott om salepsrot. Honungsblomster och sumpnycklar växer också i detta objekt.

Motivering för klass II: Här finns ett strandnära lövområde med kulturgynnad lövvegetation och skyddsvärda orkidéer.

Störningskänslighet: Ett måttligt bete att föredraga framför total igenväxning.

Källor: KI, ÄI

61:B3:klass II, Klintberget, KLINTE

Botanisk beskrivning: Berget är en av revkalk och lagrad kalksten uppbyggd inlandsklint, dock ej lika mäktig som de i Östergarnsregionen. Berget är ett välfrekventerat utflyktsmål. Trappor har byggts och ängen på toppen slås. På toppen finns några bildstenar. Det botaniska intresset tilldrar sig den boklund som växer på bergets västra sida. Bok är ett ovanligt trädslag på ön och trots att det rör sig om inplanterade exemplar, eftersom bok inte finns naturligt på Gotland, är beståndet av vetenskapligt intresse. Boken trivs uppenbarligen bra och har på ett sekel bildat en sluten lund. Extra roligt är att den i landet endast på Gotland förekommande orkidén stora skogsliljan har etablerat sig med en rik förekomst. Just bokskogar är nämligen en av artens normala ståndorter i Mellaneuropa.

Motivering för klass II: Det är främst den vackra boklunden med orkidéförekomsten som motiverar klassningen.

Källor: KI

61:B4:klass III, Granskog SV Hunninge, KLINTE

Botanisk beskrivning: Här ligger en för gotländska förhållanden ovanlig, grandominerad skog, som växer på en tunt jordlager där häll och klippor ofta gå i dagen. Underlaget består dels av kalkhäll, dels av sand. Området är smått kuperat och bevuxet med granar i alla storlekar och något inslag av tall. Undervegetationen är mycket sparsam, stundom finns örnbräken, annars enbart mossor. Något som är värt att notera är att ljung saknas. I anslutning till bebyggelsen vid Hunninge finns kulturrester i form av igenvuxna, nässelrika fårfållor och en raserad kalkugn. Vid ett husgrundsområde växer intressanta växter som träjon, ekbräken, skogsfibbla, skogsstarr och lundstarr.

Motivering för klass III: Området förtjänar att bevaras såsom exempel på en ovanlig gotländsk skogstyp, tilltalande genom sin topografiska variation och intressant växtlighet. Objektet påminner i flera avseenden om 3:B1 i Bunge.

Störningskänslighet: Stora kalavverkningar skulle väsentligt påverka objektets naturvärden.

Källor: JP

62:B1:klass II, Granskog V Mulde, FRÖJEL

Botanisk beskrivning: Detta objekt är ett utvalt parti av den vackra, frodiga granskogen på sandmark innför stranden. Skogen är rik på kalkskyende ormbunkar och andra växter, t ex linnea, skogsstjärna m fl. Ormbunkarna är stensöta, skogsbräken, lundbräken, träjon, kärrbräken, kambräken och majbräken, med örnbräken som beståndsbildare. Skogen kan karaktäriseras som frisk barrblandskog med många grova granar. Mossfloran är rik med björnmossor, vitmossor, falsk vitmossa m m, skogen har dock delvis ängsskogsprägel med liljekonvalj, stenbär och bergsslok som markanta inslag.

Motivering för klass II: Skogen är av en för Gotland ovanlig skogstyp med rik ormbunksflora.

Störningskänslighet: Vid skogsbruk bör ett ståndortsanpassad blädningsbruk utan skyddsdikning tillämpas. De ljusexponeringskänsliga ormbunkarna tål ej kalavverkning.

Källor: KI, SH

62:B2:klass I, Skogsklädd brant av lerig kalksten vid Mulde, FRÖJEL

Botanisk beskrivning: I branten finns en ovanligt rik växtlighet med sådana inslag som stor skogslilja (förmodligen den största lokalen på ön), röd skogslilja, enstaka vit skogslilja, murgröna och mycket annat.

Intill 1960-talet betades skogen måttligt av nöt, vilket var av betydelse för växtligheten.

Motivering för klass I: Som den kanske främsta av öns och därmed landets 20-tal lokaler för stor skogslilja har objektets värde manifesterats genom bildning av naturreservat.

Det torde f ö vara den enda plats, där de samtliga tre skogsliljorna, vilka har lite olika ståndortskrav, påträffats.

Störningskänslighet: I reservatets skötselplan söker man främja, orkidéernas fortbestånd bl a genom anvisning om försiktig skogsgallring.

Källor: KI

62:B3:klass III, Vattenrik brant vid Nymans, FRÖJEL

Botanisk beskrivning: Detta smala stråk, som består av en rasbrant av lerig kalksten, inrymmer en växtlighet, som är både rik och intressant. I vattenrika delar finns både fjälltätört och brunögontröst, och det förekommer även rikliga löviinslag. De tidigare myrstråken är numera dikade och ganska begränsade. Branten är lövrik, dominerad av ask, med inslag av hagtorn, skogskornell och apel. På den öppna marken nedanför

branten, parallellt med vägen ut mot havet, låg intill 1920-talet ett tall-hasselänge som lieslogs och där askarna klappades.

Motivering för klass III: Objektet är en klassisk lokal i den gotländska vegetationshistoriska forskningen. Trots att källmyrdragen numera är sargade, finns bestående värden i det som återstår.

Störningskänslighet: Se sid 5-8.

Källor: KI, Sernander 1894, Sernander 1941, RI

62:B4:klass II, Hoxelmyr, FRÖJEL

Botanisk beskrivning: Hoxelmyr är den enda myren i vattensystemet. Den mottar inget synligt tillopp. Torvlagret är mycket tunt (2 dm) men underlagras av djupa blekelager. Myren är genom ett smalt sund delad i två ungefär lika stora delar.

Vegetationen på myrvidden består av gles och tämligen lågvuxen ag, i fuktigare stråk tätare och kraftigare. Över hela myren finns knappag inblandad i ovanligt stor mängd (ca 40 %). I kantpartierna är den helt dominerande. I den södra halvan finns ett mindre parti med trubbtåg.

I knappag-bältet omkring utloppet i nordväst finns en riklig förekomst av kärrnycklar. En uppskattning i slutet av juni 1973 gav ett minimiantal av ca 150 blommande exemplar. Myrlaggen är på de flesta håll smal och föga utvecklad. I de norra partierna är dock en lågstarrlagg utbildad med riklig förekomst av axag och kärrlilja, vilket indikerar sippervatten från höjdpartierna.

Motivering för klass II: Det är en av de få kvarvarande naturliga myrarna med rik förekomst av kärrnycklar. Dessutom finns en ovanligt knappagrik myrvidd och förekomst av trubbtåg. Närheten till den utgrävda järnåldersboplatsen Vallhagar gör myrens pollenförande torvlager särskilt intressant.

Störningskänslighet: Se sid 5-8.

Källor: MI, von Post 1927

62:B5:klass I, Källmyr ca 3 km O Bofride, FRÖJEL

Botanisk beskrivning: Detta är en relativt starkt lutande källmyr med för källmyrar typisk flora. I dess övre del finns en källa. Myren avvattnas genom en bäck som rinner ner genom Russpark. Öster om myren finns gräsrik hällmarkstallskog medan det väster om den råder fuktigare förhållanden. Där finns granskog med stor inblandning av lövträd.

Till de arter som särskilt bör nämnas i myren hör svarthö, luktsporre och kärrlilja.

Myren har nyligen påverkats av skogsdikning.

Motivering för klass I: Främst förekomsten av svarthö gör myren mycket värdefull.

Störningskänslighet: Källmyrar av detta slag är mycket känsliga för påverkan genom dikning, körning med fordon etc. Det är mycket olyckligt att en dikning har berört källmyren. Diket bör snarast läggas igen.

63:B1:klass I, Källmyrkomplex på Lojsthajd, LOJSTA

Botanisk beskrivning: Detta är ett system av myrar som främst sträcker sig i nord-sydlig riktning. Underlaget består av moränmärgel med inslag av revkalk/lagrad kalksten. Floran har källmyrkaraktär med svarthö och luktsporre som särskilt värdefulla inslag.

En av myrarna är relativt nyligen dikad. Detta har dock endast skett i ena kanten, så stora partier är opåverkade.

Motivering för klass I: Trots att en av myrarna är något påverkad har objektet fått det högsta värdet. Detta beror på att källmyrkomplex av den här storleken är ovanliga på ön.

Dessutom är det viktigt att kunna göra jämförelser mellan dessa lokaler med svarthö och lokaler med svarthö inom andra utbredningsområden, t ex i fjällen.

Störningskänslighet: Ytterligare dikning och annan mekanisk påverkan skulle förändra myren och förstöra den.

63:B2:klass III, Stangsmyr, LOJSTA

Botanisk beskrivning: Myren ligger överst i vattensystemet. Den tar ej emot några synliga tillflöden. Myren har dikats, men det medförde inga större förändringar av vegetationen. Däremot torde numera en viss inverkan föreligga från de stora grustäkterna intill myren.

Myrvidden är helt dominerad av ag. I de yttre delarna förekommer en viss uppblandning med bunkestarr och hirsstarr. I den södra kanten finns ett bestånd med bladvass.

Ag-samhället går ända ut till kantskogen. Ingen myrlagg är utbildad. Fältskiktet i kantskogen närmast myren består av en frodig högörtsvegetation med främst älgört, videört och örnbräken.

Motivering för klass III: Det är ett önskemål att myren bevaras, då regionen i övrigt är fattig på igenväxningsmyrar.

Störningskänslighet: Se sid 5-8.

Källor: MI, von Post 1929

63:B3:klass I, Källmyr N Kvie, LOJSTA

Botanisk beskrivning: Myren som vattnas från Stangsmyr och en källa sydost om denna består egentligen av två vitt skilda myrtyper. Längst i söder vid vägen förbi Kvie finns en gammal kvarndamm. I denna del är myren utbildad som ett ag-vasskärr.

Detta omges i sydväst av odlingsmark och i nordost av blandskog. Flera vitmosstuvor förekommer i skogskanten, och här kan man även hitta orkidén spindelblomster. Ovanför detta kärr utbreder sig själva källmyren som är ett synnerligen vackert exempel på en sådan. Bäckfåran är under ca 500 m starkt meandrande (slingrande). På sedimentationsbankarna finns rikligt med koloniserande axag som är en indikator på översilande vatten. Två typer av axag förekommer, dels en småvuxen typ på de delar som tidvis översvämmas, dels en typ av normal storlek på de partier som sällan eller aldrig dränks av vatten. Här finns således utmärkta tillfällen till värdefulla successionsstudier. Bäckens stränder är i övrigt relativt fasta. Förutom den vanliga källmyrsfloran framträder den rikliga förekomsten av svarthö, brunögontröst och orkidéer samt vitmossa på tuvorna som särskilt anmärkningsvärt. I själva bäckflödet växer den sällsynta källnaten. I den angränsande skogen växer lundstarr.

Motivering för klass I: Källmyrdelen är till sin sammansättning synnerligen värdefull och intressant ur forskningssynpunkt. Den är ett ytterligt studieobjekt som exempel på en källmyr i sin helhet, utbildad längs en källbäck. De orörda källmyrarnas antal är litet och deras värden är oersättliga.

Störningskänslighet: Källmyrarnas ekologi är komplex och mycket lättpåverkad. Det är därför oerhört viktigt att inga diknings-företag igångsätts i deras närhet eller att annan påverkan sker genom körning med traktorer eller andra fordon. Skogsavverkning, som nyligen hotat men avvärjts, bör också undvikas, eftersom sådan menligt kan skada myrens ekologi.

Källor: SH

63:B4:klass I, Källmyr 750 m NNV Båtels, LOJSTA

Botanisk beskrivning: Myren sträcker sig ca 250 m längs sydsluttningen av en höjdrygg. Vattnet ligger lagrat i sand och grus. Källflöden bryter fram och ger myren en konstant fuktighet längs hela sträckan med två mera distinkta källor, vilka utbildat små bäckar. Inget synligt utlopp förekommer. Våtmarken avtar successivt. Vegetationen är mycket vackert zonerad. Den består i de övre delarna av myren av ett ax-agsamhälle med svarthö, fjälltätört, luktsporre, brudsporre, kärrlilja och majviva. I anslutning till den rikligare vattentillgången vid källorna växer stor-sileshår, dvärgbläddra och längre ner stora bestånd av trubbtåg. I östra källflödet finns också brunögontröst. En källklomossa, Cratoneuron commutatum, dominerar bland mossorna.

I de nedre delarna antar myren en successivt torrare form och vegetationen övergår till en mera gräsdominerad typ med blåtåtel, älväxing och rikligt med gräsull.

Motivering för klass I: Myren är orörd av dikningar och till sin vegetationssammansättning i det närmaste komplett, här finns nästan allt man kan begära av en gotländsk källmyr. De topografiska och hydrologiska förhållandena är i denna myr avvikande från objekt 70:B1. Myrarna kompletterar därför varandra och ger en god bild av i vilka olika former källmyrarna kan utbildas.

Störningskänslighet: Myren är p g a sin lutning och allmänna karaktär mycket känslig för påverkan i form av körning med traktorer o dyl samt naturligtvis dikning. Källmyrens flora var ännu rikare förr när den betades och ett återupptaget, lätt bete vore önskvärt.

Källor: MI, CT

63:B5:klass II, Lojsta prästänge med angränsande lövmarker, LOJSTA

Botanisk beskrivning: Hävdat änge med smärre slåtterglänter mellan träd och trädgrupper. Träden, som ofta har en strumpa av hassel eller någon annan buske, står ibland samlade i smärre grupper men växer oftast ensamma, tämligen jämnt spridda över området. I gläntorna växer spridda buketter av hassel och här och var en hel del vildapel samt hagtorn, nypon, skogskornell och lite rönn. Ek är det dominerande trädslaget och förekommer tillsammans med klappad ask över hela området. Flera ekar är mycket gamla och grova. Gotlands troligen äldsta ek, Lojstaeken, står i ängets östra kant, intill landsvägen. Några enstaka ängsbånsar (tall) finns också i änget.

En kämpgrav (husgrund) ligger strax söder om ängets mitt, något åt väster. Den omges av en hasselvast med inslag av bl a skogskornell och några praktfulla ekar. Ur fältfloran kan här vårärt, vippärt, underviol, lundalm, lågstarr och lundstarr framhävas. Av särskilt intresse är förekomsten av svensk ögontröst, en liten slåtteranpassad underart som ej med säkerhet är känd utanför Gotland och som är utrotningshotad, eftersom den finns på så få ställen.

Väster om själva prästänget vidtar tätt igenväxt ängesmark med gamla ståtliga, glest stående ekar, ask och enstaka grova tallar omgivna av ask- och eksly, ungtall, ungask, hassel, brakved, hagtorn, slån, apel, småtynne och inslag av unggran. Bitvis finns också asp och björk. Alla dessa yngre bestånd fyller ut de gamla slåtterglänterna, liksom bitvis fin självföryngring av ek.

Själva prästänget röjdes fram på 1940-talet ur det gamla igenvuxna prästänget.
Motivering för klass II: Prästänget är ett gott exempel på hur återupptagen ängeshävd kan ge möjlighet för en undanhållen slåtterängsflora kan komma igen. Flera intressanta lundväxter finns också, och variationen berikas av närheten till de igenvuxna markerna i väster.

Störningskänslighet: Ingen förändring av pågående markanvändning, utan fortsatt årlig traditionell ängeshävd måste bestå i prästänget. Det igenvuxna området bör få ligga kvar som igenväxande lövskog där eventuella ingrepp begränsas till borttagande av främst unga barrträd för att gynna lövskogen. På så sätt bibehåller man dessutom möjligheten att i framtiden, om möjligheter till hävd ges, utöka den hävdade ängesarealen.

Källor: ÄI, Karlsson 1984

63:B6:klass I, Sjöar, myrar och branter O Lojsta kyrka, LOJSTA/STÅNGA

Botanisk beskrivning: Sjöarna är öns djupaste och anses ha uppkommit genom isursvarvning. Vattnens växtlighet är varierande med bl a stora bestånd av vit näckros samt nate-arter och kransalger och blågröna alger. En genomgående karaktär är att mycket branta stup utgör strand i söder där för övrigt terrängen i allmänhet är mycket kuperad och flera raviner förekommer. På den norra sidan av sjöarna är däremot stranden låg och utgöres till största delen av odlingslandskap. Den södra sidans kuperade terräng är företrädesvis bevuxen med tallskog med ganska starkt inslag av gran. På sina ställen förekommer hällmarker. Flera källmyrar av stort botaniskt intresse finns även i de lägre partierna. Där växer t ex svarthö, kärrlilja, luktsporre m fl källmyrväxter. I själva branten mot en av sjöarna finns fjällmossarten Orthothecium rufescens. Vid slottsträsk finns förekomster av stor skogslilja och gotlandsmåra. Kullen i Slottsträsk har en lundartad prägel med bl a flera vildaplar av sannolikt mycket gammalt ursprung. Lundgräsen långsvingel och strävlosta är rikliga, och där växer även lundelm, lundviol, majbräken och flenört. Tonnklint är redan fredad för sin klassiska lokal av den endast på Gotland förekommande hybriden mellan nipsippa och fältsippa. Kungsmynta, lundstarr, backvicker och skogsvicker är andra intressanta växter i objektets klintbranter.

Motivering för klass I: Hela sjökedjan med omgivningar äger många vetenskapligt viktiga växtlokaler och innehåller en för Gotland ovanlig blandning av naturtyper. De djupa sjöarnas ekosystem är unika.

Störningskänslighet: De ekologiskt sett mycket värdefulla branterna, ravinerna och källmyrarna är känsliga för skogsbruksåtgärder. Sjöarna som är öns enda djupa sådana bör självklart inte påverkas på något sätt. Detta är ett av Gotlands värdefullaste områden och är även unikt för landet.

Källor: SI, Ekberg 1946, Johansson 1897, Lundqvist 1940, Pettersson 1946, Pettersson 1958, Sernander 1941, JP

63:B7:klass III, Digeränget SV Autsarve, LOJSTA

Botanisk beskrivning: Digeränget är ett stort igenvuxet ängesområde som inte har hävdats som änge sedan före 1920-talet. Området är nu att betrakta som lövskog med inslag av barrträd. Ek och ask är dominerande i trädskiktet. Dessutom förekommer bitvis en hel del björk, framförallt ungbjörk. I områdets norra del finns även ett bestånd med asp. Tall, och framförallt gran, håller på att vandra in och är på många ställen rikligt förekommande. Barrinslaget lär tidigare ha varit ännu större, men vid torkan 1959 dog en del av barrträdsbeståndet.

Buskvegetationen domineras av hassel och består dessutom av bl a hagtorn, brakved, skogskornell, apel och nypon. Dessa buskar tränger nu in i tidigare slåtterglänter tillsammans med askskott, ungbjörk, gran och tall.

Marken är bitvis mycket fuktig, vilket indikeras av brakved och älgört. I objektets östra del, i anslutning till en liten bruksväg in i området, ser man ännu stora, öppna slätter. Här växer en del stora, grova ekar. Denna del betades senare än övriga delar, vilket förklarar de relativt öppna gläntorna. En bård av vackra ekar utgör gräns mot åkermarken i öster.

I den norra utskjutande kilen växer en hel del asp, både gamla och unga träd. Många av träden här är gamla eller döda och innehåller bohål.

I Digeränget finns många intressanta lundväxter. I vårfloran märks vårärt, lundviol och underviol. Längre fram syns nässelklocka, sårläka, betesdaggkåpa och skogsfibbla. Bland gräs och halvgräs må långstarr, skogsstarr, lundstarr, lundelm och långsvingel framhävas.

Motivering för klass III: Digerängens slutna lövskogsprägel och intressanta lundväxtflora är ett värdefullt inslag i traktens natur.

Störningskänslighet: Överföring till barrskog vore förödande, och inträngande barrträd bör hållas efter.

Källor: ÄI, JP

63:B8:klass I, Botes källdrag, LOJSTA

Botanisk beskrivning: Myren är ca 1 km lång och 200 m bred och uppbyggd av källflöden som bryter fram på ömse sidor av en grund svacka. De utmynnar i en meandrande bäckfåra vilken i sin tur mynnar i en mindre agmyr. Själva källmyrsdelen är opåverkad av dikningar, men agmyrens utlopp har varit föremål för skogsdikningar. Den mest påtagliga källmyrvegetationen förekommer i de övre 750 m, därefter vidtar en mera gräsdominerad kalkfuktäng innan agmyren tar vid.

Vegetationen inom källmyr-delen är mycket artrik med flera sällsyntheter. Axagen är den helt dominerande men med rikligt inslag av gräsull. I axag-samhället finns de karakteristiska källmyrarterna sumpnycklar, luktsporre, svarthö, fjälltätört, kärrlilja och rikligt av den för Gotland unika brunögontrösten.

Längre nedströms förenas källflödena successivt till en bäck och den omgivande vegetationen ändrar karaktär. Kalkfuktängsarterna blåtåtel, hirsstarr och ängsstarr är i dessa delar de dominerande växterna. I källbäcken finns små bestånd av den sällsynta källnaten.

Agmyren som därefter vidtar är mycket torr och består av gles och lågvuxen ag med någon inblandning av knappag. Den omgivande skogen är rik på den sällsynta lundstarren.

Motivering för klass I: Objektet består av ett obrutet vattensystem med tre viktiga komponenter: källflöden med rika källmyrsväxtförekomster, kalkfuktängar och agmyr. Av särskilt stort värde är att objektet betas av russ, vilket skapar gynnsamma kolonisationsytor för bl a brunögontrösten. Botes källdrag måste räknas som ett av vårt lands förnämsta våtmarksobjekt.

Störningskänslighet: Känsligheten för dikning och annan mekanisk påverkan har redan framgått av beskrivningen. Även skogsavverkning kan få förödande effekter på vattensystemets ekologi genom ändrade fuktighetsförhållanden och urlakningsprocesser.

Källor: MI, Ekberg 1946

64:B1:klass II, Hagebyträsk, ETELHEM

Botanisk beskrivning: Hagebyträsk ligger 37,3 m över havsytan vid en klint av revkalksten och lagrad kalksten. Jordarterna runt sjön består av lerig morän, torv och ett litet fält isälvsgrus. Största vattendjup är 9 m. Sedimenten består av mer eller mindre kalkrik findetritusgyttja och bleke. Andelen grövre växtdelar är relativt stor närmast stränderna. Hagebyträsk tillhör gruppen små, djupa sjöar i Lojsta-området.

Vegetationen längs stränderna är ganska kraftig, utom utanför den branta klinten. Tät vass med inslag av sjösäv dominerar. Ag förekommer i mindre utsträckning och då närmast land. Ut mot den fria vattenytan ses bitvis bälten av vit näckros och gäddnate. Kransalgen Chara aculeolata och trådnate finns fåtaligt.

Klinten i öster samt stranden i sydväst är barrskogsbevuxen. Mot jordbruksmarken i norr löper en ridå av björk och lövsnår.

Motivering för klass II: Gotlands fattigdom på djupa sjöekosystem gör Hagebyträsk till ett värdefullt objekt.

Störningskänslighet: Se sid 5-8.

Källor: SI

64:B2:klass III, Kyrkänget, ETELHEM

Botanisk beskrivning: Kyrkänget är ett välhävdat flackt änge med ek, klappade askar och hassel. Björk, vildapel, hagtorn och skogskornell förekommer sporadiskt. Träden växer inte i dungar och vastar utan är mer jämnt spridda över ängesytan med tunna hasselbuskar emellan. Askarna växer ofta två och två, gärna tillsammans med en hasselbukett, medan ekarna, som oftast är relativt grova, står ensamma och glest spridda. Mellan träden och hasselbuskarna ligger smärre gläntor. I västra delen finns en stor - glänta - ett braidsräum.

I gläntorna växer bl a hjälmnycklar, brudsporre, Jungfru Marie nycklar, tvåblad, gulvial och backskafting medan underviol och vårärt påträffas i dungarna. Änget avgränsas mot omgivande åkrar av lövvastar av varierande täthet.

Motivering för klass III: Som exempel på ett änge där träd och buskar inte är ställda i grupper, som annars ofta är fallet, är Kyrkänget representativt.

Störningskänslighet: Ingen förändring av pågående markanvändning, utan fortsatt årlig traditionell ängeshävd måste bestå.

Källor: ÄI

64:B3:klass III, Sigvaldeträsk, ETELHEM

Botanisk beskrivning: Sigvaldeträsk är det östligaste i den rad av djupa sjöar som går över Lojsta-Etelhem. Det är också det djupaste av de gotländska träsken, nästan 16 m djupt. Liksom vid övriga djupsjöar stupar berget brant ner vid dess södra strand. Berget är klätt med en gallrad tallskog på toppen, medan granen dominerar vid sjökanten. Tillrinningsområdet utgörs i övrigt av odlad mark.

Sjön är avsänkt, troligen med ca 1 m. Rotenonbehandling och försök till inplantering av ädelfisk har gjorts på 1960-talet. Träsket är väl lämpat som badsjö. En livligt frekventerad badplats med hopptorn och bryggor finns på södra sidan av sjön.

Antalet storväxtarter är få. Inom de grundare delarna av sjön, ner till knappt 3 meters djup, finns längst in mot land ett bälte av vattenöverståndare, vass, ag, säv och lite bredkaveldun. Utanför detta bälte finns ett flytbladsbälte av vita näckrosor. Undervattensvegetationen domineras av en välutvecklad kransalgmatta, som klär undervattensbranten ner till ca 4-5 m djup utom vid badplatsen och de klippiga delarna av sydkanten. Vid badplatsen finns ett litet men kraftigt bestånd av hårslinga, som i övrigt torde vara ovanlig i träsken.

Motivering för klass III: De välutvecklade kransalgmattorna hade icke någon motsvarighet i övriga gotländska träsk sommaren 1973 och torde vara ovanliga även i övriga delar av landet. Sjön är också viktig som studieobjekt ur allmänlimnologisk synpunkt. En högre klassning kunde övervägts.

Störningskänslighet: Bebyggelse bör ej tillåtas på sjöns södra strand och högre upp på berget. En ökad närsaltpåverkan från omgivningen bör undvikas om sjöns nuvarande karaktär skall bibehållas.

Källor: SI, Forsberg 1965

64:B4:klass II, Källor V Hageby, ETELHEM

Botanisk beskrivning: Här finns tre källor av vilka den nordligaste sannolikt fördjupats genom grävning. Avloppet meandrar vackert ca 30 meter till ett grävt dike. De två södra källorna har utdikade och breddade avlopp. Vattentemperaturen i källorna är extremt låg. Vegetationen är källmyrsartad.

Myrytan har små klarvattenytor och är bevuxen med glesa tallar och enbuskar. I kanterna växer unga björkar och askar. I fältskiktet finns blåtåtel, älväxing, knappag och även lite axag. Typiska örter är blodrot, majviva, kärrlilja ängsvädd, brudsporre och kärrknipprot. Där bäcken börjar, sluter sig blandbarrskogen, och axagen försvinner. Stränderna är här helt dominerade av blåtåtel, och högre upp växer rikligt med liljekonvalj.

Motivering för klass II: Det är av vikt att även biotoper av denna typ blir bevarade för framtiden, speciellt som de flesta gotländska vattendragen mer eller mindre är påverkade av dikning och uträtning. Särskilt gäller detta i Lojsta-Etelhem-trakten, där det moderna skogsbruket kraftigt påverkat naturen i form av myr- och skogsdikningar och stora kalhyggen.

Störningskänslighet: Ovannämnda exempel på störningar måste absolut undvikas i anslutning till källorna.

Källor: KäI

65:B1:klass II, Källänget, GARDE

Botanisk beskrivning: Källänget är ett ganska stort, övervägande flackt änge med stora öppna ytor i de centrala, södra och östra delarna. I de norra och västra delarna, där marken är något ojämn och fuktig, står träd och dungar tämligen tätt. Ek, ask, enstaka tallar, små spensliga hasselruggar och skogskornell växer här. Några av ekarna är grova med vida kronor. Några smärre vätar finns och längst uppe i nordväst en brya. I den fuktbetonade undervegetationen dominerar älgört.

I de öppna centrala och östra delarna av änget dominerar björk i de spridda dungarna, där man även lägger märke till hassel, ek, ask och tall.

Sydöstra delen upptas av ett stort öppet braidsräum. I gläntorna mellan björkdungarna påträffas i fältskiktet bl a hjälmnycklar, brudsporre, St Pers nycklar, ormbär, ängskovall och ekorrbär. I övrigt förekommer i fältskiktet arter som mandelblom, höskallra, solvända, vitmåra, tvåblad, ängsgröe och fuktväxterna älgört, vänderot, kråkklöver och humleblomster. Bland ovanligare växter märks gökblomster, myskmadra, korskovall, desmeknopp och den sällsynta späda ögontrösten. Blodtoppen har här en av sina finaste svenska lokaler.

Motivering för klass II: Källängets växtlighet är något av det rikaste av gotländsk slåtterängsflora.

Störningskänslighet: Ingen förändring av pågående markanvändning, utan fortsatt årlig traditionell ängeshävd måste bestå.

Källor: ÄI, KEP

66:B1:klass II, Skogsområde med hällmarker, vätar och myrar mellan Alskog och Ala, ALSKOG/GARDE/BUTTLE

Botanisk beskrivning: Detta stora skogsområde som går att genomkorsa exempelvis från Hägsarve i Buttle till Garde eller Alskog är en blandning av barrskogar av varierande bonitet, ofta med inslag av gran, samt myrar, hällmarker och gamla kulturmarker och lövskogsrester.

Myrarna och vätarna är i de flesta fall odikade med undantag för några sorgliga, till synes helt planlösa exempel. (Beträffande Smaulmyrar, se separat beskrivning). Då området hör till de högre i denna del av Gotland är de fuktiga, opåverkade partierna viktiga, eftersom de har stor betydelse för vattenförsörjningen. Hemmorvät är föremål för ekologisk forskning, särskilt växtsuccessionsstudier. Vätens övre del är av källmyrkaraktär med axag som beståndsbildare och ängsstarr som viktig komponent. Vid Smaulmyrar väster om stigen finns en intressant och vacker klint som bl a är växtplats för en av Nordens sällsyntaste lavar, Lecidea testacea, en starkt sydlig art som förutom på Gotland, och sällsynt på Öland inte påträffas på närmare håll än i södra Europa. Myren är dessutom orörd.

Hällmarkerna är på flera håll rika på karstsprickor. Kalkhälltallskogen i väster hyser flera nipsippeförekomster.

På några ställen finns restskogar av ek och hassel av mycket hög ålder. Detta är fallet bl a vid kanten av ett hygge där bäcken från Juvesvät korsar vägen från Alskog. Sydost om Hemmorvät står vid vägen två mycket gamla ekar som troligen varit någon form av gränsmärken. Ca 1,5 km längre söderut finns vid samma väg ett gammalt hässle öster om vägen. Det är nu igenvuxet med gran, men den forna ängskaraktären finns ändå kvar. Det borde sparas och på något sätt skötas, då det är ett viktigt objekt för forskningen och dessutom bidrar till att berika landskapsbilden.

Botanisk beskrivning av Smaulmyrar: Myren är den enda kvarvarande i vattensystemet. Tilloppet kommer från några mindre våtmarker i väster. I den norra delen av myren finns ett kraftigt källstråk. Utloppet mynnar i den nu uppodlade Visne myr. Vegetationen på myrvidden domineras av ag, men med betydande inslag av högstarr i norr och söder. En gles bladvassvegetation är utbredd över hela myren. I kantpartierna finns en 10-20 m bred bård av främst trådstarr.

Myrlaggen, som vidtar utanför trådstarrbården, är i huvudsak uppbyggd av pors. Egentliga lågstarrängar förekommer främst i norr där ett källdrag bryter fram. De är mycket vackert utbildade med dominans av axag och gräsull samt rikligt med örter.

Motivering för klass II: Området som helhet innehåller många viktiga och skyddsvärda växtmiljöer. Gamla kulturmarker, orörda myrar, karstrika hällmarker och restskogar av ädla lövträd är exempel på sådana objekt. De löper alla allt större risk att

minska i antal, varför det är viktigt att de uppmärksammas i naturvårdssammanhangen och får åtnjuta något slag av skydd. Om människor i framtiden skall kunna bilda sig en uppfattning om hur Gotlands forna natur tedde sig måste dessa element i natur- och kulturlandskapet bevaras.

Störningskänslighet: Se sid 5-8.

Källor: Pettersson 1958 s. 260, TR

66:B2:klass II, Prästänget, ALSKOG

Botanisk beskrivning: Prästänget är ett stort, flackt, både slåtterhävdat och betat änge med karaktär av hagmark. Änget karaktäriseras av vidsträckta öppna slätter och några breda, kraftiga lövvastar längs kanterna och längs bäcken. Dessa vastar byggs upp huvudsakligen av högvuxna ekar och askar tillsammans med täta hasselbestånd och inslag av björk. I västra delen finns några stora dungar av ask, björk och hassel omgivna av stora öppna gläntor.

Upp mot vägen i nordvästra delen står hasselruggarna tätt mellan ekar och askar. Änget har en artfattig men frodig och högvuxen undervegetation, beroende på en relativt hög markfuktighet. Luddtåtel, hundkex, smörblomma, ängssyra och teveronika dominerar. I övrigt förekommer rikligt arter som exempelvis ängshavre, ängsgröe. grässtjärnblomma och daggkåpa. Inne i vastarna växer bl a ramslök.
Nordöstra delen, utanför det hävdade änget, håller på att växa igen med ungbjörk mellan de glest stående grova ekarna och de glesa hasselbestånden. Sydost om änget växer också de forna ängesmarkerna igen, framförallt med tynne och sly. Hasselbuskarna i änget bär ofta spår av betet.

Motivering för klass II: Prästänget är säreget genom sin prägel av både slåtter- och betesmark.

Störningskänslighet: Ingen förändring av pågående markanvändning, utan fortsatt årlig traditionell ängeshävd måste bestå.

Källor: ÄI

66:B3:klass I, Visne ängar, ALSKOG

Botanisk beskrivning: Visne ängar utgörs av mycket gamla kulturmarker. Dess sydvästra del utgörs av ett ca 6 ha stort, lövträdsdominerat ängesområde där vissa röjningsingrepp har gjorts i samband med utgrävningen av de många fornlämningarna. Trädskiktet består av ek och ask och ett ganska stort inslag av tall och gran, varav en hel del unggran. Dessutom förekommer både björk och asp. Hassel dominerar i buskskiktet ibland i större dungar. Bitvis har denna del

änges- eller hagmarkskaraktär, bitvis mer karaktär av ekbacke med glest spridda ekar. Svartoxbär och idegran är kanske de mest intressanta vedväxterna. I fältskiktet ingår en del värdefulla lundväxter såsom betesdaggkåpa, spenört, lundelm, lundstarr, långsvingel och strävlosta.

Nordost om denna fornlämningsrika del utbreder sig igenväxande, bitvis våta ängesmarker. Björken blir här allt vanligare och är bitvis dominerande.

Ytterligare norrut ändras karaktären åter. Östra delen utgörs delvis av en lövträdsdominerad hage med ek, björk, asp, ask och hassel samt en del gran, tall och enbuskar. Ännu längre österut övergår området till realtivt tät barrblandskog. Insprängt är bl a en del vackra ekar, och några öppnare lövträdsdominerade partier. Västra delen består av öppna betesmarker med spridda träd och några buskgrupper samt en gles björk-ek-askdunge.

Motivering för klass I: Visne ängars dokumenterade kulturlandskapshistoria ger dem också största värde för den vegetationshistoriska forskningen.

Störningskänslighet: Det är önskvärt att det bete som bedrivs inom området kan fortsätta som hittills. I de tidigare röjda delarna och i de lövträdsdominerade delarna bör granarna, främst då all ung-gran. röjas bort så att området inte växer igen med barrträd. Även i tallbeståndet kan en viss gallring göras. Visne ängar bör bevaras för framtiden som betesängar där ingreppen begränsas till efterhållande av barrträd och nödvändiga röjningar av uppväxande sly och tynne. De uppräknade värdefulla lundväxternas fortbestånd missgynnas dock av alltför hårt bete, eftersom de behöver en någorlunda skuggrik miljö.

Källor: ÄI, Djurberg & Ivarsson 1964, JP

66:B4:klass II, Bäck från Visne myr till mynningen ca 500 m N Svajde, ALSKOG

Botanisk beskrivning: Denna bäck har under sin väg från Visne myr till havet ett naturligt lopp utan större rätningar eller fördämningar. Norr om vägen Liffride-Rudvier går den till stor del i en ravin. Då den under sitt lopp faller hela 35 meter är strömmen relativt strid, och små fall förekommer. Den är ofta starkt meandrad. Trots det slingrande flödet är bäckflödets övre del ej opåverkat utan fördjupat, medan det längre ner är jungfrueligt. En för ön ovanligt djup granskog på sandigt underlag omger bäcken under största delen av dess lopp med bl a förkomst av långsvingel. Mestadels finns endast små inslag av vatten- och fuktängsväxtlighet. Vid flödets nedre del finns kantkärr av guliris, gotlandssvalting, äjgört och bäckmärke längs örtrika barrskogsstränder. Myrar med högörtsvegetation förekommer också. Vid mynningen finns blåsäv samt obetade högörtsängar dominerade av rörsvingel.

Motivering för klass II: Bäckar av denna i hög grad orörda karaktär är ovanliga på ön varför den får ett högt skyddsvärde. De botaniska värdena hänförs inte till någon sällsynt flora utan till den allmänt ekologiskt värdefulla miljön.

Störningskänslighet: För att bevara bäcksystemets ekologi bör en rejäl skyddszon lämnas fri från avverkning på ömse sidor utefter hela bäckens sträckning. Ingrepp i hydrologin vore givetvis förödande.

Källor: JP

66:B5:klass III, Kyrkänget, Stenstugu, ALSKOG

Botanisk beskrivning: Kyrkänget är ett relativt öppet änge med grupper och smärre vastar i anslutning till steniga ojämnheter i den annars flacka marken. En lång vast går genom änget i nordsydlig riktning. Ek, ask och asp, vilka är spensliga och ej så höga, dominerar i trädskiktet. Buskskiktet med bl a hassel och vildapel är glest. Änget är påtagligt hasselfattigt och karakteriseras i övrigt av god grupp- och vastbildning, Inga träd eller buskar står ute i slåtterglänterna. Dessa är av varierande storlek med en storglänta i norra delen.

Runt så gott som hela änget löper en vast med asp, ek, ask, hassel och enstaka björkar. Änget omges i nordväst av en ca 30 m bred remsa igenväxande lövbryn ned mot åkrarna i söder av skog och i norr och öster av öppna marker. Mot dessa öppna marker är den omgivande lövvasten låg och består mest av sly och tynnesbuskar.

Änget har ett frodigt högvuxet fältskikt med mycket gräs men även ett stort antal örter.

Motivering för klass III: Kyrkänget är ett exempel på en öppen, hasselfattig, ovanlig ängestyp.

Störningskänslighet: Ingen förändring av pågående markanvändning, utan fortsatt årlig traditionell ängeshävd måste bestå.

Källor: ÄI

66:B6:klass II, Skogsområde vid Svajde fiskeläge, ALSKOG

Botanisk beskrivning: Omedelbart innanför Svajde fiskeläge ligger en skogsmark vilken representerar en skogstyp. som är mycket sällsynt på ön. Där finns bl a stora förekomster av vitmossor och andra skogsväxter. som är sällsynta eller mindre allmänna på ön. Skogen domineras av gran och är delvis parkartad. Ormbunksfloran är mycket rik.Här finns inte mindre än nio arter. Talrikast är örnbräken och majbräken medan ekbräken bildar ett ca 100 kvm stort bestånd. Skogsbräken, lundbräken, träjon, nordbräken, stenbräken, kärrbräken och örnbräken är övriga. Till sällsyntheterna kan också räknas duvkulla, skogsräken och ryl. I mossfloran ingår två sällsynta atlantiska mossor, stor hakmossa och vågig sidenmossa.

Motivering för klass II: Sandområdena på Gotland är inte särskilt utbredda, men i Alskogstrakten finns ganska vidsträckta skogar på sandigt underlag. Detta objekt består av en friskfuktig skogstyp med en enastående rikedom på ormbunkar och andra av skogstypens intressanta och sällsynta växter. En högre klassning kunde övervägas.

Störningskänslighet: Vid avverkning bör denna ske i form av plockhuggning eller mycket begränsade hyggesytor, så att floran på sikt kan överleva i slutna partier.

Källor: KI, SH

69:B1:klass II, Russpark, LEVIDE/GERUM/

Botanisk beskrivning: Russpark är en del av det stora barrskogsområde som sträcker sig från Fröjel och Klinte i väster till Ardre och Kräklingbo socknar i öster. Parken domineras i de högre och torrare partierna av tall medan inslaget av gran - stundom dominans - är tydligt i anslutning till fuktstråk och myrar i de lägre delarna. Flera källmyrar med rik och stundom unik flora finns. Svarthö, brunögontröst samt luktsporre m fl orkidéer är några komponenter i denna flora. Några omfattande dikningar har inte gjorts. Russpark betas av russ, därav namnet. Detta bidrar till att skogen hålls öppen och parkartad och bevarar en månghundraårig betesprägel

Motivering för klass II: För förståelsen av Gotlands vegetationsutveckling är det angeläget att det lätta russbetet någonstans kontinuerligt får fortgå och fortsätta att påverka vegetationen, särskilt i våtmarkerna.

Störningskänslighet: Eftersom området hör till de högsta belägna delarna av ön är det viktigt att inga dikningar företas. Även för russens vattenbehov bör alla naturliga vatten få vara kvar. Skogsbruk måste bedrivas med varsamhet så att lämplig betesskog alltid finns tillgänglig inom Russpark.

69:B2:klass II, Prästänget, NO Skinnarve, LEVIDE

Botanisk beskrivning: Prästängets nordvästra del upptas av ett ca 1 ha stort änge som för några år sedan röjdes fram ur den igenvuxna ängesmarken. Träden står huvudsakligen i grupper och har i de flesta fall hasselstrumpa. Grupperna är mestadels små - sällan mer än 2-3 träd i varje - och står mer eller mindre likformigt fördelade över området. Det glesa trädskiktet består av ek, ask och björk. I ängets södra del växer också några vackra lundalmar. I nordöstra delen växer hasseln relativt tät tillsammans med några ekar och askar.

Fältskiktet är magert och har inslag av både torr- och fuktängsväxter. Bland förekommande arter kan nämnas gulvial, vänderot, häckvicker, St Pers nycklar, humleluzern, bergsslok, ängsgröe, lundgröe och darrgräs.

Öster och sydost om det hävdade änget ligger igenväxande, bitvis fuktiga ängesmarker där trädskiktet utgörs av ek och ask med inslag av alm, björk, asp, gran och tall. I buskskiktet märks, förutom hassel, skogskornell, hagtorn, apel, brakved och nypon.

Motivering för klass II: Prästänget består såväl av en hävdad som en igenvuxen del, varav den senare av varierad grad av fuktighet och rätt rik artsammansättning.

Störningskänslighet/Kommentar: Önskvärt är att objektet får behålla sin lövmarkskaraktär och att den igenväxande delen återkommande röjs från barrinslag men inget annat. I ängets hävdade parti bör givetvis slåtter, eller i andra hand bete, bestå.

Källor: ÄI

69:B3:klass I, Mallgårds Källmyr, LEVIDE

Botanisk beskrivning: Myren mottager sitt vatten från en bäck, som i slingrande, opåverkat lopp rinner in i objektets norra del. I fastighetsgränsen här går också russinhägnaden, vilket märks på de tilltalande, betade ytorna i den ängstallskog där bäcken rinner fram,

Bäckens flöde vidgas snart och bildar ett svagt sluttande, delvis vegetationsfritt plan, som tar emot översilande grundvatten från sluttningen i öster. Längs en ca 400 m lång sträcka har här därför bildats en långsträckt källmyr, som avvattnas av bäcken mot sydväst, där bäcken efter att källflödets inverkan avtagit återtar sitt slingrande lopp.

I den långsträckta källmyren återfinns många av biotopens förnämsta växter. Som ofta är axag beståndsbildande. Källvattnet håller en jämn, sval temperatur och är växtmiljö för glacialrelikterna kärrlilja, svarthö, fjälltätört och brunögontröst, den sistnämnda unik för Gotland. Älväxing och majviva präglar de angränsande kalkfuktängarna, och bland orkidéer märks såväl lukt- som brudsporre samt blodnycklar och kärrknipprot. I det rinnande vattnet står näbbstarr och ryltåg.

Det måttliga russbetet medverkar till att skapa livsrum mellan tuvor av axag och blåtåtel för konkurrenssvaga arter som brunögontröst och storsileshår. Skogen ovanför källmyrssluttningen är frisk, växtlig tallskog med ytterligare en, fast mindre källmyrspräglad myr sydost om huvudmyren.

Motivering för klass I: Genom den genomflytande bäcken och dess lutande plan har källmyren en för Gotland unik morfologi, som i kombination med dess floristiska innehåll samt det gynnsamma russbetet gör att området måste värderas högt från naturvårdssynpunkt.

Störningskänslighet: Mallgårds källmyr är fredad som naturreservat, vilket bör garantera att denna märkliga miljö får bestå.

67:B1:klass III, Gasmyr, ARDRE

Botanisk beskrivning: Myren saknar tillflöden och avlopp. Den omges av skogsmark och förefaller helt orörd, även om skogen i norr i stor utsträckning avverkats.

Myrvidden ger ett mycket ensartat intryck, där agen är förhärskande. Denna är till ca 40% uppblandad med mer eller mindre otuvad bunkestarr samt trådstarr. I bottnen växer mossor, lite pors ocn enstaka ängsull. Kantvegetationen liknar den i Lindhammars myr (55:B2) med först en bård av bunkestarr och trådstarr. Sedan vidtar den slutna laggen med främst pors och i ett undre skikt blåtåtel. Ängsvädd, smalfräken ingår ibland, och på fastmarken möter krypvide och mer eller mindre rena former av rosmarinvide.

Motivering för klass III: Gasmyr har inga extraordinära botaniska kvaliteter, men är ett gott exempel på en agmyr som ger av orörd och typisk karaktär.

Störningskänslighet: Se sid 5-8.

Källor: MI

67:B2:klass II, Svinmyr ARDRE

Botanisk beskrivning: Det är den översta och enda kvarvarande myren i vattensystemet. Enligt ortsbefolkningen har den torkat ut och vuxit igen under senare år. Fortfarande finns dock en del öppet vatten i mitten.

Svinmyr är en av de få kvarvarande gotlandsmyrarna som inte domineras av ag. Det är i stället högstarr främst bunkestarr och trådstarr som tillsammans med videört och fackelblomster utgör huvuddelen av vegetationen. Ag förekommer mest i norra hörnet och längs kanterna.

Utanför de centrala delarna vidtar delvis mycket vidsträckta lågstarrängar (upp till 50 m bredd). Vegetationen består huvudsakligen av starr-arter såsom ärtstarr, hirsstarr och ängsstarr. I de blötare partierna överväger ryltåg och agnsäv.

Motivering för klass II: En ovanligt sammansatt myr med dominans av högstarrarter. En högre klassning kunde övervägas.

Störningskänslighet: Man bör vara observant på myrens fortgående upptorkning och diskutera eventuella åtgärder för att säkerställa vattenståndet. Ett viltvatten har tyvärr anlagts i en mindre del av myrytan och sargat denna.

Källor: MI

67:B3:klass I, Russvätar, ARDRE

Botanisk beskrivning: Russvätarna utgör vackra exempel på denna genuint gotländska naturtyp. Den sprickfria hällmarken sluttar mycket långsamt mot väster och bildar grunda "tallrikar", vilka höstvår är vattenfyllda men sommartid uttorkade. Dessa vätar är huvudsakligen bevuxna med gräs- och lågstarrarter, främst blåtåtel och slankstarr. Bland fuktälskande örter märks vattenmynta, gåsört och videört. Färgskiftningarna i växtsammansättningen, betingade av den tilltagande fuktigheten, är mycket åskådliga. Vätbottnarnas mattor av blåtåtel, slankstarr och hirsstarr övergår mot kanterna i bestånd av krissla, berggröe och älväxing. I fastmarksövergången möter fårsvingelhedens dränktåliga torrmarksväxter. Vätarna omges framför allt i öster av en vresig, talldominerad kalkhällskog. Dess torrängs- och alvarvegetation övergår utan markerad gräns i vätarnas kantzoner.

I den glesa kalkhälltallskogen växer i söder och sydväst den unika gotlandssippan ymnigt. Detta är dess utan jämförelse största förekomst och dessutom den först kända. Beståndet är utspritt på en yta av ca en halv kvadratkilometer. Gotlandssippan är en variant av backsippa som i jämförelse med den vanliga backsippan bl a har kortare och bredare kalkblad samt grövre och längre blomskaft ovan svepebladen.

Motivering för klass I: Denna i sig vanliga gotländska naturtyp har här bedömts vara av så representativ karaktär att Russvätar får utgöra ett av inventeringens typobjekt för vätar, samtidigt som förekomsten av gotlandssippan gör det till ett självklart objekt av högsta värde.

Störningskänslighet: Vätarnas hydrologi måste bevaras helt intakt. Gotlandssippan är sannolikt beroende av de halvskuggiga förhållanden som kalkhälltallskogen skapar.

Källor: Johansson 1912, Rosvall 1976

67:B4:klass II, Mullvalds änge, ARDRE

Botanisk beskrivning: Välhävdat flackt änge med ganska stor trädbusktäckning. Träden och buskarna står i större och mindre grupper med smärre gläntor emellan. I västligaste delen ligger dock en stor öppen yta.

Änget är omgivet av täta träd- och buskvastar åt öster och söder och av igenväxt ängesmark i norr. Åt väster däremot är det så gott som helt öppet mot angränsande betesmarker.

Ek, ask och björk bildar trädskikt medan hassel är helt dominerande i buskskiktet. En och annan vildapel finns också. Hasseln växer i välvårdade buketter dels fritt stående och dels i trädgrupperna.

Norr om landsvägen är ängesmarken igenväxt med några ekar och askar i en allt tätare omgivning av gran, enbuskar och björksly. Själva änget har en örtrik ängsflora. Härur kan nämnas brudsporre, hjälm-

nycklar, St Pers nycklar, tvåblad, krissla, brunört, rödklint, humleluzern, jordtistel, sibirisk björnloka, älväxing, kamäxing, darrgräs och i dungarna skogsknipprot, ormbär, harkål, vänderot, sårläka och nejlikrot.

Motivering för klass II: Förutom slåtterängets givna värden i form av en rik ängsflora hyser Mullvalds änge den på ön sällsynta grönkullan.

Störningskänslighet: Ingen förändring av pågående markanvändning, utan fortsatt årlig traditionell ängeshävd måste bestå.

Källor: ÄI

67:B5:klass I, Strand NV Vitvär och Folhammar, ARDRE

Botanisk beskrivning: Denna strand består både av grus- och raukstränder. Även finns sandiga partier. Raukstranden är en av Gotlands vackraste och märkligaste.

Växtligheten har flera markanta drag. På grund av den starka omrörningen av det lösa strandmaterialet, ovanför vattenbrynet är växttäcket närmast detta inte slutet, men icke desto mindre växer här ett rikt bestånd av martorn, en av Gotlands vackraste förekomster av denna fridlysta art, som på många håll i landet är starkt hotad av tilltagande badliv. Vid Folhammar har växten under 1960-talet blivit rikligare. Även den fridlysta strandkålen har etablerat sig. Sandiga, örtrika torrängar bildar övergång mot en örtrik barrblandskog dominerad av gran.

Raukfältet tillhör de mest kända och mest besökta på ön, och detta har haft både för- och nackdelar. Genom trampet har raukfältet behållit en lågvuxen vegetation och inte övervuxits med buskar och träd.

En liten källmyr innanför skogsbrynet väster om Folhammar är till stor glädje för besökare, då där finns rika bestånd av orkidéer, bl a sumpnycklar och en gulvitblommig färgavvikelse av kärrknipprot.

Motivering för klass I: Bestånden av martorn och strandkål är tillsammans med källmyren de botaniskt viktigaste avsnitten.

Störningskänslighet: Föreskrifterna för Folhammars naturreservat reglerar markanvändningen, men risk för slitage finns. Källmyrens hydrologi får ej påverkas.

68:B1:klass II, Strandremsa vid Vavle, EKSTA

Botanisk beskrivning: Denna strand består till övervägande del av en låg klint som mest täcks av barrskog men det finns också öppna små områden. Den sydvästra delen utgörs av en låg, sandig strand. Där växer bl a östersjörör och sandsallat. Klintstranden kantas av strandgrus med sparsam driftvegetation.

Motivering för klass II: Denna vegetationstyp är trots sin artfattigdom mycket värdefull.

Störningskänslighet: Objektet ingår i Ekstakustens naturreservat, men särskild uppmärksamhet bör riktas mot skogsbruket och dess eventuella virkesupplag längs strandvägen.

68:B2:klass I, Omgivningarna till Kronvalds fiskeläge, EKSTA

Botanisk beskrivning: Strandens växtligthet är mager i de klappersträndер och torrängsfläckar som står till buds. Växtligheten är här av särskilt intresse bl a för att martorn här har en av sina få förekomster på Gotlands västkust. Färgväxten vejde finns här rätt allmänt. Den vindpinade strandskogen med sin krypande profil är tuktad av vindens saltstänk. Ej långt innanför detta magra bryn finns i sydost rika bestånd av Gotlands förnämsta lundgräs skugglosta.

Motivering för klass I: I denna till synes magra miljö finns intressanta inslag med raritetsvärde och stor ekologisk bredd.Strandskogens groteska former är ett extremt exempel på kalktallskogens anpassning till en mycket krävande miljö.

Störningskänslighet: De gällande naturreservatsföreskrifterna behöver här kompletteras med ett observandum för skugglosteförekomsten. Skogsbruk måste där undvikas.

Källor: KI, JP

68:B3:klass II: Källmyrar 1 km O Jakobs, EKSTA

Botanisk beskrivning: Vid litorinavallen ligger här två mycket vackert utbildade källmyrar. De omges av sandigt material på alla sidor utom i nordost där det är moränmärgel. Där finns en källa som håller mycket vatten och som översilar den angränsande myren. Myren är utbildad som en källmyr med stark lutning. Floran karakteriseras av stor orikidérikedom med massförekomst av både vita och rödaktiga färgformer av brudsporre, luktsporre och kärrknipprot samt den typiska indikatorn på översilande vatten, axag. I den lägre delen av myren är ett gräsullkärr utbildat.

Den västra myren är inte lika brant men uppvisar typisk källmyrkaraktär. Även den är orkidérik och där finns förutom tidigare nämnda arter även flugblomster. I myrens norra del går ett dike men det tycks inte nämnvärt ha påverkat myrens hydrografi.

Motivering för klass II: Myrar av denna typ och kvalitet är ovanliga på ön och måste betraktas som mycket värdefulla både ur rent vetenskaplig och allmänt ekologisk synvinkel.

Störningskänslighet: Myrar som på detta sätt är belägna vid en strandvall är känsliga för grävning i vallen samt för dikning. Det är angeläget att myrarna hålls öppna genom att det traditionella betet upprätthålls

68:B4:klass II: Lövskog ovanför Langstiteviken, EKSTA

Botanisk beskrivning: Vid övergången mellan 1600- och 1700-talen låg i denna trakt både ängs- och åkermark. Som en relikt från ängsmarkens tid finns nu ett ganska rikt inslag av ek i kustskogen. Den kan till sin nedre del karaktäriseras som en gotländsk ekskog av ovanligt slag. Dominerar gör ung- och mellangrov ek, jämnt spridd, rakvuxen utan större sidogrenar. Här syns inga som helst spår av gammalt ängsbruk såsom annars brukar vara fallet i gotländska lövmarker. Andra lövinslag är skogskornell, rönn, oxel, rundhagtorn, trubbhagtorn och björk. Lite tallinblandning finns, särskilt mot norr.

Fältskiktet är friskt med bl a lundskafting, blåhallon, stenbär, smultron och bergmynta.

Motivering för klass II: Lövskogen har en för gotländska förhållanden ovanlig karaktär och ett ovanligt strandnära läge.

Källor: KI

68:B5:klass I, Stora Karlsö, EKSTA

Botanisk beskrivning: I den rika litteraturen om Karlsöarna har öarnas naturvärden sucessivt dokumenterats varför här endast göres en mycket kortfattad redogörelse.

Båda öarna består till stor del av alvar. Detta har till väsentlig del uppkommit genom månghundraårigt fårbete. Ursprungligen var öarna delvis beklädda med en gles kalkhälltallskog med rika lövinslag. Fårbetet upphörde på Stora Karlsö 1887, och vegetationsutvecklingen visar

en långsam återinvanding av den forna skogen. Detta åskådliggöres främst i invandring av enbuskar på den förut trädlösa platån.Av intressantare alvarväxter som här påträffas må nämnas våradonis, gullborste, alvarveronika och hylsnejlika. Kungsmyntan har på Karlsöheden en ovanligt rik förekomst, och den stora rikedomen av Adam och Eva är berömd. I öns branter och dalar rycker en askdominerad lövskog fram. Exempel på lundväxter i denna är skogsbingel, lundelm, desmeknopp och karlsösallat. Murgrönan har på ön en av sina största förekomster. Stora Karlsö hyser ovanligt välutbildade karstmarker, där intressanta växlingar mellan skuggväxter och alvarväxter uppträder. Genom okunnig naturvårdsnit i det sena 1800-talet har ön begåvats med ett fåtal inplanterade främmande arter, men av dessa är det dock endast vejksel som fått allmän spridning på ön. Uppe på platån finns en beständig våtmark, en irisdominerad gräsmyr.

Motivering för klass I/Störningskänslighet: Öns stora naturvärden är höjt över alla diskussioner och störningskänsligheten är reglerad i de reservatsföreskrifter som gäller för ön.

Källor: Fröman 1940, Fröman 1946, Fröman 1959, Fröman 1974, Jacobson 1972 a, Jacobson 1972 b, Jacobson 1980, Nordin 1968, Persson 1944, Persson 1947.

68:B6:klass I: Lilla Karlsö, EKSTA

Botanisk beskrivning: I jämförelse med Stora Karlsö har Lilla Karlsö en homogenare struktur med en svagt sluttande platå med jämn och nästan obruten grässvål. De rena hällmarkernas yta är obetydlig och av de båda kustslätterna är Norderslätt fuktrik och frodig, Suderslätt mager och torr. På Lilla Karlsö upprättshålles fortfarande den betesgång som sedan urminnes tider präglat båda öarna. Alvarvegetationen på ön är jämfört med Stora Karlsö enhetligare och gräsrikare, och de icke beteståliga arterna påträffas nästan uteslutande som undantag. Lövskogsresterna är på Lilla Karlsö betydligt rikare än på systerön. Längs hela Suderslätt-kanten växer en unik skogsrest av flerhundraåriga askar, almar, ekar och oxlar. Antalet träd är omkring 135 och de minskar successivt i antal. Den naturliga föryngringen är nästan obefintlig, då betestrycket inte tillåter spontan föryngring. Intressant är, att två exemplar av lind ännu håller stånd på en för får oåtkomlig klippbrant. I lövskogen växer ännu karlsösallaten, vilken här upptäcktes av Linné 1741 och på Karlsöarna har sin enda nordeuropeiska fyndort. En sällsynthet med västlig utbredning är hjorttungan, som finns i flera rika bestånd längs öns branter. Gullborste, tandrot och kransborre är andra sällsyntheter. En jordstjärna, Myriostoma coliformae, har här sin enda fyndplats i Skandinavien.

Motivering för klass I/Störningskänslighet: Öns stora naturvärden är höjt över alla diskussioner och störningskänsligheten regleras i de reservatsföreskrifter som gäller för ön. Ett av Karlsöarnas främsta naturvärden ligger i de möjligheter till ekologiska jämförelser, som den skilda utvecklingen beträffande fårbetet medfört. Eftersom riktigt gammal lövskog saknas på Gotland i övrigt är öns lövskogsrester av särskilt intresse.

Källor: Fröman 1940, Fröman 1953, Fröman 1957, Fröman 1979, Hjernquist, A & B 1974, Hjernquist & Palm 1977, Sernander 1894, Sernander 1915

70:B1:klass I, Källmyr i Russparks södra del, GERUM

Botanisk beskrivning: Denna källmyr är belägen i övergången mellan strandgrus och moränmärgel. Den sluttar relativt starkt åt söder och översilas i huvudsak diffust. I de mer koncentrerade källflödena växer mattor av källklomossan Cratoneurum falcatum. Tidigare har myren sträckt sig även öster om vägen, men där är den nu bortdikad. Den västra delen av den kvarvarande myren är vackrast utbildad. Förutom de vanliga källkärrväxterna finns här även svarthö, trubbtåg, kärrlilja och sumpnycklar.

Motivering för klass I: Förekomsten av svarthö samt den recenta delens föga påverkade hydrologi motiverar här klass I.

Störningskänslighet: Den utplånade östra delen av myren är ett gott exempel på vad som kan räknas till störning; dikning samt i detta fall kombinerat med skogsavverkning. Myren bör absolut inte utsättas för någon ytterligare påverkan.

Källor: KäI

70:B2:klass II, Källmyr ca 2 km NNO Gerum kyrka, GERUM

Botanisk beskrivning: Denna myr liknar till sin hydrotopografiska uppbyggnad objekt 63:B4. Den sträcker sig ca 300 meter längs en höjdrygg där flera distinkta källor bryter fram. Vattnet från dessa källor förenas emellertid i ett längsgående dike, som skär igenom myrens nedre delar.

Vegetationen i översilningsmarken är den normala för källmyrarna med dominans av axag och kraftig inblandning av trubbtåg. Vidare förekommer rikligt med svarthö, brudsporre, brunögontröst, kärrknipprot m m. Vid källorna växer rikligt storsileshår och luktsporre.

Motivering för klass II: Genom dikningen har en del av myrens struktur blivit spolierad men fortfarande återstår stora värden, i form av goda förekomster av skyddsvärda källmyrsväxter.

Störningskänslighet: Se sid 5-8.

Källor: MI, KäI

70:B3:klass III, Kullands högård, GERUM

Botanisk beskrivning: Örtrikt, ek-ask-dominerat änge med överlag öppen karaktär. Änget ligger avskilt och vackert en bit från större vägar. Trots att änget bara innehåller några få storgläntor har det en öppen, nästan parkartad karaktär vilken har skapats genom att grupperna av ek, klappad ask, björk och hassel i allmänhet är små och glest spridda över området. Ofta växer träden ensamma i de öppna gläntorna. Hasseln växer så gott som uteslutande i anslutning till träden, vilket gör att de små gläntorna är

fria från hassel. På sina håll i de norra och nordöstra delarna saknar träd och trädgrupper hassel, vilket ger dessa delar ett ännu öppnare, nästan kalt intryck. I änget växer en del gamla vackra ekar, några aspar och aplar, rönn, hagtorn och nypon samt lite skogskornell, någon tall och inslag av enbuskar.

Änget har både torrängspartier och lägre fuktiga delar och har därigenom en örtrik undervegetation. Däremot är änget fattigt på orkidéer. Endast St Pers nycklar förekommer allmänt. Brudsporre, tvåblad, hjälmnycklar, nattviol och skogsknipprot uppträder mer sporadiskt.

I övrigt finns de allra flesta av de vanliga ängsväxterna av vilka ett fåtal nämns här. I gläntorna växer bl a arter som vitklöver, gråfibbla, gulvial, ängshaverrot, getväppling, väddklint, ängsvädd, smultron och gräsen ängsgröe, ängshavre, älväxing, darrgräs, kamäxing, vårbrodd, timotej och ängssvingel. I eller i anslutning till dungarna påträffas bl a spenört, vårärt, vänderot, häckvicker och bergsslok.

Motivering för klass III: Kullandshögård uppvisar två olika karaktärer av gammal ängesmark och kompletteras av en tredje, igenvuxen, fuktig lövskog i det närliggande Prästänget i Levide, Det är sålunda värdefullt att dessa biotoper får bestå

Störningskänslighet: Ängeshävd bör upprätthållas i möjligaste utsträckning.

Källor: ÄI

71:B1:klass I: Sandarve kulle, FARDHEM

Botanisk beskrivning: Själva Sandarve kulle är en långsträckt och över omgivningen markant uppstickande revkalkkulle, belägen en knapp kilometer sydväst om det betydligt större och något högre Lindeberget. Kullen höjer sig drygt 60 m över havet och 25-30 m över det omgivande landskapet. Framförallt mot väster avgränsas kullen av markanta klintbranter. I branterna finns enstaka överhäng och smågrottor. Kullen är nästan helt skogklädd och trädskiktet domineras av glest stående tallar, som på den södra delen av kullen är ganska låga och knotiga samt ungträd av ek, ask och rönn. Framförallt i den västra sluttningen står åtskilliga granar. I sydväst, nedanför den längsta klintbranten, växer ett bestånd av alm. Stora delar av kullen täcks av bitvis tät och svårframkomlig buskvegetation bestående av främst hagtorn, nypon och skogstry. Särskilt anmärkningsvärd är förekomsten av den på ön så sällsynta skogslinden. Detta område betas av hästar.
Öster om Sandarve kulle ligger Storänget, ett öppet betesänge med hagmarkskaraktär. Inom detta område omväxlar större och mindre gläntor med träd- och buskrikare partier. Det dominerande trädslaget är ask, men även ek, tall (ett dussintal träd) och alm förekommer. Buskagen utgörs av främst hassel, hagtorn och slån.

Söder om Sandarve kulle ligger ett mindre änge. Detta har röjts under senare år och betas nu med ungnöt. Ängeskaraktären är dock fortfarande tydlig, speciellt i de södra delarna. Trädskiktet utgörs av ask, ek, vildapel och tall; det senare trädslaget dominerar i den norra delen av änget. Buskagen består främst av hassel, slån och skogskornell.

Sandarve kulle med intilliggande ängen är ett omtyckt strövområde. Vintertid utnyttjas kullens branta sluttningar för kälk- och skidåkning. Från kullens krön har man en vidsträckt utsikt över det omgivande landskapet.

Objektets södra halva hyser några för Gotland intressanta växter. På de södra, öppna delarna av kullen växer den sällsynta hällmarksväxten hylsnejlika samt svartoxbär. I de lövrikare partierna finns bl a skogsstarr, myskmadra och lundelm samt de sällsyntare underviol, lundslok och strävlosta.

Motivering för klass I: Sandarve kulle är en inlandsklint med variationsrik vegetation som inkluderar sällsyntheter.

Störningskänslighet: Sandarve kulle är skyddat som naturvårdsområde. Röjningar för friluftslivets behov får dock ej gå ut över de sällsynta växternas miljökrav. Ett alltför hårt hästbete kan också missgynna den skuggberoende floran.

Källor: Johansson 1897, JP

71:B2:klass II, Prästänget, FARDHEM

Botanisk beskrivning: Ca 200 m väster och sydväst om kyrkan finns ett flackt, hävdat änge av relativt öppen karaktär med spridda grupper av träd och buskar. Några träd, främst ekar, står ensamma, men de flesta står samlade i smärre grupper med stora gläntor emellan. Ängets centrala del är en stor öppen yta. Trädskiktet består övervägande av unga björkar, ekar och askar. Några äldre klappade askar finns dock i norra delen. Hasseln förekommer dels som fristående välväxta buketter och dels som hasselstrumpor invid de flesta träd och trädgrupper.

Änget är överlag tämligen fuktigt med ett frodigt, örtrikt fältskikt. Förutom de vanliga ängsväxterna påträffas ett flertal orkidéer, varav brudsporre, hjälmnycklar och kärrknipprot tämligen rikligt. Allmänt förekommer tvåblad, nattviol och skogsknipprot. Flugblomster lär finnas inom änget. Bland de vanliga ängsväxterna märks i de norra och nordöstra delarna mycket älgört samt några andra fuktängsväxter såsom kärrtistel, vänderot, kråkvicker, nässelklocka och humleblomster.

I de något torrare, centrala delarna växer bl a mycket älväxing, darrgräs, kamäxing, hundäxing, krissla, vitmåra, skogsklöver, gulmåra, rödklint, brudsporre, hjälmnycklar och ställvis kärrknipprot.

Motivering för klass II: Prästänget har utvalts som ett exempel på traktens örtrika slåtterängar.

Störningskänslighet: Ingen förändring av pågående markanvändning, utan fortsatt årlig traditionell ängeshävd måste bestå.

Källor: ÄI

72:B1:klass III, Lindeberget, LINDE

Botanisk beskrivning: Lindeberget är en inlandsklint med branta sidor i norr, väster och öster. På toppen av berget liksom på övriga högre delar är tallen det dominerande trädslaget, där inte öppna hällmarksytor bryter av. I kalkhällsfloran ingår den sällsynta alvarveronikan. I branterna och ravinerna på bergets sidor växer däremot företrädesvis gran. Dessa skuggiga granbeväxta partier hyser en värdefull flora. Bland ormbunkarna märks murruta, svartbräken, ekbräken och den sällsynta kalkbräken.

Motivering för klass III: Lindebergets vegetation är delvis påverkad av siktröjningar och slalombacke, men de sällsynta växterna gör att en högre klassning övervägts.

Störningskänslighet: De gjorda ingreppen får inte tas till intäkt för nya förändringar. Klintbranternas och hällytornas växtlighet måste skonas från röjningar och terrängkörning.

Källor: SH

72:B2:klass III, Linde annex, LINDE

Botanisk beskrivning: Detta är ett stort, flackt änge med vidsträckta öppna slåtterytor inramade av breda vastar och smågrupper av träd och buskar. Ek, ask, lite björk och hassel samt enstaka vildaplar bygger upp dessa vastar och grupper som på sina håll är mycket täta.

Fältskiktet karaktäriseras i de stora gläntorna av torrängsväxter som exempelvis kamäxing, darrgräs, ängssvingel, ängsgröe, brudbröd, ängssyra, tusensköna och liten blåklocka. Brudbröd är dominant, de övriga allmänna. I östra delen tillkommer bl a blodnäva, häckvicker och St Pers nycklar, I dungarna växer arter som liljekonvalj, vårärt, snärjmåra, ormbär, prästkrage och enstaka hjälmnycklar.

Östra delen har mer karaktäristisk ängesprägel med smågrupper av ask, ek, hassel, rönn och enstaka exemplar av apel och småoxel med gläntor emellan. Några välansade hasselruggar växer ute i gläntorna. Marken är fuktigare än i övriga änget och här finns några smärre vätar. Fuktväxter som älgört, vattenmåra och humleblomster påträffas här.

Östra hörnet är en lummig dunge med tät vegetation av ask, ek, hassel, rönn, hagtorn och skogskornell. Fältskiktet innehåller arter som den ovanliga underviolen samt liljekonvalj, blåsippa, vitsippa, ormbär, vårärt och midsommarblomster. I södra delen är hasselbestånden tätare än i övriga änget med inslag av nypon, skogskornell, hagtorn och rönn.

Motivering för klass III: Änget är stort och örtrikt med variation av olika växtsamhällen.

Störningskänslighet: Ingen förändring av pågående markanvändning, utan fortsatt årlig traditionell ängeshävd måste bestå.

Källor: ÄI

72:B3:klass II, Asträsk och Autsarve klint, LINDE

Botanisk beskrivning: Det 5 hektar stora träsket omges till större delen av odlingslandskap, med en smal ridå av björk och tall längs dess västra halva. Stränderna stupar brant ner mot bottnen, vilket gör att vattenväxterna är hänvisade till en smal bård runt träsket. Utanför klinten växer enstaka bestånd av sjösäv och vit näckros. Övriga stränder har en kraftigare vegetation av vass, ag och sjösäv samt vita näckrosor. I träskets norra ände växer gäddnate. Kransalger och igelknopp är även noterade.

Träskets maximala djup är 11 m. Innanför en spång i söder finns ett litet älgörtskärr. Mot träskets östra sida stupar Autsarve klint. Klinten har en exponerad klintbrant med gles tallskog. Hällmarksytor växlar mellan rikare partier med blåsippa, lundskafting och örnbräken. Klintens höjdparti kläds av en gräsrik tallskog med lite inslag av gran. På marken dominerar fårsvingel, älväxing och i mindre grad lundskafting. Enstaka revkalkytor bryter av. Norra halvan av klinten fårbetas.

Motivering för klass II: Det botaniska värdet ligger främst i träskets sparsamma vegetation, där vegetationens zonering betingas av träskets relativa djup.

Störningskänslighet: Asträsk utgör kommunal vattentäkt och strandmiljön påverkas av en liten betongbyggnad invid klintstranden. Från denna löper en varsamt nersprängd ledning upp till vattenverket på klintens södra sida. Angeläget är att miljön inte ytterligare påverkas. Fårbetet på klinten är positivt för vegetationsutvecklingen.

Källor: SI, Lundqvist 1940

73:B1:klass II, Källmyr ca 1,5 km N Broträsk, STÅNGA

Botanisk beskrivning: Detta är en liten gräsrik källmyr, i norr övertvärad av en skogsväg. Underlaget består av sand. Dominerande gräs är blåtåtel och älväxing. Ett källdrag rinner i avsatser nedåt i sydsydostlig riktning, och kring detta växer bl a axag, kärrlilja, majviva och storsileshår. Källdraget försvinner några meter under jord och kommer upp lite längre ned. Bottnen är täckt av kalrustor och i kanterna bevuxen med ryltåg. Av orkidéer märks främst brud- och luktsporre. Mossfloran är rik.

Hela myren är glest bevuxen med tall. Källdraget övergår i en uträtad bäckfåra. I myrens nordvästra del finns flera vitmosstuvor. I nordost finns ett stort hygge, som hjälpligt skyles av en gles trädkappa.

Motivering för klass II: Trots viss påverkan äger källmyren så stora naturvärden att den måste anses som mycket skyddsvärd.

Störningskänslighet: Vidare utdikning av myren måste förhindras.

Källor: KäI

73:B2:klass II, Övre delen av Närkå-systemet, STÅNGA/LYE

Botanisk beskrivning: Längs denna sträcka är Närkåns ursprungliga sträckning i hög grad bevarad. Ån är meandrande och flyter fram nedskuren i en 3-5 m djup kanjon. Åtskilliga mer eller mindre välbevarade rester av vattenkvarnar och fördämningar har skapat utbredda sel i åsystemet. Det förhärskande trädslaget längs stränderna är pil, som ofta med stora bestånd växer på uddar och holmar i ån. Ask, björk, hassel och en och annan ek finns också i sluttningarna, liksom stundom en bård av tall och gran. Från sockengränsen och norrut upphör den lövklädda kanjonen och ån rinner fram i ett öppnare landskap. Vid Lillrone ligger sträckans mest bevarade vattenkvarn. Där växer också blomvass. Vårfloran längs kanjonen är mycket tilltalande och området är särskilt under denna tid ett omtyckt utflyktsmål i trakten.

Motivering för klass II: Det slingrande åflödet med markerade nipor utgör ett av de få i sitt slag på Gotland och har därigenom sitt givna skyddsvärde som ekologiskt viktig miljö.

Störningskänslighet: Se sid 5-8.

Källor: Mossberg 1981

73:B3:klass II, Liffrideträsk, STÅNGA

Botanisk beskrivning: Liffride träsk liknar till sin utformning Lojstaträsken. Största påträffade djup är 4,9 m. Träskets enda tillflöde ligger i väster och utgörs av ett dike, som avvattnar åkermarker. Utloppet är också ett dike och ligger i norr.

Vass och sjösäv växer rikligt längs stränderna utom på den södra sidan, där en brant klint går ned i vattnet. Gäddnate finns i mer eller mindre rikliga bestånd utanför vassarna. Här och var förekommer även vit näckros.

Mot söder ligger en klint, en revkalkkulle bevuxen med gles kalkhälltallskog. Den glesa skogsväxten beror delvis på den skogsbrand som härjade i slutet av 1800-talet.

Motivering för klass II: Träsket med sin markanta strandklint bidrar starkt till traktens botaniska variation. Genom sitt relativt ringa djup jämfört med de flesta av de andra av traktens träsk (Bjärsträsk enda undantaget) representerar det något av en övergångsform till den eljest förhärskande grunda gotländska sjötypen.

Störningskänslighet: Ytterligare påverkan på träskets tillflöde och avlopp kan förändra dess hydrologi. Användning av träsket som vattenmagasin för bevattning kan innebära ödesdigra ingrepp i dess naturliga vattenståndsvariation.

Källor: SI, Gydemo et al. 1982

74:B1:klass III, Å samt änges- och lövmarker vid Lye kyrka, LYE

Botanisk beskrivning: Objektet består av gamla ängesmarker vilkas hävd delvis har återupptagits. Detta gäller området öster och nordost om kyrkan där ån rinner fram i ett meandrande lopp med flera urskiljbara äldre fåror. Änget är rätt öppet och glest bevuxet med björk, tall och få, stora ekar samt lite hassel. Här finns en inlandsförekomst av Adam och Eva. Längs ån växer en hel del asp och gråvide och mot kyrkogårdsmuren finns klappade askar. Hela miljön, med den meandrande ån i de öppna änget, är mycket tilltalande.

Lövvegetationen fortsätter söder om vägen med rikare bestånd av raka, högvuxna ekar. I mindre utsträckning finns hassel och mot söder övergår karaktären i igenväxande lövmark med asksly, talldungar, björk och enbuskar.

Sydväst om kyrkan ligger "Skolänget" - en igenvuxen ängesmark med grova ekar, björkar och ungtallar. Områdets norra del domineras av tall. I tallpartiet finns insprängt björk, ek och några små bokplantor. Söder därom ökar lövinslaget markant. Stora, vackra ekar dominerar i trädskiktet. Bitvis är både tall och björk vanligt förekommande. Dessutom växer här ask, apel samt inslag av enbuskar och spridda hasselbuskar. På många ställen förekommer rikligt med asksly, ungbjörk och tynne i form av bl a getapel och hagtorn. Marken är bitvis fuktig med bl a älgört i fältskiktet. I norra delen finns tuvor innehållande hedskogsarter som lingon, blåbär, björkpyrola och björnmossa. Skolängets östra del utgörs av en öppen remsa med spridda ekar och björkar.

Motivering för klass III: Såsom studieobjekt för skolan och strövområde för sockenborna har detta sammanhängande område sin givna betydelse.

Störningskänslighet: Önskvärt är, att änget vid kyrkan i nordost hävdas, samt att "Skolänget" försiktigt betas även i fortsättningen.

Källor: ÄI, Pettersson 1958

74:B2:klass III, Bosarve skog, LYE

Botanisk beskrivning: Objektet består dels av ett bestånd av högvuxen tall i åldern 140-210 år med underväxt av någon gran, dels en öppen, gräsbevuxen yta. Skogsbeståndet är en för gotländska förhållanden grov och högvuxen tallskog och bär endast mindre spår av mänsklig påverkan i form av stubbar. Underlaget är sand av silikatrikt material, vilket avspeglar sig i den kalkskyende vegetationen, dit granen får räknas. Under det mäktiga tallbeståndet finns en gles underväxt av gran i olika åldrar. Några granar av imponerande storlek finns även, varav en verklig jätte.

Buskskiktet består av en, slån, ask, lönn, rönn men domineras framförallt av ek, vilken slår upp i luckorna mellan de vuxna barrträden.

I fältskiktet förhärskar det dominerande gräset på detta slag av underlag, nämligen kruståteln. Risen har endast en begränsad utbredning och representeras av främst blåbär och i mindre grad av lingon. Dessa liksom örnbräken är mest utbredda i reservatets sydöstra del. Andra gräs, förutom kruståtel, är älväxing, ängsgröe samt halvgräset vårfryle, en god indikator på markens låga pH-värde. Exempel på örter i det eljest gräsdominerade fältskiktet är blåsippa, vitsippa, björkpyrola, smultron, ängssyra, teveronika och brudbröd.

Den öppna, gräsbevuxna ytan i reservatets norra del är en tidigare brukad slåttermark och hyser en grässvål med inslag av allehanda ängs- och kulturmarksväxter såsom hundäxing, rölleka, gulmåra, rödklint och timotej.

I norr mot väg 144 kantas av en bård av träd och buskar. Häri ingår främst tall och ungbjörk, men också asksly, hassel, oxel, ungek, en och gran.

Motivering för klass III: Den mäktiga, resliga tallskogen förtjänar ännu inte beteckningen urskog men strävan är att det får utvecklas dithän. Floran hyser inga anmärkningsvärda drag, men objektets botaniska värde ökar i takt med att skog opåverkad av skogsbruk blir allt mera sällsynt.

Störningskänslighet: Bosarve skog är sedan 1980 naturreservat Dess skötsel och utveckling regleras tillfredsställande av reservatsföreskrifterna.

75:B1:klass II, Åmynning vid Tuten, LAU

Botanisk beskrivning: Åmynningens sandiga botten kantas ytterst mot havet av havssäv och blåsäv. Därinnanför kommer ett bälte av vass. Älgört och rörsvingel är andra högvuxna ingredienser i den högörtsstrand som håller på att utvecklas till följd av upphört bete. Släke och sand bygger på stranden, där krypven snabbt etablerar djupgröna mattor. Här finns strandängsartade partier som ännu inte intagits av högörtsvegetationen. Istället växer salttåg, rödsvingel, svartkavle, havssälting, gåsört, höstfibbla och smultronklöver. I själva årännan växer längre in mot skogen gotlandsvalting, älgört, bäckmärke, blåsäv och vattenmynta. Tidvis dränkt växer vid åmynningen Gotlands sydligaste förekomst av bunge.

Motivering för klass II: Näringstillförsel genom ån samt upphört bete ger här ett levande exempel på en högörtsstrand och dess tillväxt genom sandpålagring och kolonisationssucessioner.

Störningskänslighet: Åflödet bör inte påverkas genom grävning och rätning. Näringsläckaget från uppströms liggande jordbruksmark påskyndar igenväxningen.

75:B2:klass III, Snausarve askänge, LAU

Botanisk beskrivning: Snausarve askänge är ett litet flackt änge med grupper av ask och björk samt hassel som växer i vackra, välvårdade buketter med smågläntor emellan. I dungarna finns varierande inslag av ek, tall, gran och vildapel. I de centrala delarna står dessa dungar betydligt tätare än i utkanterna. Nordvästra hörnet utgörs av en stor trädfri slätt.

I norra delen finns ett barrträdsbestånd med ett tiotal tallar och några granar.

Änget avgränsas mot åkern i söder av en kraftig ask-hasselvast, i väster till en del av en tunn bård med ask och hassel och i öster av en relativt tät vast bestående av björk, ek, ask, hassel, tall och gran. Mot norr är det så gott som helt öppet.

Motivering för klass III: Ängets läge nära de ängsartade stränderna bidrar till miljöns botaniska variation.

Störningskänslighet: Ingen förändring av pågående markanvändning, utan fortsatt årlig traditionell ängeshävd måste bestå. Granar bör gallras bort.

Källor: ÄI

75:B3:klass II, Lövrikt område vid Botvide, LAU

Botanisk beskrivning: Detta är en gammal lövmark av varierad karaktär. Här växer ett glest bestånd av björk, hassel, tall, gran och enstaka aplar. Tallarna är grova och björkarna välväxta. Hasselstammarna i buketternas innersta delar är imponerande grova. Mot norr överväger barrträden och sluter sig över de glesnande hasselbuskarna. Från samma håll rinner en liten bäck, som i sandigt underlag och slingrande lopp söker sig ner mot havsstranden. På ett ställe är bäcken utvidgad till en brya. I markens växtlighet ingår blåsippa, nejlikrot och kransmossa.

Mot gården i väster står flera klappade askar. En liten sankyta ligger uppdämd av en strandvall. I lövområdet ligger ett litet fritidshus. Söder härom är karaktären annorlunda med glest stående björkar och askar, varav somliga askar är klappade. Av barrträd kvarstår endast några få tallar. Enbuskar och slånsnår ger ett rikare buskskikt. Flera diken löper i öst-västlig riktning.

Objektets sydöstra del skäms av ett fritidshus, omgivet av mängder av metallskrot.

Motivering för klass II: Lövrika marker på så här låg nivå och nära stranden är sällsynta, men några direkta floristiska värden finns ej. Fritidshusens läge gör att en lägre klassning övervägts.

Störningskänslighet: Bestående bete och lövtäkt skulle bevara objektets prägel. Det vore önskvärt om aktiviteterna kring fritidshusen kunde avgränsas.

Källor: KI

76:B1:klass I, Solsänget och Backänget, SPROGE/LEVIDE

Botanisk beskrivning: Solsänget är ett välhävdat änge med omväxlande karaktär. Stora, täta lövdungar alternerar med mindre träd- och buskgrupper och öppna slåtterglänter av varierande storlek.

Ett flertal kämpgravar (husgrunder) finns i änget. Det är i anslutning till dessa de träd och buskar växer, som bygger upp de täta, lummiga dungarna. De mindre dungarna och trädgrupperna växer i gamla odlingsrösen och eljest där marken är för ojämn för slåtter.

De träd och buskar som växer i änget är ek, ask, lundalm, oxel, enstaka björkar och någon grov tall, rikligt med hassel samt en och annan vildapel. De mellanliggande jämna slåtterglänterna är välhävdade och slåtter sker så nära intill träd och buskar man kan komma. Glänterna är av varierande storlek men större slätter saknas.

Ett parti längst i norr, mot den öppna betesmarken, kallat "urskogen", har tillåtits växa fritt och utgör ett skydd mot omgivningen. Stubb- och rotskott hålls dock regelbundet efter.

Änget är tämligen örtrikt med flera orkidéarter och ett stort antal andra ängsväxter. Myskmadra, klasefibbla och lundstarr är mindre vanliga arter som i Solsänget är rikliga.

Omedelbart öster om Solsänget ligger Backänget, ett tidigare igenvuxet område som röjdes som landskapsvårdande beredskapsarbete vintern 1974/75. Området hålls nu öppet genom slåtter och viss fagning kombinerat med bete samt röjning av sly vid behov.

Backängets västra del, närmast Solsänget, har bitvis ängeskaraktär med träd och buskar växande i grupper omväxlande med öppna gläntor. Lövvegetationen är här mer dominerande än i områdets östra delar. Trädskiktet utgörs huvudsakligen av ask, ek, björk, tall och inslag av gran. I buskskiktet dominerar hassel, men dessutom märks enbuskar och diverse andra buskar. I sankare partier växer mycket björk.

Mot öster tilltar inslaget av barrträd, både tall, gran och unggran. De östra delarna har huvudsakligen karaktär av hagmark med blandad löv- och barrträdsvegetation. Bitvis har Backänget här närmast karaktär av röjd, betad blandskog.

Som helhet har Backänget en tilltalande och öppen karaktär som växlar mellan röjd betad blandskog, hagmark och ängesmark.

Vägen in till Solänget löper genom dessa omväxlande barr- och lövskogsmarker. I anslutning till vägen växer en del grova, ståtliga tallar.

Motivering för klass I: Solsänget och Backänget utgör med sina 17 tunnland Gotlands största sammanhängande hävdade ängesareal. Förutom betydande floristiska värden är den biotopsvariation som Backänget bidrar med mycket värdefull. Solsängets ovanligt slutna järnåldershusgrunder gynnar en skuggföredragande flora.

Störningskänslighet: Den traditionella årliga ängeshävden av Solsänget är naturligtvis en förutsättning för naturvärdenas fortbestånd.

Det är angeläget att Backänget i framtiden hålls öppet på det sätt som har påbörjats, genom slåtter och bete kombinerat med nödvändiga röjningar av uppväxande sly vid behov.

Källor: ÄI, Hallgard 1973, Ryberg 1947

76:B2:klass I, Lövskogsområde öster om Sproge kyrka, SPROGE

Botanisk beskrivning: Ungefär 1 km öster om Sproge kyrka ligger ett drygt 40 ha stort lövskogsområde som består av både betade f d ängesmarker, igenväxande lövskog och ett litet, relativt nyligen hävdat änge. Lövområdet är till stora delar enhetligt med endast få barrträdsinslag. En liten vacker körväg, som leder in i det tilltalande lövskogsområdet, omges på båda sidor av lövmarker med varierande grad av igenväxning omväxlande med smärre åkerlappar.

Hela objektet karaktäriseras i trädskiktet av ek och lundalm som ger det dess speciella charm. Eken och lundalmen representeras både av gamla, grova och välväxta träd och av yngre, slyartade bestånd. Förutom ek och lundalm finns, som alltid ask av varierande ålder inom hela området. Dessutom förekommer björk och tall i varierande mängder samt inslag av gran. I buskskiktet märks förutom hassel, en del apel och skogskornell. Enbuskar representeras bl a av ett bestånd av mycket välväxta enar.

Partierna norr om vägen betas och är därför förhållandevis öppna. Bitvis förekommer dock ganska täta bestånd av bl a skogskornell. Lundalmen uppvisar på flera ställen fin föryngring. Träden växer ibland mer eller mindre jämnt utspridda, utan tydlig gruppbildning. Ofta står dock träden grupperade i dungar och vastar runt olikstora slåtterglänter och stora slätter. I fornminnesområdet norr om vägen ser man tydligt den gamla ängeskaraktären med stora slätter som omges av pampiga vastar med ett trädskikt som präglas av gamla vackra ekar och lundalmar. Dessa betade ängesmarker, norr om vägen, med sina bitvis stora slätter och pampiga lövvastar måste en gång ha varit mycket vackra ängar. De har än idag, även som betesmarker, en mycket tilltalande karaktär.

Lövmarkerna söder om vägen betas inte och har följaktligen en annorlunda karaktär. Trädskiktet utgörs även här av ek, lundalm, ask och lite björk. Här är dock inslaget av tall och gran något större. Men framförallt är det buskskiktet som skiljer dessa områden från de betade markerna norr om vägen. Det är här betydligt tätare och under igenväxning med sly av ask, ek och lundalm samt hassel, skogskornell och lite tynne. Många träd är gamla eller döda och nedfallna. Många gamla ekar växer inom dessa partier.

Längre österut, söder om vägen, finns ett knappt 3 ha stort område som har hävdats som änge för inte alltför länge sedan och där ängeskaraktären är fortfarande fullt synlig.

Objektets östligaste del utgörs i söder av risiga och snåriga marker med mycket tall. Här växer också en del gran förutom björk, ask och lite ek. Främst södra delen är risig och ibland svårgenomtränglig p g a nedfallna träd och grenar samt tät vegetation av hassel, skogskornell, asksly, en-buskar och tynne.

Kärlväxtflorans fältskikt är artrikt och av mer sällsynta växter kan underviol, långsvingel och lundstarr framhållas.

Motivering för klass I: Objektet som helhet har genom sin storlek och komplexitet mycket stora naturvärden.

Störningskänslighet: Man bör i möjligaste mån sträva efter att bevara detta komplexa, varierande lövskogsområde. I framtiden är det önskvärt att här finns representerat både betade ängesmarker, igenväxande lövskog och gärna ett litet hävdat änge. Ängesinventeringen anger detaljerat åtgärdsförslag.

Källor: ÄI, JP

77:B1:klass II, Strandremsa från Kvännakershamn och söderut, SILTE/SPROGE

Botanisk beskrivning: Den yttersta strandremsan har sand eller grusblandad sand till underlag. Den är till övervägande del kal, eljest med låga snår eller enstaka träd eller trädgrupper. Det är inte långt till berggrunden av lerig kalksten, av vilken stenmaterial brutits loss, som ingår i strandbildningarna. Landskapet är flackt.

Sådana strandremsor har i allmänhet ett förhållandevis mycket rikt växttäcke. Så är fallet även med denna strandremsa, där betningen numera upphört, något som kommit tovigt gräs att växa upp och kväva en del konkurrenskänsliga växter. På strandremsan finns bl a en koloni av den fridlysta växten hedblomster.Där finns också strandärt, sandsallad, marhalm och strandråg för att nämna några av nyinvandrarna.

Motivering för klass II: Sedan de innanförliggande, öppna markerna exploaterats för fritidsbebyggelse är värdet av strandens växtlighet snarast större. Hedblomsterbeståndet är Gotlands troligen enda befintliga och av mycket stort intresse.

Störningskänslighet: Strandremsan är attraktiv för besökare, utom på de sträckor, där det blivit för tovigt av högvuxna örter och gräs. Växtligheten och naturen överhuvudtaget torde inte ofördelaktigt påverkas av måttlig besöksfrekvens; ibland ser det ut, som om det snarare skulle vara tvärtom. Solgropar, båtuppläggning och liknande skulle kunna bli ett hot mot växtlighetens sällsynta inslag.

Källor: KI

77:B2:klass III, Snoderå, SILTE/SPROGE

Botanisk beskrivning: Denna å som närmast avvattnar Mästermyr, kan längs långa sträckor liknas vid en kanal. Den är breddad och fördjupad nedströms Snodervägen. Vattnet är mycket näringsrikt till följd av avlopp och utlakning från jordbruksmark. Stora bestånd av blomvass finns i de grunda partierna nedströms den fördämning som anlagts söder om Snodergårdarna. Åns sista parti före det kluvna utloppet i havet har kvar sitt ursprungliga orätade lopp och utgör en naturligare vattendragsmiljö.

Motivering för klass III: Trots de hårdhänta ingreppen har Snoderån i egenskap av rinnande vatten ett ekologiskt värde.

Störningskänslighet: se sid 5-8.

77:B3:klass II, Strandområde vid Sandskallen, "Långrev", SILTE/HABLINGBO

Botanisk beskrivning: Detta öppna, exponerade landskapsparti underlagras i väster av sand eller sandigt grus, i öster av blockbeströdd lerig kalksten med eller utan tunn morän. Strandvätar är utbredda, dessutom finns ett par källmyrliknande vätar i östra delen. Det är sålunda både torr och periodvis mycket sank mark, som ingår i detta strandområde. I väster finns en intressant växtlighet på torrt sandigt grus, t ex martorn.

Mot norr är strandängen mager med mattor av fårsvingel, backtimjan, gråfibbla etc. Enstaka enbuskar och tallar är förelöpare till strandskogen. Själva Sandskallen har sandiga stränder med strandråg och täcks till stor del av 1,5 m hög vass.

Nordöst om Sandskallen ligger de många strandvätarna, varav åtskilliga är fuktiga älväxingängar. I öppna rutmarksytorna är det endast fårsvingeltuvorna som förmått hålla stånd mot vinterns frysrörelser. En bäck rinner upp åt öster, och strax innanför skogsbrynet ligger ett långsträckt hässle. Här växer hasseln mycket tät, i sällskap endast av enstaka grova tallar, något hagtorn och någon apel. Lundskafting, blåsippa, salmbär och kransmossa kläder marken. En bäckfåra rinner i hässlets sydkant, en annan längre norrut genom en smal källmyr. Dess växtlighet domineras av älväxing, blåtåtel, kärrknipprot, hirsstarr och slankstarr. Däri ingår också ett par agruggar.

Den gränslinje som löper genom objektets markering på kartan markerar sockengränsen mellan Silte och Hablingbo.

Motivering för klass II: Objektet innehåller en rad skiftande biotoper och växtsamhällen.

Störningskänslighet: Det vätrika partiet vid sockengränsen är tyvärr svårt sargat av terrängkörning, och dessa spår borde återställas. Bäckflödet, hässlet och källmyren bör ej låtas påverkas av rätning, barrskogsöverföring eller dikningspåverken.

Källor: KI

77:B4:klass II, Mästermyr, SILTE/SPROGE

Botanisk beskrivning: Mästermyr var före utdikningen 1903-10 Gotlands största myr. En riklig vetenskaplig dokumentation finns över myrens tillstånd före, under och efter avtappningen. Ca 30 år efter den första dikningen fanns nästan alla kärlväxter från den odikade myren växande kvar i myrbäckenet och floran hade berikats med åtskilliga nyinkomligar. Däremot hade den odikade myrens mossor och alger nästan helt försvunnit. De delar av Mästermyr som idag har kvar bestående botaniska värden är de forna myrträskens kalkblekebottnar, vilka ej dugt till uppodling. Dessa koloniseras av en låg, fjällhedslik vegetation av tall, björk och en. Grästäcket är inte slutet utan bleken är endast fläckvis klädd med fältskikt. På de forna träskbottnarna växer troligen Sveriges största förekomster av gulreseda, en kultur-

gynnad växt som vunnit spridning längs öns vägkanter. Bland orkidéerbör bl a nämnas honungsblomster, flugblomster och kärrnycklar. Kärrnycklarna har flera spridda förekomster inom den forna Mästermyr, den rikaste i det västra delobjektet. Öppna vätar, präglade av uppfrysningsrörelse, finns flerstädes i typisk utformning.

Motivering för klass II: Genom den omsorgsfulla dokumentationen av myrens utvecklingsförlopp finns här enastående möjligheter att följa de ouppodlade ytornas vegetationsutveckling. Kärrnyckelförekomsterna är särskilt värdefulla.

Källor: Alroth 1940, Ljungqvist 1914, Ljungqvist 1919, Ljungqvist 1927, Ljungqvist 1929, Osvald 1936, von Post 1927, Samuelsson 1934, Sernander 1941, Pettersson 1958, Rosvall 1976, SH

77:B5:klass II, Lövskog Silte annex SV Hägdarve, SILTE

Botanisk beskrivning: I denna lövskogsmark kan man finna det mesta av vad man kan vänta sig i denna biotop, från ett hävdat änge till starkt igenväxande lövskog. Tillsammans med ek och ask dominerar lundalmen bland de vuxna arterna i trädskiktet, och den sistnämnda står också för den rikligaste föryngringen. Särskilt intressant är att den på Gotland sällsynta skogsalmen även finns här. Björk förekommer rätt allmänt i områdets östra del, och i sydost gran och tall. Hasseln förekommer rikligt, särskilt i nordvästra delen, och av buskar i övrigt märks skogskornell, trubbhagtorn, nypon, brakved, enbuskar, apel, och rönn. Kraftigaste igenväxningen sker i objektets sydvästra del, med en särskild rikedom av lundalm i alla åldrar. Där finns också en brya. Inom objektet finns flera husgrunder. Andra spår av månghundraårig kulturpåverkan är stenvastar och gamla klappade askar.

I objektets norra del ingår det 1 hektar stora Prästänget. Det restaurerades 1970/71 och har en stor, centralt belägen glänta som omges av glest stående träd, främst lundalm. Förutom lundalm, av vilka en del är klappade, förekommer i änget mycket ek samt klappad ask, björk och enstaka tallar. Träden växer ofta glest utspridda i änget, utan tydlig gruppbildning och saknar i allmänhet hasselstrumpor. Hasselbeståndet, som vid röjningen till stor del föryngrades genom nedhuggning, är nu på väg upp igen. De flesta hasslarna växer i västra delen, dels i smärre dungar och dels fristående. Bitvis, främst i östra delen, förekommer en del ungtall och sly samt stubb- och rotskott.

Undervegetationen är artfattig och karg, vilket huvudsakligen är en följd av att bete påbörjats innan vegetationen hunnit anpassa sig till mer öppna förhållanden efter röjningen. Nämnas kan att enstaka St Pers nycklar och nattviol påträffades i det betesskadade fältskiktet.

Fältskiktet i den igenväxande lövskogen innehåller en rad för Gotland sällsynta lundväxter. Dit hör lundviol, underviol, lundslok, skugglosta; lundelm och myskmadra är också intressanta.

Motivering för klass II: Detta lövskogsobjekt uppvisar en rik mångformighet och ett stort antal av buskar och träd, liksom en rik fältflora. Förekomsten av lundalm är en av Gotlands större och har en god åldersfördelning. Att ett stycke hävdad slåtteränge också ingår förhöjer det totala värdet.

Störningskänslighet: Ängets fortbestånd förutsätter traditionell ängesskötsel. Lövskogen förutsätts skötas som lövskog utan överföring till barrskog eller upptagande av stora hyggen.

Källor: ÄI, JP

77:B6:klass II, Skogsvätar SO Kvännakershamn, SILTE

Botanisk beskrivning: Vätarna består av olika typer av dessa periodvis vattenfyllda, periodvis uttorkade våtmarker.

Gräsklädda vätar med dominans av blåtåtel är en typ, en annan typ har kalkbleke och vittringsjord där en blådaggig ekotyp av slankstarr är karaktäristist. Luddkrissla växer i de gräsrika vätarna, gärna i vegetationsblottor, ofta i sällskap med brunmossor och gåsört. Vätar med en enstaka agrugge visar att agen lyckats gro under ett gynnsamt år och därmed påbörjat den torvbildning som långsamt överför väten till myr.

Motivering för klass II: Vätar av olika typer är karaktäristiska inte endast för de öppna, alvarbetonade markerna utan även för de gotländska skogarna.

Störningskänslighet: Skogsdikning, spårbildning av fordon eller anläggande av viltvatten är exempel på förstörande ingrepp som drabbat andra skogsvätar.

78:B1:klass I, Hulte kruppar, HEMSE

Botanisk beskrivning: Hulte kruppar är ett omkring 4,5 ha stort hävdat änge. Stora öppna ängesytor (slätter) omväxlar med grupper och rader (vastar) av träd och buskar. Trädskiktet består till övervägande del av ek och hamlade askar. Därutöver finns enstaka tallar (ängsbånsar) och någon björk. Hassel förekommer dels tillsammans med träden och dels i spridda bestånd. Några vildapel- och nyponbuskar finns också.

Södra och centrala delarna är svagt kuperade och har karaktäristisk ängeskaraktär. Träden och buskarna står här samlade i olikstora dungar och vastar med små gläntor emellan. Här växer också de grövsta och vackraste ekarna.

Norra delen är öppen och flack och här står träden och buskarna - spridda ekar, askar, trädformade aplar och några tallar - betydligt glesare, dock fortfarande i grupper eller vastar.

Fältskiktet är frodigt och högvuxet, men ej påtagligt örtrikt. I änget finns representerat både skugg- och fuktväxter och torrängsväxter. Av de förekommande arterna kan nämnas ormbär, ekorrbär, snärjmåra, sårläka, vänderot, ängsvädd, brudsporre, sibirisk björnloka, jordtistel, getväppling, nattviol, höskallra, fyrkantig johannesört, lundgröe, kamäxing, darrgräs, vårbrodd, bergsslok, ängsgröe, ängssvingel och älväxing.

En bitvis gles och låg, bitvis tät, frodig lövvast omger änget. Änget har en utpräglad grupp- och dungbildning med flacka, större eller mindre slåtterglantor emellan. En tät dubbelvast löper tvärs genom änget i nordväst-sydostlig riktning. Öster och sydost om änget finns igenväxta ängesmarker.

Motivering för klass I: Hulte kruppar har utvalts som exempel på ett stort, välhävdat änge typiskt för denna bygd.

Störningskänslighet: Ingen förändring av pågående markanvändning, utan fortsatt årlig traditionell ängeshävd måste bestå.

Källor: ÄI

78:B2:klass III, Likmide lövområde, HEMSE

Botanisk beskrivning: Detta är en igenväxt, delvis betad ängesmark med en öppen, tuvig grässlätt närmast vägen. Innanför denna växer björk, ask, ek, alm, hassel, apel, hagtorn och slån samt enstaka tallar tämligen tätt. En hel del sly växer i gläntorna mellan trädgrupperna. Bitvis är dungarna med sly och tynne, främst hagtorn, mycket täta och snåriga och hassel är ofta rikligt förekommande. Flera av träden är gamla och torra exemplar.

Mot vägen avgränsas den öppna slätten av en bård av bl a ask, ek, björk och slån. Området betas för närvarande med nötkreatur.

Motivering för klass III: Här finns ett ganska stort lövområde som genom betet bibehåller en betespräglad flora.

Störningskänslighet: Konstgödning eller upphört bete skulle inverka negativt.

Källor: ÄI

78:B3:klass II, Högby äng, HEMSE

Botanisk beskrivning: Högby äng är ett litet änge som till största delen är välhävdat. Nordvästra delen hävdas dock ej och håller på att växa igen. Där växer ask, björk, tall, enstaka ekar och någon gran samt vildapel och täta hasselbestånd. Småsly, älgört och vildvuxet gräs dominerar i gläntorna.

Övriga delar av änget består av olikstora slåtterglantor omväxlande med glest stående träd och trädgrupper med välväxta hasselbuketter intill. Hasseln förekommer också som fristående buketter i gläntorna.

Trädskiktet utgörs av ask, björk, tall och en och annan ek. Tallinslaget är ganska stort, men skämmer på intet sätt. Tvärtom, de välväxta tallarna pryder sin plats i änget och bidrager till dess karaktär. Änget är omgärdat av glesa lövvastar.

Motivering för klass II: Genom sitt rika inslag av tall representerar Högby äng en mindre vanlig ängstyp.

Störningskänslighet: Ingen förändring av pågående markanvändning, utan traditionell, årlig ängeshävd måste bestå.

Källor: ÄI

79:B1:klass I, Hummelbos änge, BURS

Botanisk beskrivning: Änget är öppet, svagt kuperat och sluttar svagt mot öster. Trädskiktet byggs upp av björk, klibbal, ask, några tallar och enstaka ekar. Intressant är förekomsten av klibbal, som inte alls är vanligt förekommande på Gotland. Klibbalarna är mestadels grova och välväxta.

Träden är så gott som uteslutande grupperade i karaktäristiska ängesgrupper, där det dock för det mesta saknas hassel. Denna trivs ej här p g a markens relativt höga fukthalt. Enstaka hasslar finns dock i de högst belägna delarna i norr och då endast i anslutning till trädgrupper. Strumpor på träden bildas i stället av diverse andra småbuskar och alarna har strumpor av sina egna rotskott.

Björkgrupperna, som överväger i sydöstra delen, saknar i allmänhet strumpor. I norra delen är vegetationen tätast med ett antal små gläntor mellan trädgrupperna. Sydvästra delen är ett stort öppet braidsräum.

Glesa vastar av träd och buskar omger änget. Änget är tämligen örtrikt. Förutom de vanliga ängsväxterna kan nämnas skogsarterna grönvit nattviol och skogsknipprot.

Motivering för klass I: Hummelbos änge är ett välhävdat änge med ovanlig artsammansättning av trädskikt och buskskikt.

Störningskänslighet: Det är angeläget att änget även i fortsättningen hävdas genom fagning och årlig slåtter, som hittills.

Källor: ÄI

80:B1:klass I, Närsholmen, NÄR

Botanisk beskrivning: Närsholmen har under 1800-talet genom landhöjning och strandpålagring kommit att förenas med storlandet. Strandgrus i markanta vallar täcker större delen av holmen, och de inre av dessa är klädda med torrmarksväxtlighet. Holmens inre delar är en öppen alvarpåminnande hedbetesmark, endast avbruten av några talldungar och glesa enbuskbestånd. Fårsvingelhed och ängshavretorräng är utbredda växtsamhällen. Hällmarksytor saknas. Närsholmen utgör Gotlands enda växtplats för fältvedel, som växer i tre utbredda förekomster. Fältvedeln är vanlig i Ölands torrmarker, men av okänd anledning är så ej fallet i Gotlands liknande miljöer. Adam och Eva har på Närsholmen ett par rika förekomster. Intressant är också en lokal för en kal form av fältsippa med glatta, glänsande kronblad.

Längs de i huvudsak grusiga stränderna har på några ställen finare material ansamlats. Sandsallat och vresros är exempel på växter som etablerat sig där. Södra sidan av näset till Närsholmen utgörs av en långgrund sandstrand. Dess växtlighet är rik och varierande och befinner sig i snabb förändring. Strandråg dominerar, men sandrör, sandsallat, strandvial och saltarv ingår också. Tallskogen innanför är planterad omkring 1940 och hyser en kalkskyende torrmarksflora. Notabelt är rika förekomster av hallon, som troligen ej växer spontant på Gotland.

Motivering för klass I: Närsholmens avgränsade miljö med torrmarker och stränder har förstås sitt främsta värde i den unika förekomsten av fältvedel, men där den obrutna helheten skapar det totala värdet.

Störningskänslighet: Det är i högsta grad angeläget att nuvarande nötbete fortsätter att hålla halvöns landskap öppet som garant för torrmarksväxtlighetens fortbestånd. Grustäkter, militära skjutövningar och golfspel är exempel på verksamheter som kan sarga eller förändra naturbetingelserna.

Källor: KI, BS

81:B1:klass II, Tingsvät, HABLINGBO

Botanisk beskrivning: Tingsvät är en f d havslagun som för länge sedan avsnörts från havet, med vilket den nu endast står i förbindelse med genom en liten bäck som endast tillfälligtvis för vatten. Väten är definitionsmässigt en övergångsform mellan vät och träsk eftersom den normalt håller vatten året om. Torra somrar kan Tingsvät helt torka ut, enär vattendjupet endast är 0,1 - 0,5 m.

Synliga tillflöden saknas. Tingsvät är vegetationsrik. Längs stränderna växer framförallt olika starrarter, t ex bunkestarr och trådstarr. Dessa båda arter bildar även en stor rugge i vattenspegelns mitt tillsammans med ett par lågväxta sävarter, troligen sjösäv och knappsäv. Undervattensvegetationen utgörs av kransalger och natearter, bl a den för Gotland speciella källnaten, som oftare men ändock sällsynt påträffas i rinnande vatten. På flera sidor gränsar kalkfuktängar innan tallskogen tar vid. Mot söder finns planterad björkskog.

Motivering för klass II: Den förhållandevis orörda Tingsvät ligger i en sjöfattig del av Gotland och är därigenom av betydande intresse för den floristiska mångfalden. Lokalen för källnate i stillastående vatten är särskilt värdefull.

Störningskänslighet: Ingrepp i hydrologin inklusive rensning av Tingsväts avlopp mot havet vore ödesdigert för en våtmark med så lågt vattenstånd. Skogsbruksåtgärder och terrängkörning kan exemplifiera andra störningar.

Källor: SI, Lundgren 1971

81:B2:klass II, Snabben vid Nisseviken, HABLINGBO

Botanisk beskrivning: Inre delen av Nisseviken är bevuxen med låg vass. Den numera obetade stranden kläds av högt gräs innan tallungskogen tar vid. Vid bäckutflödet är vegetationen rik med bl a blåsäv, rödsäv, tagelsäv, strandklo och tiggarranunkel. Toppfrossört, lökgamander och kärrkavle antyder andra växtsamhällen. Glesstarr, blankstarr och smultronklöver tillhör också de påträffade växterna.

På själva Snabben bär växtligheten mer prägel av betad strandäng med skonor. Här har påträffats intressanta arter såsom glasört, saltört och saltmålla, liksom strandkämpar, strandnål och strandmalört.

På Nissevikens östra sida finns ännu nötbetade, fårsvingeldominerade strandnära ängar.

Motivering för klass II: Såväl strandängsvegetationen på Snabben såsom Nissevikens inre del innehåller en rad intressanta eller sällsynta strandväxter.

Störningskänslighet: Det är angeläget med återupptaget bete på igenväxande partier och vidmakthållet bete där så ännu sker. Särskilt gäller detta Snabben med dess kräsna saltängsväxter.

Källor: KI, Englund 1942

81:B3:klass I, Sävvät, HABLINGBO

Botanisk beskrivning: Sävvät är en agmyr, tyvärr rakt genomskuren av en väg. Dess västra del har ganska breda, anslutande kalkfuktängar mot norr och nordost. Kalkfuktängen är av blåtåteltyp med ängsstarr, höstfibbla, krypven och ängsvädd. Andra talrika inslag är gåsört, blodrot, slåtterblomma och blodnycklar. Särskilt i vätens nordliga spets är blodnycklarna talrika. I övergången till agvegetationen har påträffats en stor förekomst av kärrnycklar. Ytterligare kärrnycklar har påträffats i den lilla väten nordost om själva Sävvät. Kärrnycklarna växer i Sävvät tillsammans med lågvuxen vegetation av älväxing, blåtåtel, hundstarr, slankstarr och hirsstarr. Notabelt är att knappag saknas, den brukar annars vara en följeart till kärrnyckeln. I gräslösa fuktsvackor vid Sävvät växer även arter som luddkrissla och lökgamander.

Motivering för klass I: Den nyligen upptäckta kärrnyckelförekomsten, Gotlands troligen, främsta i talrikhet, gör Sävvät till ett mycket skyddsvärt objekt. Den fridlysta kärrnyckeln är en mellaneuropeisk orkidé som i Norden endast sällsynt förekommer på Gotland.

Störningskänslighet: Det är av synnerligen stor vikt att inga förändringar av Sävvät och dess omgivningar tillåts ske. Hydrologisk påverken, skogsbruk, terrängkörning, fördjupning av den genomtvärande vägens kantdiken är exempel på åtgärder som kan bli ödesdigra.

Källor: SH

81:B4:klass II, Skogsvätar SO Petes, HABLINGBO

Botanisk beskrivning: Dessa vätar är typiska exempel på vätar med mer eller mindre naken jord, där olika för miljön specialiserade växter etablerar sig. Klonbildare som gräsen älväxing och blåtåtel och örten krissla försöker breda ut sig. Gåsört, revfingerört,höstfibbla och ängsvädd tillhör också de dränktåliga, liksom den mindre vanliga luddkrisslan.

Motivering för klass II: Dessa skogsvätar är utvalda som goda exempel på den växelvåta dränktåliga miljö vätarna utgör och de växter och växtgrupper som brukar ingå däri.

Störningskänslighet: Vätarnas hydrologi måste bevaras intakt. Diken, hjulspår och markberedning kan med eller utan avsikt skapa en förödande dränering.

81:B5:klass I, Haugajnar naturskog, HABLINGBO

Botanisk beskrivning: Haugajnar är ett område med till stor del föga påverkad naturskog. Underlaget är märgligt-lerigt och topografin är flack. Skogen är därför rik på vätar och småmyrar, oftast utan förbindande bäckdrag. Namnet Haugajnar betyder höga enar, och verkligt höga enbuskar finns där namnets sista bokstäver anges på kartan. Tall är skogens helt förhärskande trädslag, men strax norr om själva Haugajnar finns ett parti med riklig granföryngring. Särskilt söder om namnet Haugajnar är tallskogen grovvuxen och naturskogspräglad. Karaktären är frisk och ljusöppen, men bitvis mycket tät och med svårgenomtränglig underväxt av slån. Fältskiktet är genomgående gräs- och örtrikt, ofta med bergsslok och lundskafting som dominanter. Andra partier av objektet bär mogen tallskog med höga men ej påfallande grova träd, andra åter med grova torkade stammar som luta till fall. I de friskare marktyperna är brakved och salmbär betydande inslag i buskskiktet. Torrare partier hyser glesare, parkartade tallbestånd med pelarformade enar samt smultron, blåsippa och väggmossa.

De många våtmarkerna uppvisar stor variation. Austermyr är en utpräglad agmyr med smala bårder av blåtåtel, fuktäng och brakvedssnår. Den långsmala myren väster om Austermyr har glesare agbestånd, en klarvattenyta i söder och orkidérika kalkfuktängar. Myrens nordliga, avsnörda parti saknar ag och bär istället mer prägel av blåtåtel-fuktäng med älväxing i kanterna. I ett bäckstråk växer bl a luddkrissla och ängsvädd. Ett par småförekomster av de i länet fridlysta kärrnycklarna är särskilt värdefulla. Längs partiets östra sida står många torrakor.

Småvätarna kan exempelvis vara glesa agvätar, relativt torra fuktängsgläntor med ungtallar eller blåtåteltuviga gräsvätar med uppfrysningsstrukturer, rika på ängsvädd, rödklint, luddkrissla och krissla.

I objektets nordnordvästra del ligger en öppen f d kulturmark med en liten almdunge i ett odlingsröse. I övergången till den slutna skogen i söder finns en numera enbuskbevuxen gammal åkermark.

Motivering för klass I: Haugajnar naturskog har goda förutsättningar att utvecklas mot ett alltmer urskogsliknande tillstånd, där skogens gräs- och örtrika karaktär på det märgliga underlaget samt rikedomen på olika slag av opåverkade våtmarker gör objektet som helhet mycket botaniskt värdefullt. Det utgör en starkt hotad typ av urskogsartad skog, av vilket ej mycket i övrigt finns kvar som undgått uppslittrande påverkan av skogsbruksåtgärder som dikning, kalavverkning och markberedning.

Störningskänslighet: Genom att större delen av objektet förvärvats för naturvårdsändamål kan den urskogliga ambitionen förhoppningsvis förverkligas. Ett undantag i form av vidmakthållet skogsbete i någon del av objektet bör betraktas som berikande, eftersom en uråldrig, måttlig form av kulturpåverkan då kan fortleva.

82:B1:klass III, Kvinnegårde, HAVDHEM

Botanisk beskrivning: Kvinnegårde änge har en utpräglad ängeskaraktär. Ask och hassel dominerar, men ek och enstaka björkar finns också. Askarna, av vilka flera tidigare är klappade, växer i små grupper och vastar tillsammans med välskötta hasselbuketter. Några täta, lummiga hasslar växer fristående mellan grupperna. De ekar som finns växer i allmänhet ensamma. Mellan trädgrupper och buskar ligger små gläntor. Längs ängets sydgräns sträcker sig en tät lövvast med hassel och enstaka askar. I väster och norr gränsar änget mot gården och i öster mot betad ängesmark.

Störningskänslighet: Ingen förändring av pågående markanvändning, utan fortsatt årlig ängeshävd måste bestå.

Motivering för klass III: Bland den lövrika traktens ängar får Kvinnegårde änge representera sin lokala ängestyp.

Källor: ÄI

83:B1:klass II, Bopparveänget, ALVA

Botanisk beskrivning: Bopparveänget är en tätt igenväxt f d ängesmark som domineras av höga, bitvis spensliga askar. Hassel förekommer spridd över hela området.

I västra delen finns ett mycket stort inslag av tall och bitvis är tallen här nästan dominerande trädslag. Närmast vägen, i väster, förekommer rikligt med ungbjörk. Där tallen dominerar utgörs undervegetationen till stor del av skott och ungplantor av ask. Här och var finns några smärre gräsbevuxna gläntor.

Ek förekommer sparsamt i väster, men inslaget av ek ökar markant mot öster, samtidigt som talldominansen avtar. Ask och hassel är där fortfarande rikligt representerade. Österut blir gläntorna fler och samtidigt som tallens andel minskar får området också en tydligare ängeskaraktär. I gläntorna växer bl a hagtorn, enbuskar och brakved samt sparsamt med björk, asp och rönn. I buskskiktet förekommer även skogskornell, slån, olvon, nypon och apel. Fältskiktet är varierande och talrika arter är bl a lundskafting och lundgröe. I områdets nordöstra del finns ett begränsat bestånd av unga lundalmar.

Mot åkern i norr växer mycket slån, ekplantor och tall. Strax utanför objektets sydvästra hörn, i anslutning till vägens båda sidor, växer lundalm.

Hela Bopparveänget betas extensivt.

Motivering för klass II: Som lövskogsobjekt är objektet värdefullt genom rik förekomst av alm och det artrika buskskiktet.

Störningskänslighet: Den höga graden av slutenhet är av intresse, och röjning av annat än gran och tall bör därför inte företagas. Bete i hittillsvarande extensiv omfattning bör däremot medges.

Källor: ÄI

84:B1:klass III, Strandhedområde vid Ronehamn, RONE

Botanisk beskrivning: Detta öppna hedområde vid stranden vilar på lerig kalksten. Växtligheten kan delvis karaktäriseras som alvar. Enda vedväxter är krypande, flacka enbuskar och enstaka tallar. I strandens närhet domineras växtligheten av krypven tillsammans med fårsvingel, älväxing, trift, salttåg och strandmalört. Högre upp avklingar strandväxtinslaget och karaktären övergår i äng-havretorräng. Backtimjan, spåtistel, jordtistel, gråfibbla, småfingerört och brudbröd utgör exempel. Även kalkfuktängsväxten majviva växer här, såsom den ibland kan göra på fastare alvarmark. Eftersom underlaget är lerigt-märgligt saknas hällmarksytor. Jordbrokslavar såsom svavellavar samt renlavar och kvastmossor bekläder dock vissa barfläckar.

Motivering för klass III: Objektet är ett skyddsvärt exempel på en strandnära hedmark på lerigt underlag med en direkt övergång från strandäng till alvarväxtlighet. En högre klassning kan övervägas.

Störningskänslighet: Se sid 5-8. Vidmakthållet bete är en förutsättning för naturvärdenas långsiktiga fortbestånd.

Källor: KI

84:B2:klass III, Lövskogsmarker, Oggesänge S Jaksarve, RONE

Botanisk beskrivning: Objektet består av två lövdungar, av vilka den västra är betad. Detta domineras av högvuxna ekar och askar, och buskarna representeras främst av hassel och trubb-hagtorn. Hagtornsnåren är i söder mycket djupa, av buskar i övrigt finns vildapel, getapel, nypon och skogskornell. I dungen finns en kallmurad brya. Markväxtligheten är fattig men stjärnmossor är mycket vanliga. Dungens västra utlöpare är till följd av mindre bete mer igenvuxen.

Objektets östra lövdunge är mera sammanhängande. Detta igenväxande änge är obetat och snårigt och endast få urskiljbara braidräum finns kvar. Ek, ask, hassel är som vanligt dominanter, i mindre utsträckning finns även björk, tall, enbuskar, skogskornell och nypon. I fältskiktet märks särskilt myskmadra, blåsippa, stenbär och lundgröe. I dungen finns också en delvis uttorkad brya.

Motivering för klass III: De båda lövdungarna representerar två former av igenväxanden ängen; en betad lövmark och en fritt igenväxande.

Störningskänslighet: Objektet bör hävdas som hittills, d v s bete i den västra dungen och fri igenväxning i den östra. Överföring till barrskog vore givetvis helt ödeläggande.

85:B1:klass II, Märgelområde med alvar, skog och stränder vid Djaupkrok, EKE

Botanisk beskrivning: Detta är ett sammansatt objekt bestående av olika skogstyper och alvar på märgligt underlag samt blockrika, mycket långgrunda stränder. Skogen växlar mellan frodig örtrik ängstallskog och kalkhälltallskogsliknande lågvuxna bestånd utan att hällmarker finns. Istället utgörs de öppna gläntorna av rutmarksrika ytor av vittringsjord. Fårsvingel, älväxing och krypven försöker finna fäste, liksom renlavar. I de örtrikare skogsbestånden ingår enstaka inslag av gran, ek, rönn, hagtorn, olvon och brakved. Fältskiktets dominerande gräs är älväxing och lundskafting, orkidéer och andra örter är talrika.

Fast berg går ingenstädes i dagen, men urbergsmaterial är rikt förekommande. Särskilt påfallande är detta vid de oerhört långgrunda, blockrika stränderna, där trift och strandmalört bildar stora bestånd. Skonor uppträder ofta och objektet utgör endast en del av en kuststräcka rik på miljöer för kräsna saltängsväxter som glasört, saltört och saltnarv. Terrängen är flack men sluttar svagt mot sydost. Några bäckfåror i orörda vindlande lopp letar sig ner mot stranden, och flera småmyrar och vätar ingår i objektet. Bäckbottnarna är rikt bevuxna av bäckmossor och vattenmynta samt enstaka älgört.

Motivering för klass II: Objektet är inventeringens förnämsta exempel på ett område med märgligt underlag och variationsrika naturtyper. Här finns en ytlig likhet med de betespräglade, hedartade delarna av Fårö, men utan fast berg. Traktens terrängord "räum" antyder de öppna rummen, alvarytorna. Märgelalvaren och de skona-rika stränderna utgör synnerligen skyddsvärda botaniska miljöer och en högre klassning kunde övervägas.

Störningskänslighet: Vattenavledning för skogsbruksändamål eller från ovanförliggande jordbruksmarker, annan uträtning av bäckarnas flöden, andra skogsbruksformer än plockhuggning, terrängkörning och bebyggelse kan spoliera objektet stora naturvärden, Skogsbete är snarast en fördel.

85:B2:klass III, By änge vid Eke kyrka, EKE

Botanisk beskrivning: Huvuddelen av By änge är igenvuxet med bl a slån, skogskornell, hagtorn, vildapel, nypon, hassel och annan buskvegetation mellan de glest stående grova ekarna och askarna. En hel del ungek och ungask fyller också ut de tidigare öppna gläntorna. I övrigt kan nämnas att både skogslönn och sykomorlönn samt alm finns representerade i trädskiktet. I sydöstra delen finns några mindre öppna ytor som slås. Den norra delen är öppnare. Marken där ligger något högre och är torrare och kargare. Där växer en hel del enbuskar tillsammans med glest stående ekar, tallar och björkar.

Sydväst om bäcken, i direkt anslutning till det igenväxta By änge, finns ett öppnare område som betas. Området har tidigare varit delvis igenväxt, men det röjdes 1968/69 och har sedan dess hållits öppet genom fårbete. Den sydöstra tredjedelen är en öppen betad slätt. Resten av området har, åtminstone delvis, ängeskaraktär. Här växer höga askar, ekar och en del alm. Hasseln förekommer både som strumpor på träd och som fristående buketter. Längs bäcken i nordost har en del sly och tynne vuxit upp. I norra hörnet finns ett litet bestånd av lundalm.

Nordväst om den betade delen, intill vägen, ligger ett litet, ca 0,5 tunnland stort änge som fortfarande hävdas med slåtter.

Motivering för klass III: Objektet innehåller goda exempel på lövmarker från denna bygd, särskilt bör inslagen av skogslönn och alm uppmärksammas. Eftersom såväl hävdad, betad och igenvuxen lövmark ingår, kan en högre klassning övervägas.

Störningskänslighet: Det vore värdefullt om By änge kunde röjas i ängesstil om eftervård i form av ängeshävd eller bete kan garanteras. I annat fall bör det få fortsätta att utvecklas till tät och buskrik lövmark. Om sykomorlönnen hotar att sprida sig bör de hållas efter. Överföring till barrskog vore förödande. Objektets betade och ängeshävdade partier bör skötas som hittills.

Källor: ÄI

86:B1:klass II, Område vid St Däppan, NÄS

Botanisk beskrivning: Objektet utgörs främst av ett lagunartat vatten som inåt övergår i en källmyr med källa. I källmyren växer bl a fjälltätört. Huvudtillflödet är den bäck som kommer från källmyren. Uppströms denna har bäcken ett kortare underjordiskt flöde innan det åter går i dagen. Mindre bäckar leder till Stora Däppan i norr och sydost. Liksom Tingsvät är Stora Däppan snarast ett grunt träsk. Vattendjupet är ca 0,5 m och torde under torra somrar till stor del torka ut. Vattenvegetationen är fattig, av vattenöverståndare finns endast enstaka bestånd av sjösäv. På bottnen växer tämligen rikligt med kransalger. Stora Däppan omges av tallskog i norr och delvis i öster. Utloppet ligger i sydväst och består av en bäck som leder över strandängarna till havet. Kalkfuktängar med älväxing och blåtåtel som beståndbildare kantar vattenspegeln i nordväst och nordost. Stränderna är grunda och översvämmas starkt under vinterhalvåret. Betesfållor av stentunar leder ut i vattnets södra del.

Det öppna beteslandskapet med strandängar mellan Stora Däppan och havet innehåller en mycket intressant betesberoende flora.

Motivering för klass II. Naturen är rik och egenartad, särskilt källmyrens och strandängarnas växtlighet. Källmyrar är mycket sällsynta i dessa flacka, låglänta strandnära delar av södra Gotland.

Störningskänslighet: Tyvärr har en väg dragits rakt igenom den innersta delen vid källmyren, varvid dess morfologi av dränering skadats. Stora värden finns dock ändå kvar, men förutsätter att hydrologin inte ytterligare påverkas. Vidmakthållet bete på strandängarna är mycket angeläget.

Källor: KI, SI

86:B2:klass II, Stranden vid innersta delen av Burgsviken, NÄS/FIDE

Botanisk beskrivning: Stranden längs Burgsvikens innersta del är långgrund landvinningsstrand. Strandområdet är fuktrikt med vidsträckta strandvätar, fuktsänkor och enbuskmarker in i den slutna tallskogen. De sandiga stränderna är under igenväxning med gräs som rödsvingel, rörsvingel, vass, svartkavle och kvickrot. Det hela ger prov på en intressant igenväxningsdynamik. Tallskogen är i norra delen frisk med inslag av björk, medan den i söder är torrare och öppnare.

Motivering för klass II: Växligheten visar en bred zonering från sluten tallskog till öppen långgrund strand med en snabb igenväxningsdynamik.

Störningskänslighet: Önskvärt vore att åtminstone någon del av stranden betades ända ut till vattenlinjen, men problem kan uppstå med att hindra djuren att gå runt stängselgränserna i det långgrunda vattnet.

Källor: KI

86:B3:klass I, Stäppartad torräng Båtels, NÄS

Botanisk beskrivning: Denna alvarbetonade mark söder och sydväst om vägskälet är sedan länge känd som växtplats för gullborste. Hösten 1973 fanns minst 3 000 exemplar. Floran i övrigt är den normala för ängshavredominerade torrängar.

Motivering för klass I: Gullborsten anses vara en s k värmetidsrelikt i den svenska floran och denna fridlysta art förekommer i landet i övrigt bara på Öland, Karlsöarna och två lokaler på Sydgotland. Det är därför av största värde att denna begränsade växtplats lämnas orörd.

Störningskänslighet: Skyddet som naturminne garanterar förhoppningsvis torrängens fortbestånd. Gullborsten missgynnas både av starkt bete och igenväxning.

86:B4:klass III, Strandremsa S Klasården, NÄS

Botanisk beskrivning: Denna del av Näsuddens kust har en flack sanddominerad strand täckt av klapper av mjuk, märglig kalksten. Innanför stranden vidtar öppna betesängar av delvis sankängstyp med älväxing m m. Enbuskar, slån och hagtorn utgör enstaka buskinslag. Nära stranden finns en markant dunge av vackra oxlar, karaktärsträdet för detta öppna landskap. I dungen ingår också enbuskar, apel, slån och hagtorn. Fältskiktet är torrängsartat. Dungen står på en tydlig höjdsträckning, en strandvall. Småskaligt odlingslandskap ansluter i öster och söder.

Alldeles invid stranden ligger en agmyr, uppdämd av en oxelbevuxen strandvall. Myren kläds av lågvuxen, heltäckande ag med hirsstarr, blåtåtel och älväxing i kanterna. Mot strandvallen ansluter snår av slån och en.

Motivering för klass III: När det gäller Näsudden är det mycket svårt att avgöra, vilka delar av detta öppna landskap skall anses vara av större naturvärde än andra. Denna strandremsa innefattar några välutvecklade inslag av de naturtyper och växtsamhällen som är typiska för bygden. Den uppdämda agmyren är en av få i denna flacka, våtmarksfattiga trakt.

Störningskänslighet: Se sid 5-8.

Källor: KI

87:B1:klass III, Roes änge, GRÖTLINGBO

Botanisk beskrivning: Roes änge har i västra delen en flack öppen slätt med enstaka ekar, björkar och hamlade askar. Änget i övrigt är mer omväxlande med träd- och buskgrupper, hasselruggar, lövvastar och smärre slåtterglantor. Ask (oftast klappad), björk och hassel står i smågrupper och vastar. De glest spridda ekarna är i stor utsträckning försedda med hasselstrumpor.

Änget har ett frodigt, högörtsdominerat fältskikt.

Mot åkern och de igenväxta markerna i söder avgränsas änget av en tät vast med ungask, björk, ungbjörk, hassel och några äldre klappade askar.

Mot öster och nordost vidtar igenväxande ängesmarker med ek, ask, björk och täta hasselbestånd. Större delen upptas av väl sluten skog som utgörs av en blandning mellan lund- och tynneskog. På några ställen är träd- och buskskiktet utglesat, varför mindre glantor av hagmarkskaraktär uppträder insprängda i den annars mycket mörka skogsmiljön. Skogspartiet genomkorsas av ett stängsel i öst-västlig riktning. I den nordöstra delen ligger en avstyckad tomt med en nybyggd sommarstuga.

Fältskiktsvegetationen är bitvis väl avbetad och marken i framför allt skogspartiet tämligen södertrampad. Trots detta rymmer detta skogsparti Gotlands kanske största förekomster av desmeknopp och skogsskräppa, samt dessutom mindre bestånd av långsvingel och skugglosta. I bottenskiktet uppträder fläckvis rikligt med praktstjärnmossa och kransmossa.

Motivering för klass III: Roes änge bär ännu prägel av variationsrikt änge med anslutande lövskog. Hade de rika förekomsterna av sällsynta lundväxter varit känd vid kartans tryckning, hade objektet givits en högre klassning.

Störningskänslighet: Helst bör objektets västra, öppna del hävdas som traditionellt slåtteränge. Den slutna lunden i öster bör för lundväxternas skull ej betas. Vid alltför hög kronslutenhet kan enstaka mindre träd borttagas.

Källor: ÄI, Nilsson & Olsson in mscr.

87:B2:klass II, Lövrikt område i Grötlingbo, GRÖTLINGBO

Botanisk beskrivning: Detta objekt innefattar en stor del av Grötlingbos lövområden, vilka sammantaget utgör ett av Gotlands största ädellövskogsområden. Ingen opåverkad lövskog finns utan allt är f d ängesmarker eller hävdade ängen. Landskapet är genuint med lövdungar, öppen mark, gårdssamlingar och slingrande vägar.

De många lövdungarna innehåller björk, ek, ask och hassel som talrikaste inslag, men även lundalm, asp, oxel och tall. I busk-

skiktet finns de flesta tänkbara arter såsom skogskornell, slån, hagtorn, olvon, nypon, sälg, brakved m fl. En del igenväxande ängesbitar har hävdats ända tills för några decennier sedan, och lövskogen är där då av öppen karaktär. Hävdades ängen finns ännu vid Stenstugu, Roes, Bölske och Bälshage. Ofta ligger hävdade ängen invid igenväxande lövdungar, vilket ytterligare ökar artinnehållet och den floristiska mångfalden.

Det största sammanhängade partiet i öster domineras i huvudsak av ek och ask. Bitvis är inslaget av björk samt i norr även av skogsalm, betydande. Fälskiktet karaktäriseras här till stor del av lundslok, som ibland bildar mycket stora, sammanhängande bestånd. Blåsippa utgör det vanligaste inslaget i lundsloksamhällena, medan arter som bl a kärrgröe, lundgröe, bergsslok, skogsstarr, skogsnäva, Sankt Pers nycklar och tvåblad finns mer sparsamt inblandade.

Skugglosta växer flerstädes rikligt. På ett ställe domineras en ca 50 m^2 stor yta helt av hässlebrodd.

Delområdet vid Bölske består delvis av hävdad ängesmark. Änget i sydkanten öster om vägen uppvisar en rik flora med stora förekomster av de ädla lundgräsen hässlebrodd, skugglosta och långsvingel.

Här växer ek, ask och hassel i tämligen stora och tättliggande träddungar av lundkaraktär.

I fältskiktet förekommer stundtals en frodig vegetation dominerad av snärjmåra, hundloka och lundgröe. I andra trädgrupper uppträder ett växtsamhälle med liljekonvalj, ängskovall och sandlök. I en tredje typ återfinns en lågörtflora med arter som blåsippa, teveronika, häckvicker och skogsviol. I fuktigare partier dominerar älgört, humleblomster och lundelm. Hässlebrodd växer rikligt i de flesta trädgrupper och kan nästan sägas vara en karaktärsväxt för änget. Även talrika bestånd med skugglosta finns, företrädesvis i något ljusare ståndorter med förstnämnda högvuxna vegetationstyp. Fläckvis växer också mindre bestånd med desmeknopp närmast hasselstammarna, och i anslutning till ett vattenhål långsvingel och skogslök.

Ängesmarken väster om vägen består främst av öppen ängsmark som endast är avbruten av ensamma träd eller mycket små och ganska glest liggande trädgrupper av ek, björk och hassel. De vanligaste inslagen i de öppna ängsytorna är vårbrodd, hönsarv, gulvial, kråkvicker, höskallra, luddtåtel, timotej, ängsgröe samt vit- och rödklöver. Här har också den sällsynta, slåtterberoende späda ögontrösten noterats.

Totalt ingår ett 15-tal skilda lövdungar i objektet, varav endast ett par närmare har beskrivits här. Beskrivningarna är att se som exempel på de mycket rika och varierande lundmiljöer som objektet som helhet innefattar. Här finns också buskmarker, fårbetesängar, torrängar, hedskogspartier med kruståtel och blåbär, småkärr och fuktängar. De sällsynta lundväxterna desmeknopp, skogsskräppa, långsvingel, skugglosta,lundslok och hässlebrodd växer spridda

i flertalet av lövdungarna. Lundelm, korskovall och säfferot är några andra av objektets mindre vanliga växter. Den mera normala ängesfloran är slösande rik.

Motivering för klass II: Efter den inventering som nyligen utförts står det klart att detta är ett av Gotlands och troligen även Östsveriges absolut mest värdefulla lövområden. De rikliga förekomsterna av sex sällsynta lundväxter, fyndet av späd ögontröst liksom den variationsrika ängsfloran i övrigt gör att obejktet innehåller det mesta av vad östsvensk lundmiljö kan innehålla. Hade dessa fakta varit kända vid kartans tryckning, hade objektet värderats till klass I.

Störningskänslighet: De främsta hoten är överföring till barrskog, såsom delvis skett i de norra delarna, eller till åkermark. Angeläget är att ängesbruk fortsätter att bedrivas där så hittills skett, men att konstgödsling aldrig tillgrips. Måttligt bete i somliga av dungarna kan vara positivt, men en utvärdering bör ske över vilka av de mest koncentrerade växtplatserna för de skuggkrävande och beteskänsliga lundväxterna som behöver betesfredas.

Källor: ÄI, Karlsson 1984, Nilsson & Olsson in mscr, JP

87:B3:klass II, Hage vid Kauparve på Grötlingboudd, GRÖTLINGBO

Botanisk beskrivning: Stora delar av Grötlingboudd bär fortfarande den prägel av beteslandskap den haft intill vår tid. Det minskade betestrycket har dock medfört att tall, enbuskar och snår av slån, hagtorn och nypon kunnat kolonisera de öppna markerna. Sydväst om Kauparve finns vid vägen en gles björkhage med ett i stort sett ganska magert växttäcke. Där finns dock en massförekomst av Adam och Eva med båda färgformerna.

Motivering för klass II: Björkhagen med sin orkidéförekomst är ett berikande inslag i den eljest karga naturen på Grötlingboudd.

Störningskänslighet: Det skulle vara angeläget, att betet sköttes så, att dessa vackra orkidémarker även i fortsättningen kunde bestå. Objektet är även ett dominerande inslag i landskapet och bör inte bebyggas.

Källor: KI

87:B4:klass II, Lövmarker omgivande Paukar prästänge, GRÖTLINGBO

Botanisk beskrivning: Den centrala delen av detta ca 25 ha stora lövområde utgörs av ett knappt 2 ha stort hävdat änge. Änget sluttar svagt från bitvis mycket sanka fuktängar i väster mot friska torrängar i öster. Den öppna ängsmarken avbryts av både större och mindre träddungar, samt av trädridåer som står ordnade längs gamla stenvastar. Trädskiktet domineras av stora ekar, björkar och askar. Även två skogsalmar förekommer. Buskskiktet utgörs främst av hasselbuketter och hagtornsnår.

I större, mörkare trädsamlingar uppträder ofta en lågörtflora med skogsnäva och myskmadra som dominanter. I detta växtsamhälle förekommer också talrikt med blåsippa, majsmörblomma och vitsippa, samt mer sparsamt bl a nejlikrot, häckvicker och lundgröe. I en av de större träddungarna närmast vägen bildar lundslok ett mindre bestånd. Där markförhållandena är något ljusare präglas fältskiktsvegetationen av en högvuxen flora med arter som snärjmåra, blåhallon och lundelm. Stundom återfinns även älgört som dominant. På den öppna ängsmarken präglas de sanka partierna närmast vägen av en fuktflora. Östra delen av ängsmarken domineras i övrigt i stort sett av ett högvuxet älgörtsamhälle.

Något torrare partier präglas ofta av myskmadra eller harsyra. Bland övriga vanligt förekommande arter märks främst blåsippa, lundgröe, smultron, vitsippa och skogsstarr.

I anslutning till det sydöstra hörnet samt i några av de centralt belägna träddungarna växer större bestånd med lundslok. Inblandade i lundslokssamhällena uppträder bl a bergsslok och skogsviol längs den skoglika östra kanten, respektive humleblomster, gullviva, lundgröe och hundloka i de ljusare träddungarna. Fläckvis förekommer även här mindre vätar med rävstarr, harstarr, hartmannsstarr eller piggstarr.

I ängets västra del vidtar en lågvuxen, örtrik ängsflora med rikliga förekomster av bl a blåtåtel, luddtåtel, kamäxing, vårbrodd, ängsvädd, brunört och svartkämpar. Fläckvis växer mycket tätt med Jungfru Marie nycklar. Närmare skogskanten tillkommer arter som ängskovall, svinrot och fårsvingel som karaktäristiska inslag.

Den södra ängeskanten skuggas av ett glest trädskikt, och fältskiktsfloran domineras här av humleblomster och skogsnäva. Dessutom förekommer rikligt med Sankt Pers nycklar.

Änget kantas speciellt norrut av öppna kärrpartier med bl a gul svärdslilja, bunkestarr, videört, plattstarr och blåstarr.

Öster om änget finns en tämligen stenig beteshage.

I de igenväxande, ohävdade delarna av objektet består fältskiktet till stora delar av en fuktvegetation dominerad av humleblomster och älgört, liksom också ankelhöga askuppslag i rena bestånd. Här och var ligger djupa, vattenfyllda svackor och små kärr insprängda i fuktfloran. Dessa kantas stundom av vide- och brakvedsbuskage och präglas av arter som rävstarr, blåsstarr,bunkestarr, videört, frossört och vattenmåra. På ett ställe uppträder även bredkaveldun.

I ljusare och något torrare delar, företrädesvis i gläntor och längs skogskanter, vidtar en frodigt grön vegetation med rikliga förekomster av bergsslok, lundskafting, tuvtåtel, skogsstarr samt fläckvis även luddstarr. Bland örterna märks särskilt skogsviol, skogsnäva, blåsippa och ormbär, jämte stundom talrika inslag av smultron samt av orkidéerna tvåblad och Sankt Pers nycklar.

Lundslok uppträder jämnt spridd i glesa förekomster överallt där marken inte är alltför torr eller alltför fuktig. Där hasselinslaget är större och lundskogskaraktären ökar, framför allt strax söder om änget samt i gränsområdena till hagmarken mittemot änget, tätnar förekomsterna till sammanhängande, mindre bestånd. Här trivs också harsyra, myskmadra, lundelm och gullviva. Hässlebrodd finns i denna skogstyp endast på relativt torr mark nordväst om änget.

Motivering för klass II: Objektet som helhet är omväxlande och tilltalande med en varierande grad av igenväxning. Ett hävdat, relativt öppet änge som här, med en omgivning av mer eller mindre starkt igenvuxna, delvis betade lövmarker, som bitvis är fuktiga och bitvis har karaktär av lövskogslund, erbjuder möjligheter till en rik och varierande flora med flera sällsynta inslag.

Störningskänslighet: Det är mycket angeläget att hävden av detta lilla änge fortsätter på traditionellt vis med årlig fagning och slåtter. En eventuell utökning av den hävdade ängesarealen vore önskvärd. I de delar som betas är det önskvärt att ett väl avvägt bete bibehålls. Övriga omgivande lövmarker tillåts förbli lövskog där eventuella röjningsinsatser begränsas till efterhållande av invaderande barrträd, främst i de centrala delarna. I övrigt inga röjningar.

Källor: ÄI, Nilsson & Olsson in mscr., Stenström 1945

87:B5:klass II, Lövmarker kring Viges, GRÖTLINGBO

Botanisk beskrivning: Objektet är tämligen heterogent och används med få undantag till betesmark. En stor del av ytan upptas av lundskogspartier, av vilka det centralt belägna är det mest intressanta, eftersom det hyser stora lundsloksförekomster samt mindre bestånd med hässlebrodd. I den mot nordost pekande kilen uppträder en bitvis tät sly/tynneskog varvad med öppna hagmarksavsnitt. Övrig hagmark utgörs av parkliknande betesområden, samt i norr av björksalar med rik gräsvegetation. Objektet innefattar dessutom ett vackert änge och öppen mark i form av en slåtteräng och en fuktäng.

Det sydöstra lundskogspartiet utgörs av en parkliknande, ganska öppen betesmark. Trädskiktet består av ek, ask och björk. Buskskiktet domineras helt av välordnade hasselbuketter. Norrut tillkommer tämligen rikligt med rönn. Fältskiktet präglas i ljusare gläntor av en gräsdominerad flora med kärrgröe, hundäxing, vårbrodd och särskilt västerut även lundskafting som viktigaste inslag. Bland örterna märks främst ängskovall. Mera beskuggade avsnitt domineras ofta av skogsviol, eller i fuktigare stråk av humleblomster. Bland övriga vanligt förekommande arter kan nämnas ekorrbär, blåsippa och vitmåra. Närmast hasselstammarna står ofta bestånd med skogssallat.

Det centrala lundskogspartiet är till stora delar mycket väl slutet. Trädskiktet domineras av ek med inslag av ask och några enstaka björkar.

Buskskiktet utgörs nästan uteslutande av i allmänhet tätt växande hasselbuketter. Västerut uppträder även spridda hagtornsbuskage. Hassel är dominerande buske. Fältskiktet är genomgående frodigt och i allmänhet ganska heltäckande.

I de östra delarna domineras fältskiktet växelvis av mosaikartade mer eller mindre rena bestånd av vårbrodd, lentåtel, ängskovall och harsyra, eller av blandsamhällen med dessa arter. Även kärrgröe och vitsippa är vanliga inslag, liksom norrut också kruståtel.

Väster om en stig tätnar hasselbuketterna och markförhållandena blir mörkare. Här är harsyra och lundslok de viktigase beståndsbildarna. Lundslok uppträder i sydöst i fläckvisa förekomster, men tätnar västerut till ett sammanhängande, sirligt "hav" som breder ut sig över stora ytor. Inblandade i lundslokssamhället märks framför allt humleblomster, vitsippa, blåsippa och sårläka. Mindre avsnitt domineras av svalört. I mittenpartier återfinns några bestånd av hässlebrodd, samt spridda buketter med majbräken. Det norra lundskogspartiet är ganska litet med bl a mycket lundelm.

I ett fuktstråk i objektets nordöstra del återfinns bl a hartmannsstarr, älgört, humleblomster och bergrör.

Det sydöstra hagmarksområdet är mycket parklikt med främst ek och lite björk. Buskskikt saknas nästan helt.

Änget är tämligen ljust och bevuxet med spridda, ensamstående ekar, björkar och askar samt hasselbuketter.

Fältskiktet består av en ängsflora med inblandning av bl a vårbrodd, rödsvingel, ängsgröe, kärrgröe, luddtåtel, darrgräs, höskallra, maskros, rödklöver, svartkämpar, teveronika och ängsvädd. Fläckvis förekommer också talrikt med liljekonvalj. Norrut ökar markfuktigheten och en högvuxen, frodig älgörtdominerad flora med inslag av bl a tuvtåtel, hartmansstarr och lundelm vidtar.

Söder om Viges ligger en glest trädbevuxen hagmark. Mindre lundskogsavsnitt uppträder framför allt i ytterkanterna. Här finns de troligen största förekomsterna i trakten av långsvingel samt tämligen rikligt med desmeknopp, båda sällsynta lundväxter.

Fältskiktet utgörs främst av en mosaikartad blandning av skogsviol, vitsippa, blåsippa, lundskafting, lundgröe och kärrgröe. Mer sparsamt uppträder långsvingel, skogsnarv och desmeknopp.

I nordost är markförhållandena något fuktigare och ljusare och här dominerar älgört och kärrgröe. I övrigt märks talrika förekomster av hundäxing, blåhallon, lundelm och tuvtåtel, jämte anmärkningsvärt rikligt med långsvingel.

På torrare fläckar i hagmarken uppträder arter som brudbröd, gulmåra, rölleka, blåklocka och slåtterfibbla, medan fuktigare partier präglas av främst älgört och humleblomster, men även av hartmannsstarr, rävstarr och glansstarr.

Motivering för klass II: Detta är ett variationsrikt och floristiskt mycket värdefullt lövområde med rika förekomster av sällsynta lundväxter. Hade dessa varit kända före kartans färdigställande, skulle en högre klassning övervägts.

Störningskänslighet: I det hävdade änget bör den årliga ängeshävden bestå. De igenväxande delar som hyser den värdefulla lundfloran bör få utvecklas vidare mot sluten lund. Hagmarkerna bör fortgent betas, men tillförsel av gödning vore förödande för växligheten. Överföring till barrskog förhindras av ädellövskogslagen.

Källor: ÄI, Nilsson & Olsson, in mscr.

87:B6:klass II, Lövmarker mellan Lunds och Sles, GRÖTLINGBO

Botanisk beskrivning: På ömse sidor om vägen mellan Frigsarve och Sles ligger en glest trädbevuxen hagmark, vilken väster om vägen utgörs av en till stor del fuktig, tidigare hävdad ängesmark, som nu invaderas av asksly. Öster om vägen består hagmarken av igenväxande åkerlappar. Sammanhängande skog uppträder på ett något större parti öster om vägen samt i form av mindre dungar väster om vägen. Skogen domineras av ek, med inslag av björk, ask och någon enstaka oxel. Buskskiktet präglas av hassel, men inblanding av de flesta andra i biotopen vanligt förekommande arter uppträder i varierande omfattning.

Fältskiktet är huvudsakligen av ganska trivial karaktär, men desmeknopp och långsvingel ingår däri.

I hagmarken står spridda ekar, askar och björkar. De igenväxande åkerlapparna öster om vägen omges av björkridåer. Det finns också några små granar och en idegran.

Fältskiktet domineras ofta av en frisk ängsflora.

På några ställen öppnar sig fuktängar med bl a blåtåtel, hirsstarr, ängsvädd, ärtstarr och ormtunga.

I de fuktiga partier där askuppslagen står tätt uppträder en mer fuktkrävande flora med bl a hartmansstarr.

Öster om vägen finns ett mindre parti som består av ungefär lika delar sluten lundskog, glest trädbevuxen hagmark och öppen mark. I det norra lundskogsavsnittet är merparten av markytan bevuxen med ett artfattigt växtsamhälle dominerat av lundgröe och hundäxing. Fläckvis förekommer också ganska riktligt med ekorrbär, ormbär, teveronika och skogsviol. Närmast hasselstammarna växer ofta kolonier med desmeknopp samt på några ställen även mur-

grönsveronika.Längs den nordvästra kanten finns också tämligen stora förekomster av långsvingel och Sankt Pers nycklar.

Det sammanhängande området i sydost upptas av tämligen öppna hagmarker, medan mer slutna lundskogspartier endast uppträder i begränsad omfattning. Öster om vägen till Sles ligger ett fuktigt och delvis buskrikt parti med öppna kärrstråk. Området hyser sparsamma förekomster av de sällsynta lundväxterna skogsskräppa, desmeknopp och långsvingel.

I lundskogspartierna domineras fältskiktet omväxlande av lundskafting och av ett blandsamhälle med älgört och humleblomster. I övrigt förekommer frekventa inslag av tuvtåtel, skogsviol, blåsippa, vitsippa och stinknäva, medan bl a skogsnarv, svalört och skogsskräppa uppträder mer sparsamt. Skogsskräppa växer rikligast i anslutning till ett dike strax norr om stängslet/körvägen i väster. I snåriga skogspartier förekommer spridda exemplar av långsvingel och små bestånd med desmeknopp. I ett öppnare avsnitt finns bl a enstaka förekomster av korskovall, en sparsamt förekommande växt på ön.

Motivering för klass II: Denna huvudsakligen betespräglade lövmark har i sina lundskogsartade partier en rik och värdefull lundflora, där särskilt skogsskräppan bör framhållas.

Störningskänslighet: Måttligt bete utan tillförsel av gödning och fri utveckling av lundskogspartierna gynnar naturvärdenas fortbestånd. Överföring till barr, såsom skett på en mindre yta, vore förödande.

Källor: ÄI, Nilsson & Olsson in mscr.

87:B7:klass II, Alvret, GRÖTLINGBO

Botanisk beskrivning: På gränsen mellan Grötlingbo och Fide ligger detta alvar, omgivet av tallskog och enstaka åkerskiften.

Alvret är ett buskalvar under igenväxning. Enstaka dungar av tall, slån och enbuskar har etablerat sig på den rikare sträng av strandgrus som går i nord-sydlig riktning. Det märgliga kalkstensunderlaget gör att inga öppna hällytor finns. Växligheten är torrängsartad med bl a fårsvingel, gullris, vildlin, spåtistel, axveronika och vitmåra. Dessutom finns fuktigare sänkor med älväxing och lite älgört.

Över alvaret löper låga stentunar. Tallskogen som omkransar Alvret på praktiskt taget alla sidor gör det rumsliga intrycket av alvaret mycket slutet och avgränsat.

Motivering för klass II. Alvar på märgligt underlag är sällsynta, och Alvret utgör ett stycke av de utmarker som särskilde de rikare, lövpräglade markerna på ömse sidor sockengränsen.

Störningskänslighet: Det är önskvärt att Alvret betas och därigenom hindras att växa igen.

88:B1:klass I, Fide annex med Fide prästäng, FIDE

Botanisk beskrivning: Prästänget är ett öppet, hävdat ek-änge med inslag av klappade askar och enstaka björkar. De grova, ofta vidkroniga ekarna växer glest spridda över änget. Flertalet av dem omges av glesa hasselstrumpor. Askarna bildar här och var smärre grupper tillsammans med hassel.

Änget är tämligen örtrikt med en mängd vanliga ängsväxter. I de öppna, torrare delarna, t ex storgläntan i ängets östra del, dominerar rödklöver, solvända, blodnäva, Jungfru Marie nycklar, brudsporre, johannesnycklar och St Pers nycklar. I de skuggigare partierna växer skogsknipprot, tvåblad, nattviol, vit skogslilja, sårläka, korskovall och liljekonvalj.

Väster och söder om änget ligger delvis starkt igenväxta lövmarker, som tidigare, åtminstone delvis, varit hävdade ängar. Gamla bredkroniga ekar och askar med spår av klappning dominerar i trädskiktet. Bitvis, främst i väster, förekommer också rikligt med björk. De tidigare öppna slåtterglantorna har vuxit igen med ett ofta tätt, artrikt buskskikt.

I fältskiktet kan nämnas vitsippa, svalört, midsommarblomster, humleblomster, liljekonvalj, St Pers nycklar och tvåblad. Inom objektet kan man också hitta lundviol samt skogsgräs som lundelm, skugglosta och långsvingel.

I söder förekommer inslag av både öppna f d åkermarker och partier bevuxna med tät slyvegetation av ask och hassel. Här och var finns också en del relativt öppna gläntor i den mestadels täta lövvegetationen.

Motivering för klass I: De delar av objektet som för närvarande täcks av vad som kan karaktäriseras som en buskrik, sluten lövskog har goda förutsättningar att genom självgallring utvecklas till en något glesare lövskog, en naturtyp som är sällsynt på Gotland. Objektet hyser flera sällsynta växtarter.

Störningskänslighet: Det är i hög grad önskvärt att man i den igenväxande lövskogen avstår från omfattande ingrepp i form av röjning eller annan avverkning med undantag för eventuellt efterhållande av barrträd. Åtminstone områdets centrala och norra delar, norr om den tvärgående vägen, bör också skyddas från bete. I det hävdade Prästänget bör ingen förändring ske av den pågående markanvändningen, utan fortsatt årlig, traditionell ängeshävd måste bestå.

Källor: ÄI, JP

88:B2:klass II, Område vid Tuviken, FIDE

Botanisk beskrivning: Tuviken är en numera avsnörd havsvik. Den ligger i utkanten av ett sandigt, skogbevuxet område som bildar gräns mot det öppna Austerrum i söder.

Tuviken är grund och kan under torra somrar torka ut. Den öppna vattenytan är liten och omges av mäktiga vassområden. Förutom vass växer här rikligt med sjösäv samt några större bestånd av havssäv, smalkaveldun och bredkaveldun. Av flytbladsväxter har andmat och korsandmat noterats.

Tuvikens igenväxning har under de senaste årtiondena påskyndats av ökad tillförsel av näringsrikt vatten via flera diken och genom upphört strandbete. Marken mellan viken och havet hålls dock fortfarande öppen genom hästbete.

Den sandiga skogsmarken vid Tuviken hyser en intressant kalkskyende flora, bl a Gotlands sydligaste förekomst av mattlummer.

Motivering för klass II: Tuviken förenar drag av både havsvik och träsk och utgör en av de fåtaliga sjöarna på Gotlands sydligaste del.

Störningskänslighet: Ett återupptagande av strandbetet vid träsket skulle bromsa igenväxningen och gynna många strandängsväxter.

Källor: SI

88:B3:klass I, Lövområden vid Odvalds, FIDE

Botanisk beskrivning: Objektet och då i första hand dess södra halva, utgörs av igenväxande ängesmarker som nu bitvis har karaktär av tät, lummig lövskogsmark med ett trädskikt av huvudsakligen ek, ask och björk samt inslag av oxel, tall och gran. En gammal väg går från öster till väster genom områdets östra del.

Framför allt i området söder om den gamla vägen kan man ännu på vissa ställen ana den forna ängeskaraktären genom att man där ibland kan urskilja tidigare gläntor. Dessa är dock under stark igenväxning med ett buskskikt av hassel nypon, hagtorn, slån, vide, ungbjörk, ungask, rönn, brakved, olvon, apel, skogstry, inslag av enbuskar och skott av skogslönn.

I fältskiktet märks vanliga ängsväxter som kamäxing, vårbrodd, darrgräs, ängsgröe, storven, kärrgröe, lundskafting, stenbär, ängsvädd, brudbröd, ängskovall och svinrot. Andra arter är myskmadra, vitsippa, sårläka, gullviva, skogsknipprot, grönvit nattviol, Jungfru Marie nycklar och tvåblad. Kalkbräken är en sällsynt ormbunke som växer i objektet.

Norr om vägen har igenväxningen på många ställen gått ännu längre. Ofta är björk här det dominerande trädslaget tillsammans med ask och ek. På sina ställen bildar ungträd av björk, ask och ek tillsammans med bl a hassel, hagtorn, nypon, apel, rönn, olvon och brakved täta, risiga och svårgenomträngliga partier. En och annan jätteek finns också här. Fältskiktet är här fattigare med färre gräs och örter. Här märks bl a liljekonvalj, ekorrbär, teveronika, ärenpris, nässelklocka och vit skogslilja.

I nordost ligger ett parti som har tydlig ängeskaraktär med en del kraftiga ekar, mer hassel och mindre björkinslag. Här växer hässlebrodd, ett bredbladigt, högväxt lundgräs, ovanligt på Gotland.

Motivering för klass I: Området har stora naturvärden, bl a som representant för en sluten lövskogsbiotop. Det ingår också i ett större, nästan sammanhängande lövskogsområde som sträcker sig från Fidenäs till Öja kyrka.

Störningskänslighet: Det är angeläget att området skonas från omfattande ingrepp i form av röjning, gallring eller avverkning och tillåts utveckla sig vidare som en lövskog med ett rikt utvecklat buskskikt.

Källor: ÄI

88:B4:klass III, Liljewalchska änget och angränsande lövmarker, FIDE

Botanisk beskrivning: Liljewalchska änget är flackt med påtagligt öppen karaktär. Västra delen utgörs av ett stort braidsräum med enstaka aplar, låga klappade askar och en grann björk i nordvästra hörnet.

I östra delen växer glesa bestånd av björk, låga klappade askar, ek, oxel, apel och hassel. Mellan träden och buskarna, som ej är påtagligt grupperade, ligger smärre öppna gläntor. Änget begränsas åt flera håll av stentunar med lövvastar.

Sydost om Liljewalchska änget finns ett delvis röjt lövområde. Talrikaste träd är ek, ask och björk. Dessutom förekommer inslag av lundalm, huvudsakligen i de södra delarna. Hassel, som dominerar i buskskiktet, växer dels i ensamstående buketter, dels i anslutning till träd. I den norra delen finns ett glest bestånd av tall. Här finns även en del enbuskar och apel.

Sydost om Anderse ligger ett litet änge som hävdas traditionellt med årlig fagning och slåtter kombinerat med fårbete. Änget ger ett öppet intryck med glesa bestånd av björk och ek samt hasselbuskar.

I direkt anslutning till föregående änge ligger Siffride änge. Detta är ett flackt änge omgivet av en stentun. Nordvästra delen är en relativt tät, lummig hasseldunge med några björkar och askar, varav en del är klappade, samt enstaka ekar och almar. Hela södra delen är en stor slätt, som är helt öppen sånär som på fyra ekar som växer i rad i östra delen. Hela Siffride änge är omgivet av glesa lövvastar intill stentunen.

Motivering för klass III: Objektet innehåller såväl hävdade ängen som lövskog.

Störningskänslighet: I de tre hävdade ängena bör ingen förändring ske av pågående markanvändning, utan fortsatt traditionell ängeshävd måste bestå. I resten av området är ängeshävd alternativt måttligt bete i kombination med lättare röjningar att rekommendera.

Källor: ÄI

88:B5:klass III, Kulbacken 500 m S St Västergårde, FIDE

Botanisk beskrivning: Denna lilla lövdunge med resliga björkar och gräsrikt fältskikt hyser en oerhört rik förekomst av orkidén vit skogslilja. Tyvärr har ett fritidshus byggts i dungens södra del, men eftersom detta inte inkräktar på orkidébeståndet, är denna goda lokal värd att undandras ytterligare exploatering.

Motivering för klass III: Även om den vita skogsliljan inte hör till Gotlands sällsyntare orkidéer, är denna lokal genom sin rikedom och lättillgänglighet av stort lokalt intresse.

Störningskänslighet: Ytterligare exploatering av objektet skulle hota det rika orkidébeståndet.

88:B6:klass II, Bredkvie änge, FIDE

Botanisk beskrivning: Detta änge är tämligen flackt och har i sydväst rektangulära slåtterglantor med lövvastar emellan. Lövvastarna består huvudsakligen av björk med inslag av ek, hassel och asksly. Mot vägen avgränsas änget av en vast med klappade askar, björkar och enstaka ekar. En gles vast av ungask, ungbjörk och hassel bildar gräns mot markerna norr om änget.

Området öster om det hävdade änget var tidigare igenväxt ängesmark men röjdes som beredskapsarbete vintern 1973/74. Trädskiktet domineras här av relativt jämnt spridda ekar, varav en del är stora och ståtliga, samt ask och bitvis mycket björk. Hassel dominerar i buskskiktet och växer mestadels som fristående buketter.Norrut stiger marken upp mot en blockrik höjdkam som sträcker sig i ost-västlig riktning. På de högre liggande norra delarna förekommer en hel del klappad ask. Här är också hasselbestånden tätare.

Området är botaniskt värdefullt med bl a ca 18 arter orkidéer. I sydvästra hörnet, i övergången till övergiven åkermark, har den sällsynta ängeshävdberoende späda ögontrösten påträffats. Runt änget löper en stentun.

Motivering för klass II: Bredkvie änge är variationsrikt och har en rik örtflora.

Störningskänslighet: Ingen förändring av pågående markanvändning i den hävdade delen, utan fortsatt årlig traditionell ängeshävd måste bestå här. Det röjda området bör antingen hävdas traditionellt eller betas, om bete ingått i områdets ursprungliga hävd. Betet bör inte bli för intensivt och bör inte ske före den 15 juli med tanke på områdets botaniska värde. I kombination med måttligt bete görs lämpligen fagning av kvistar och grenar samt slyröjning vid behov.

Källor: ÄI, Karlsson 1984

88:B7:klass II, Vägkant med stäppartad torräng vid St Västergårde, FIDE

Botanisk beskrivning: Denna lilla remsa öster om vägen utgör en av de två lokalerna på gotländska storlandet för gullborste. Hösten 1973 fanns här ca 250 exemplar, men sedan dess tycks arten ha minskat något, möjligen p g a tilltagande igenväxning av lokalen. I växtligheten ingår även rika bestånd av ljungsnärja.

Motivering för klass II: Objektet utgör en av de två lokalerna för gullborste på det gotländska storlandet.

Störningskänslighet: Lokalen förefaller hotas av igenväxning av högvuxna gräs och örter som successivt tränger ut gullborsten. Även om gullborsten ej tål bete, kräver den öppen mark utan alltför högt och frodigt fältskikt. Platsen är fredad som naturminne men sannolikt behövs även aktiva vårdinsatser.

88:B8: klass II, Lövskog O St Västergårde, FIDE

Botanisk beskrivning: Objektets östra del präglas av mycket täta hasselbestånd på fuktrikt underlag. Mera sporadiskt förekommer björk och ungek. Över de täta hasselbestånden reser sig enstaka gamla bredkronade tallar. Några äldre enbuskar håller på att konkurreras ut genom den tilltagande beskuggningen, men i öppnare partier kan en viss återinvandring av en skönjas. Slån förekommer sparsamt, i övrigt är buskskiktet fattigt.

I de tätaste partierna domineras markvegetationen av mossor, bl a björnmossor. Nejlikrot är talrik, och vidare växer här t ex träjon och vårfryle.

Områdets västra del är av glesare karaktär med domineras även denna av hassel. Björkarna är här grövre och blandas med enstaka ekar. Marken är bitvis fuktig, och det finns även en brya.

I området mittersta parti är hasselbestånden återigen mycket täta och svårgenomträngliga, men här förekommer ek som grövre och talrikare överståndare. Den överlag täta karaktären i denna lövmark tillåter inte något välutvecklat, örtrikt fältskikt, men gynnar växter som är anpassade till att blomma före lövsprickningen, exempelvis svalört.

Motivering för klass II: I strävan att bevara ett varierat urval av gotländska lövmarker är denna dunge av icke obetydligt värde. Tätvuxna bestånd av hög slutenhetsgrad på fuktrik mark med hassel som så klar dominant äger i detta objekt ett fint exempel

Störningskänslighet: Ingrepp i form av avverkningar och röjningar vore givetvis katastrofala för de värden som objektet idag äger. Eventuell invandring av barrträd bör dock stävjas.

89:B1:klass I, Austerrumalvaret, ÖJA

Botanisk beskrivning: Austerrum betyder det östra rummet, där rum står i betydelsens hedmark, alvar. Det är en alvarhed av sju kilometers längd och närmare ett par kilometers bredd och utgör därmed ett av Gotlands största alvarområden. Austerrum begränsas i väster av lövmarker öster om gamla landsvägen. Nära stranden finns stora sankområden och här övergår karaktären i strandäng med välutvecklad saltängsflora. Bland saltängsväxterna märks den sällsynta saltmållan.

Den underliggande hällmarken är mestadels täckt av ett tunt lager vittringsjord. I norr finns ett tunt moräntäcke, där många små blekvätar är uppdämda mellan de tallbevuxna moränsträngarna. Austerrum är till sin huvuddel ett enbusklandskap där vegetationen saknar den riktigt karga alvarkaraktären utan har i stället en mera sluten grässvål.

Austerrum var tidigare en vidsträckt sambetesmark och växtligheten hölls nere, särskilt buskar och träd. Sedan detta öppna landskap senare delats in i skilda hagar har situationen blivit annorlunda. På det hela taget har betespåverkan avtagit. Buskvegetationen har brett ut sig, och enstaka träddungar växer där också. Från björkbevuxna hagar och ängar i väster väller björken in över gamla beten. Dock består mycket av de tidigare helt öppna vidderna, eftersom de lösa jordlagren är tunna och dräneringen dålig. Vissa delar, framförallt den flacka åsen i huvudsakligen nord-sydlig riktning öster om bebyggelsen samt morän- och strandbildningar nära stranden i öster, kommer dock om betesgången helt skulle upphöra bli täckt av skog eller snår.

Motivering för klass I: Austerrum är ett av Gotlands största alvarområden och därför mycket skyddsvärt. Det är viktigt att ingen bebyggelse tillåts inom området eller att någon påverkan utöver vad som nu sker förekommer. Hela Austerrum borde skyddas för att Gotland även i framtiden skall kunna uppvisa en rik och omväxlande natur, och för att ett för forskningen så värdefullt område skall bevaras intakt.

Störningskänslighet: Betespåverkan har på sistone avtagit, vilket medfört att buskvegetationen brett ut sig och träddungar uppstått. Även om stora delar av vidderna kommer att vara svåra för vedväxterna att kolonisera p g a den dåliga dräneringen, är det angeläget att betet upprätthålls så att Austerrum får behålla sina stora naturvärden och även i fortsättningen gör skäl för sitt namn.

Källor: KI

89:B2:klass II, Ockes änge, Roes änge och intilliggande lövmarker, ÖJA

Botanisk beskrivning: Ockes änge är öppet med hävdade ängesgläntor. Det är dock främst den östra halvan som hävdas. I de västra och sydvästra delarna växer mycket asksly tillsammans med

älgört och högvuxet gräs. I nordöstra delen växer en gles dunge med klappade askar och hasselbuskar. Den centrala delen av änget utgörs av en stor men gles dunge med slanka björkar och ekar, hasselbuskar, sly, älgört och högvuxet gräs.

Väster och sydväst om det hävdade Ockes änge breder lummiga, igenväxande lövskogsmarker ut sig med höga askar, björk, ek och bitvis täta hasselbestånd. Området ligger som en bred lövbård omgivet av åker- och betesmarker samt ytterligare ett hävdat, björkdominerat änge på Roes.

Buskskiktet är till stor del tätt igenvuxet med hassel, hagtorn, apel, slån, rönn, skogskornell och getapel samt ungträd och sly av ask, björk och ek. Här och var växer också en och annan planta av skogslönn. Ibland kan man stöta på relativt öppna gläntor, främst i öster och i nordost. I dessa gläntor växer bl a mycket kamäxing och luddtåtel samt vitklöver, tusensköna, brudbröd, grässtjärnblomma, brunört,St Pers nycklar, Jungfru Marie nycklar, skogsviol och vänderot. I fuktigare partier växer mycket stora mängder älgört och videört.

I objektets norra delar finns partier med tilltalande slutet krontak, vilket ger området bitvis nästan lundkaraktär. Marken är till stor del fuktig, och i fältskiktet återfinns bl a ståtliga, bukettartade bestånd av träjon. Dessutom förekommer nejlikrot, blåsippa, vitsippa, svalört, vänderot och skogsknipprot.

De sydvästra delarna (Domerarve 1:20, Ronnarve 1:37, Prästgården 1:1) utgörs av mestadels mycket tätt igenväxt lövmark med ett ofta tätt, snårigt och svårgenomträngligt buskskikt. Buskskiktet är variationsrikt med bl a hassel, hagtorn, skogskornell, apel, olvon, rönn och brakved. I fältskiktet märks bl a lundskafting. Vidare har den sällsynta späda ögontrösten påträffats.

Roes änge är ett litet björkdominerat änge med fin ängesprägel. Ek, björk och hassel växer i anslutning till stenvastar. I gläntorna mellan vastarna växer björk, enstaka ekar, hassel och andra buskar. Hasseln växer huvudsakligen i fristående välskötta buketter mellan björkgrupperna.

Objektet som helhet utgör ett variationsrikt lövskogsområde med ett artrikt träd- och buskskikt. Här finns representerat både tätt igenväxt buskrik lövmark, öppnare ängeslika partier, lundartade partier med slutet krontak och en glesare buskvegetation samt fuktiga partier med ett fuktighetskrävande fältskikt.

Motivering för klass II: Objektet utgör en omväxlande lövskogsbiotop, där det artrika träd- och buskskiktet bidrar till värdet.

Störningskänslighet: Fortsatt ängeshävd är önskvärd i de hävdade delarna. Det är synnerligen betydelsefullt att gödsling ej sker i Roes änge, då annars den späda ögontröstens existens direkt hotas av högväxande gräs. Det är mycket angeläget att de igenväxande delarna bevaras som lövskog, där eventuella ingrepp begränsas till ett minimum. Inga omfattande ingrepp iform av avverkning eller röjning bör göras.

Källor: ÄI, Karlsson 1984, Ryberg 1947

89:B3:klass II, Änge SO Domerarve, ÖJA

Botanisk beskrivning: Det norra änget är ett änge med stora öppna slätter omväxlande med träd och buskar som växer i dungar och breda lövvastar (buskrakar) där marken är lite ojämnare. Dungarna består till stor del av björk, men där ingår även ask och hassel. Vastarna utgörs huvudsakligen av hassel, ask och enstaka ekar. I ängets nordvästra del finns ett område med tätare bestånd av ek. I ängets södra del har den sällsynta, ängeshävdberoende späda ögontrösten påträffats.

Den östra utskjutande delen har ett tätare träd- och buskskikt än övriga delar av området. Där växer bl a mycket hassel och björk samt ask och inslag av ek.

Det södra änget är mindre med några större dungar med ek, ask, björk och hassel. Mellan dungarna utbreder sig flacka slåtter-gläntor.

I nordvästra hörnet står en stor, tät dunge med ek, ask, hassel och björk. Änget är omgivet av en lövvast med hassel, björk, ask och enstaka ekar i väster, i öster och i söder.

Motivering för klass II: Detta är ett varierat, hävdat änge med artrikt busk- och trädskikt.

Störningskänslighet: Ingen förändring av pågående markanvändning, utan traditionell årlig ängeshävd måste bestå. Det är synnerligt viktigt att ingen gödsling sker på de öppna ängesytorna, eftersom den späda ögontrösten då hotas att utkonkurreras av högt gräs.

Källor: ÄI, Karlsson 1984

89:B4:klass I, Kyrkänget V Öja kyrka, ÖJA

Botanisk beskrivning: Kyrkänget ger ett lummigt intryck med täta dungar av högvuxna ekar, askar, björkar och kraftiga hasselbuskar samt hagtorn, rönn, apel, getapel och nypon. Mellan dungarna ligger öppna smågläntor med ett flertal karaktäristiska ängsväxter. Höskallra, svartkämpar, ängssvingel, ängsgröe, brudsporre, fläckigt nyckelblomster, solvända, mandelblom, vitmåra, brudbröd och johannesnycklar är iögonenfallande inslag i den rika ängsfloran.

I de täta dungarna påträffas skuggväxter som skogsknipprot, tvåblad, ormbär, liljekonvalj, ekorrbär, teveronika och lundgröe. I ett fuktigt parti i ängets centrala del växer mycket älgört, vänderot och videört.

Ängets nordvästra del utgörs av en stor öppen glänta - ett braidsräum - med en iögonenfallande blomsterprakt. En annan storglänta

finns i ängets västra del.Kyrkänget gränsar i söder till Hästhagen. Denna har tidigare varit beteshage för prästgårdens hästar.

Där finns dels tät, igenväxt hagmark, dels öppen betesmark och även några inplanterade bokbestånd. Den igenväxta hagmarken karaktäriseras av täta hasselbuskage och andra buskar som hagtorn, getapel, rönn och apel. Ungträd av ek, lönn och björk bildar trädskikt tillsammans med smala och högvuxna träd som ek, ask, björk och enstaka lönnar. Den öppna betesmarken i områdets västra del karaktäriseras av glest stående spensliga ekar, askar och hasselbuskar, sly av ek, björk och lönn samt en del småbuskar i gläntorna.

Väster om Hästhagen ligger Gisle änge. Änget hävdas genom fagning kombinerat med bete. Södra delen har ängesprägel med glest stående björkar, ekar och askar utan hasselstrumpor. Hasslarna står spridda, oftast några tillsammans över området. De växer dock alltid i anslutning till träd, så att små fria gläntor bildas emellan. Norra delen har hagmarkskaraktär med en dunge av björk, enstaka oxlar och hasselbuskar. Här går Kyrkstigen fram.

Vid gamla hembygdsgården i väster ligger ett litet hävdat änge som är omgärdat av täta lövvastar och dungar med björk, ask, ek och hassel. Det inre av änget karaktäriseras av små gläntor med grupper av björk samt inslag av ask och hassel. Korta vastar av björk, ek, ask och hassel bildar täta ridåer mellan gläntorna.

Motivering för klass I: Kyrkänget utgör ett variationsrikt lövområde med rik flora och rikt fågelliv.

Störningskänslighet: Ingen förändring bör ske av pågående markanvändning, utan traditionell årlig ängeshävd måste bestå i de hävdade delarna av området. I övriga delar bör inga omfattande röjningar eller gallringar göras. Kyrkstigen och dess närmaste omgivningar bör dock hållas öppen genom kontinuerliga slyröjningar och gallringar vid behov. I övrigt bör Hästhagen få utvecklas vidare som lövskog. Fortsatt bete med hästar är önskvärt.

Källor: ÄI

89:B5:klass III, Unghanse änge, ÖJA

Botanisk beskrivning: Detta hävdade änge är av omväxlande karaktär. Östligaste delen är en öppen storglänta med en dunge av hasselbuskar samt ungträd av ask och björk. Några enstaka björkar står spridda i gläntan.

Änget i övrigt är mer oregelbundet med smågläntor där marken är slät och glest stående smågrupper eller enstaka exemplar av björk, ek, hassel och ibland någon tall och enbuske där marken är ojämn. Hasseln förekommer bitvis rikligt i välvårdade buketter.

Änget är örtrikt och innehåller de flesta av de vanliga ängsväxterna, dessutom den mindre vanliga skogsnarv. Det avgränsas från omgivande åkermarker av lövvastar och en stentun.

Motivering för klass III: Unghanse änge är ett exempel på ett örtrikt hävdat änge.

Störningskänslighet: Ingen förändring av pågående markanvändning, utan fortsatt årlig traditionell ängeshävd måste bestå.

Källor: ÄI

89:B6:klass III,Kastellänget, ÖJA

Botanisk beskrivning:Kastellänget är ett änge helt omgivet av en stentun med enstaka träd och buskar intill. Hela södra delen är en vidsträckt träd- och buskfri slätt som tidigare varit betesvall. Övriga delar av änget karaktäriseras av öppna slätter mellan stora glesa ek-hasseldungar och smärre grupper med ek och enstaka hasselbuketter. Några av ekarna, framförallt de som växer intill vägen i västra delen, är relativt grova med vida kronor.

Sydost om änget ligger en öppen betesmark av ängeskaraktär. Södra och östra delarna av objektet är i huvudsak öppna med enstaka träd och buskar. I övrigt finns smågrupper och vastar med ask, ek och hassel.

I nordvästra delen finns även inslag av björk. Hagen omges av en stentun med träd och buskar intill. I söder är lövvasten tät mot omgivande öppna marker.

Motivering för klass III: Kastellänget är ett öppet hävdat änge med stort inslag av ek.

Störningskänslighet: Fortsatt årlig traditionell ängeshävd är önskvärd i den hävdade delen av området. För betesmarken gäller fortsatt öppethållande genom måttligt bete kombinerat med nödvändiga gallringar och slyröjningar vid behov.

Källor: ÄI

89:B7:klass III, Ronnarve änge, ÖJA

Botanisk beskrivning: Detta är ett öppet, flackt änge med ett stort braidsräum (storglänta) i östra delen. I västra delen växer grova, yviga hasselbuskar, dels ensamma eller tillsammans med björk eller ek i smågrupper, dels i större dungar och vastar tillsammans med ek och björk. I änget förekommer också ask. I den stora dungen i sydväst växer en del sly och älgört.

Mot de öppna markerna i norr och öster avgränsas änget av en tät vast med bl a tynne, apel, hassel samt enstaka ekar och askar.

Motivering för klass III: Ronnarveänge är ett gott exempel på ett hasseldominerat hävdat änge.

Störningskänslighet: Ingen förändring av pågående markanvändning, utan fortsatt årlig traditionell ängeshävd måste bestå.

Källor: ÄI

89:B8:klass II, Änge och lövmarker vid Rudkvier, ÖJA

Botanisk beskrivning: Änget är relativt stort och öppet. Dess östra del är av hagmarkskaraktär med mycket björk. Dessa växer tillsammans i grupper och i smärre dungar med stora gläntor emellan. Vid vägen växer en grov, mycket vidkronig ek.

Den övriga delen av änget har tydligare ängeskaraktär med täta lövvastar och lövdungar och glesare smågrupper med björk, ek, asp, enstaka hasselbuskar och andra buskar. I södra delen växer en del sly och småbuskar.

Öster om vägen finns betade lövmarker som bitvis har ängeskaraktär. Knappt 2 ha i öster och 0,7 ha i sydost består av slåtterhävdade ängesmarker av mycket öppen karaktär som präglas av stora träd- och buskfria slåtterytor.

Den slåtterhävdade östligaste delen är mycket öppen med en del välväxta björkar. Dessa växer i regelbundna vastar, troligen längs gamla åkerdiken, och i mer eller mindre oregelbundna, glesa dungar tillsammans med ek och hassel. Denna del omgärdas delvis av en stentun och av glesa lövvastar. I väster, mot övriga delar av området, växer en hasselbård med inslag av ek, asp och björk.

Objektets sydostdel utgörs också av en öppen slåtteryta, delvis omgiven av lövvastar. Två smärre trädgrupper i västra delen, den ena med grova björkar, den andra med ek, oxel, björk, hassel, nypon och hagtorn, är det enda som bryter av det öppna intrycket.

Övriga delar utgörs av betade lövmarker av varierande slutenhet. I sydväst finns partier med mycket hassel som växer i stora bestånd omväxlande med smärre gläntor.

Motivering för klass II: Detta objekt innehåller varierande slag av betade och hävdade ängesmarker.

Störningskänslighet: Det är angeläget med fortsatt hävd som hittills i de slåtterhävdade delarna av området. Övriga delar bör hållas öppna genom bete, gärna kombinerat med försiktiga gallrings- och röjningsingrepp för att underlätta betet.

Källor: ÄI

89:B9:klass I, Lasses änge och Barkarve änge, ÖJA

Botanisk beskrivning: Lasses änge har en omväxlande karaktär med stora, vidsträckta slätter i öster och täta, lummiga och delvis igenväxande partier i väster.

I anslutning till ojämnheter i marken står grupper och dungar med björk, ek, hassel, oxel och tynne. Några grupper består endast av ungbjörk. Längs gamla övervuxna stenvastar växer lövvastar av hassel, ek och björk.

I västra delen är vegetationen betydligt tätare med lummiga vastar och dungar bestående av främst hassel men också av ek och björk. Här finns endast smärre gläntor.

Änget omges av en stentun med mer eller mindre täta vastar.

Barkarve änge är flackt med stora öppna ytor. Mellan de i allmänhet regelbundna slätterna löper täta, breda lövvastar med björk, hassel, tynne, sly och lite ek samt någon ensam tall. Ett par av dessa lövvastar är dubbla och går antagligen längs en gammal väg. Förutom vastarna finns också här och var ute i gläntorna större och mindre björk-hasseldungar. Längs västra gränsen, ut mot vägen, löper en lövvast med björk, hassel och enstaka ekar.

Ängena är av en örtrik, frodig typ, som tycks vara speciellt karaktäristisk för sydligaste Gotland. I detta objekt finns en massförekomst av späd ögontröst, en växt som tidigare var tämligen allmän i hela södra Sverige, men som nu, tillsammans med ängsbruket, nästan helt har försvunnit. Endast på Gotland finns rika populationer kvar, av vilka denna är den största kända.

Motivering för klass I: Objektet hyser sannolikt den rikaste förekomsten i landet av späd ögontröst, en växt som bedöms som sårbar i den aktuella listan över hotade kärlväxter i Sverige.

Störningskänslighet: För de hävdade delarna av området bör ingen förändring ske av pågående markanvändning, utan fortsatt årlig traditionell ängeshävd måste bestå. I de delar som inte hävdas genom slåtter, bör man då och då slå de öppna gläntorna så att dessa inte växer igen med sly- och buskvegetation. Fortsatt öppethållande kan ske genom bete, gärna kombinerat med fagning av grövre kvistar och grenar. Gödsling vore katastrofal för den späda ögontröstens fortbestånd.

Källor: ÄI, Karlsson 1984

89:B10:klass II, Mjölhatteträsk med lundrika omgivningar, ÖJA

Botanisk beskrivning: Det 90 ha stora träsket får sitt vatten genom diken från åkermarker i norr. Utloppet utgörs av ett brett, grunt dike beläget i nordväst. Vattennivån sänktes i början av 1950-talet.

Mjölhatteträsk ligger endast 1,7 m ö h på lager av märglig kalksten, morän och sand. Största vattendjupet är ca 1 m. Sjön är grundare mot mitten och har sina djupområden längs stränderna. Sedimenten består av kalkrik findetritusgyttja med inslag av mo.

Övervattensvegetationen är inte särskilt utbredd, men en del kraftiga bestånd av vass och framför allt ag finns längs den södra och den västra stranden. Även sjösäv förekommer. Bredkaveldun växer i strandkanten i sydvästra delen och smalkaveldun i nordvästra delen av sjön.

Undervattensvegetationen utgörs av kransalgerna Chara tomentosa och Ch. aspera, som har sin största utbredning i sjöns mitt. Enstaka bestånd av trådnate och borstnate förekommer också.

Väster och sydväst om sjön växer rika bestånd av björk. I öster finns nötbetade strandängar och betade buskmarker med en, slån och blåhallon.

Motivering för klass II: Hela detta komplex av sjö, myr, alvar och björkskog bör betraktas som en enhet med stor floristisk variation. Träskets låga läge över havet gör det värdefullt som undersökningsobjekt för bäckenets avsnörningshistoria.

Störningskänslighet: Det är önskvärt att betet på den östra stranden fortsätter. Uttag för jordbruksbevattning skulle allvarligt kunna påverka träskets vegetation.

Källor: SI, KI, Lundqvist 1940, Sernander 1941

89:B11:klass III, Alvar O Mjölhatteträsk, ÖJA

Botanisk beskrivning: Öster om Mjölhatteträsk ligger ett alvarområde som är något större än träsket. Underlaget är märglig kalksten.

Alvaret är bevuxet med enbuskar i vilkas skydd oxel etablerar sig. Den delvis dåliga dräneringen på det märgliga underlaget gynnar arter som krissla och knutnarv.

Motivering för klass III: Detta alvar är en botaniskt viktig del i det öppna, kustnära landskapet.

Störningskänslighet: En förutsättning för att landskapets öppenhet skall bibehållas är fortsatt bete. Buskröjning kan komma ifråga som en engångsåtgärd.

90:B1:klass II, Hundlausar, VAMLINGBO

Botanisk beskrivning: Hundlausar är ett stort alvarområde vilande på märgelsten. Tack vare märgelstenens högre vittringsbenägenhet jämfört med kalkstenen, finns här ett ganska mäktigt täcke av vittringsjord. Märgelstenen är tät och dräneringen därmed dålig. Området är därför sankt och mer eller mindre väthedspräglat.

Betet på Hundlausar har upphört sedan ett antal år, varför alvaret är statt under igenväxning med gles tallskog. Den ljusälskande och torkfördragande alvarvegetationen kommer därför på sikt att missgynnas. På Hundlausars norra del finns en rik lokal av den i Nordeuropa specifikt gotländska orkidén alpnycklar. Hundlausar är artens sydligaste lokal på ön.

Motivering för klass II: Objektet hyser en för Gotland unik typ av kalktallskog dominerad av krissla. Inom området finns en lokal för den sällsynta orkidén alpnycklar.

Störningskänslighet: Det är önskvärt att åtminstone någon mindre del av alvarområdet hålls öppet genom kontinuerligt bete.

Källor: Bjørndalen in mscr.

90:B2:klass II, Kuststräckan mellan Valar och Snäckvik, VAMLINGBO

Botanisk beskrivning: Stranden är flack och endast enstaka strandvallar förekommer. Underlaget är sandsten som på många ställen går i dagen. Särskilt längs den norra delen av kuststräckan finns många små övergivna sandstensbrott - "kulor" som växer igen med snår.

Den yttre delen av kusten är eller har intill sen tid varit betesmark. Killingholm bär fortfarande prägel av beteslandskap med enbuskbevuxen terräng och vida, kala stränder, medan strandavsnittets norra del är under igenväxning. Innanför holmen ligger en nu ganska snårig mark med ibland nästan ogenomträngliig vegetation. I sydost finns en större myr, som dock berörts av dikning.

Strandskogen är bitvis yppig med björk och tall som dominanter. Inslaget av asp är på några ställen mycket rikt, vilket är ovanligt på Gotland. Undervegetationen präglas av blåhallon med orkidéinslag. Killingholm uppvisar betade torrängar och strandängar av olika slag med t ex klöverärt, strandmalört och strandkvanne.

Vid Kulänge finns en berömd förekomst av Adam och Eva med en ovanlig variation av den röda färgnyansen.

Motivering för klass II: Det flacka strandområdets örtrika ängsmarker, yppiga strandskog och Adam och Eva-lokal är dess viktigaste värden.

Störningskänslighet: Det är önskvärt att Killingholm och söder därom liggande strandmark betas framgent.

Källor: KI

90:B3:klass II, Myrkomplex SV Mjölhatteträsk, VAMLINGBO

Botanisk beskrivning: I en i övrigt myrfattig trakt ligger här ett par agmyrar med en förenande fuktmark mellan dem. Utloppet från den södra myren är dikat.

Vegetationen är i många avseenden avvikande från det normal. Myrvidden intas visserligen av ag. Däremot är strandängarna, som vidtar direkt utanför agen, öppna och breda. De är i stor utsträckning bevuxna med en. Fältskiktet närmast myren domineras av agnsäv, hundstarr, gåsört samt älväxing. Längre ut vidtar en ängsartad betesmark. Runt vissa delar av myren gränsar en björk-tall-skog, även det en ovanlig företeelse för gotländska myrar.

Motivering för klass II: Även om myrarna inte uppvisar någon unik vegetation, utgör de ändå en för efter gotländska förhållande avvikande myrtyp omgiven av frodig betesmark och lövskog. De är dessutom belägna i en för övrigt mycket myrfattig trakt, där de få kvarvarande myrarna bör skyddas.

Störningskänslighet: Ett fortsatt bete av strandängspartierna är önskvärt.

Källor: MI

90:B4:klass II, Kvännmyr med strandområde, VAMLINGBO

Botanisk beskrivning: Kvännmyr är en agdominerad myr som däms upp mot havet av strandgrusvallar. Den tar emot näringsrikt vatten från den uppodlade Hedmyr och är stadd under långsam igenväxning. Avloppet mot havet är fördjupat. I myren finns en klarvattenyta, och agbestånden övergår i ytterkanterna i högstarrbestånd, främst bunkestarr. Strandvegetationen präglas vidare av videört, krussilja, fackelblomster och vattenklöver. I övergången till fastmark och de omkringliggande fuktängarna är mycket orkidérika med bl a brudsporre, honungsblomster och flugblomster.

Omgivningarna är omväxlande med fuktängar, torrängar, tallskogsbryn och enbuskklädda strandvallar. Mot Norebod i nordost tilltar inslaget av sand. Längs vägen mot Nore växer den relativt ovanliga säfferoten.

Motivering för klass II: Myren ligger i en myrfattig del av Gotland och har därför stort ekologiskt värde.

Störningskänslighet: Ett återställande av det fördjupade avloppet till ursprunglig nivå skulle förlänga myrens livslängd. Betet i området är ett villkor för den rika växtligheten.

Källor: MI, KI

90:B5:klass II, Grumpvik, VAMLINGBO

Botanisk beskrivning: Stranden innanför Grumpvik består huvudsakligen av strandvallar med grovt grus omväxlande med mindre partier med sand och morän. Växtligheten varierar därmed inom objektet som hyser både lövblandad tallskog och orkidérika betesmattor. Av särskilt intresse är det lilla källkärret norr om Grumpvik. Det uppvisar en intressant och typisk flora och utgör ett av Storsudrets mycket få exempel på denna naturtyp.

Motivering för klass II: Källkärret och den variationsrika växtligheten motiverar värderingen.

Störningskänslighet: Ett fortsatt bete är nödvändigt för att förhindra att strandmarkerna växer igen.

Källor: KI

90:B6:klass III, Ängesmarker vid Bottarve, VAMLINGBO

Botanisk beskrivning: I nordväst ligger en betad ängesmark som ännu har kvar karaktären av änge. Träd- och buskskiktet utgörs främst av ek, ask, björk, hassel och enstaka tallar. Träden och buskarna växer mestadels i vastar som omger rektangulära, öppna betade gläntor. Dessutom förekommer någon större dunge med ett tätt hasselbestånd under glest stående ekar, askar och enstaka björkar.

Södra delen, i anslutning till en brukningsväg, är ett litet flackt änge med vastar och grupper av ask, hassel, björk och ek samt inslag av tall. Mot öppnare marker i söder avgränsas änget av en gles lövvast.

Invid Bottarvegården ligger ett öppet, flackt änge med stora gläntor som ofta är regelbundet rektangulära. Vastar med ask, oxel, björk och hassel samt inslag av ek löper längs gläntornas ytterkanter. Intill museet finns några grova, klappade askar. I ängets södra del, nära bostadshuset och trädgården, växer ett pampigt 200-årigt valnötsträd.

På östra sidan vägen vid Sigrajvs finns ytterligare ett änge. Dess norra del utgörs dels av en stor öppen slätt och dels av grupper med ask, björk och hassel. Några fristående hasselbuskar finns också.

Sydvästra delen har en avvikande karaktär med relativt tättstående höga, smala björkar tillsammans med enstaka hasselbuskar och några askar.

Motivering för klass III: Dessa variationsrika ängesmarker är av lokalt intresse.

Störningskänslighet: Fortsatt årlig traditionell ängeshävd är önskvärd. Den nordvästra delen (Hägvier) bör som hittills betas, medan fagning och slåtter tillkommer för de hävdade delarna av objektet.

Källor: ÄI

90:B7:klass III, Kyrkänget, VAMLINGBO

Botanisk beskrivning: Kyrkänget är delvis slåtterhävdat, delvis beteshävdat. Intill kyrkogårdsmuren finns en stor öppen betesslätt. I anslutning till prästgårdsträdgården växer ganska tätt med lundalm, både rotskott och äldre träd. Ask och hassel dominerar i änget och bitvis är även björk mycket vanligt förekommande.

Den sydvästra delen är sank. Här växer täta bestånd av vide. Änget är här relativt tätt igenvuxet med ask, hassel, mycket björk och höga älgörtbestånd. Bitvis finns också mycket sly och tynne, mest i form av hagtorn.

Resten av partiet söder om vägen är slåtterhävdat. Mot trädgården i sydost finns en liten lövdunge med murgrönsklädda trädstammar och murgrönsklädd mark. I dungen växer skogslönn, asp, ask, apel, rönn och lite hagtorn. Norr om vägen är marken delvis sank, främst i nordväst, med mycket björk.

Motivering för klass III: Kyrkänget är ett varierat ängesområde med inslag av lummiga igenväxningslövmarker.

Störningskänslighet: Fortsatt skötsel genom ängeshävd eller måttligt bete är önskvärd, helst kombinerat med årlig slåtter åtminstone på de öppnare partierna. Lövdungen med murgröna i sydost bör dock lämnas orörd.

Källor: ÄI

90:B8:klass II, Torräng och skogsbryn N Vamlingbo kyrka, VAMLINGBO

Botanisk beskrivning: Objektet utgörs huvudsakligen av betade torrängar på sandigt underlag. Bland glest stående enbuskar finns en rik torrängsflora. Talrika är vårbrodd, getväppling, harklöver och vårarv. Förutom den normala torrbackfloran ingår här flera sällsynta växtarter, bl a brokförgätmigej, sandlusern, strimklöver och vittåtel. Andra inte lika exklusiva inslag är grönknavel, trådklöver,sparvvicker och monke. I den norra delen finns en mycket rik lokal för orkidén göknycklar, liksom även Adam och Eva. Enbuskarna övergår i norr till täta snår.

Motivering för klass II:Objektet hyser flera sällsynta växter av vilka två, strimklöver och sandlusern, är upptagna i förteckningen över hotade kärlväxter i Sverige.

Störningskänslighet: Fortsatt nötbete är en förutsättning för att området inte skall växa igen.

Källor: BL

91:B1:klass II, F d Rörviksträsk NNV Hamra kyrka, HAMRA

Botanisk beskrivning: F d Rörviksträsk ligger i den sydöstra delen av Honngännaskogen. Myrområdet är dikat och delvis uppodlat. Några sanka partier med ag och knappag finns dock fortfarande kvar, och i anslutning till dessa finns det gott om orkidéer. Bl a finns här flera mycket stora bestånd av kärrnycklar (300-400 ex), honungsblomster, ängsnycklar och brudsporre. Vidare finns här öns största och södra Gotlands enda förekomst av korallrot med tusentals blommande skott.

Motivering för klass II: Även om naturen är starkt omvandlad, motiverar de rika orkidéförekomsterna ett högt skyddsvärde.

Störningskänslighet: Se sid 5-8.

Källor: MI, SH

91:B2:klass II, Stuckviken med omgivningar, HAMRA

Botanisk beskrivning: I en depression i berggrunden bildar Stuckviken en grund sjö i det flacka beteslandskapet. Som namnet antyder har avsnörningen från havet skett i sen tid, under det senaste seklet. Vid högvatten sker fortfarande en del vattenutbyte med havet.

Den torraste av de ingående vegetationstyperna är torrängar, som i allmänhet gränsar mot ovanliggande åker- och skogsmark och utgörs av tämligen artrika luddhavre- och fårsvingelsamhällen. På några ställen uppträder fuktängar i övergången mellan torräng och strandäng och domineras av högörter, tuvtåtel och älväxing. Strandängsvegetation förekommer runt praktiskt taget hela Stuckviken och består av artfattiga, hårt betade rödsvingel- och krypven/salttågsamhällen.

Ett hårt betestryck har medfört att många växter uppträder i lågvuxna, krypande former och har påverkat vegetationssammansättningen i riktning mot relativt artfattiga, gräsdominerade växtsamhällen. En ökad tillförsel av näringsämnen från ovan- och omkringliggande åkrar har gynnat igenväxning och utbredning av vassar. Tillflödet kommer från det utdikade Honngännamyr-systemet.

Övervattensvegetationen består av vass och blåsäv, som kantar stränderna. Vegetationen är bäst utvecklad i de västra och östra delarna. Stora delar av stränderna betas av nötkreatur, varför speciellt vassen hämmas i sin utveckling.

I undervattensvegetationen ingår trådnate och borstnate samt kransalger.

Strandängarna är kanske Stuckvikens mest intressanta drag ur botanisk synvinkel. Sydväst om vikens innersta del finns rika bestånd av flugblomster och honungsblomster samt ytterligare nio arter orkidéer. På strandängen i norr mellan fågeltornet och vägen växer talrikt med göknycklar, låsbräken och ormtunga, alla typiska och på Gotland ännu ej ovanliga men generellt sett vikande

strandängsarter.

Motivering för klass II: De vidsträckta strandängarna med varierad och artrik flora mot såväl sött som salt vatten är mycket väl utvecklade.

Störningskänslighet: Ett fortsatt bete är en förutsättning för vidmakthållandet av den strandängsbundna florans rikedom.

Källor: KI, SI, Nilsson & Olsson 1984.

91:B3:klass III, Lillmyr och vät NO därom, HAMRA

Botanisk beskrivning: Såväl Lillmyr som väten nordost härom är att betrakta som agmyrar. Själva Lillmyr är den större agmyren och har också klarvattenytor. Myren utgör en sänka i alvaret utan till- eller utlopp. Vegetationen består huvudsakligen av stora bunkestarr-tuvor med inslag av trådstarr. Kantpartiernas vegetation utgöres av älväxing. Den omgivande tallskogen står tät mot myrarna med en bård av björk och lövsly.

Motivering för klass III: Även om myrarna är artfattiga utgör de ekologiskt värdefulla våtmarker i en trakt som i övrigt är förhållandevis våtmarksfattig.

Störningskänslighet: Myrarna bör naturligtvis inte dikas ut.

Källor: MI

91:B4:klass II, Sandstrand vid Skvalpvik, HAMRA

Botanisk beskrivning: Mellan raukuddarna Holmhällar och Hammarshagehällar ligger sandstranden Skvalpvik. Denna strand liksom de flesta andra av liknande utseende har förändrats en hel del under de senaste årtiondena. I väster är sanden stenbemängd och bevuxen med tät högörtvegetation, bl a sandsallat. I östra delen är sanden renare och vegetationen lågvuxen, närmast torrängsartad och med intressanta inslag t ex en säregen form av styvmorsviol, en växt som är ovanlig på Gotland. Ovanför stranden vidtar gles tallskog.

Motivering för klass II: Denna låga strand med sitt avgränsade läge har en intressant sandstrandsvegetation.

Störningskänslighet: Den känsliga strandängen bör genom fysiska hinder skyddas från terrängkörning.

Källor: KI

91:B5:klass III, Lövskog Hamra annex V Hamra kyrka, HAMRA

Botanisk beskrivning: Området präglas av en fuktig skog med björk och hassel med inslag av enstaka tallar och aspar. I områdets fuktigaste del i sydväst finns spår av försök till dränering i form av grunda diken. Mot norr blir skogen torrare, vilket visar sig genom grövre hasselbuketter och inslag av ek. Buskskiktet är fattigt med blåhallon som enda mera påfallande art.

Till följd av markens fuktighet är fältskiktet föga utbildat och präglas till stor del av mossor. De fuktigaste partierna domineras av den på dylik mark typiska älgörten. Andra örter är blåsippa, vitsippa och harsyra samt orkidéerna nästrot, skogsknipprot och kärrknipprot.

Ett litet hävdat änge gränsar till lövskogens östra del. Det är relativt öppet med en stor slätt i söder och en mindre slätt i norr. Dessa öppnare partier åtskiljs delvis av en lövvast. Hasseln växer i dungar, främst i östra delen och i vastar runt änget. På den södra slätten finns några stora, välväxta ekar. Runt hela änget löper en lövridå med hassel, ask, lite björk och några ekar som skydd mot omgivande åkermarker.

Motivering för klass III: Objektet utgör inte någon typisk lövskog, men i sin egenskap av försumpad björk-/hasseldominerad lövskog är det ett avvikande och skyddsvärt exempel på den gotländska lövvegetationens mångformighet. Det lilla änget förhöjer värdet.

Störningskänslighet: Det är önskvärt att skogen får behålla sin nuvarande karaktär och inte dikas ytterligare eller överförs till barrskog. En viss röjning behöver dock inte inkräkta på naturvärdena. I det hävdade änget bör ingen förändring av pågående markanvändning ske utan fortsatt årlig traditionell ängeshävd bestå.

Källor: ÄI

92:B1:klass I, Sundrealvaret vid Muskmyr innefattande även kantområdena med skogsdungar och vätar samt Nackshajd och västra delen av Sundre, SUNDRE

Botanisk beskrivning: Sundrealvaret utgör Gotlands största sammanhängande alvar och det som närmast kan förmedla något av samma intryck som det öländska alvaret. Främst utgörs Sundrealvaret av hällalvar, mer eller mindre enbuskbevuxet. På ytor av morän och sand finns mindre träddungar, och i odränerade svackor i kalkhällen har små vätar bildats.

Växligheten innehåller mycket av den typiska alvarvegetationen med exklusiva inslag som gotlandsnarv och gotlandssolvända. Stranden i söder och sydost består av grus eller i mindre utsträckning av sand. Vid Barshageudd finns ett av Gotlands mest välutbildade strandvallssystem, beskrivet redan av Linné. Det omfattar omkring ett hundra strandvallar och sträcker sig upp till Skoge.

Muskmyr är öns bästa exempel på ett alvarträsk. Myren är en typisk agmyr med klarvattenytor - randträsk - åt flera håll. Myrviddens vegetation består av ag med betydande inblandning av trådstarr och till en mindre del även bunkestarr. Utanför randträsken vidtar lågstarrängarna, men i ett smalt band närmast vattnet påträffas först en vegetation bestående av trådstarr, vattenklöver, smalfräken och trubbtåg. Lågstarrängarna i väster är mycket orkidérika. Myrens avflöde sker genom ett slukhål norr om landsvägen.

I tallskogen ca 1,5 km nordost om Muskmyr ligger Lingen-vätarna. Eftersom de brukar hålla vatten året om är de snarare att betrakta som träsk. I de stora klarvattenytorna finns många agruggar. I vattenväxtligheten ingår kransalger, gräsnate, blåsört och ryltåg.

De stråk av revkalksten som stora delar av Sundre består av avslutas i sydväxt av Klajvan och de fem Hoburgsklintarna. Berggrundslagren norr härom består också av revkalk eller av märglig kalksten. Fläckvis finns partier av märgelsten, vilka varit möjliga att uppodla, men i övrigt är marken till följd av bete alvarpräglad. Området utgör i sig ett av Gotlands större sammanhängande alvarområden, men till skillnad från de övriga är detta alvar relativt kuperat. Mot väster avgränsas alvaret av Husrygg, en nederoderad klint av åsliknande utseende.

Botaniskt sett är alvarmarkerna mellan Nackshajd och Hoburgen rika. Här finns stora bestånd av våradonis och gotlandssolvända. På Klajvan uppträder extremt kortbarriga former av enbuskar. Backtimjan förekommer i en mängd olika typer. I fuktsänkor finns rika orkidéförekomster.

Mellan Hoburgsklintarna och havet ligger ett svagt sluttande område på sandblandad grus. Det består nästan helt av åkermark och är nästan helt trädlöst. I åkerlandskapet kvarlever flera märkliga ogräs, bl a nålkörvel, renkavle och åkermadd. Åkrarna vid Digrans utgör kanske landets rikaste område för en rad hotade sällsynta åkerogräs.

I objektets nordligaste del, väster om Gervalds, finns igenväxande lövdungar av utpräglad lundkaraktär. Här finns gott om skogsalm, som är den sällsyntare av Gotlands båda almar. I de frodiga hasselbeståndens skugga trivs en rad sällsynta lundväxter. Bland gräsen ingår långsvingel, skugglosta och lundslok. Av örterna må nässelklocka, lundviol och underviol framhävas.

Mellan uddarna Rivet och Barshageudd och nedanför Litorinastrandvallen sträcker sig ett landskap som består av strandängar och en mosaik av lövsnår och öppnare betesytor. I sluttningen finns flera orkidérika källmyrar.

Motivering för klass I: I detta stora objekt ingår en rad ypperliga exempel på exklusiva gotländska naturtyper. Det innefattar såväl Gotlands största alvarområdet med rika förekomster av flera ovanliga alvarväxter som våtmarker, lundar, strandvallar och betesängar med rika orkidéförekomster. En urgamla ogräsfloran är av oerhört stort värde.

Störningskänslighet: Vikande bete har lett till en tilltagande igenväxning. Ett fortsatt bete är en förutsättning för såväl alvarets som strandängarnas fortbestånd. En oförändrad markanvändning med jordbruk utan kemiska bekämpningsmedel och med sparande av åkerkanter och vastar är en förutsättning för bevarande av den rika ogräsfloran på åkrarna mellan Rivet och Digrans. Ogräsen är inte av det slag som konkurrerar med grödorna utan fortlever i randzonen mellan åkerkant och dike eller stentun.

Källor: KI, MI, SI, ÄI, Johansson 1978, Ohlsson 1968, Pettersson 1958, Sernander 1941, JP

2.7 LITTERATUR

Förkortningar: BN = Botaniska Notiser
GFF = Geologiska Föreningens Förhandlingar
KVA = Kungliga Svenska Vetenskapsakademien
SBT = Svensk Botanisk Tiskrift
SGU = Sveriges Geologiska Undersökning

Afzelius, P O. 1844. Novitiae Florae Gotlandicae. - Upsaliae.

Ahlfvengren, F E. 1888. Västgeografiska bidrag till Gotlands flora. - BN.

Almborn, O. 1948. Distribution and ecology of some south Scandinavian lichens. - BN suppl 1: 2.

Almer, B. 1970. Nya sötvattenslokaler för Najas marina L på Fårö. - SBT 64.

Almquist, S. 1889. Om Euphrasia saliburgensis' växtplats. - BN.

Alroth, N. 1940. Något om Mästermyrs nutida vegetation. - Acta Hort Gotoburg 14.

Andersson, A. 1974. Inventering av lokaler för stor skogslilja på Gotland. - Länsstyrelsen i Gotlands län.

Andersson, G. 1894. Sandens och vindens inflytande på Gotska Sandöns vegetation. - GFF: 389.

Arwidsson, T. 1938. Studier över floran och vegetationen på Gotska Sandön med särskild hänsyn till nationalparken. - KVA:s avhandl i naturskyddsärenden 1.

Berg, B. 1914. Scolopendrium funnen på St Karlsö. - FoFl 9.

Bergöö, M. 1965. Om Gotska Sandöns lavar. - Fältbiologen H 1: 10-12.

Björkman, S O. 1947. On the distribution of Chara tomentosa L round the Baltic and some remarks on its specific epithet. - BN.

Bjørndalen, J E. 1980. Kalktallskogar i Skandinavien - ett förslag till klassificering. - SBT 74: 103-122.

- Manuskript. Kalktallskogar på Gotland som naturvårdsobjekt. - Länsstyrelsen i Gotlands län.

Borgegård, S-O. 1982. Allekvia äng. Botanisk inventering. - Länsstyrelsen i Gotlands län.

- 1983. Kalkbrott på Gotland - utformning och efterbehandling. - Länsstyrelsen i Gotlands län & Gotlands kommun.

Cedergren, K. 1947. Lathyrus maritimus (L) Bigelow i Skandinavien. - SBT 41: 151.

Crosby-Brown, A J. 1950. The root parasitism of Euphrasia saliburgensis Funck. - Watsonia 1: 6.

Dahlstedt, H. 1890. Bidrag till sydöstra Sveriges Hieraciumflora I. - KVA Handl 23: 15.
- 1893. Bidrag till sydöstra Sveriges Hieraciumflora II. - KVA Handl 25: 3.
- 1894. Bidrag till sydöstra Sveriges Hieraciumflora III. - KVA Handl 26: 3.
Danielsson, I. 1983. Harbetningens inverkan på flora och vegetation. En naturinventering av inhägnaderna på Stora Karlsö. - Inst för skoglig ståndortslära vid Skogshögskolan i Umeå.
Degelius, G. 1936. Till kännedom om lavfloran på bark, lignum och bergsblock på Gotland. - BN: 51-100.
- 1944. Några märkligare fynd av collemacéer på Gotland. - SBT: 178-184.
- 1944. Nya bidrag till kännedomen om lavfloran på bark, lignum och urbergsblock på Gotland. - SBT 38: 27-63.
Djurberg, C & Ivarsson, L-E. 1964. Kulturlandskapsrelikter på Visne ängar. Alskog socken, Gotlands län. - Seminarieuppsats vid Kulturgeografiska inst, Stockholms universitet.
Du Rietz, G E. 1925. Gotländische Vegetationsstudien. - Sv Växtsoc Sällsk Handl 2.
Ederlöf, B & Larsson, K. 1973. Hall-Hangvar. Växtekologisk inventering som underlag för skötselplaner. - SNV PM 305.
Eisen, G & Stuxberg, A. 1868. Bidrag till kännedomen om Gotska Sandön. - Öfversigt KVA Förhandl 1868: 353-379.
- & - 1869. Gotlands fanerogamer och thallogamer. - Uppsala.
Ekberg, L. 1957. Iakttagelser på Gotland sommaren 1956. - Fältbiologen 10: 3.
Ekberg, N. 1942. Gotländsk natur och naturvård.
- 1946. Lojstabygden. - Ur: Natur på Gotland. Göteborg.
- 1951. Gotländska prästängar. - Visby stift i ord och bild: 467-476.
- & Romell, L-G. 1938. Inventering av Gotlands prästängen. - Stiftsnämnden, Visby.
Ekstam, U, Jacobson, R, Mattson, M & Porsne, T. 1984. Ölands och Gotlands växtvärld. - Natur och Kultur.'
Eliasson, A G. 1933. Svampar från Öland och Gotland. - SBT: 141-160.
Englund, B. 1942. Die Pflanzenverteilung auf den Meeresufern von Gotland. - Acta Botanica Fennica 32.
- 1942. Ny fyndort för Ranunculus ophioglossifolius Vill på Gotland jämte några synpunkter på artens förekomst därstädes. - Mem Soc pro Fauna et Flora Fenn 17.
Engström, A. 1926. Gotska Sandön.
Ericson, M. 1976. Inventering av änges- och lövmarker. - Länsstyrelsen i Gotlands län.
Eriksson, G. 1960. Anteckningar om jordstjärnor på

Gotland. - SBT: 369-372.
- 1976. Anteckningar om svampfynd på Gotland, Sverige. - Friesia XI: 126-134.
Flach, B. 1958. En orientering om Stora Karlsös flora under 1957. - Fauna och Flora.
Flodereus, M M & Stenhammar, J C W. 1855. Pulsatilla patens funnen på Gotland. - Öfvers KVA Förhandl 11.
Forsberg, C. 1963. Ny sötvattenslokal för Najas marina L på Gotland. - SBT 57: 90.
- 1965. Environmental conditions of Swedish Charophytes. - Symb Bot Upsal 18: 4.
Forsberg, B & Forsberg, C. 1961. The fresh water environment for Najas marina L in Scandinavia. - SBT 55: 604-612.
Fredriksson, G. Alger och vattenförhållanden kring Stora Karlsö. Ur: Stora Karlsö, en presentation. - Visby.
Fries, E T. 1914. Några floristiska notiser från Gotland. - SBT 8.
- 1917. Några gotländska växtlokaler. - SBT 11.
- 1920. Några gotländska växtlokaler. - SBT 14.
- 1925. Några gotländska växtlokaler. - SBT 19.
- 1932. Några färgvarieteter i Gotlands Flora. - BN.
- 1934. Några gotländska växtlokaler. - BN.
- 1942. Några gotländska växtlokaler. - BN.
Fries, T C E. 1921. Die skandinavischen Formen der Euphrasia salisburgensis. - Ark f Bot 17: 6.
Fröman, I. 1930. Phyllitis, Helichrysum och Eryngium på Gotland. - BN.
- 1938. Karlsöarnas blomsterskatter. - Stockholm.
- 1940. Burgar i havet. Storö och Lillö. - STF:s årsskrift.
- 1944. De senkvartära strandförskjutningarna som växtgeografisk faktor i belysning av murgrönans geografi i Skandinavien-Baltikum. - GFF 66.
- 1945. Murgrönan - ett levande fornminne. - Ymer 65.
- 1946. Växterna på Stora Karlsö. Ur: Natur på Gotland. - Stockholm.
- 1953. Lilla Karlsös växtvärld - några framträdande drag. - Sveriges Natur 44: 5.
- 1957. Besök på Karlsöarna. - Stockholm.
- 1974. Fanerogamer och kärlkryptogamer på Stora Karlsö. - Naturhistoriska riksmuseet, Stockholm.
- 1979. Fanerogamer och kärlkryptogamer på Lilla Karlsö. Jämförelser med Stora Karlsö. - Naturhistoriska riksmuseet, Stockholm.
Fåhraeus, G. 1978. Storsvampar på Fåröns sanddyner. - SBT 72: 279-284.
- 1980. Sorbus teodori, avarönn, och dess förekomst på Gotland. - SBT 74: 377-382.
- 1981. Nya gotländska Botrychium-fynd. - SBT 75: 97-

101.
- 1982. Vad är Centaurea decipiens? - Rindi 2: H 2: 14-15.
- & Högström, S. 1982. Sorbus graeca - en förbisedd vitoxelart i Gotlands flora. - Rindi 2: H 2: 3-8.
Gudmarsson, A. 1976. Naturreservatet Skalasand, Fårö. Botanisk inventering. - Länsstyrelsen i Gotlands län.
- 1978. Danbo naturreservat, Gammelgarn. Botanisk inventering. - Länsstyrelsen i Gotlands län.
- 1978. Hammaren, Gammelgarn. Botanisk inventering. - Länsstyrelsen i Gotlands län.
Gullander, B. 1971. Linné på Gotland. En antologi. - Stockholm.
Gullander, U. 1967. Blommande Sandö. - Fältbiologen H 3: 14.
Gustafsson, L. 1981. Kallgateburg. Botanisk inventering. - Länsstyrelsen i Gotlands län.
- 1982. Rone Ytterholme. Botanisk inventering av provrutor utförd i juli 1978. - Länsstyrelsen i Gotlands län.
- & Jennersten, O. 1982. Alvena lindaräng. Botanisk inventering. - Länsstyrelsen i Gotlands län.
Gustavsson, H. 1947. Gotländska växtnamn. - Landsmålsarkivets frågelistor 38: 1.
Gustawsson, K A. 1954. Skötsel av ängen och hagen. - Sveriges Natur, årsboken: 26-34.
Gydemo, R, Nyman, J & Westin, L. 1982. Gotländska sjöar och vattendrag - en fiskeribiologisk inventering. - Länsstyrelsen i Gotlands län.
Haglund, E. 1913a. Om Gotlands hvitmossor. - SBT 7: 33-38.
- 1913b. Redogörelse för torfjordundersökningar på Gotland sommaren 1912. - Sv Mosskulturföreningens tidskrift.
Hallgard, A-K. 1973. Solsänget. - Stockholm.
Hasselrot, T E. 1938. Några lavar från Gotland. - SBT 32.
- 1953. Nordliga lavar i Syd- och Mellansverige. -Acta Phytogeogr Suec 33.
Hasslow, O J. 1931. - Sveriges Characéer. - BN 63-136.
Hedbom, K. 1891. Lactuca quercina L återfunnen på Lilla Karlsö. - BN.
Helbaek, H. 1955. The botany of the Vallhagar field. Vallhagar, s. 11. - Copenhagen & Stockholm.
Hesselman, H. 1907. Orobanche alba Steph rubra Hook och dess förekomst på Gotland. - SBT.
- 1908. Om flygsandsfälten på Fårön och skyddsskogslagen af den 24 juli 1903. - Skogsvårdsfören Tidskr 6.
- 1908. Vegetationen och skogsväxten på Gotlands hällmarker. - Sv Skogsvårdsförb Tidskr 6.

Hjelm, L. 1973. Ängesinventering. - Länsstyrelsen i Gotlands län.
Hjernqvist, A & Hjernqvist, B. 1974. Vegetationen på Lilla Karlsö - produktionsundersökning och inventering i ett traditionellt fårbeteslandskap. - Botaniska institutionen, Stockholms universitet.
Hjernqvist, B & Palm, P-O. 1977. Lilla Karlsö. - Svenska Naturskyddsföreningen.
Holz, L. 1871. Flora der Insel Gottska-Sandö. Ur: Verhandlungen des botanischen Vereins für die Provinz Brandenburg, bd 13, s 59-68.
- Berichtigung. Ur: Verhandlungen des botanischen Vereins für die Provinz Brandenburg, bd 13, s 153.
(Referat med kommentarer av C F O Nordstedt i BN 1872, s 185-186, och BN 1874, s 28.)
- 1979. Gotska Sandöns flora. Ur: Gotska Sandön - skildringar. - Nyköping.
Hultén, E. 1971. Atlas över växternas utbredning i Norden. Andra uppl. - Stockholm.
Hylander, N. 1950. Rorippa microphylla i Sverige och Danmark. - BN
- 1953. Nordisk kärlväxtflora. I. - Stockholm.
- 1966. Nordisk kärlväxtflora. II. - Stockholm.
Hägg, R. 1908. Ännu en lokal för Potentilla fruticosa på Gotland. - SBT.
Högström, S. 1984. Vegetationen på Lillholmen i Fardume träsk. - Rindi 4: 76-82.
- & Fåhraeus, G. 1983. Nyheter i Gotlands flora 1983. - Rindi 3: H 2: 6-15.
Ingelög, T, Thor, G & Gustafsson, L (red). 1984. Floravård i skogsbruket, 1 och 2. - Skogsstyrelsen.
Ingmansson, G. Fältveckan i juli 1984. - Rindi 4: 51-54.
Jacobson, R. 1972. En jämförande inventering av Karlsöarnas alvarvegetation. - Institutionen för systematisk botanik, Uppsala universitet.
- 1972. Vegetationen. Ur: Stora Karlsö. - Gotlandskonst.
- 1976. Något om lövdungar och lundväxter på Stora Karlsö. Ur: Stora Karlsö - en presentation. - Visby.
- 1979. Odlingsreservat tillskapade på Gotland. - SBT 73: 160.
- 1980. Natur och naturrön under 100 år. Ur: Stora Karlsö 1880-1980, s 92-144. - Visby.
- 1981. Projekt Linné på Gotland. - Rindi 1: H 2: 14-17.
- 1981. Projekt ogräsodling. - Rindi 1: H 2: 9-11.
- 1982. Några fynd av källnate. - Rindi 2: H 2: 16-17.
- 1983. Naturvårdsområdet Grausne källmyr. Handledning för naturstig.
Johansson, B G. 1982. Exotisk inkomling i trädgårdsland. - Rindi 2: H 2: 8.
- & Larsson, B. 1984. Luddvårlök i Stånga. - Rindi 4: 69

-70.
Johansson, K. 1889. Bidrag till Gotlands växtgeografi. - BN.
- 1897. Hufvuddragen af Gotlands växttopografi och växtgeografi. - KVA Handl, N F 29: 1.
- 1899. Studier öfver Gotlands hapaxantiska växter. - Bih KVA Handl 25, III: 2.
- 1905. Beiträge zur Kenntnis des Formenkreises der Potentilla verna (L ex p) Lehm et auct plur, mit besonderer Berücksichtigung der gottländischen Formen. - Ark f Bot 4: 2.
- 1907. Till Gotska Sandöns floristik. - SBT.
- 1908. Om fyllodi hos Anemone silvestris L. - SBT 2.
- 1908. Ännu en lokal för Potentilla fruticosa på Gotland. - SBT: 59-62.
- 1910. Nyare bidrag till kännedomen om Gotlands kärlväxtflora. - BN.
- 1912. Bidrag till de gotländska Pulsatillornas naturhistoria. - SBT 6.
- 1914. Gotländska värdväxter för Cuscuta epithymum Murr. - SBT: 379-382.
- 1916. Näktergalslunden vid Burgsvik. - Sveriges Natur.
- 1916. Om Pedicularis palustris L f serotina Neum och P opsiantha Ekm. - BN 1916.
- 1917. Tre kulturflyktingar på Gotlands hällmarker. - SBT 11.
- 1917. Idegranar på Gotland. - Sveriges Natur: 71-77.
- 1921. Bidrag till kännedomen om Gotlands Ulmus-arter. - SBT 15.
- 1923. Växtgeografiska spörsmål rörande den svenska Hieraciumfloran. - SBT 17: 175-214.
- 1926. Västgeografiska spörsmål rörande den svenska Hieraciumfloran. - SBT 20: 305-343.
- 1927. Calendarium florae gotlandicae. - SBT 21.
Johansson, N. 1976. Grötlingboholme naturreservat, Gotlands län. Botanisk inventering av gåsbetesmarker. - SNV PM 784.
- 1981. Botanisk inventering av provrutor inom naturreservatet Grötlingboholme våren, sommaren 1978. - Länsstyrelsen i Gotlands län.
- 1981. Hällholmen naturreservat, Lummelunda. Botanisk inventering. - Länsstyrelsen i Gotlands län.
- 1981. Botanisk inventering av hällmarksvegetation kring Muskmyr, Gotland. - SNV PM 1423.
Karlsson, T. 1983. Kritiska växter på Gotland. - Rindi 3: H 2: 23-37.
- 1984. Early-flowering taxa of Euphrasia (Scropulariaceae) on Gotland, Sweden. - Nordic Journal of Botany 4: 303-326.
Kers, L E. 1973. Psilocybe ammophila funnen på Gotska

Sandön. - SBT 67: 65-66.
- 1976. Fönsteralger funna på Gotska Sandön. - SBT 70.
Lagerheim, G. 1882. Bidrag till Gotlands flora. - BN.
Landeberg, S. 1811. Flora Gothlandica. Handskrift inlämnad till KVA.
Landin, B-O & Brusewitz, G. 1982. Naturvandringar på Fårö. - AWE/Gebers.
Lange, T. 1911. Bidrag till kännedomen om Gotlands Taraxacumflora. - SBT: 275-292.
Larsson, B & Rosvall, T. 1981. Nya fynd av gotländsk haverrot, Tragopogon crocifolius, på Gotland. - SBT 75: 103-105.
- & - 1981. Gotländsk haverrot, Tragopogon crocifolius. - Rindi 1: H 1: 4-8.
Larsson, S. 1972. Översiktlig naturvårdsinventering av gotländska myrar. - Länsstyrelsen i Gotlands län.
Larsson, S. 1980. Gotländska växtnamn. - Från Gutabygd: 38-53.
Larsson, V. 1981. Fynd av kal knipprot i Hörsne. - Rindi 1: H 2: 13.
Lindberg, H. 1936. Lactuca tatarica (L) C A Meyer i Norden. - SBT 30.
Lindell, T. Manuskript. Klosteränge. Botanisk inventering. - Länsstyrelsen i Gotlands län.
Lindgren, S. 1968. Lövskogsvegetationen på Gotska Sandön. - Botaniska institutionen, Stockholms universitet.
- 1977. Gotska Sandöns flora. Ur: Een Treekantigh Öö. Kompendium om Gotska Sandön. - Friluftsfrämjandet.
Lindman, C A M. 1895. Kärlväxtfloran på Visby ruiner. - Öfvers KVA Förh 52.
- 1910. Inula vrabelyiana A Kerner auf Gotland. - BN.
Linné, C von. 1742. Förteckning, af de färgegräs, som brukas på Gotland och Öland. - KVA Handl.
- 1745. Carl Linnaei Öländska och Gothländska Resa ... förrättad Åhr 1741. - Stockholm och Uppsala.
Lithberg, N. 1934. Gotlandsängen. - Sveriges Natur, årsboken: 92-102.
Ljungqvist, J E. 1914. Mästermyr. En växtekologisk studie. - Karlstad.
- 1919. Vegetationsbilder från Mästermyr. - SBT: 164-178.
- 1927. Vegetationsbilder från Mästermyr II. - SBT: 314-343.
- 1929. Vegetationsbilder från Mästermyr III. - SBT.
Looström, U. 1981. Nyfynd av kalkdån på Gotland. - Rindi 1: H 2: 12.
Lundgren, D. 1971. Tingsvät. - Enskilt arbete i biologi vid Säveskolan, Visby.
Lundqvist, G. 1927. Myrmarker. Beskrivning till geologiska kartbladet Klintehamn. - SGU Aa: 169.

- 1928. Myrmarker. Beskrivning till geologiska kartbladet Slite. - SGU Aa: 169.
- 1929. Myrmarker. Beskrivning till geologiska kartbladet Katthammarsvik. - SGU Aa: 171.
- 1933. Myrar och träsk. Beskrivning till geolgiska kartbladet Kappelshamn. - SGU Aa: 180.
- 1936. Myrar och träsk. Beskrivning till geologiska kartbladet Fårö. - SGU Aa: 180.
- 1940. Myrar, träsk och vätar. Beskrivning till geologiska kartbladet Visby och Lummelunda. - SGU Aa: 183.

Länsstyrelsen i Gotlands län. Manuskript. Sjöinventering.

Lönnroth, K J. 1850. Några ytterligare tillägg till Gotlands flora. - BN.
- 1857. Till Gotlands laf-flora. - Öfvers KVA Förh 14.
- 1883. Berättelse om en botanisk resa i östra Småland och på Gotland. - Öfvers KVA Förh 39.

Malers, H. 1983. Storsund. Botanisk inventering. - Länsstyrelsen i Gotlands län.

Marklund, S. 1982. Källmyrar. Botanisk inventering. - Länsstyrelsen i Gotlands län.

Melin, R. 1923. Om fårbetet och betesmarkerna på Gotland. Sv Betes- och Vallför Årsskr 5.

Miljand, M & Rehnström, Å. 1977. Vegetation och flora. Ur: Gotska Sandön, en tvärfacklig beskrivning. - Stockholm.

Moberg, I. 1938. Gotland um das Jahr 1700. Ein kulturgeographische Kartenanalys. - Geografiska Annaler 20.

Molér, W. 1913. Nephroma lusitanium Schaer på Gotland. - SBT 81.

Mossberg, B & Nilsson, S. 1977. Nordens orkidéer. - Wahlström & Widstrand.

Mossberg, P. 1981. Rapport över vatten-, sediment- och biologisk undersökning i Närkåns vattensystem den 20 maj 1981. Bilaga 2. - AB Hydroconsult, Kemibyrån.

Munthe, H. 1910. Studier öfver Gottlands senkvartära historia. - SGU Ca: 4.
- 1910. On the sequence of strata within Southern Gotland. - GFF 32.
- 1911. Ett ovanligt högvuxet exemplar av en. - Skogsvårdsför Tidskr 9, Allm delen.
- 1913. Drag ur Gottlands odlingshistoria. - SGU Ca: 11.
-, Hede, E & von Post, L. 1924. Gotlands geologi. - SGU Ser C Nr 331.

Müntzing, A. 1945. Lactuca tatarica-beståndet vid Närshamn. - BN.

Nannfeldt, J A. 1966. Dryopteris dilatata och D. assimilis i Sverige. - BN 119: 135-152.

Nilsson, A. 1980. Om hybrider mellan skogsalm och lundalm i natur och kultur. - SBT 74: 311-325.

Nilsson, B-O & Olsson, Y. 1982. Träskmyr. Botanisk inventering. - Länsstyrelsen i Gotlands län.
- & - 1983. Lindhammarsmyr. Botanisk inventering. - Länsstyrelsen i Gotlands län.
- & - 1983. Nygårdsmyr. Botanisk inventering. - Länsstyrelsen i Gotlands län.
- & - 1984. Inre Stockviken. Botanisk inventering. - Länsstyrelsen i Gotlands län.
- Manuskript. Ädellövskog i Grötlingbo. Vegetationsbeskrivningar. - Länsstyrelsen i Gotlands län.
Nilsson, G. 1926. Träskmyr. En bild från en försvinnande gotländsk vegetationstyp. - Sveriges Natur: 53-59.
Nilsson, Ö. 1981. Gräsfröinkomlingar och andra kulturspridda växter från Gotland. - SBT 75: 65-69.
- & Gustafsson, L-Å. 1976. Projekt Linné rapporterar 1-13. - SBT 71: 165-175.
- & - 1976. Projekt Linné rapporterar 14-28. - SBT 70: 211-224.
- & - 1977. Projekt Linné rapporterar 29-48. - SBT 71: 3-22.
- & - 1977. Projekt Linne rapporterar 49-63. - SBT 71: 205-224.
- & - 1978. Projekt Linné rapporterar 64-79. - SBT 72: 1-24.
- & - 1978. Projekt Linné rapporterar 80-92. - SBT 72: 189-204.
- & - 1979. Projekt Linné rapporterar 93-105. - SBT 73: 71-85.
- & - 1979. Projekt Linné rapporterar 106-120. - SBT 73: 353-372.
- & - 1982. Projekt Linné rapporterar 121-132. - SBT 76: 135-145.
- & - 1985. Projekt Linné: slutrapport. - SBT 79: 319-328.
Nordborg, G. 1963. Studies in Sanguisorba officinalis L. - BN 267-288.
Nordenstam, S. 1970. The Hieracium Flora of Gotska Sandön. - SBT 64: 312-320.
Nordin, I. 1958. Gotländska växtfynd 1956 och 1957. - SBT: 195-201.
- Vegetation och flora på Tofta skjutfält. - Gotlandsartilleristen 21-32.
- Lavsläktet Caloplaca, sektionen Gasparrinia på Stora Karlsö. - Stora Karlsö, årsskrift.
Noréhn, N. 1947. Martornet (Eryngium maritium) upptäckt på Gotska Sandön. - BN.
Norén, C O. 1903. Orobanche alba Stephan'rubra Hooker funnen på Gotska Sandön. - BN.
Nyhlén, G. 1949. Ceterach officinarum, en för Skandinavium ny ormbunke. - BN.

Nyman, C F. 1842. Bidrag till Gottlands flora. - KVA Handl 1840.
Ohlsson, A. 1936. Lina myr. Ett gotländsk naturminne som borde skyddas. - Tidskrift för hembygdsvård: 54-55.
- 1937. Sommarkvällar vid Storsund. - Gotlands Allehandas julnummer.
- 1944. Från gotländska marker. - Uppsala.
- 1961. Lina myr.
- 1965. Alvena lindaräng och Storsund. - Svenska Naturskyddsföreningen.
- 1967. Svenska orkidéer. - Gebers.
- 1968. Från träsk och fågelmyr. - Gotlandskonst.
- 1970. Träskmyr, Europas största agmyr, hotas av utdikning. - Sveriges Natur H 2: 69-70.
Olofsson, A G. 1945. Gotlands läns hushållningssällskap 1791-1945. - Uppsala.
Osvald, H. 1926. Mästermyr. Kring frågan om kanalernas upprensning. - Svenska Mosskulturföreningens tidskrift H $: 461-472.
Pedersen, A. 1965. Veronica praecox All på Stora Karlsö. - BN.
Pejler, B. 1962. A glacial-marine relict in a lake on Gotland. - Arkiv f zoologi 15: 17.
- 1965. Regional-ecological studies of Swedish freshwater zooplankton. - Zoologiska bidrag fr Uppsala 34: 4.
Persson, H. 1944. Till kännedomen om Karlsöarnas mossflora. - SBT.
- 1947. Bryum arcticum och några andra mossfynd från Stora Karlsö. - SBT.
Peterson, J. 1984. Lövskog Gandarve. Botanisk inventering. - Länsstyrelsen i Gotlands län.
Pettersson, B. 1938. Studier över flygsand och vegetation på Gotska Sandön. - Naturgeografiska institutionen, Uppsala universitet.
- 1940. Orchis spitzelii Sauter var gotlandica n var. Nyupptäckt gotländsk representant för sydeuropeisk bergsflora. - Acta Phytogeogr Suec 13.
- 1941. Cephalanthera longifolia (L) Fritsch x C rubra Rich på Gotska Sandön. - BN.
- 1944. Svensk natur i fara. - Bygd och Natur 2.
- 1945. Natur och kultur i det gotländska landskapet. Ur: Boken om Gotland. I. - Stockholm.
- 1945. Strövtåg i gotlandsflorans skattkammare. - Svenska hem i ord och bilder.
- 1946. Heppia lutosa (Ach) Nyl på Gotland. - BN.
- 1946. Mannia fragans (Balbis) Frye et Clark. Ett nyare tillskott till den svenska marchantiacéfloran. - SBT 40.
- 1946. Verkmyr. Ett gotländskt utdikningsprojekt i kri-

tisk belysning. - Sveriges Natur 37.
- 1946. Gotska Sandön. Ur: Natur på Gotland. - Stockholm.
- 1946. Glimtar från Sudret. Ur: Natur på Gotland. - Stockholm.
- 1946. Gotländskt änge. Ur: Natur på Gotland. - Stockholm.
- 1946. Gotlands myrar. Ur: Natur på Gotland. - Stockholm.
- 1946. Bland gotländska växter. Ur: Natur på Gotland. - Stockholm.
- 1947. Orkidénotiser från Gotland. - BN.
- 1947. On some hybrid populations of Orchis incarnata x maculata. - SBT 41.
- 1948. Antonius Münchenbergs herbarium vivum. - BN.
- 1949. Gotländska vegetationsproblem. - BN.
- 1950. Trochobryum carniolicum Breidl et Beck. Eine seltene Laubmoosart mit disjunkter Verbreitung. - BN.
- 1950. Phytogeographical excursions in Gotland. - Seventh Intern Bot Congr, Stockholm 1950. Excursion guides. A II a 3.
- 1951. Människospeglar i naturen. Från det gotländska orkidériket. - Dagens Nyheter 4.11 1951.
- 1952. Naturgeografiska exkursioner på Gotland. - Geogr Not 1952.
- 1955. The Vallhagar country: some natural features relating to its history. Ur: Vallhagar. - Copenhagen & Stockholm.
- 1955. Eine bryologische Probleme in der Flora und Vegetation Gotlands, Schweden. - Mitt Thüring Bot Gesellsch 1.
- 1955. Växtlighet och fornminne. - Dagens Nyheter 2.1 1955.
- 1957. Växtligheten och människan i Gotlands fornlandskap. - Bygd och natur: 77-87.
- 1958. Dynamik och konstans i Gotlands flora och vegetation. - Acta Phytogeogr Suec 40.
- 1959. Gotska Sandön. - Domänverket.
- 1962. Om Ceterach officinarum och dess ekologi. - BN.
- 1963. Gotlandsmyrarna och deras växtvärld. - Sveriges Natur, årsboken.
- 1964. Notis on the ecology of Tolypella glomerata. - BN 117.
- 1965. Gotland and Öland. Two limestone islands compared. - Acta Phytogeogr Suec 50 131-140.
- 1965. Notes on the ecology of Tolypella glomerata (Desv) Leonh. - BN.
- 1966. Gammalt och nytt i Gotlands flora. - STF:s årsskrift: 131-145.
- 1968. Inventering av växtlighet och landskapsbild. Ur:

Översiktsplan för Gotlandskusten. - Stockholm.
- 1971. Växtlighet och landskapsbild. Ur: Gotlandskusten. Översiktsplan för naturvård och friluftsliv. - Statens planverk, rapport 9: 33-49.
- 1975. Svenska Botaniska Föreningen. Exkursion till Gotland 13-15 juni 1975. - SBT 69: 466-468.
- 1981. Botanisk dokumentation av ett område på Filehajdar, utförd 1978-80. - Cementa.
Pettersson, G. & Nilsson, L A. 1983. Pollinationsekologin hos Adam och Eva på Stora Karlsö. - SBT 77: 123-132.
Pettersson, L-Å. 1982. Flikmålla - ny art för Gotland. - Rindi 2: H 2: 16.
Post, L von. 1925. Gotlandsagen (Cladium mariscus) R Br) i Sveriges postarktikum. - Ymer 45.
- 1925. Myrar, träsk och vätar. Ur: Gotlands geologi. - SGU Ser C: 331.
- 1927. Myrmarker. Beskrivning till geologiska kartbladet Hemse. - SGU Ser Aa: 164.
- 1929. Om Gotlands myrar. - Svenska Mosskulturföreningens tidskrift, H 4: 229-247.
- 1939. Lina myr. - GFF: 519-524.
Påhlsson, I. 1977. A standard pollen diagram from the Lojsta area of central Gotland. - Striae 3.
Ridelius, K G. 1933. Några för Gotland nya växter. - SBT 27.
- 1933. Några märkligare havsalgfynd från Gotland. - SBT 76-96.
Romell, L-G. 1938. Några kulturens spår i gotländsk vegetation. - SBT 32.
- 1942. Gotlandsänget och dess framtid. - Gotlands hembygdsförbund.
- 1945. Lien och landskapet. - Ymer.
- 1947. Det gamla Gotland. - Ymer 67.
- 1966. "Löväng" och änge i lära och liv. - Bygd och natur, årsboken.
- & Telling, E. 1912. Om Hejnum Kallgate Burg. - SBT: 619-629.
Rosendahl, H V & Söderberg, T. 1916. Bidrag till Gotlands pterdofytflora. - Svensk Farmaceutisk Tidskr 20.
Rosvall, S. Fagningros och jordsyren och andra gotländska växter. - Wahlström & Widstrand.
- 1981. En avvikande Corydalis-form. - Rindi 1: H 1: 12-14.
- 1984. Nejkonblom och smultronblom. - Rindi 4: 71-75.
- & Pettersson, B. Gotlands orkidéer. - Stockholm.
Rosvall, T. 1979. Orobanche alba, timjansnyltrot, på Gotland. - SBT 73: 1-8.
- 1981. Gotlands Botaniska Förening. - SBT 75: 107-108.
- 1981. Drakblomma - ny art i Gotlands flora. - Rindi

1: H 2: 3-5.
- 1983. En sällsynt knipprotshybrid. - Rindi 3: H 2: 18-21.
Selander, S. 1940. En botanist på Gotland. - STF:s årsbok.
- 1955. Det levande landskapet i Sverige. - Stockholm.
Sernander, R. 1893. Om Litorina-tidens klimat och vegetation. - GFF 345-377.
- 1894. Studier öfver den gotländska vegetationens utvecklingshistoria. - Upsala.
- 1901. Den skandinaviska vegetationens spridningsbiologi. - Upsala
- 1908. Stipa pennata i Västergötland. En studie öfver den subboreala periodens inflytande på den nordiska vegetationens utvecklingshistoria. - SBT 2.
- 1915. Stora Karlsös växtvärld. Ur: Minnesskrift under medverkan af flera personer utgifven af Karlsö Jagt- och Djurskyddsförenings AB med anledning af dess år 1913 11/9 ett tredjedels sekel gamla bestånd. - Göteborg.
- 1939. Lina myr. - GFF 61.
- 1939. Gotlands granskogslösa regioner. - BN.
- 1940. Prunus spinosa x Prunus insititia i den svenska växtvärlden jämte några ord om Prunus-arternas växtgeografiska ställning i densamma. - Acta Phyt Suec 13.
- 1941. Gotlands kvarlevande myrar och träsk. - KVA Avhandl i Naturskyddsärenden, Nr 3.
Sjöbäck, M. 1931. Det äldre kulturlandskapet i Sydsverige. - Svenska skogsvårdsföreningens tidskrift 29: 45-73.
- 1932. Lövängen och dess betydelse för det sydsvenska bylandskapets uppkomst och utveckling. - Svenska skogsvårdsföreningens tidskrift 30: 132-160.
- 1933. Lövängskulturen i Sydsverige. - Ymer 55: 33-66.
- 1942. Vad en löväng är och hur den uppkommit. - Bygd och natur, årsbok.
Skoglund, J. 1975. Ulla Hau naturreservat, Gotlands län. Biologisk inventering samt förslag till skötselplan. - SNV PM 588.
Snogerup, B. 1983. Northwest European taxa of Odontites (Scrophulariaceae). - Acta Bot Fennica 124.
Staav, R. 1978. Klockljungen på sin östligaste svenska lokal. - Fauna och Flora 73: 94.
Steffen, R. 1945. Gotlands forna ekskogar. Ur: Boken om Gotland, bd 2. - Stockholm.
Stengård, N P. 1925. Klinteberget, Gotland. Hembygdsbok. - Uppsala.
Stenhammar, C. 1848. Om Gottlands Laf-vegetation. - KVA Handl 1846.
- 1857. Bidrag till Gotlands och Ölands Laf-flora. - KVA

Förh Öfvers 14.
- & Floderus, M. 1855. Pulsatilla patens funne på Gotland. - Öfvers KVA Förh 1855.
Stenström, I. 1945. Till det sydgotländska ängets minne. - Ymer 64.
Sterner, R. 1922. On the continental element in the flora of South Sweden. - Geogr Ann 4.
Stjerna-Pooth, I. 1982. Botaniska strövtåg på Gotland för 60 år sedan. - Rindi 2: H 1: 3-6.
Sturevik, B & Högström, S. 1984. Myggnycklar Liparis loeselii på Gotland. - Rindi 4: 55-68.
Sunhede, S. 1978. Geastrum pseudolimbatum, Perennipora fraxinea och Tuber aestivum funna i Sverige. - SBT 72.
Svensson, R & Wigren, M. 1982. Några gårdsväxters tillbakagång belyst genom konkurrens- och gödslingsförsök. - SBT 76: 51-65.
- & - 1982. Några ogräsarters tillbakagång belyst genom konkurrens-, gödslings- och herbicidförsök. - SBT 76: 241-258.
- & - 1983. Klättens historia och biologi i Sverige. - SBT 77: 165-190.
- & - 1984. Bosyskans historia och biologi i Sverige. - SBT 78: 205-218.
- & - 1984. Hjärtstillans historia och biologi i Sverige. - SBT 78: 263-275.
- & - 1984. Kattmyntans historia och biologi i Sverige. - SBT 78: 321-334.
Sylwan, C A. 1892. Gotlands naturbeskaffenhet, jordbruksförhållanden, dess myrars utsträckning samt äldre och nyare försök till deras odlande. - Svenska Mosskulturföreningens tidskr 1892.
- 1895. Martebo myr och dess utdikning. - Svenska Mosskulturföreningens tidskr 4: 233-238.
Sylwan, E. 1907. Gotska Sandön. - Skogsvårdsstyrelsens tidskrift 5.
Säve, C. 1837. Synopsis Florae Gotlandicae. - Upsala.
Säve, P A. 1876. Skogens sagor eller växtligheten på Gotland. - Tidskr Skogshushålln 4.
Söderberg, E & Kökeritz, K-G. 1945. Våra vilda växter och hur man känner igen dem. II. Öländska och gotländska växter. - Stockholm.
Söderberg, M. 1982. Arabis verna - sydeuropé i Västerhejde. - Rindi 2: H 2: 13.
Söderqvist, T. 1982. Botanisk inventering vid Hallbroslott i Västerhejde. - Rindi 2: H 1: 14-46.
Thulin, M. 1976. Nya fynd av gotlandsranunkel och hjorttunga på Gotland. - SBT 70: 301.
Tibell, L. 1967. Gotska Sandöns lavflora och lavvegetation. - Institutionen för systematisk botanik, Uppsala universitet.

Tigerschiöld, E. 1980. Tre underarter av Asplenium trichomanes, svartbräken, i Sverige. - SBT 74: 353-360.
Vallin, H. 1965. Svenska föreningen Oikos' sommarexkursion till Gotland 15-18 juni 1965. - SBT ?: 497-503.
Vestergren, T. 1908. Potentilla fruticosa på Gotland. - SBT 2.
- 1909. On Helianthemum fumanas blomning. - SBT: 210-222.
- 1924. Apera interrupta (L) PB, en sydlig xeroterm på Ölands och Gotlands hällmarker. - SBT: 469-486.
Wahlenberg, G. 1805-1806. Utkast till Gottlands flora. - KVA Handl 1805-1806.
- 1821. Gothlandiae Plantae rariores annis 1816, 1817 et 1818 detectae a Joh Petr Rosén. - N Acta Reg Soc Scient Upsal 8.
Wahlin, B. 1945. Vegetationen på Lilla Karlsö. I. Lövskogsfragment. - BN: 91-100.
Wahlstedt, L J. 1888. Berättelse om en botanisk resa till Öland och Gotland under sommaren 1887. - Öfvers KVA förhandl 1888.
Westphal, G. 1792. Utkast till ekonomisk beskrifning öfwer Gottland. Ur: Olofsson, A G. 1945. Gotlands läns hushållningssällskap 1791-1941. - Uppsala.
Witte, H. 1906. De svenska alfvarväxterna. - Ark f Bot 5: 8.
- 1906. Einige neue Pflanzenformen aus der schwedischen Alfvarvegetation. - Rep nov spec regni veg 2.
- 1906. Till de svenska alfvarväxternas ekologi. - Uppsala.
Wittrock, V B. 1873. Om Gotlands och Ölands sötvattensalger. - Bihang till KVA Handl 1.
Waern, M. 1946. Algvegetationen vid Gotlands kuster. Ur: Natur på Gotland. - Göteborg.
Zetterstedt, J E. 1874. Botaniska exkursioner på Gotland 1872. - BN.
- 1876. Musci et Hepaticae Gotlandiaea. - KVA Handl 13: 14.
Åkerblom, G. 1947. Ny lokal för Lactuca tatarica (L) C A Meyer på Gotland. - BN.

2.8 MUNTLIGA KÄLLOR

Uppgiftslämnare:
JEB = Jørn Erik Bjorndalen
IE = Ingrid Engquist
AG = Anna Gudmarsson
GF = Gösta Fåhraeus
BH = Björn Hjernquist
BGJ = Bo Göran Johansson
SH = Stig Högström
StH = Stellan Hedgren
SHa = Stefan Haase
GI = Gun Ingmansson
RI = Rudolf Ingmansson
AK = Anton Kessler
BL = Bengt Larsson
GL = Gustaf Larsson
VL = Verner Larsson
ViL = Villy Larsson
MN = Mats Nilsson
EO = Erik W Ohlsson
BP = Bengt Pettersson
JP = Jörgen Petersson
KEP = Karl-Erik Pettersson
LGR = Lars-Gunnar Romell
BS = Bengt Sturevik
SS = Stellan Sunhede
TR = Torgny Rosvall
CT = Carin Tyler
KW = Knut Westberg